ספר

פעלי השליחים

אשר

ללוקס המבשר

נעתק מלשון יונית אל לשון עברית

ומבואר כעת

על פי ספרי תלמוד ומדרשים ושאר ספרים יקרים.

בערלין

בהוצאת הגביר ג. פ. לאוו, קיראסטיר-שטר. 12.

1867.

Laune und Kost auch so viel
das es sicher von der Hölle entfloh
der Satan und Düftet auch so
an Hängen und lasse nicht ab
selbst, eines hat

Barly

מבוא אל הספר.

אחרי כי המבשר לוקם מלא משאלות לב רעהו, הוא הגבר הוקם על, תאופילוס יכונה, לכתוב זכרון בספר את אשר ראו עיניו, או נודע לו מן הנפלאות והמעשים אשר עשה משיח צדקינו בעודו התהלך בארץ עד עלותו השמימה לשבת לימין עליון: עוד נשא פניו גם לדבר הזה, להודיעהו על נכון את הקורות אשר קרו ואשר מצאו את בחיריו, המה מלאכיו עושי רצונו ושומעי בקול דברו: אחרי כי סר צלם, וכתר תפארתם לקח מעל ראשם ואת פני אדונם לא ראו עוד ובטחו כי ימלא אמרי פיהו לשלוח להם ממרום שמיו מכון שבתו את רוח קדשו מחביון עוזו לפעם רוח בחיריו המיחלים בשפל לחסדו: בטחו ולא בושו כי רוח ה' נשפכה עליהם ופקודת אדונם שמרה רוחם: בשרו צדק בקהל רב, ושפתם לא כלו אף כי בפח ופחת נלכדה רגלם: בצר להם מטצוקותיהם אליו שועו כי הוא יעמוד לימינם וימלטם מני צריהם אשר סביב שתו עליהם ומשערות ראש רבו, וכל היום יחשבו מזמות אך להרע: כמעט תאבד כל חכמה וכל בינה תסתר להבין איך עצרו כח לשאת ולסבול אלה התלאות והמצוקות אשר ברבבות גדודיהן עטרו אותם ואת אלה האנשים אשר בחברתם ובברית משיחם באו.

דברי הספורים האלה ימשכו עד שנת ששים וארבע אחרי הולדת משיחנו*): רוב הדברים אשר ספר המבשר בספר הזה עיניו ראו, על כי הוא היה בחברת פאולוס והשליחים, ובכל אשר עשה לקח חלק ונחלה כמוהם כמוהו: וענינים אחרים אשר עיניו לא ראו חקר ודרש אחריהם עד כי נודעו לו מאנשי אמת, תרמית לא ידעו ועולה לא תמצא בשפתם. — ולכן המה אלה הספרים גם יחד, דברי הבשורה וספורי השליחים, אבן הפנה עליה נוסדו חברת המאמינים, מאז עד עתה דור אחרי דור: כי כאשר דברי הבשורה את אשר פעל ועשה משיח צדקינו יבשרו, כן ינידו גם יספרו מפעלי השליחים אשר קרו אותם ואת מאמיניו אחרי הפרדו מהם: הוא בחמלתו ובאהבתו נטלם וינשאם מרכוסי איש כימי עולם, להציל ממות נפשם, להחיותם ולהרים קרנם בכבוד, להעמידם בהיכלו ולהאיר עיניהם בחשכת התלאות: ואף כי אויביהם לא נחו עד כי השלכו אל הבור בכל זאת היו שבעי רצון האלהים המעטרם חסד ורחמים, להיות ברכת ה' בכל משלח ידם ויברך ה' אותם לרגלו:

אבן כאשר דברי תורה אשר שם משה לפני בני ישראל וגם אמרי הנביאים והחוזים לא כל קורות ישראל מעת היותו לגוי יספרו: כי אם רק אלה אשר עמו אל נוה הצדק והתורה יובילון, כן גם אלה דברי המבשר אך קצת מגבורתו ומן הנפלאות אשר פעל משיחנו ואת אשר עשו בחיריו בבשרם צדק אחריו ינידו ויזכירו להזכירם אותם לדור אחרון כי יבוא: וכאשר יאמר המשל הקדמוני רק ענף ושריגי עץ או פרח נחמד מערוגת מטעיהם אל העיר יובא, לא כל הגן, כי איפוא הוא המקום אשר יכילום, כן אמרי קודש האלה: יוזכרו להבין אמרי ותורות משיחנו עם אמרי השליחים, כולם מרועה אחד נתנו, יחדיו ירבצו ילדיהן ויובילום אל מרעה דשן ושמן אל המנוחה והנחלה עין לא ראתה.

גם יתנו תעודה אל הגדולות אשר פעלו ועשו בעת עברם בקרב הגוים, ואיך היו הגוים ההם להם לאויבים בראשית בואם שמה ברדפם אותם וגם מן אלה הדברים רק מעט מזער יזכיר ויכתב בספר רק את אשר לתורה ולתעודה למען תוצאות תשועה ודעת ויראת אלהים תפוצינה ממקורן.

*) דורשי רשומות נתנו זכר לזמן הזה אם תשים בס"ד רגלי (איוב יג׳ כז).

קורות כל ימי השליחים תמשכנה כמעט שלשים שנה, ויכילו:

א המוצאות אותם אחרי לקח משיח צדקינו השמימה עד ימי חג השבועות בהם שפך רוח קדשו על בחיריו (פרק א וב).

ב ראשית קהלת המאמינים לחברה ולאגודה אחת בירושלים ותהלת התלאות אשר עברו על אלה אשר האמינו במלכם ובמשיחם (פרק ג—ז).

ג איך אלה המאמינים הלכו וגדלו יום יום, גם הבחירים והשרידים אשר קרא ה' מבין היהודים ומבין אנשי שומרון ומן ערי הגוים אשר אחד לאחד נלקטו ונלוו עליהם להביאם בברית משיחם גדלו והצליחו ונשאו פרי אמונתם המשמחים אלהים ואנשים. ראשית חברתם מן היהודים היתה בעיר הקדושה ירושלים, ומבין אנשי שומרון בעיר שומרון ומבין הגוים היתה בעיר אנטיוכיא; וברכת אדונם היתה אתם בכל משלח ידם עד כי יוכלו להיות משען ומשענה אל אחיהם יושבי ירושלים אשר באו במצוקה גדולה על תקותם ואמונתם: — ואל שאול איש ימיני אשר ישב לרגלי גמליאל הזקן אשר לבש קנאה גאוה וגאון לרדוף אחרי המאמינים להסגירם במצאו אותם, אל האיש הזה אשר כרסם קהלת המאמינים נראה האדון בכבוד הדר עוזו בעצם היום והפך לבבו להיותו לאיש אחר אשר יבשר צדקת אדונו נגד מלכים ולא יבוש (פרק ח—יב).

ד ראשית מעשיו אחרי כי נהפך לאיש אחר ושוב אל ה' בכל לבו, וישים לדרך פעמיו לבשר צדקות בקהל רב בכל הארץ ויסע מן אנטיוכיא דרך סליקא אל קורוס, ומשם אל ארצות הגוים יושבי אסיא הקטנה (פרק יג יד).

ה מקהלות השליחים יושבי ירושלים נועדו, יחדיו נועצו על דבר הגוים אשר נלוו על המאמינים האם גם עליהם יושם עול התורה והמצוה אם יוסר מעליהם, אשר מבטן מרחם ומלידה הועלה (פרק טו).

ו פאולוס ישם שנית דרכו ויסע מאנטיוכיא דרך אסיא הקטנה אל ארץ מוקדון ואל ארץ יון, ואחרי שבתו בקורינט ימים רבים ישוב דרך אפזוס לירושלים ואל אנטיוכיא (פרק טז—כ).

ז במסעו השלישית יעבור דרך גלטיא ופרוגיא מוקדון וטראס מליטא ואפזוס עד בואו ירושלימה (פרק יח כא כג כו).

ח בירושלים רבו משנאיו ומבקשי נפשו לספותה, יעוררו עליו המוגים, וינשת העם ילשינוהו וישטמוהו ויושם במשמר, אז הובא אל קסרין ומשם אל רומא אשר שם לפני הקיסר יתיצב יערוך אליו משפטו והוא יריב ריבו ויוציא לאור משפט (פרק כו—כח).

לוקס המבשר כתב דברי הספר הזה כאשר כתב בראשונה דברי הבשורה אשר לו בלשון יונית צחה עד מאוד. ואלה הספרים נעתקו כעת אל לשון עברית.

מתקן אמרותיו לחיך מבין מנופת צופים. ואלה להבין אמרותיו להאיר מצפונם ולסקל ואלי באה הפקודה לבאר דברי הספר הזה להבין אמרותיו: כל אשר בכחי עשיתי בארתי לפני הקורא דרכו למען עד מהרה ירוץ בו: כל אשר בכחי עשיתי בארתי דבריו כאשר בארתי מאז האגרת אל הרומים וגם אל העברים.

ואקוה כי לא לחנם עמלתי עוד רבים יקראו בו ויובלו אל אשר הוא החיים והאמת והצדק, וברב כחו יסיר מלבם משוכת חדקי, לו תכרע כל ברך בארץ גם צבא השמים וחיליהם, הוא ברחמיו מזורה ישראל יקבץ וירעם כרעה עדרו בטרום הרים, אמן.

חדש דעצעמבער, שנת אלף ושמנה מאות וששים ושבע.

פעלי השליחים.

א א אֶת־הַמַּאֲמָר הָרִאשׁוֹן אָמְנָם עָשִׂיתִי תְּאֹפִילוֹס עַל־אֹדוֹת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הֵחֵל יֵשׁוּעַ גַּם לַעֲשׂוֹת גַּם לְלַמֵּד׃

א מבוא (א) המאמר הראשון: ענינו הספר הראשון. דע הקורא הנאמן כי המבשר לוקס*) מלבד ספר הבשורה אשר לו גם הספר הזה פעלי השליחים חבר, וכמו חלקים שניים יחשבו ספריו. תכלית ספר הראשון אשר בשם בשורה יכונה, היתה להודיע לידידו תאפילוס אשר נכסוף לדעת קורות משיח צדקנו מהריון ומלידה, שמע מגבורותיו עוז כחו ונפלאותיו, אותותיו ומופתיו, סדר תקפו והוד כבודו, כי כל טוב אדוניו בידו, עד כי מעוצר וממשפט לקח ברוב גדלו בכבוד הדרו וירום וינשא על העץ, אולם בגבורתו נתק חבלי המות, בקומו מעם המתים ביום השלישי ויראה אל תלמידיו פעמים רבות, עד עלותו השמימה לשבת לימין עליון. אך חלק השני הוא אשר בשם פעלי השליחים יכונה, הוא הספר אשר לבאר התלונו, ויכלול אלה המפעלים אשר פעלו תלמידיו, בהשפך עליהם רוח קדשו, רוח קדוש ממרום יתהלך. ומן מפעלות אלה השליחים והצירים נודע תוקף ועוז אדוניהם. גם בספר הזה לא הודיע הכותב כל המעשים אשר עשו ואת כל הקורות אשר מצאו אותם, אך לא כל הנפלאות והאותות אשר פעלו נגד אויב ומתנקם. — תאפילוס הוא שם עלם פרטי וענינו בעברית כמו ידידיה. ובספר הראשון מזכירו הכותב בכינוי האדיר, והוא בקש מאת המבשר כי יכתוב בעבורו זכרון בספר מכל אשר ידע לנכון ובאמת מקורות משיח צדקנו בעוד נפשו בארץ מתהלכת. וזה לשון המאמר החלק הראשון מבשורת לוקס (א', ג'.) „שם היה נכבד אשר חי בימים ההם, ואולי היה שר גדול בחצר המלך, יען כי בעבורו התאזר המבשר חיל לחקור אחרי אמתת כל הדברים למען יחברם יחדיו ויתקם בספר. ועוד כי כנוי אדיר הוא שם התואר למלכים ושרים בלשון יון כאשר תראה בפעלי השליחים פרק כג, כו. או ענינו על כל איש מן כנסת המאמינים, כי המה הידידים לפני האלהים עכ"ל." — אשר החל העבר מבנין הפעיל

*) שם לוקוס מוזכר בתלמוד במס' גיטין (דף יא ע"ב) עדים החתומין על הגט ושמותיהן בשמות כותים מהו? אמר ליה לא בא לידינו אלא לוקוס ולוס והכשרנום וכו'.

ב עַד הַיּוֹם אֲשֶׁר־בּוֹ כְּצַוֹּתוֹ עַל־פִּי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אֶת־הַשְּׁלִיחִים אֲשֶׁר בָּחַר אֹתָם לְקַח לְמָעְלָה׃ ג אֲשֶׁר גַּם לִפְנֵיהֶם הִצִּיג אֶת־עַצְמוֹ חַי אַחֲרֵי עֱנוּתוֹ בְּמוֹפְתִים רַבִּים בְּהֵרָאוֹתוֹ לָהֶם אַרְבָּעִים

מדרש הלל ועניינו כי רק קצת ממעשיו ונפלאותיו אשר עשה נכתבו זכרון בספר. וכאשר חתם יוחנן המבשר את ספרו „ויש גם דברים אחרים רבים אשר עשה ישוע, אשר אם יכתבו אחד אחד, מדמה אני כי גם העולם לא יכיל את הספרים אשר יכתבו" עכ"ל. — לעשות גם ללמד הקדים העשיה ללמוד, כי על ידי עשותו נפלאותיו ומופתיו נודע כי רק יד אלהים עשתה כל אלה ולכן האמינו בו רבים, וכאשר האמינו בו כי הוא שנועד לאבותינו מימי קדם, אז החל ללמדם אחרי כן את הדרך אשר ילכו ואת המעשה אשר יעשון. כי מה תועיל דעת התורה אם מצותיה ותורותיה לא תעשינה?

(ב) עד היום עניינו לדברי הקורות שמה מיום הולד המלך המשיח עד יום עלותו השמימה, אחרי קומו מעם המתים. — לקח למעלה עניינו לשבת לימין עליון. וזה דבר ר' יודן במדרש שוחר טוב לעתיד לבוא הקדוש ברוך הוא מושיב מלך המשיח לימינו שנאמר: נאום ה' לאדוני שב לימיני (תהלים קי, א). ועיין לקמן ב' ל"ד. — כצותו עניינו למדם את הדרך אשר ילכו לבשר בשורת מלכות השמים בכל תבל ממזרח שמש עד מבואו. — את השליחים עניינו אלה אשר הפקדו מאתו להיות ממונים לשלוחים בסמיכת הידים, ולא באו אל הפקודה הזאת איש איש כי אם אלה אשר על פי רוח נגלו מחביון עוזו עליהם. —

(ג) אשר עניינו ואל אלה אשר הפקדו מאתו להיות שליחים אשר בחר בהם מכל תלמידיו, אליהם התגלה באופנים שונים בקומו מעם המתים. והתגלותו היתה במשך ארבעים יום מעת קומו מעם המתים עד עלותו השמימה לדבר עמהם בעל פה כאשר ידבר איש את רעהו פנים בפנים. ודע הקורא הנאמן כי על עניין ההתגלות הגואל המושיע נאמר במדרש רבה בראשית פ' י"א ר' ברכיה בשם ר' לוי אמר כגואל הראשון כך גואל האחרון, הגואל הראשון זה משה נגלה להם וחזר ונכסה מהם כמה נכסה מהם? ר' תנחומא אמר שלשה חדשים הדא הוא דכתיב ויפגעו את משה ואת אהרון (שמות ה) אף גואל האחרון נגלה להם וחזר ונכסה *) וחוזר ומתגלה וכו'. — על מלכות האלהים: היא הנזכרת לפעמים בכנוי מלכות השמים אשר בה עם עניני שמיא יבוא להלוך

יוֹם וּבְדַבְּרוֹ אֶת־הַדְּבָרִים עַל־אוֹדוֹת מַלְכוּת הָאֱלֹהִים׃ ד וּבְהִתְרָעוֹתוֹ אִתָּם צִוָּה אֹתָם לְבִלְתִּי מוּשׁ מִירוּשָׁלַםִ כִּי אִם־לְהוֹחִיל אֶל־

קמיו ולהפיל כל שונאיו לפניו ואז תהיה מלכותו מלכות כל העולמים וממשלתו ממזרח שמש עד מבואו כי אין שטן ופגע רע עוד ישאר בקרב הארץ וכל ברואי חלד יעשו אגודה אחת לעשות רצון אלהים בלבב שלם ונכון. —

(ד) אתם וכו' עניינו בטרם הפרדו מאת תלמידיו ושליחיו אספם יחד בירושלים כרועה עדרו. נוסחא אחרינא וכן בהעתקה הסורי: וכד אכל עמהון לחמא וכן בהעתקה הרומית. ולפי אלה הנוסחאות מחובר הפסוק הזה אל אשר לפניו כי נראה עליהם באותות רבות, ומאלה האותות היה אות נאמן על* תקומתו כי שבה רוחו אליו כמקדם, כי אכל עמהם לחם. מירושלים עניינו אחרי אשר הפקדו כי ילכו בכל הארץ לקרוא הבשורה לכל בשר צוה עליהם כעת כי עוד ישבו בירושלים ושמה נעצרים יהיו עד יערה עליהם רוח ממרום וכי יחלו בירושלים לבשר בשורת מלכות השמים, (לוק' כ"ד מ"ז) יען אף כי שובבים בדרך לבם הלכו יושביה, בכל זאת היא העיר הקדושה נחלת ה' לשכן שמו שם. כי שם מקור הברכה נפתח להשקות הצמאים והחרדים לדבר ה', משם מעין יוצא מבית אלהים, וכאשר מאז בדברים הראשונים ייחד שמו על העיר הקודש כאשר נאמר יושב ציון (תהלים ט', י"ב.) שוכן ירושלים (שם קל"ה, כ"א.) כמו שאמר היושבי בשמים (שם קכ"ג) יושב כרובים (שמואל א', ד' ד'.) מפני הראות אורו בעיר הזאת כהראותו בשמים, כן מקור הברית החדשה יפתח מציון כאשר הועד על פי החוזה כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים (ישעיה ב', ג') וכאשר נאמר ראשון לציון הנה הנם ולירושלים מבשר אתן (שם מ"א, כ"ז.). ועניין ציון וירושלים מבואר כי ציון היתה מושב המלכות והסנהדרין והמקדש, וירושלים שם היה מקום המון, אשר הפקדו להיות מבשרים ושליחים כי יעמדו בירושלים ולהוחיל על העת, כאשר יערה עליהם שם רוח ממרום, והבשורה הזאת היתה נאמנה על כי מפיו שמועה ומאת האלהים האב הנאמן יצאה. — ובמדרש תנחומא פ' לך לך (דף ס' א') הברכה באה מציון שנאמר יברכך ה' מציון וראה בטוב ירושלים (תהלים קכ"ח ה'). לבלתי מוש ר"ל לבלי סור טרם יערה רוח הקודש. — אשר שמעתם ממני כי אמת יהגה חכי. —

*) עיין מדרש חזית פסוק דומה דודי לצבי ובפירוש ר' בחיי סוף פ' שמות, והרמב"ן ר"פ ולכה. ילקוט שמעוני חלק ב' רמז תק"ח, רבה רות פ"ה, ו. ומגלה מאמר זה בכמה שנוים שונים.

1 *

הַבְטָחַת הָאָב אֲשֶׁר שְׁמַעְתֶּם מִמֶּנִּי׃ ה כִּי יוֹחָנָן אָמְנָם טִבֵּל
בְּמַיִם אַךְ אַתֶּם תִּטָּבְלוּ בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ לֹא יָמִים רַבִּים אַחֲרֵי
אֵלֶּה׃ ו לָכֵן אֵלֶּה הַנִּקְהָלִים שָׁאֲלוּ אֹתוֹ לֵאמֹר אֲדֹנֵינוּ הַאִם
בָּעֵת הַזֹּאת תָּשִׁיב אֶת־הַמַּלְכוּת לְיִשְׂרָאֵל׃ ז וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
לֹא־לָכֶם הוּא לָדַעַת אֶת הַמּוֹעֲדִים אוֹ אֶת־הָעִתִּים אֲשֶׁר הָאָב
שָׂם אֹתָם בְּשָׁלְטָן שֶׁלּוֹ׃

(ה) כי יוחנן הוא היה המבשר המיועד לבוא בגבורת אליהו לקרוא כולם לתשובה, ויכונה במקום אשר יוחנן המטבל לתשובה, הטבילה לתשובה היתה בראשונה להכין אותם לקבל טבילת רוח הקודש. — תטבלו ברוח הקדוש כאשר נאמר מפי הנביא וזרקתי עליכם מים טהורים (יחזקאל לו, כה.) ואתן את רוחי בקרבכם.

(ו) המלכות עוד לא הבינו על נכון סוד מלכות השמים, וחשבו כי עד מהרה יקים המלכות אחרי קומו מעם המתים. המלכות בה"א הידיעה, אשר לא תתחבל לעלמין, מלכות כל עולמים המלכות אשר היתה מיועדת להם על פי הנביאים (דניאל ז, יד). תשיב ענינו ביוני עמידה דבר אל מקומו הראשון והנכון, אשר היה שם בתחלה. ויפה תרגם הסורי אן בהנא זבנא מפנא את מלכתא ליסריל?

(ז) לא לכם לא הגיד להם כי המלכות הזאת לעולם לא תשוב להם לחלוטין כי אם אדרבא שיבת המלכות זאת היא ברורה ונאמנה, כי כל הטובות המיועדות לבוא להם על פי הנביאות תבואנה, דבר אלהים נצב בשמים, לא איש אל ויכזב, אחת מהנה לא נעדרה, אך מתי לא לכם לדעת כבוד אלהים הסתר דבר (משלי כה, ב.) ואת אשר הוא הסתיר לא לכם לדעת, אך לאשר קרוב לכם תדאגו היא השפעת רוח הקודש אשר למחיה אשלח לכם בה אעטרכם רצון כח ועוז לשרת לפני. — מועדים וכו' עקרו עדניא וזמניא (דניאל ב, כא).

וזמן הזה המיועד והמכוסה בקשו רבים מבעלי התלמוד ומחכמי ישראל דור אחר דור מקטנם ועד גדולם לדעת אך לשוא יגעו לשוא עמלו לחקור ולתור את אשר אלהים ברוב חכמתו העלים והסתיר מעין כל בשר.

וזה החלו לעשות. במס' סנהדרין (דף צז) תנא דבי אליהו שית אלפא שנין הוי עלמא ב' אלפים תוהו, ב' אלפים תורה וב' אלפים ימות המשיח. 240.

במס' עבודה זרה (דף ט ע"ב) במתניתא תנא אחר ד' אלפים ושני מאות ושלשים ואחד לבריאת העולם אם יאמר לך אדם קח שדה שוה אלף דינרין בדינר אחד אל תיקח. 471.

סנהדרין (דף צז ע"ב) אמר ליה אליהו לרב יהודה וכו' אין העולם פחות משמונים וחמשה יובלות, וביובל האחרון בן דוד בא („היינו ד' אלפים מאתים וחמשים" רש"י). 490.

סנהדרין שם אמר ר' חנינא שלח ליה רב חנן בר תחליפא לר' יוסף מצאתי אדם אחד ובידו מגלה אחת כתובה אשורית ולשון הקודש. אמרתי לו מהיכן לך? אמר לי לחיילות של פרס נשכרתי ובין גנזי פרס מצאתיה וכתוב בה לאחר ד' אלפים ומאתים ותשעים ואחד שנה לבריאת העולם, העולם יתום, מהן מלחמות תנינים מהן מלחמות גוג ומגוג והשאר ימות המשיח. 531.

הרב ר' סעדיה גאון בספר האמונות (מאמר ח' פרק א) גם הוא חשב לדעת אורך ימי הגלות עד עת קץ אלף שלש מאות ושלשים וחמש. ונשים התחלת העת ההיא מן העת שנאמר בו המאמר הידוע אל דניאל איש חמודות. אמנם העת שנאמר בו המאמר לדניאל היה בשנה הראשונה לדריוש המדי. כמו שנא' בדניאל (יא) ואני בשנת אחת לדריוש המדי וכו'. והשנה ההיא היתה שנת שלשת אלפים שס"ט ליצירה. וכשתה הוסיף עליו עוד אלף של"ה ויצא לך זמן הקץ כפי דעתו בשנת ארבעת אלפים ושבע מאות ועשרים וארבעה זהו דעתו בזמן הגאולה וכפי דעתו נאמן מספר החשבון הזה עד מאוד. 964.

והרמב"ם באגרת תימן (אל חכמי מרסי"ליא על אודות איש אשר אמר שהוא משיח) כתב והוכיחם והשביעם לבל יחשבו העת וזמן בוא המשיח ולא יכלו בהבל ימיהם, כי אמתת דעת בואו על בוריה אינה מודעת לשום אדם. אך אמר ז"ל „אבל יש אצלנו קבלה גדולה ונפלאה, קבלתי אותה מאבי שקבל מאביו ומאבי אביו והוא קבל הדבר, וכן הדבר עד תחלת הגלות של ירושלים כמו שנאמר (עובדיה א, כ) וגלות החל הזה לבני ישראל אשר כנענים עד צרפת וגלות ירושלם אשר בספרד ירשו את ערי הנגב. וביאר הדרש רמז שתחזור הנבואה לישראל אחר שתפסוק מהם וכו'. ועל הענין הזה קבלנו שזה שאמר בלעם (במדבר כג, כג) כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל יש בו סוד, שמן העת ההיא יש לחשוב כמנין שיש משנת ימי בראשית ועד אותה העת, ותחזור הנבואה לישראל ואז יאמרו להם הנביאים מה פעל אל, ונבואה זו נאמרה בשנת הארבעים לצאתם מארץ מצרים ונמצא התחלת החשבון עד אותה העת, אלפים ותפ"ה שהסימן פתח גאולים. ולפי ההקש והפירוש הזה תחזור הנבואה לישראל בשנת ארבעת אלפים ותשעה מאות שבעים וששה ליצירה, ואין ספק שחזרת הנבואה היא הקדמת משיח שנאמר ונבאו בניכם ובנותיכם (יואל ג, א) וזהו יותר אמת מכל חשבון שנאמר בשום קץ. 1216.

לפי דעת המפרשים לספר דניאל כמו ר' סעדיה הגאון, ר' לוי בן גרשון, והרמב"ן בספר הקץ ובספר הגאולה, ור' בחיי. כולם מקיימים שראויה להיות בשנת חמשת אלפים מאה ושמונה עשר.
1358.

בעל שלשלת הקבלה כתב (דף לו ע"א) ראיתי בספר הקנה אביו של ר' נחוניא בן הקנה האומר שיהיה זמן גאולת ישראל בשנת ה' אלפים שני מאות ושנים וחמשים וסימן בר"ן יחד כוכבי בקר.
1492.

כתב בעל צמח דוד, בשנת ר"ס לאלף הששי היה ר' לעמלן מבשר על ביאת משיח בשנת ר"ס ובכל תפוצות ישראל האמינו לדבריו.
1500.

גם בין הגוים היה הקול הזה הולך וגדול. וגם רבים מהם האמינו לדבריו. ואדוני מורי זקיני זעליקמאן גאנז הרס ונתץ תנור המיוחד למצות בהבטחתו הגמורה כי לשנה הבאה יאפה מצות בארץ הקודש. ואני הכותב שמעתי מפי מורי הזקן מהור"ר אליעזר טריוש אב"ד דק"ק ורנקבורט שאמר כי לא דבר ריק היה ושכן אות ומופת ואמר אולי חטאינו גרמו ועכבוהו.

אברבנל בפירוש ישעיה וירמיה אמר שיהיה זמן הגאולה שנת חמשת אלפים ומאתים ושלשה ושנים או חמשת אלפים מאתים ושלשים וארבעה.
1503. 1534.

לפי חשבון של ר' מרדכי דאטו בספר מגדל דוד המפרש פרק כ"ח מפרקי דרבי אליעזר יכלה ויתום מלכות ד' מלכיות י' אדר של"ה.
1575.

ובשנת שלש מאות וששים וחמש יהיה קבוץ גליות.
1605.

ובשנת ארבע מאות ושמונה היא שנת תחיית המתים.
1648.

ור' אברהם המפרש (ספר נבואת הילד) אומר שבשנת חמשת אלפים מאתים ושמונים ותשעה תהיה מחברת בין דלי ודגים כאשר היתה כשנכנסו ישראל לארץ בימי יהושע, וכן כשעלה עזרא עם הגולה לירושלים. וזה המפרש אמר באורך דבריו: ששאל בחלום מתי קץ הפלאות? והושב לו, **מישאל ואלצפן** וסתרי (שמות ו, כב).
1529.

ר' אברהם זכות בספר החכונה שלו אומר כי הגאולה תהי שנת ר"ץ, ור' אברהם הלוי גיטו בספר משרא קטרין מקיים שנה הזאת.
1530.

ובעל שלשלת כתב, וזה לשונו ואני הצעיר אמרתי להגיד אליך על זה הענין מה שאירע לי, והנני נשבע אליכם כי כנים דברי, וזה כי בשנת ה' שנ"ו בליל שביעי של פסח על משכבי בלילה ההוא נדדה שינה מעיני ונכנסתי בהתבודדות לשאול עד **מתי קץ הפלאות?** ואחרי הדברים ההביט נרדמתי ויהי בבקר והנה עלה זה בפי מפסוק **ארא֗נו ולא עתה** וכו' (במדבר כג) כי ועלה מספר כל הפסוק ה' אלפים שנ"ח.
1598.

והזוהר פ' תולדות דפוס אמשטרדם (דף קלט ע"ב) במדרש הנעלם אמר הכא תני מה דאתערו חברנא מארי מתניתא דשראה. עלייהון רוח קדישין, והוא דאתערו דבשיתאי יהא פורקנא שפיר. אבל הכא תני אורכא יתירא על היון דיירא עפרא **דבאלף שתיתאי לזמן ארבע מאות ותמניא שנין** יהיו קיימין כל דיירי עפרא בקיומהון ובגיני כך אתערו הבירנא על פסוקיא דקרא לון בני ח"ת ח"ת דיתערון לת"ח שנה והיינו דכתיב (ויקרא כה) בשנת היובל **הזאת** תשובו איש על אחוזתו כשישלם **הזאת** שהיא חמשת אלפים וארבע מאות ותמני שנין תשובו איש אל אחוזתו ואל נשמתו שהוא אחוזתו ונחלתו עד כאן דבריו. והנה על שנה הזאת רבים וכן שלמים אשר כל מולא אמרי ספר הזוהר כדברי נביאי אלהים יחשבו, קוו על שנת
1648.
והוחילו לאמר, כי לא יאחר. אכן נבערו ונכזבו כי בשנת הזאת רבתה המהומה ושערוריה נהיתה בישראל להכרית שארית ישורון. ובני ישראל יושבי פולין ורוסיא ואוקריינא ושאר ארצות לאלפים ולרבבות נהרגו ונשרפו ובחייהם היו למאכולת להם, עד כי קבעו בעת ההיא יום עשרים לחודש השלישי ליום צום ובכי ומספד לדורות: ובסליחה שחבר הרב ר' שעפטל על אלה הצרות קנן וזה לשונו **החדש שנתנה בו התורה בירח סיון לפרט ת"ח ליצירה, בעשרים בו התחיל אף וזעם וצרה, אוי ואבוי ואללי, אזעק זעקה גדולה ומרה.** וגם הרב עוד לספוד באמרו.

תַּח לְמִסְפַּר אֶלֶף הַשִּׁשִּׁי*)
אָמַרְתִּי בְּלִבִּי לָצֵאת חָפְשִׁי
עַל עַמְּךָ יַעֲרִימוּ סוֹד לְהַעֲקֵעַ בִּיצָתִי מִשָּׁרְשִׁי
וְאַתָּה יְיָ מָגֵן בַּעֲדִי וּמֵרִים רֹאשִׁי.

אך לא המגפות והמהומות לבדנה היו אלה פרי החטאה (אשר צרות ותלאות כמוהן לא היו מגזרת תת"נו עד עתה) כי אם עוד רעה גדולה מזאת באה

---

*) בספר קריה נאמנה להחכם היקר יוסף פין (ווילנא תר"ך) מסופר ממקורות העיר הזאת דיושביה, ומכתבי ליוני קבלים רבים נעתקים שם, ובתוכן (דף ע) מלבת הגאון בעל **שפתי כהן** ושם נאמר: ילאה כשוחו באחד באדר לאסון, וביום החמישי בשני בו נקבר ונטמן שנת היום **בא משיח לגאול** וכו' ונאמר שם בהגה"ה 2) וז"ל, „הפרט הזה **היום בא משיח** „**לגאול** כוונו על תקות אמינו בני ישראל בזמן השנים שהיתה נשואה אל הגאולה והפדות „כידוע. והרב בעל נחלת שבעה כתב באחת מתשובותיו: שנת **תכו** היו עיני ישראל מצפים „לישועה כל שעה עד שכוב העולם וכזבים כמולם חשבו שתמשך הגלות עוד שנה או שנתים לכל „היותר עפ"י כמה אותות ומופתים כידוע ומפורסם לכל הגולה (נחלת שבעה חלק ב, פ)."

ח כִּי אִם־תִּקְחוּ גְבוּרָה כְּבוֹא רוּחַ הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיכֶם וִתְהִיוּ לִי עֵדִים גַּם בִּירוּשָׁלַםִ וּבְכָל־יְהוּדָה וּבְשֹׁמְרוֹן וְעַד קְצֵה הָאָרֶץ׃

אחריה אשר הרבתה חללים, חללי נפש על חללי בשר אשר הלכו לאבדון ושברם גדול כים, ועד הנה עוד לא נרפאה הרעה הזאת מהמון העם יושבי פולין וארץ התוגרים ושאר ארצות המזרח. כי אחרי שנת ת"ח צץ הזדון ופרח הרשע ועמד איש נבל ומרמה ואמר כי הוא הוא המשיח אלהי יעקב (שבתי צבי) ורבים האמינו בו וגם אחרי מותו האמינו רבים לאמר כי בוא יבוא. ועד הנה ימצאו רבים אשר בו יאמינו ובו ישימו כסלם אליו ישועו ויחשבו כי הוא יפדה את ישראל מכל צרותיו.

זאת נחלת אלה האנשים אשר חרפו עקבות משיח אלהי יעקב עת נגה אליהם בהדר גאון עוזו, ומן העת ההיא אשר נגלה משיח צדקינו בשחיתותם ותעו כצאן כולם, יחדו לקול עלה נובלת כי אבדה חכמת אמת מהם ובינת נבוניהם הסתתרה.

פה אשים קצי למילי פן ירבו עליך, אף כי אך מעט מזעיר מאשר לקטתי לך הבאתי, ואם תאבה נפשך עוד לקרוא דרושים כאלה על אודות תוחלת הגאולה הנכזבה קרא בספר מאור עינים להאדומי פרק מג. מד. אך את זאת אגיד כי גם על שנת **1816** נתנו סימן **בא מועד מלך המשיח** אשר מספרו יעלה לסך **תקעו** ואל השנה שעברה נתנו רמז **בשנה ההוא יבוא לציון גואל** אשר מספרן **1860** וכלם הבל המה, רוח ישאם גם יחד. —

(ח) **כי אם תקחו** ענינו אחרי השפך עליכם רוח הקודש תלבשו עוז וישע ממרומים לא ידעתם מאז, לדבר נגד מלכים ולהשיב מחרפכם דבר — **כבוא הרוח** רוח הקדש אשר ממקום קדוש יתהלך ארצה, וינוח על אלה אשר נבחרו לשכן בקרבם בהם ימצא מנוח. וכאשר נאמר באלדד ומידד ויהי **בנוח עליהם הרוח ויתנבאו ולא יספו** (במדבר יא.) וענינו השפעת רוח הקדש היא מאת אלהים כפי חפצו ורצונו אך לא לכלם אשר מחנת אלהים חלקם מדה וקצב אחת, לזה תבוא השפעה גדולה ולזה קטנה, לזה פעם אחת ולזה פעמים רבות; לזה במשך יום או חדש, ולזה בלי הפסק תמיד כל הימים אשר הוא חי לו נתנה, ועל אנשים אשר מנת ה' חלקם בהשפעת רוח קדשו עליהם בלי הפסק כל ימי חייהם, על אנשים כאלה יאמר כי הרוח יבוא וינוח עליהם ולא יסור ולא יפרד מהם. — **בירושלים** מקום אשר יוסד בה מלכותו אבן בחן (ישעיה כח טז) בו יחנו עדותיהם בראשונה, כי הוא אשר המיועד לאבותיהם מימי קדם, וכי שמה ראו הנפלאות והאותות אשר עשה לעיני השמש בירושלים (ק

ט וּכְאֲשֶׁר אָמַר אֶת־אֵלֶּה בִּרְאוֹתָם וַיִּנָּשֵׂא לְמַעְלָה וְעָנָן לְקָחוֹ אֹתוֹ מֵעֵינֵיהֶם׃ י וְכַאֲשֶׁר הָיוּ מַבִּיטִים אֶל־הַשָּׁמַיִם בְּלֶכְתּוֹ וְהִנֵּה שְׁנֵי אֲנָשִׁים נִצָּבִים עֲלֵיהֶם בִּלְבוּשׁ לָבָן׃ יא אֲשֶׁר גַּם אָמְרוּ אֲנָשִׁים גְּלִילִיִּים לָמָּה אַתֶּם עֹמְדִים מַבִּיטִים אֶל־הַשָּׁמָיִם

ב) ואחרי כן **ביהודה** ואחר יהודה **בשמרון** (ק ח — יב). (אשר לא הותר להם בראש (מתי י, ה.) ללכת שמה) ואז עד אפסי הארץ.

(ט) **את אלה** ענינו **אלה** הדברים אשר ישתרעו על שפיכת רוח הקדש עליהם ועל פקודתם לבשר בשורת מלכות השמים את כל בני אדם וכאשר הוליך תלמידיו ושליחיו עמו אל המקום בית עניא בהר הזיתים ויפרש עליהם כפיו לברכם **וינשא** מעל לארץ **בראותם** מנגד עיניהם, עין בעין, לקחו ענן וכאשר נאמר **השם עבים רכובו** (תהלי' קד, ג) להסתירו מנגד עיניהם ולא יכלו לראותו עוד. —

(י) **מביטים**. תלמידיו ושליחיו אשר עמו שם, הביטו בהעלות משיח לקדש השמימה, **הנה** פתע פתאום ראו כעת **שני אנשים** אשר לא ראו מקדם ולא נודע להם מאין באו, כאשר נאמר באברהם אבינו וישא עיניו וירא והנה **שלשה אנשים נצבים עליו** (בראשית יח, ב) (לוקס ט, ל). — **בלבוש לבן** עטוי בגדים לבנים נראה הלבן היא רמז על קדושתם כאשר נאמר לבושה כתלג **חיור** (דניאל ז, ט.) **נצבים עליהם** לפניהם וסמוכים אליהם כמו ועליו מטה מנשה (במדבר ב, כ) וכן תרגם הסורי **קימין לותהון**. —

(יא) **גם אמרו** אלה האנשים את אשר ראו פתאום נצבים עליהם אמרו. — **אנשי וג'** או **אנשי הגליל** כולם כרובם אנשי הגליל היו. הגליל בה"א הידיעה תמצא בספרי קודש ובתלמוד גם כן כשם עצם פרטי אל מחוז ידוע בצפון ארץ ישראל, והוא הנקרא בספר מלכים (מא ט, יא) בשם ארץ הגליל וכן הוא אומר אז יתן המלך שלמה לחירם עשרים עיר **בארץ הגליל** (ובמלכים ב טו, כט) ובה"א נוספת **הגלילה** וכן הוא אומר ואת **הגלילה** כל ארץ נפתלי וכו': והמחוז ההוא היה בימי בית שני אחד משלשת החלקים הנזכרים לרוב משנה ובתלמוד **יהודה עבר הירדן והגליל** אשר נחלקו בהם ארץ ישראל. ים **כנרת** הגביל אותו מזרחה, והים האחרון מערבה ונכללו בו אז נחלת שבט יששכר זבולון ונפתלי וחלק מנחלת שבט אשר. ונחלק גם לשני פלכים **גליל העליון גליל התחתון.** ומספרי התלמוד והברית החדשה נודע למשגב כי יושביה היו לפעמים למשחק ולהתול בין אחיהם ויכנום בכנוים רעים לנאצם ולהכעיסם. — **אתם עומדים** ותשתוממו להביט מול שמים ותתפלאו על הלקח משיח צדקינו בטרם מלא את

זה ישוע הנלקח מכם למעלה אל־השמים כן יבוא כאשר ראיתם אתו הולך השמימה׃ יב אז שבו אל־ירושלם מן־ההר הנקרא הר־הזיתים אשר הוא קרוב לירושלם במהלך שבת׃ יג וכאשר באו פנימה עלו אל־העליה אשר־שם היו ישבים פטרוס ויעקב ויוחנן ואנדרעס פילפוס ותומא בר־תלמי ומתיא

אשר נאמר ביד הנביאים כי ישיב מלכות ישראל כמאז. — זה ישוע עניננו הוא לבדו ולא אחר כי רק הוא הוא היה המיועד לאבותינו מימי קדם. — הנלקח מכם וכמו אליהו הנביא עלה בסערה השמימה (מלכים ב א). כך יבוא באחרית הימים ישוב למלא כל דברי הנביאים אשר עד הנה לא נמלאו כי עוד לא ישב על כסא דוד אביו ועוד נבואות אחרות המיועדות עוד לבוא אשר אחת מהנה לא תפול ארצה. —

(יב) שבו אל ירושלים ר"ל השליחים ותלמידיו. — הר הזיתים הוא ההר הגבוה מכל ההרים מסביב לירושלים, ונקרא כן על שם עצי הזיתים אשר יגדלו עליו לרוב עד היום הזה. ובמשנה יקרא בשם הר המשחה וזה גם כן על שם זיתי השמן, כי השמן יקרא בלשון ארמי משח. ובאמת מלבד עצי הזיתים הרבים הגדלים בהר הזה ימצאו עתה גם עצי תאנה, תמר ורמון אשר עליו יגדלו. ותכונת ההר הזה ממזרח לעיר הקודש (זכריה יד, ד) ועמק יהושפט הוא מבדיל בינה ובינו, ומראשו יראה הצופה מערבה על פני כל העיר ירושלים מסביב גם צפונה עד הרי גריזים ועיבל, ונגבה עד מהלאה לעיר חברון. ובימי בית שני היה בעמק בין ההר הזה ובין נחל קדרון גן זיתים מפואר אשר נקרא גת שמנא על כי היה שם גת אשר דרכו בו זיתים לעשות מהם שמן. ועוד היה בימים ההם בין ההר הזה ובין העיר ירושלים כפר קטן אשר נקרא בית פגי ומוזכר בתלמוד מנחות (לה, ב). הוא המקום אשר ראה גדלו ורומו בו נעלה כאשר בא ברת הנבואה (יחזקאל יא, כג. זכרי' יד, ד). —

(יג) באו אל תוך העיר. — עליה תרגם עלה כמו ויסר אל העליה (מלכים ב ד, יא) לפי שהיא בנויה מעל הבית ואדם עולה אליה (רד"ק שרש עלה). — אשר יושבים אשר עצרו אותם שם אחרי כי התאספו יחד וקבעו דירתם שם לחכות עד יערה עליהם רוח ממרום. — פטרוס תרגומו כיפא ושמו העברי היה שמעון (מתי י, ב). — יוחנן הוא המבשר אחי יעקב בני זבדי, ואנדרעס אחי שמעון כיפא, פיליפוס מבית צידה, מתי הוא בן חלפי הלוי

יעקב בן־אלפי ושמעון הקנאי ויהודה אחי יעקב׃ יד כל־אלה היו מתמידים בחזקה בלב אחד בתפלה ובתחנה עם נשים ומרים אם ישוע ועם אחיו׃ טו ובימים האלה קם פטרוס בתוך התלמידים ויאמר ויהי המון השמות יחדיו כמאה ועשרים׃

אשר היה מקדם מוכסן ושמעון הקנאי אולי מכת הקנאים היה, כי סמוך לחרבן הבית התחברו אנשים החרדים על דבר ה' אשר רק לבם ידע מרת נפשם, על כי גוים משלו בעמם והגוים ההם הרפו מערכות ישראל והרבו הרע והוסיפו סרה ולקחו מכס ומס מאת כל נפש ומאת תבואות כל הארץ אשר לא יכלו שאת, אז להטה אש חרונם, ושמו עצות בנפשם לפרוק עול הרומים מעל צוארם להכריתם ולגרש אלה הרודים בעם מקרב הארץ. ובאבות דר"ן סוף פרק ו' ובמס' גיטין דף נו מזכרים בשם בריוני ולרוב נמצא בתלמוד קנאים פוגעים בו (סנהדרין פא). — ויהודה אחי יעקב ונקרא כן להבדילו מן יהודה איש קריות המסגיר את אדוניו ביד אויביו. ואלה השליחים נספרים פה שנים שנים כמאז וכימים הראשונים בהם נבחרו מאת אדונם, מלבד יהודה איש קריות המסגיר. ואף כי גם המה עזבוהו ונסו בלילה אשר הסגר אדונם בכל זאת רצוים היו לו אחרי קומו מעם המתים ולא הושיב שליחים אחרים תחתם על מקומם. —

(יד) מתמידים לפי היוני. התחזקו והסורי תרגום לפי הענין הלין כלהון אכחדא אמינין הוו בכל כח ועוז התאמצו לשבת יחדיו, לעזור איש את אחיו, כי מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד למען חכות על העת אשר היתה מיועדת כי יערה עליהם רוח ממרום ורוח הקודש יספך עליהם, ולמען תבוא שאלתם אשר שאלו והפלו ושפכו שיח לפני אלהים כי ישמע שועתם וישלח רוח קדשו עליהם. — ובתחנה תרגם חנן. — הנשים ומרים ואף כי מרים בכלל הנשים היתה, בכל זאת נזכרת עתה בשמה ביחוד ולא נזכרת עוד.

(טו) ובימים האלה באחד מן העשרה ימים אשר בין העלותו השמימה ובין חג השבועות קם פטרוס ולפי שהוא התעורר ברוב עוז, ולו הפקודה כי יחזק אחיו (לוקס כב, לב), לכן נזכר שמו בפרט. — המון עניננו מספר כל הנקהלים יחדיו הנקובים בשמותם היו יחדיו אנשים ונשים. — כמאה ועשרים כמספר הזה היו הכהנים בחנכת בית אלהים אשר בנה שלמה כאשר נאמר ועמהם כהנים למאה ועשרים (דה"ב ה, יב). — אך אנשי מתי מספר היו המאמינים מבני ישראל אשר בשרו את בשורת אלהים את כל בני אדם למלאות דעה

טז אֲנָשִׁים אַחִים צָרִיךְ הָיָה לְהִמָּלֵא הַכָּתוּב הַזֶּה אֲשֶׁר הִגִּיד מִקֶּדֶם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ בְּפִי דָוִד עַל־אֹדוֹת יְהוּדָה הַנֶּהְיָה לְנוֹהֵג אֶל־הַתֹּפְשִׂים אֶת־יֵשׁוּעַ׃ יז כִּי הָיָה נִמְנֶה אִתָּנוּ וְהֵפִיק אֶת־גּוֹרַל הַשֵּׁרוּת הַזֶּה׃ יח זֶה אָמְנָם קָנָה שָׂדֶה מִשְּׂכַר הָאָוֶן וַיִּפֹּל עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּבָּקַע בְּחֶצְיוֹ וַיִּשָּׁפְכוּ כָּל־מֵעָיו׃ יט וַיִּוָּדַע לְכָל־

את ה' ומשיחו כמים לים מכסים והנה מעיר הקדש יצאו להרבות מספר המאמינים במשיח אלהי יעקב ככוכבי השמים לא יסופר. —

(טז) צריך להמלא בהכרח היה כי במלאות הימים ימלא דבר אלהינו כי דברו נצב בשמים, לא איש אל ויכזב ובן אדם ויתנחם, ומדבריו אשר דבר ביד עבדיו הנביאים לא יפול דבר מדבריו ארצה. — הגיד רוח הקדש בפי דוד מלכנו כאשר נאמר (שמואל ב כג, ב) רוח יי דבר בי ומלתו על לשוני. — הנוהג ס"א המנהל את אויביו אל המקום והמלון שם ישב אדוניו בהראות אותו לאויביו בתתו להם אות כי ישקהו ויצודוהו ויוליכוהו להיות נפשו. להם לשלל.

(יז) כי היה נמנה כפי היוני: פקודתו להיות שליח לקח עמנו. שרות הפקודה אשר היתה לו נפלה אליו כאשר אלינו על פי הגורל ובכל זאת חלל הפקודה הזאת והרע מעשיו להיות למשלה וכלמת נצח. —

(יח) זה קנה ענינו על ידי הכסף אשר נתן לזה המסגיר קנה hat man gekauft שדה בשכר אשר קבל להסגיר את אדוניו. ואשר הכריח אותנו לבאר כן, הוא להתאים הספור הזה עם הספור במבשר מתאי'. כי שם נאמר כי נחם על רעתו אשר עשה והשיב את הכסף והשליכו אל ההיכל והכהנים נועצו יחדיו מה יעשו בכסף הזה ויקנו במחירו שדה לקבורת גרים, ומן הספור הזה נראה כי לא המסגיר בעצמו קנה את השדה, כי אם הכהנים קנוהו אחרי אשר נועצו ונועדו יחדיו. והנה זה המסגיר את אדוניו לקח הכסף אשר נתן לו לשכר נבלותו ויפול נשפכו מעיו בעון בצעו, על מכרו בכסף צדיק. וכפי בשורת מתי (כז, ז.) שב ויתנחם וישלך את הכסף בהיכל ויצא וילך ויחנק. ויתאימו יחדיו כי מתי יספר אך מחניקתו ולוקס הוסיף לספר את אשר נעשה למסגיר אחרי החנקו. —

(יט) ויודע קנות השדה במחיר שלשים כסף אשר נתנו אל המסגיר נודע לכל יושבי ירושלים, כי הסבו שם השדה לקראו חקל דמא למזכרת כי השדה הזה לקח במחיר אשר לקח המסגיר לשפוך דם נקי. —

יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם עַד לְהִקָּרֵא הַשָּׂדֶה הַהוּא בִּשְׂפָתָם חֲקַל דְּמָא זֶה הוּא שְׂדֵה דָם׃ כ כִּי כָתוּב בְּסֵפֶר תְּהִלִּים תְּהִי טִירָתוֹ נְשַׁמָּה וּבָהּ אַל־יְהִי יוֹשֵׁב וּפְקֻדָּתוֹ יִקַּח אַחֵר׃ כא לָכֵן צָרִיךְ הוּא כִּי מִן־הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הַמִּתְהַלְּכִים עִמָּנוּ בְּכָל־הָעֵת אֲשֶׁר הָאָדוֹן יֵשׁוּעַ בָּא וְיָצָא בֵּינֵינוּ׃ כב הָחֵל מִטְּבִילַת יוֹחָנָן עַד־הַיּוֹם אֲשֶׁר לֻקַּח לְמַעְלָה מֵאִתָּנוּ יִהְיֶה אֶחָד מֵהֶם לְעֵד תְּקוּמָתוֹ אִתָּנוּ׃ כג וַיַּעֲמִידוּ שְׁנַיִם אֶת־יוֹסֵף הַנִּקְרָא בַּר־שַׁבָּא הַמְכֻנֶּה

(כ) טירתו חלק הראשון מן הנבואה הזאת תהי טירתו נשמה ובה אל יהיה יושב (תהלים סט, כו). — ופקודתו יקח אחר ובמקום אחר נמצא בספר תהלים (קט ח) נבואה על אחרית הרע אשר השיג אל המסגיר את אדוניו בידי רשע כי פקודתו יקח אחר. הנכון כאשר פירש וביאר רש"י פקודתו גדולתו פרבוסטי"א בלע"ז ויונתן תרגם מנין שנוי יירת אחרן. והסורי תרגם ותשמשתה נסב אחרין. וכל המתרגמים תרגמו לבד לפי דבר הענין אך לא לפי גדר המלה — ולפי הענין פה התכונתו, כי יהודה התמנה להיות מן השליחים ואחרי הסגירו את אדוניו ויחנק וימות לקחו עצה למלאות מספר שנים עשר להתמנות אחר תחתיו. —

(כא) לכן יען כי התמלא הכתוב, פקודתו יקח אחר ולכן נבחר אחד מבין האנשים האלה אשר בכל עת, בעודנו משיחנו התהלך בארץ הלך עמנו וראה אותו ובואו שבתו וקומו. והענין כי האיש אשר נבחר עתה בין להקת שנים עשר השליחים אזי כמוהם כמוהו הוכרח להעיד את אשר ראו עיניו תמיד לא פעם ושתים מגדולת אדונו ומנפלאותיו ומופתיו אשר עשה נגד העם למען יקים עדותו וידבר נגד מלכים ולא יבוש. —

(כב) החל ענינו הבא היום אל הפקודה להיות שליח, עליו לדעת את אשר עין בעין ראה כל עניני ישוע מן העת אשר החל להורות על דבר מלכות האלהים אחרי טבילת יוחנן, וביחוד אחרי קומו מעם המתים, כי רק אחד מן השנים העשר היה אשר לא ראה תקומתו. —

(כג) ויעמידו שנים לפניהם ולפני העדה למען ישמעו את אשר תענה העדה על אלה שני אנשים. — יוסף בר שבא ר"ל בן הנולד שבת או באין מלת בר רק שבתאי או שבתי. — והשם הזה הוא מוזכר בתלמוד כמה פעמים (חולין קיא ע"א) אמר רב בר שבא (ובהוריות ה ע"ב) אמר רב שבא לרב כהנא. — המכונה יוסטוס בשם זה היה נודע, ולא בא במקרה כי הושם רק

יוּסְטוּס וְאֵת מַתִּיאָס׃ כד וַיִּתְפַּלְלוּ וַיֹּאמְרוּ אַתָּה אֲדֹנָי הַיּוֹדֵעַ לְבוֹת כָּל־הָאָדָם הוֹרֵה מִן־הַשְּׁנַיִם הָאֵלֶּה אֶחָד אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בּוֹ׃ כה לָקַחַת גּוֹרַל הַשֵּׁרוּת הַזֶּה וְהַשְּׁלִיחוּת אֲשֶׁר שָׂטָה מִמֶּנָּה יְהוּדָה לָלֶכֶת אֶל־הַמָּקוֹם שֶׁלּוֹ׃ כו וַיִּתְּנוּ גוֹרָלוֹתָם וַיִּפֹּל הַגּוֹרָל עַל־מַתִּיאָס וַיִּמָּנֶה עִם־אַחַד עָשָׂר הַשְּׁלִיחִים׃

על התינוק הנולד בשבת כד אמרינן במסכת שבת (דף קנו ע"א) כי קדישא רבא יתקרי עניינו הילד הזה יקרא בשם צדיק גדול ותרגום יוסטוס הוא צדיק וישר. — מתיאס עקרו מתיא שם אשר היה רגיל בימים ההם במשפחת יהודים כמו ר' מתיא בן חרש (יומא פג ע"א). —

(כד) ויתפללו אף כי הטילו הגורל, בכל זאת ידעו כי משפטו מאת אלהים הוא (משלי טז, לג.), ולכן התפללו כי אלהים ישמע שועתם וכפי הטוב והישר בעיניו יוטל הגורל, כי מידו כל מצעדי גבר ופעולות האדם, ועל פי הגורל יושבת כל ריב כאשר נאמר מדינים ישבית הגורל ובין עצומים יפריד. — אתה הכינוי הנוכח להורות כי רק אתה הוא אשר לו הכח והממשלה להטות כל דבר כפי חפצך ורצונך, ובוחן תעלומות לבב וקרב איש תוכל לדעת מי מהשנים יכשר לפקודה הזאת. —

(כה) גורל כי משפט הגורל יודע לעין השמים מי מן אלה השנים יקח עבודה הזאת והשליחות. ובחרו הגורל כי גם כל עבודת ופקודת הכהנים בבית המקדש היתה על פי הגורל, כדאמרינן בפרק שני דיומא התקינו שלא יהא תורמין את המזבח אלא בפיים וארבעה פייסות היו שם. — ללכת למקומו לא אל ביתו ולא אל השדה אשר קנו מבצע שעון, כי אם אל המקום המיועד אל עושי רשעה. —

(כו) ואחרי התפללם נתנו עליהם גורלות. והגורל נפל על מתיא והועד לשליח תחת יהודה. —

ב מבוא בימי חג השבועות, בהתאסף אלה המאמינים יחדיו וחכו לישועת ה' ומשיחו הנה פקדם בפקודת ישועה ורחמים לשפוך עליהם רוח קדשו ממקום קדוש יהלך, רוח יקר ההולך לנושעות למען בריאות חדשות יבראון א — ה ואחרי כי רוח הקדש החל לפעמם ובהם נדבק, כרגע נהפכו לאנשים אחרים, אז בלשונות אחרות החלו לדבר, לא לבד איש את רעהו ואת שכנו הקרוב אליו, כי אם גם את הרחוקים, לשונות אשר מנעוריהם בארץ מולדתם ובבית מגורי אבותיהם לא למדו, ומשכניהם הקרובים אל ביתם לא שמעו,

ב א וּבִמְלֹאת יוֹם חַג הַשָּׁבֻעוֹת הָיוּ כֻלָּם בְּלֵב אֶחָד נוֹעָדִים יַחְדָּיו׃

לשונות מארצות רחוקות לא היו שמה כל ימי חייהם, מכל לשונות הגוים ואת היום אשר נעצרו שם לפני אלהים. — ה — טו אז חרדות לבשו ומשתאים עמדו כי לא ידעו מה הוא. ואחרים לעגו להן לאמר שבואי יין המה. אך כיפא ענה ואמר בלבשו כמעיל קנאה אלמדכם להועיל, שמע אלי מבקשי צדק אל התפלאו הנה את אשר ראיתם הלא כל זאת כבר הוגד בחזון לפני ימים כבירים אשר כבר עברו לנביאיו אשר מעולם רוח אלהים דבר בהם ומלתו על לשונם לאמר כי לא יעזב נפש משיחו לשאול ואיתו לראות שחת, ואת משיחו עמה הושיע בגבורת ישע ימינו בהקימהו מעם המתים ויקרא אליו לשבת לימינו ראשונה במלכותו, ועיני רצון משיחו ממרום שמיו ישקיפו בשפל מצב יראיו ואוהביו כאשר הבטיחם להוכנם איש איש, בשפוך עליהם רוח קדשו לז — מ. לכן שובו שובו, היטיבו מעלליכם, חושו המלטו מן דור עקש ופתלתל. והנה בשמעם את הדברים האלה נפל לבם וכל ברכיהם התהלכו מים ויתאספו לשבת ולאכול יחד גם להתפלל אותות גדולים נעשו על ידיהם ותהי ברכת אדוניהם בכל אשר עשו והוא הוסיף על הקהל אשר האמינו בו יום יום מתי רב.

(א) וביום מלאת מקור מבנין הקל מנחי ל"א ובא על משקל מקור מנחי ל"ה וכן ביום מלאת ימי נזרו (במדבר ו, יג.) וכמוהו לבלתי קראות לנו (שופטים ח, א.). — חג השבועת דע והבין כי כל מועדי ה' אשר צוו בני ישראל לחוג לא הקפידה התורה כי אם לחוג אותם במועדם בזמנם ובעתם הנכונה ובמלאת היום. ובימי בית שני וימים רבים אחרי כן הוגבל המועד בו יחוגו חג על פי חשבון בית דין הגדול וראיית החודש, או על פי עדי הראיה לבדם כפי דעת חכמי הקראים. — ושבעה שבועות אחרי ימי הפסח הוא חג השבועות או חג הבכורים עניינו מפורש בתורה (ויקרא כג, טו.) וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה וכו'. — והנה חג השבועות הוא חג הבכורים האמור בתורה (שמות כג, טז, שם ל"ד, כב., במדבר כח, כו, דברים טז, ט. במדבר כג, טז, יז, ויקרא כג, טז.). אכן אחרי כי גלו בני ישראל מעל אדמתם כנו את החג הזה לזכר מתן תורה על הר סיני. ויען כי לא ידעו אל נכון היום בו ירד ה' על הר סיני — (כי לדעת קצת מן החכמים נתנו עשרת הדברות בששי בחודש, ולדעת קצת בשבעה בחודש וביום השבת (שבת פו, ב. מנחות סה, סז.) לכן לא יאמר על החג השבועות יום מתן תורתינו כי אם

ב ויהי פתאום מן־השמים שאון כשאון רוח עזה סערת וימלא את כל־הבית אשר היו ישבים שם: ג ותראינה אליהם

זמן מתן תורתינו, כי באותו הזמן היה עת המתן אך לדעת לא יוכל שום בשלמות. — ואלה המאמינים באלהים ובמשיחם אחרי כי הוסר עטרת תפארת ראשם בהלקח אדוניהם השמימה לשבת לימין עליון, חכו לישועתו כי יפקדם ויעטרם רצונו בשפוך עליהם רוח קדשו, והנה תוחלתם לא נכזבה וראשית בכורי רוח הקדש הושפכה עליהם ממרום משמי ה׳ כאשר הובטח להם מאת אדוניהם טרם עלותו השמימה וכאשר הגידו זאת מקדם חוזי ויראי אלהים לאמר הנה ימים באים וכו׳. כי מאז נלכד אבינו הראשון בחבלי חטאת בשמעו לקול אשתו לאכול מפרי עץ הדעת, נחשך אור שכלו גם רוחו חשכה ילך ואין נגה לו והוד אלהים לא הופע עליו עוד, עד כי יערה על בני אדם רוח ממרום ממקום קדוש השולך למושעות לפקדם בפקודת ישועת משיחו. — בלב אחד ענינו בהסכמה ועצה אחת, הפך אנשי תרמית אשר בלב ולב ידברו (תהלים יב, ג.) ובגמרא דסוכה (דף מה) מה דקל זה אין לו אלא לב אחד כך ישראל אין להם אלא לב אחד. —

(ב) ויהי בבקר בשעה השלישית (פסוק טו). פתאום תרגם פתא ועניינו יען כי אלה אשר באו לחכות חתת על משיח אלהי יעקב אף כי האמינו וחכו לישועתו כי ימהר אדונם לבצע מעשהו לשלוח להם את רוח קדשו מן השמים, בכל זאת לא ידעו איכות בואו הברעש וסופה או בקול דממה דקה? הבחלום אם בהקיץ לעיני כל? הביום לא או אם חשך ילכנס לנשף? גם ענין ומסות רוח הקדש נפלא מהם, עוד לא ידעו תקפו ועוזו על נכון, כי בריאות יברא בכחו וגבורתו להטות את לבבם בכל אשר יחפוץ. — שאון תרגומו הנכון לפי יווני Hχος שאון כי כן תרגמו השבעים הזקנים שאון גליהם (תהלים סה, ח.) ולפי דעת ר׳ דוד קמחי יתורגם מלת Hχος במלת הד כמו הד הרים (יחזקאל ז, ז.) — רוח עזה סערת: השאון נשמע כאשר נהיה במקורו מרוח חזק אשר ממרום שמים יהלך ארצה עד הבית אשר ישבו בו, מבלי הגיע נזק אל הבית. — וימלא קול השאון הזה לא התפשט על פני כל שטח הרחוב כי אם כאשר הגיע ברוב כחו אל הבית היה כבוש ונעצר שם למלאות כל הבית בשאונו והמונו, וכאשר נאמר בחנוכת המקדש והענן מלא את בית ה׳ (מלכים ח, י.) — אשר ישבו בו: להוחיל על דבר משיח ה׳ כי יריק שפעת רוחו עליהם ממעון קדשו. —

(ג) לשונות נפלגות שם לשון נופל בדרך השאלה על ענינים הדומים ללשון, כמו לשון זהב אחד (יהושע ז, כא.) ר״ל שבט שדומה ללשון, וכן לשון אש

לשונות נפלגות כמו מאש וישב על כל־אחד מהם: ד וימלאו כלם רוח הקדש ויחלו לדבר בלשונות אחרות כאשר הרוח נתן להם להטיף: ה אך היו בירושלם שוכנים יהודים אנשים

(ישעיה ה, כד.) נפלגות ענינו יחלקות הנה והנה למעלה ולמטה אחרי אשר מתחלה היו לשב אחד. — כמו מאש: לפי המראה דמו לאש, אך לא לפי הפעולה. וכן תרגם הסורי ואתחזיו להון לשנא דמתפלגין הוו איך נורא. — וישב הפך הטלטול והנדנד, ויאמר על השפעת רוח אלהים כמו בנוח עליהם הרוח (במדבר יא) כי אם ימלא איש אשר עלול לקבל שפע האלוה, אז ישב עליו וישקוט וינוח שם. — על כל אחד זה לשון ר׳ בחיי׳ על פסוק מי יתן כל עם ה׳ נביאים (במדבר יא, ט.) יתכן כי רמז משה בכאן ימות המשיח, ואמר מי יתן ויגיע אותו העת אשר יהיו כל עם ה׳ נביאים, שהוא יתברך עתיד לתת את רוחו עליהם ובאותו הזמן יבוטל היצר הרע, ולא תהיה שום קנאה כלל וזהו שכתב בעת ההיא אשפוך את רוחי על כל בשר וכתיב ומלאה הארץ דעה וכו׳. —

(ד) וימלאו כולם כאשר נמלא הבית, כן גם האנשים אשר ישבו בתוכו נמלאו מהשפעת רוח הקדש, ומלאת הרוח קדש היא הפך מה שנאמר לב האדם מלא רע (קהלת ט, ג). — ויחלו לדבר וכו׳ לספר הגדולות אשר עשה אלהים להם. — בלשונות אחרות בלבל הלשונות בדור הפלגה היה להפיץ אותם על פני כל הארץ ולהרחיק איש מאת רעהו, אכן פה בהשפך עליהם רוח הקדש היתה מהות הלשונות הסיבה לקרב אלה המאמינים יחדיו להיותם לאגודה אחת, ולחבר עמהם אלה אשר עוד לא עמדו בסוד ה׳ ומשיחו, אלה מאיי הגוים ואפסי הארץ כולם יאגדו לאגודה אחת, כי המשיח יהיה הקשר האמיץ ביניהם לחברם להיותם כאחים והנה הלשונות אשר היו אז סיבת הפירוד תהיינה כעת סיבת הקירוב, — — ובזהר סוף פ׳ נח נאמר אמר ר׳ חייא אשתמע דכולהו במלה דפומא תליא, דהא כיון דאתבלבל מלה מיד ויפץ ה׳ אותם משם (בראשית יא, ח.) אבל בזמנא דאתי מה כתיב? כי אז אהפך אל עמים שפה ברורה לקרוא כלם בשם ה׳ לעבדו שכם אחד (צפניה ג, ט.) עכ״ל. — כאשר הרוח נתן להם ענינו כאשר הרוח הלק להם חלקם, כפי ערך ושעור אף קבל שפעת רוח הקדש, לפי מדה הזאת כן דברו בלשונות איש איש את רעהו כפי אשר הוכן לקבל שפע האלהי. —

(ה) היו יהודים. רבים אשר חכו והוחילו על הזמן כי ישלח ה׳ להם משיחו כאשר הבטיח לאבותיהם מימי קדם, עזבו עיר מושבם אשר גרו בארצות הגוים ושבו לגור בארץ אבותיהם על אשר בא עתם עת דודים, לאיתר לאסורים

חֲסִידִים מִכָּל־גּוֹי אֲשֶׁר תַּחַת הַשָּׁמָיִם׃ ו וּבִהְיוֹת הַקּוֹל הַזֶּה וַיִּתְאַסֵּף הֶהָמוֹן וַיִּבּוֹךְ כִּי שָׁמְעוּ כָּל־אֶחָד אֹתָם מְדַבְּרִים בִּלְשׁוֹנוֹ שֶׁלּוֹ׃ ז וַיִּשְׁתּוֹמְמוּ כֻלָּם וַיִּתְמְהוּ וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ הִנֵּה

באו, ואלה אשר ישבו אז בארץ ישראל היו באים בעת ההיא לחוג את חג השבועות או לבקש תורה מפי הכהן והלוי אשר שם ישבו. — אנשים חסידים יראי את ה'. מקורו ביוונית ועקרו איש אשר חרד לגעת בדבר יקר פן ישבר והושאל המאמר הזה על איש החרד על דבר אלהים וירא חטא ויפה תרגם הסורי: דדחלין מן אלהא. וזכר אנשים אף כי גם נשים עלו לחוג חג בירושלים בכל זאת לא באו בחבורתם יחד.

(ו) ובהיות הקול הזה ענינו בהשמע קול השאון הזה וירוצו המונים יחדיו אל המקום ממנו נשמע הקול לראות סבתו. — ויבוך כמו והאיש משתאה (בראשית כד, כא) מגזרת שאה מבנין התפעל. — כי כל איש וכו' ההמון הזה אשר בא לחקור על סבת הקול גם הוא התפלא בהשמעו כי אלה המאמינים מדברים בלשונות אשר לא ידעו מקדם. —

(ז) וישתוממו העתיד מבנין התפעל מגזרת שמם כולם השתוממו והתפלאו על כי שמעו דברים יוצאים מחוקי הטבע ולא ידעו סבתם. — ויתמהו משרש תמה והוא נבדל מן פלא ומן שאה, כי באים תמהה ובתמהון על דבר או על מעשה אשר ראה או שמע עוד רוחו בו להשוב על הענין והמעשה. — גליליים ענינו אנשי הגליל כבר דברנו על פלך או מחוז הזה בפרק הראשון (פסוק יא) ועתה עוד נוסיף לאמר כי לפי דעת יוסף בן מתתיהו הכהן נקרא החלק הצפוני מן ארץ הגליל (נחלת אשר ונפתלי) גליל העליון והחלק הדרומי ממנה (נחלת יששכר וזבולון) גליל התחתון, ובמשנה שביעית פ"ט מ"ב אמרו כל שאינו מגדל שקמים גליל העליון, וכל שהוא מגדל שקמים גליל התחתון. ובימים ההם היו יושבי המחוז הזה ריק מכל חכמה ושם גלילי היה נכנוי שם רע לחרפה בין היהודים. ובמס' עירובין נג א. אמר ר' יהודה אמר רב בני יהודה שהקפידו על לשונם נתקיימה תורתם בידם בני גליל שלא הקפידו על לשונם לא נתקיימה תורתם בידם. ומזה נראה כי יושבי פלך הזה לא היו יודעים לדבר צחות, וידיעת התורה נסתרה מנגד עיניהם. ולכן בפתחם פיהם לדבר הוכרו אז מזה עם ופלך ומחוז שמה (מתי כו, עג). גם ימים כבירים אחרי נחתמו ספרי ברית החדשה היו יושבי הגליל במדרגה התחתונה ולא נחשבו כיתר אחיהם וכאשר פתחו פיהם היו לקלס ולשחק, ולאנשים פתאים באין תבונה

הֲלֹא כָל־אֵלֶּה הַמְדַבְּרִים גְּלִילִיִּים הֵמָּה׃ ח וְאֵיךְ אֲנַחְנוּ שֹׁמְעִים כָּל־אֶחָד בִּלְשׁוֹנֵנוּ שֶׁלָּנוּ אֲשֶׁר נוֹלַדְנוּ בָהּ׃ ט פַּרְתִּיִּים וּמָדִיִּים וְעֵילָמִיִּים וְיֹשְׁבֵי אֲרַם נַהֲרַיִם וִיהוּדָה וְקַפְּדוֹקְיָא פָּנְתָא

נודעו כנאמר במס' עירובין נג ע"ב: אמר ליה גלילאה שוטה, לכן נפלאה היתה בעיניהם ולא יכלו להבין כי המשיח אלהי יקום מארץ הגליל (יוחנן ז מא, נב) והמה לא ידעו כי רם ה' ושפל יראה (תהלים קלח, ו.) ואת אשר בעיני האדם נבזה, אלהים יהפוך וירומם להושיבם מרום ומאשפות ירים אביון. —

(ח) ואיך אנחנו שומעים וגם נבין אנחנו הנפוצים מכל הארצות אשר פה נאספו. כל אחד את לשון ארץ מולדתו? והאנשים ההמה לא ידעו ולא הבינו כי מאת ה' היתה נסבה להופיע על אלה המאמינים רוח קדשו למען יוכלו לספר ולדבר באזני כל עם ועם אשר עד הנה לא ידעו לשונו, את מעשה ה', כי בא העת לפקדם בישועת ישע משיחו למען כי גם המה יהיו בתוך הבאים לקחת חלק ונחלה במלכות השמים, ובסוד ישרים ועדה כל הגוים וכל עם ישבחוהו וכל ברך לו יכרעו וכל הלשונות לו תשבענה. —

(ט) פרתיים ומדיים ממלכות פרתים ומדים היא נודעת לנו עד היום הזה והיא משתרע מארץ מדי נגבה תימנה עד לשון הים אשר נקרא על שמה לשון ים פרסי. וידענו כי בשם פרסי לא השתמשו הנביאים הראשונים אך בנביאים האחרונים ימלא שם פרס (דניאל ה, כח. וכו' עזרא ד, ה. דברי הימים ב, לו) אכן הנביאים הראשונים השתמשו תמורתו רק בשם הכללי עילם לבד. ודע כי לדעת התלמודים (יומא י, א) ירושלמי פ"ק דמגילה מדרש בראשית פ' לז הובא בילקוט שמעוני סי' סא לדעת ר' סימן תירס הנזכרת (בראשית י, ב.) זו פרס ולדעת רבנן הוא תרתקי (אר' קדומים). מדי היא הארץ הגדולה המתפשטת מצפון לארץ פרס ישעי' יג יז וכו'. ועילם היא בין מדינת שושן אשר בממלכת פרס ובין ארץ מדי, ויען כי עילם ומדי היו שכנות וקרובות לכן תזכרנה לפעמים יחד במליצות הנביאים עלי עילם צורי מדי (ישעיה כא, ב. ירמיה כה, כה.). — ארם נהרים היא הארץ הגדולה אשר בין פרת לנהר חדקל ונקראת על שם שני הנהרות האלה ארם נהרים. ויהודה היא אחת משלש הארצות אשר נחלקו בהן ארץ ישראל יהודה, עבר הירדן והגליל. כפתור היא האי הגדולה הנקראת בשם Cyprus בים התיכון לפונית מערבית לארץ ישראל ומהוללה מאוד בעבור יינה הנזכרת במשנה יין קפריסין (כריתות ו, א). — אסיא האמור פה איננה חלק מחלקי העולם כי אם חלק א' ממנה ולדעת קצת היא החלק בים עגא נוכח ארץ מוקדן ותרקיא ונקרא בשם Asia proconsularis וקרית הממלכ'

וְאַסְיָא׃ י פְּרוּגְיָא וּפַמְפּוּלְיָא מִצְרַיִם וְחֶלְקוֹת לוּב אֲשֶׁר אֵצֶל קוּרִינִי וְהַנָּכְרִים הָרוֹמִיִּים גַּם יְהוּדִים גַּם מִתְיַהֲדִים׃ יא כְּרֵתִים

היא עפיזוס אך בהשתנות העתים ובחלוף הממלכות נשתנו החלוקות וגבולות העמים למשפחותיהם בגויהם. ולדעת קצת מסופרי הקדמונים כוללת אסיא הנאמרת פה ב, ט. המדינות אשר סמוכות לפרגיא ור"ל, מחוז יוניא. אך היותר נראה כי אסיא הנאמרת פה היא חלק מערביה מאסיא הכוללת כל תבל מחוץ הים מזיא, ולודיא קריא, אשר בימי אגריפס נגבל חלק אחד מן אסיא פראפריא (Asia propria) והשתרעה על גבול פריגיו ועיין בספר הזה פרק ו, ט.

(י) פורגיא מחוז באסיא קטנה (ועיין לקמן טז ו יח, כג ושם נבדלת מן ארץ גאליען והיא היא הנזכרת מסופרי הקדמונים בשם פורגיא הגדולה) והיא היתה סמוך לחרבן בית שני תחת ממשלת רומי והיא ארץ הרים ומנגב הרי טורוס יפרידוה מארץ פסדיא. עיין ערך מילים לר"ש לאנדוי בערך פרגיתא. — פמפוליא מחוז בים התיכוני ומוגבל מקיליקי ופסידי'. מצרים היא הארץ אשר היא קצה וגבול לשני חלקי העולם, כי היא מגבול את אפריקה קדמה מזרחה ואת אזיא מערבה וכמו ארבע מאות וחמשים שנה קודם חרבן בית שני בנה אלכסנדר מוקדן עיר מלכותו ויקרא שמה אלכסנדרי' והיא יושבת על לשון ים התיכונית הנכנסת לארץ מצרים ועל מקום המסובב מאריאוטיסי. ובעלי התלמוד הפליגו מאד בספור מספר יושביה ושם הי' בסיליקי גדולה (סוכה נא ב) ובית דין קבוע הי' שם (כתובות כה א) בעלי מלאכות שונות (מ"ק כו) ובעלי ריב (ב"מ קד א יומא לו א). — והנכרים הרומים כמו תושבים איש רומי. יהודים כתב ר"אלי' בחור בס' תשבי במלת יהודי וזה לשונו: לא נמצא במקרא שנקראו יהודים רק מזמן גלות עשרת השבטים, ונשארה מלכות בית יהודה, ומאז נקראו יהודים ולשונם לשון יהודית ולא קודם לכן, וגם שבט בנימין עמהם שנאמר במרדכי איש יהודי וכו' והוא היה איש ימיני. — יהודים גם מתיהדים הם בני נכר הנספחים על בית יעקב, כי גם המה בתוך הבאים לראות את פני האדון וחייבים בראיה ובגמרא (דחגיגה ג, א.) נדיבי עמים נאספו וכו' (תהלים מז) אלהי אברהם ולא אלהי יצחק ויעקב? אלא אלהי אברהם שהיה תחלה לגרים. —

(יא) כרתים המה הנולדים בעיר כרתי, או אולי הם גווי הכרתים הנזכרים (ש"א ל יד) (צפניה ב ה יחזקאל כה טז) יושבי המחוז המערבי בארץ פלשתים. וערבים המה יושבי ארץ המתפשטת מדרום וממזרח לארץ ישראל ונחלק לשלשה חלקים: א) סלע ערב על אודות הסלעים הרבים אשר בה, וגם עיר נוה המלכות סלע חקרא. ב) מדבר ערב מתפשטת ממזרח לסלע ערב מארץ ישראל עד לשון

וַעֲרָבִים אֲנַחְנוּ שֹׁמְעִים אֹתָם מְדַבְּרִים בִּלְשׁוֹנוֹתֵינוּ אֶת־גְּדוֹלוֹת הָאֱלֹהִים׃ יב וַיִּשְׁתּוֹמְמוּ כֻלָּם וַיִּפּוֹנוּ וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ מַה אֵפוֹא תִּהְיֶה זֹּאת׃ יג וַאֲחֵרִים לָעֲגוּ וְאָמְרוּ כִּי מְלֵאֵי תִירוֹשׁ הֵמָּה׃ יד וַיַּעֲמֹד פֶּטְרוֹס עִם־אַחַד הֶעָשָׂר וַיִּשָּׂא אֶת־קוֹלוֹ וַיַּטֵּף אֲלֵיהֶם אֲנָשִׁים יְהוּדִים וְיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם כֻּלְּכֶם תִּוָּדַע זֹאת לָכֶם וְהַאֲזִינוּ אֶל־דְּבָרָי׃ טו כִּי לֹא כַּאֲשֶׁר אַתֶּם מְדַמִּים אֵלֶּה

ים פרס ונהר פרת. ג) ערב המאושר והיא מתפשטת מנגב למזרח ערב מערבה על ים סוף ותימנה עד ים אוקינוס הדרומי. ש"ע.

(יב) וישתוממו בפסוק ז' כבר הזכיר איך האנשים האלה עומדים ותמהים הגידו אף ספרו הסבה על מה השתוממו, אכן אחרי כי שמעו כי אלה המאמינים בלשון אחרת ידברו ולא יוסיפו, כמעט רעדה אחזתם ומלה אין בלשונם עוד היתה ולא מלאו מענה עוד ועמדו ודוממו כי לא יכלו להגיד את אשר בלבבם ואך מה זאת אמרו בשאלה תם.

(יג) ואחרים מן אשר באו לחקור את סבת הקול ורוב הלשונות אשר שמעו בחשו בם ולעגו ושחקו עליהם.

(יד) וישא את קולו הרים קולו למען ישמעו כל המון העם הרב הזה אשר נאספו פה, אלה באו על כי שמעו קול שאון וחרדו ונבהלו על כי מחתת ה' נפלה עליהם, ואלה להתלוצץ ולהתל בהלה המאמינים. אליהם לכולם יחד אל אלה להורות אותם סבת הקולות אשר נהיו פתאום ורוח ה' אלהים אשר נפלה עליהם, ולענות את אלה האוילים כאולתם אשר חשבו כי כגבר מתרונן מיין אלה ירונו וידברו בלשונות שונות. אנשים יהודים אשר אתכם הבדיל ה' להיות לו עם קדוש סגולה מכל העמים אשר על פני האדמה (דברים ז' ו') וכל יושבי ירושלים אשר ישנו פה ואשר איננו פה בבית הזה אשר ידם היו במעל הגדול הזה אשר כמוהו לא נהיה להמית משיח אלהי יעקב. — תודע זאת ר"ל סבה הראשונה על ידה נהיה הרעש והשאון הגדול הזה והסבה על ידה אלה המאמינים בלשונות אחרות לא הורגלו בהנה מנעוריהם עד עתה ידברו. — והאזינו וכו' יכנסו דברי אלה באזניכם ותשימם על לבבכם. —

(טו) אלה שכורים. עינינו האנשים האלה אשר אנחנו כולם ידענו אותם, ודרכיהם ומעשיהם לא נסתרו מנגד עינינו שכר לא שתו ולא שכורים המה, עוז אשר לבשו והחליף רוחם לא מסיבת היין הוא, רק לשפוך שיחם לפני אלהים שהאספו, עוד יין ושכר לא טעמו כי השעה השלישית היא, טרם הבקרים•

שִׁכּוֹרִים הֵם כִּי הִיא הַשָּׁעָה הַשְּׁלִישִׁית בַּיּוֹם׃ טז אַךְ זֶה הוּא
הַנֶּאֱמָר עַל־פִּי הַנָּבִיא יוֹאֵל׃ יז וְהָיָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים נְאֻם
אֱלֹהִים אֶשְׁפֹּךְ מֵרוּחִי עַל־כָּל־בָּשָׂר וְנִבְּאוּ בְּנֵיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם

כי בימים האלה חשבו משך היום י"ב שעות דהיינו מתחלת היום בזרוח השמש. — ומה גדלה עוות לבו בחשבו להם מענה רך לא בגדופים ובנאצות על כי נחשם אותם לשכורים.

(טז) אך זה הוא, הענין כפי הדבר אשר עתה היה, לפני ימים כבירים ושנים מאת אלהים אל יואל הנביא בן פתואל היה, אשר הגיד אותיות לאחור על הדברים אשר יקרו לא לבד את עם בני ישראל כי אם את כל העמים שאת השמים באחרית הימים בשלוח ה' משיחו, וישוב וירחם את שארית עמו. — ודע כי קצת שנויים ימצאו בנבואות יואל מאשר נעתקים פה והעיר עליהם אחד אחד להודיע סבת השנוים. והעתיק הנה אמרי הנביא למען תרוץ בם. וזה דבריו נהיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם זקניכם חלומות יחלמון בחוריכם חזיונות יראו. —

(יז) והיה באחרית הימים ידוע מאמר חז"ל כל מקום שנאמר באחרית הימים הם ימי המשיח. יואל פתח הנבואה הזאת: והיה אחרי כן, מלת כן היא מוסבת על הנבואה אשר קדמה לה וסוף אמריה ולא יבושו עמי לעולם (סוף קפיטל השני) והנבואה הסמוכה אליה פתחה והיה אחרי כן מלת כן שבה אל היעוד אשר יהיה באחרית הימים ולכן העתיק פה המבשר כפי הענין: והיה באחרית הימים כי ענין מלת כן מוסב על סוף הנבואה ולא יבושו עמי לעולם. — נאום ה' גם אלה המלות לא נאמרו ביואל על כי בפסוק הקודם מוזכר שם אלהים: וידעתם כי בקרב ישראל אני ואני ה' אלהיכם ואין עוד. וכנוי הפועל במלת אשפוך מוסב אל אני ה' אלהיכם. ולכן הוצרך המבשר פה להוסיף שתי המלות נאום ה' להודיע נושא המאמר כי מבלעדו לא נדע מי הוא השופך. — ובחוריכם המבשר הקדים הבחורים לפני הזקנים כפי דרך הטבע כי בתחלה היא הבחרות ואחרי הבחרות הזקנה. אחרי בניכם ובנותיכם. כי בפסוק הזה מוזכרים שלשה המעלות והמדרגות בחיי האדם כפי הסדר הנכון והם ימי הנערות וימי הבחרות וימי הזקנה. — ועתה נבאר הענין אחד לאחד. והיה אחרי כן לעתיד לבוא רש"י ורד"ק כתב והיה אחרי כן כמו והיה באחרית הימים ואמר אחרי כן לפי שאמר וידעתם כי בקרב ישראל אני, אמר עתה תדעו ולא ידיעה שלימה, כי עוד תשובו ותחטאו לפני, אבל אחרי זאת הידיעה יבוא זמן שתדעו

וּבַחוּרֵיכֶם חֶזְיֹנוֹת יִרְאוּ וְזִקְנֵיכֶם חֲלֹמוֹת יַחֲלֹמוּן׃ יח וְגַם עַל־
עֲבָדַי וְעַל־שִׁפְחוֹתַי בַּיָּמִים הָהֵמָּה אֶשְׁפֹּךְ מֵרוּחִי וְנִבָּאוּ׃
יט וְנָתַתִּי מוֹפְתִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְאוֹתוֹת בָּאָרֶץ מִתָּחַת דָּם
וָאֵשׁ וְתִמְרוֹת עָשָׁן׃ כ הַשֶּׁמֶשׁ יֵהָפֵךְ לְחֹשֶׁךְ וְהַיָּרֵחַ לְדָם לִפְנֵי

אותי ידיעה שלימה ולא תחטאו עוד והוא לימות המשיח. — אשפוך רוחי ענין שפיכת הרוח רצונו לאמר שתהיה בהם רוח לרוב כענין השפיכה, וכן אמר ושפכתי על בית דוד ועל יושב ירושלים רוח חן ותחנונים (זכריה יב). על כל בשר: רש"י על מי שנעשו לבו רך כבשר דוגמת ונתתי לכם לב בשר. —

(יח) וגם על עבדי ועל שפחותי ביואל: העבדים והשפחות בלי כנוי הקנין אך בה"א הידיעה. והענין אחד. ורא"ן עזרא כתב העבדים שסבו לתורת ה' וכנה השפחות. ור"ת אלשיך כתב העבדים כל כך תתרבה אז הקדושה שאפילו על העבדים ועל השפחות משוללים מזרע ישראל לא יהיה שפע נבואתי עליהם מהתפשטות זולתם, כי אם (השפע יגיע אליהם מבלי אמצעי). — ונבאו מלה זאת לא נמצא בנבואת יואל אך מובנה מתוך הענין. —

(יט) ונתתי מופתים באותו הזמן אתן מופתים על העתיד לבוא, והמופתים יהיו בשמים ובארץ, הדם בארץ לרוב ההרג שיהיה, אש ותמרות עשן בשמים והם הברקים השורפים בנפלם, והשרפה תעלה עשן. — תמרות עשן עמודי עשן ולפי שהתמר עץ גבוה ישר ושוה ידמו הדבר הגבוה והישר אליו לפיכך יאמר ותמרות עשן על עמודי העשן ויונתן תרגם: ויטורין דתנן. בשמים ממעל בארץ מתחת וביואל בשמים ובארץ בלי תוספות מאור ממעל ומתחת, וכאשר בתת ה' תורתו על הר סיני התגלה בקולות וברקים וקול שופר וענן, כן ישובו האותות והמופתים האלה באחרית הימים ויהיו דם ואש ותמרות עשן. —

(כ) השמש כאשר עשה אלהים, בטרם הוציא את עמו מבית עבדים, באלהי מצרים שפטים למען יבושו כל עובדי פסל המתהללים באלילים, כן יבושו כל עובדי השמש וכסילי מעל בטרם יבוא היום הגדול ההוא, בראותם כי חשך השמש ואסף נגהו, וכאשר שר ן' גבירול באומרו: ידעו כל רואי השמש כי אין המלכות לצבא השמים וחיליהם, אבל יש אדון עליהם, מחשיך מאוריהם, כי גבוה מעל גבה שומר וגבוהים עליהם, והחושבים כי השמש אלהיהם, בעת הזאת יבושו ממחשבותיהם, ויבחנו דבריהם, וידעו כי יד

בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא׃ כא וְהָיָה כֹּל אֲשֶׁר־יִקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה יִוָּשֵׁעַ׃ כב אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל שִׁמְעוּ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶת־יֵשׁוּעַ הַנָּצְרִי אִישׁ הַמּוּכָח אֲלֵיכֶם מֵאֵת הָאֱלֹהִים בִּגְבוּרוֹת

ה׳ עשתה זאת ואין לשמש יכולת, והמחשיך אורה, לו לבדו הממשלת, הוא השולח אליה עבד מעבדיה, גמול חסדיה, להסתיר אורה ולכרות מפלצתה ויסירה מגבירה. —

(כא) בשם יי׳ והוא אשר יקראהו באמת כמו שאמר קרוב ה׳ וכו׳ (תהלים קמה) והם השרידים אשר ה׳ קורא כי הם יקראוהו באמת והוא יקראם עבדו ואוהבו רד״ק. — ויונתן תרגם כל דצלי בשמא דיי׳ ישתזב. —

(כב) אנשי ישראל הוא כנוי אל אלה אשר תורת ויראת אלהים בלבותם. כל הכתובים מנבואת יואל אשר הביא היו כולם רק מבוא ופתח אל הדברים מפסוק כב עד פסוק מ. לכן הוסיף לדבר ולקראם לאמר אנשי ישראל. ישוע הנצרי ענינו אולי הַנֵּצֶרִי כל״ל כי כפי במורת מתי סוף פרק ב׳ בהר יוסף אחרי שובו ממצרים לגור בעיר קטנה ושמה נצרת, למלאות את אשר נאמר ביד הנביאים נצרי יקרא. רבים הקשו לשאול על דבר המבשר באמרו אשר נאמר ביד הנביאים ולא ידעו איה המקום או רמז בכתבי קודש כי נצרי יקרא? אך את אשר בלבי אגידה והאמת תורה דרכה כי כל הנביאים יעידון ויגידון על משיח לדקותו כי יענה וכי יהיה איש צַעַר נגוע אלהים ומעונה. והנה ראה כי מלת נצרי היא על משקל יִפְעֲלִי וכמו שיאמר מתרס פֶּחָל נִפְחָלִי כן יאמר מרס צַעַר נַצְרִי וענינו איש צער נגוע ומעונה. — והנה שם העיר הי׳ נֶצֶרֶת, או נֶצֶר, לפי דעת הרב ר׳ יוסף שווארץ בספרו תבואת הארץ היתה נצרת העיר אשר נזכרה במסכת דמנחות (דף פו ב) בשם עיר לבן בהר. ואם על שם העיר נצרת יקרא הלוא יהיה כמוו נצרתי ואם על שם נֶצֶר יהיה שמו נִצְרִי על משקל פֶּעֶל כמו זֶרַח משפחת הַזַּרְחִי מזבד־זִבְדִי. אך המבשר מתי בחר בלשון נופל על לשון העיר נצר, ושם נצרי ועקרו בעי״ן משרש צער אך על היותה גרוטה מובלעת בדבור ובכתב כמו בי אדוני משרש בעה וכמוהו רבים. ובתלמוד תמצא לפעמים לשון נופל על לשון משם עלם פרטי על שם עלם דבר או עיר. כמו בסנהדרין לג, ע״א כי מתו שוש אמרי טוים כי ארעון, כי מתו עלמין אמרו כעלמין כי מתו שוש תרי אמרי על חד סרין ובגיטין (ז, ע״א) חסדא סמך וחסדא מלך ובערובין (סו א) לאו המנונא סמך אלא קרנונא. —

וּבְנִפְלָאוֹת וּבְאוֹתוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים עַל־יָדוֹ בְּתוֹכְכֶם כַּאֲשֶׁר גַּם־אַתֶּם עַצְמְכֶם יוֹדְעִים׃ כג אֶת־זֶה הַנִּמְסָר עַל־פִּי עֲצַת הָאֱלֹהִים הַמְגֻבָּלָה וִידִיעָתוֹ מִקֶּדֶם בְּיַד רְשָׁעִים הוֹקַעְתֶּם וַהֲרַגְתֶּם׃ כד אֲשֶׁר הֵקִים אֹתוֹ הָאֱלֹהִים בְּהַתִּיר אֶת־חֶבְלֵי הַמָּוֶת

(כג) את זה, הוא האיש המופת אשר נמסר ענינו הסגירוהו ביד הגוים. — עצתו המגבלה ענינו הנחרצה כמו כלה ונחרצה (ישעיה י, כג.) כי אלהים הרץ את עלתו על מות המשיח ועל תקומתו מעם המתים. — בעצתו המגבלה ענינו בלי גבול ותכליה אלהים יודע מראשים אחרית וקץ כל דבר. וז״ל הילקוט (ישעי׳ ס רמז שסט): התחיל הקדוש ברוך הוא מתנה עם משיח כשבראו אמר ליה הללו שגנוזים אצלך עונותיהם עתידים להכניסך בעול ברזל ועושים אותך כעגל הזה שכהו עיניו ומשנקין את רוחך בעול ובעונותיהם של אלו עתיד לשונך להדבק בחכך רצונך בכך? אמר משיח לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם שמא אותו לער שנות רבות הם? אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך וחיי ראשך שבועה גזרתי עליך, אם נפשך עליבה אני טורדן מעכשיו. אמר לפניו רבונו של עולם בגילה ובשמחת לבי אני מקבל עלי על מנת שלא יאבד אחד מישראל. ולא חיים בלבד יושעו בימי אלא אף אותם שגנוזים בעפר ולא אותם בלבד אלא אף אותן מתים אשר מתו מימות אדם הראשון עד עכשיו, ולא אלו בלבד אלא אף נפלים יושעו בימי. ולא נפלים בלבד אלא אף למי שעלתה על דעתך להבראות ולא נבראו כך אני רוצה, בכך כך אני מקבל. — הוקעתם בלי עון והמיתם אותו על כי לא האמנתם לכל נפלאותיו אשר עשה אף כי תודעו לכולם. — וז״ל ר׳ משה הדרשן על תהלים (עד, י.) שאל ר׳ נטרונאי מה דכתיב אותותינו לא ראינו אין עוד נביא ולא אתנו יודע עד מה? אמר לו ר׳ אחא זה נאמר על פריצי הדור שלא יאמינו לאותות שיעשה משיח צדקנו ויאמרו עליו כי פועל במכשפות ושמות הטומאה וכי אותן האותות לא היו אותן שנתנבאו על המשיח, ואם היו הם לא היו יודעים, גם לא היה להם נביא שיגיד להם שהיו אמתיות ולכך היה לו מן הראוי שיביא ראיה מאמיתיות דבריו ואם לא יהרגוהו, ולזה אמר הנביא עד מתי אלהים יחרף צר ינאץ אויב שמך לנצח לו שלא יסבול דברים כאלו. —

(כד) ואחרי אשר הוקעתם והמיתם אותו, הקימו אלהים בכחו ובזרוע עוזו מעם המתים לא שלט בו המות לעולם כי אלהים התיר חבלי המות אשר סבבוהו, ולא היה ביכולת ובכח המות לעצור אותו בזרוע כחו. — ועתה

יַעַן לֹא־הָיְתָה יְכֹלֶת לְהֵאָחֵז מִמֶּנּוּ׃ כה כִּי דָוִד אָמַר עָלָיו שִׁוִּיתִי יְהוָה לְנֶגְדִּי תָמִיד כִּי מִימִינִי הוּא בַּל־אֶמּוֹט׃ כו לָכֵן

שקורא ראה אמרי ר' משה הדרשן, וז"ל כאמר כי רגע באפו חיים ברצונו (תהלים ל, ו.) זה נאמר על משיח צדקנו כי יהיה במות, כרגע יהיה המות, והחיים ברצונו לתת לאחרים ולקבלה הוא לעצמו, וסמיך ליה רנה כי כשיתן המיתה לשום אדם יבכו בעדו, ובשיחיה אותן ירננו, והוא כמו שימות יתאבלו כל רודפי שמו ובשיחיה ירננו, ונסמך לזה יחיינו מיומים וביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו. —

(כה) עליו שתנבא דוד מנעים זמירות ישראל וראה ברוח הנבואה אשר שרתה עליו, כאשר אמר רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני כי ימים יבואו ונצר משרשיו יפרה, והוא ישוה אלהיו תמיד נוכח פניו, ישים מבטחו ועוזו עליו ולא יירא מרבבות עם. ורד"ק פי' בכל דרכי אזכרנו כדבר שהוא נגד האדם שלא יסור מעיניו ומלבו, כן שמתי כבוד האל תמיד נגדי. — כי מימיני הוא עומד להצדיקני ולאמתני כאשר נאמר קרוב מצדיקי מי יריב אתי? (ישעיה נ, ח.) ועל כי הוא לימיני לכן לא אמוט. ועל כי המצדיקים את הנרשע בדין עמדו לימינו והמחייבים לשמאלו, לכן נאמר כי יעמוד לימין אביון (תהלים קט, לא.) ענינו להצדיקהו, ושטן יעמוד לימינו (שם קט, ו.) ענינו להרשיעהו. וכן בנבואת זכריה (ג, א.) והשטן עומד לימינו לשטנו, ענינו להחלים כח ימינו למען השטינהו. ולכן היה לסימן טוב אם הגורל לה' עלה ביד ימין. ואמרינן במס' יומא (דף לט ע"א) ארבעים שנה ששמש שמעון הצדיק היה הגורל עולה בימין, והבן הדבר הזה. והרמב"ם ז"ל פירש (הובא בפירוש הרד"ק על ס' תהלים) כי מימיני כאלו הוא יד ימיני שלא ישכח אותה האדם בדרך עין לקלות תנועתה ע"ד הכתוב אשכח ימיני (תהלים קלז), ומפני זה לא אמוט כלומר לא אפיק. —

(כו) לכן הפסוק הזה הוא קצת משונה בהעתקת יוני משבעים הזקנים מאשר ימצא בעברית. ויען כי בימים ההם רבתה העתקת הזקנים בארץ וכל איש ידע אותה, לכן הביא המבשר העתקת הזקנים כפי אשר נודעה. ואבאר אחת לאחת כיד ה' הטובה עלי. — לכן מלא הטעם, וענינו לבי ישמח לפי ששמתיך כנגדי תמיד. לב הוא השכל. בעודני בחיים ישכון לבטח, שתצילני מכל נזק, רד"ק. ולפי העתקת השבעים תחת ויגל כבודי תרגמו ויגל לשוני כי הלשון היא כלי השיר והזמר ונקל הענין הזה להבין להמון העם מאשר יאמרו ויגל כבודי. אף לפי העתקת הזקנים היא ואף גם וענינו מלבד שמחת לבבו

שָׂמַח לִבִּי וַיָּגֶל לְשׁוֹנִי אַף־בְּשָׂרִי יִשְׁכֹּן לָבֶטַח׃ כז כִּי לֹא־תַעֲזֹב

וגילה לשונו תבואתהו שמחה על כי בשרו ישכון לבטח. — ורש"י פי' לפי שאני בטוח כי לא תעזוב נפשי לשאול שהרי בעון עבירה גדולה שהיתה בידי בשרתני גם ה' העביר חטאתך (שמואל ב' יב, יג.) קל וחומר שמעתה לא תעזבני לסור ממני. ויונתן תרגם: בגין חדא לבי, ורון איקרי, אף בשרי ישרי לרוחצן. —

(כז) כי עוד יוסיף לתת טעם על שמחתו לאמר כי לא תעזוב וכו'. ובטרם אבאר ענין אשכילך ואורך בשרש עזב, עם שרשי נטש וזנח כי גם המה יורו על העזיבה ועל רדיפה בענין הזה. והענין בו יתאחדו הוא בטול העסק והתקשרות שבין שני דברים יקרא עזיבה נטישה וזניחה, ובדרך כלל יקרא האיש או הדבר המבטל את התקשרות עוזב, נוטש, וזונח, ויקרא מקבל הבטול נעזב, נטוש וזנוח. — אלא שרש עזב יורה על בטול העסק שבין דבר לדבר בלבד, אבל לא בטול כל שאר התקשרות ודבוקות יחוסי שיש לו עם רעהו כי הוא נשאר כאשר היה רק העסק לבד נתבטל ביניהם, והוא בלע"ז verlassen. ואמר על כן יעזב איש את אביו ואמו (בראשית ב, כד.) שאין הכוונה שיפסיק יחוס הדבוקות שבין אדם לאבותיו, כי זה לא יתכן, אבל רצונו לאמר בטול העסק וההשתדלות עם אבותיו שהיה עד עכשיו, ויהיה מכאן והלאה עיקר עסקו והשתדלותיו עם אשתו ושאר הדבקות עם אבותיו תשאר כמו שהיה מקודם וכו'. ופעל נטש הוא בטול כל מיני התקשרות והצטרפות והוא הרחקת הדבר מן ההתקשרות כמו תשמטנה ונטשתה (שמות כג יא) ויטש אלוה עשהו (דברים לב טו). ופעל זנח מורה על בטול כל הדבקות עם דבר והסחת הדעת ממנו, הן בטול מחשבי או בטול רוחני כי לא יזנח לעולם ה' (איכה ג, לא.), זנח ישראל טוב (הושע ח, ג.), למה זנחתני (תהלים מג, מד. פח,) כולם לשון העתקה והסחת דעת מוחלט*). ונבוא עתה אל הענין לא תעזוב לשאול נפשי. כתרגום überlassen, ומלת נפש איננה פה נפש הרוחני כי אם גופו ועצמותו כמו תמות נפשי מות ישרים (במדבר כג, י). ונבא דוד ברוה"ק על נצר משרשיו יפרה כי במותו לא ישאר גופו ועצמותו בשאול**) כדבר אשר בטל כל הצטרפות אליו (überlassen), לא תתן

*) עיין היטב בספר יריעות שלמה חלק שלישי דף כט ע"ב.

**) הרב ר' מנחם הפרפניאני באר בס' הגדרים אשר לו (שאלוניקו ה' שכ"ז בעבלין תקכ"ח) שנקרא שאול וזה לשונו: הקבר נקרא שאול על שם השאלה והלויה כי המוסר ככסף אל הלוה להעשות ממנו אדם והלוה מושאלת אליו ועתה כבוא עת הפקודה. והשלום אז תשוב המוסר אל מוסרו אשר שאול מאתו כטעם עפר אתה ואל עפר תשוב.

נַפְשִׁי לִשְׁאוֹל וְלֹא־תִתֵּן חֲסִידְךָ לִרְאוֹת שָׁחַת׃ כח הוֹדַעְתָּנִי אָרְחוֹת חַיִּים תְּשַׂבְּעֵנִי שְׂמָחוֹת אֶת־פָּנֶיךָ׃ כט אֲנָשִׁים אַחִים

כתרגומו לא תמסור זכאך לנתמוי בשחותא. לא תתן חסידך ע"ד הכתוב ודעו כי הפלה ה' חסיד לו (תהלים ד, ד.) והוא כנוי אל משיח לדקינו כי הוא לא יראה הבליה ושחת להשאר בקבר מקום רמה ותולעה. וכן במדרש שוחר טוב: ויגל כבודי במלך המשיח שעתיד לגלות ממנו. אף בשרי ישכון לבטח אמר ר' יצחק מלמד שלא שלטה בו רמה ותולעה. — לראות שחת שרש מלת שחת איננה בבירור. לפי דעת קצת הוא משרש שחת והוא על משקל פעל ונפתח מפני האות הגרונית כמו נַעַר בַּעַר ושרש הזה נופל על כל ענייני הקלקול בדרך כלל הן קלקול גשמי ולא תשחית את פאת זקניך (ויקרא יט כז) והן קלקול רוחני והשחתם ועשיתם פסל (דברים ד, כה.) ובין על קלקול מקלה הדבר כמו תשחת הארץ מפני הערוב (שמות ח, כ). או נוכל לומר כי שַׁחַת הוא מנחי ע"ו משרש שוח כמו נַחַת מן נוח. והרד"ק הביא מלת שַׁחַת בשרש יָשַׁח, ובשרש שָׁחָה ושוח ולא הכריע אמתת מחלב שרשה. — והענין הוא כי כל גוף במותו עוז פניו ישונה, והבשר כנמוס נמס יבולה ויסחה וכל עורקיו יתפרקו ויתפורו, אכן אחרי כי שכן משיח לדקינו בקבר לא היה בשרו לנמק והיה כמאז ופניו גם כל עורקיו היו תבלי בליה והפסד. —

(כח) הודעתני רק הודיעני אורח חיים האמתיים להורות ולהודיעו לכל ושיםכילהו ויבינהו כי הדרך הטוב הוא דרך חיים ואל־מות כי שם הוא מקום שובע שמחות. כי בעולם הזה אין שובע בתענוג כי אין אדם מת וחצי תאותו בידו, אך בעולם הבא היא שביעת תענוג הרוחניים. — והרמב"ע פירש תודיעני כי במות הגוף אז תודיעני דרך החיים ותורני הדרך שאעלה בה אל השמים להיותי עם מלאכי עליון. וטעם שובע שמחות היפכה מזיו השכינה. — ולנעימות בימינך בשבתי לימינך שאוחז השמחות והנעימות תהיינה עדי עד באין הפסק. שובע שמחות השמחה אשר אין לה קץ היא שמחה שלעתיד לבוא. —

(כט) אחים על כי האמינו יחד כבני איש אחד במלכם ובמשיחם. ובתרגום שיר השירים על פסוק מי יתנך כאח לי: בההוא זמנא דמתגלי מלכא משיחא לכנשתא דישראל יימרון ליה בני ישראל אתה תהי לנו לאחא. — מותר עניינו הרשות והאפשרות, והוא דרך כבוד לבקשת רשות לדבר בפני קהל ועדה. — לדבר בבטחה עניינו בפרהסיא בפני כל, לעיני העם, לבאר לכם דברי המזמור הזה אשר הוא נבואה על משיח לדקינו והוא נגלה בימינו

מֻתָּר לִי לְדַבֵּר אֲלֵיכֶם בְּבִטְחָה עַל־דָּוִד רֹאשׁ הָאָבוֹת כִּי גַם מֵת וְגַם נִקְבַּר וְקִבְרוֹ בְתוֹכֵנוּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ ל לָכֵן בִּהְיוֹתוֹ

לעיני כל, והוכן הנבואה נודע כעת בבירור ולכן נדבר נוסח הענין בבטחה בגלוי על כי לא נעלם עוד הדבר בימים האלו כאשר היה בימי דוד וגם נתינת התורה בסיני היתה בגלוי לעיני כל ישראל. — ובמכילתא על פסוק ויבואו מדבר סיני ויחנו (שמות יט, ב) נתנה התורה בפרהסיא במקום הפקר, שאלו נתנה התורה בארץ ישראל היו אומרים לאומות העולם אין לכם חלק בה, אלא נתנה במדבר דימוס בפרהסיא, במקום הפקר ישכל הרוצה לקבל יבוא ויקבל. יכול לומר נתנה בלילה ת"ל ויהי ביום השלישי בהיות הבקר. יכול נתנה בשתיקה ת"ל ויהי קולות וברקים. יכול לא היו שומעין את הקול ת"ל קול ה' בכח קול ה' שובר ארזים (תהלים כט, ד.) — ראש האבות על כי משיח אלהי יעקב הוא נגד משרשיו ונעלתו גדול מכל הנביאים. ובהגה פ' וילא מי אתה הר הגדול (זכריה ד, ז.) זה משיח ולמה הוא קורא אותו הר הגדול? שהוא גדול מן האבות שנ' הנה ישכיל עבדי זה משיח, ירום מן אברהם שכתוב בו הרימותי ידי אל ה' (בראשי' יד, כ"ב.) ונשא מן משה שכתב בו כאשר ישא האומן (במדבר יא, יב.) וגבה ממלאכי השרת שנ' וגביהם וגבה להם (יחזקאל א, יח.) — וקברו עמנו על היום הזה היא קבורת דוד נודעת (במלכים א ב, י.) וישכב דוד עם אבותיו ויקבר בעיר דוד, ובנחמיה (ג' טז.) עד נגד קברי דוד, (ובדברי הימים ב לב, לג.) נזכרים בשם קברי בית דוד. ולא נזכר משם דבר בתלמוד בבלי וירושלמי ומדרשים, ויובדלו מקברי מלכי ישראל (שם כח, כז. ועיין מלכים ב טו, ז. ושם כא, יח כו.) —

(ל) לכן וכו' ובדעתו הבטחה האל יתעלה ע"י נתן הנביא (שמואל ב ז, יב.) בשבועה כמו שנאמר אחת נשבעתי בקדשי אם לדוד אכזב וכו' (תהלי' פט, לו) לא איש אל ויכזב ובן אדם ויתנחם, ודבר לדקה ולא מפיו לא ישוב, אף גם באין שבועה, אך הכתוב והתורה ידברו כלשון בני אדם לסבר האוזן וכמו האדם יתאמת דבריו בהשבע שבועה כן יתאמת האל אמרתיו. ובגמ' דיבמות (סוף פרק תלות חלולה) מה דכתיב אבל אגיד לך את הרשום בכתב אמת (דניאל י, כא.) מכלל דאיכא כתב שאינו אמת? לא קשיא כאן בגזר דין שיש עמו שבועה כאן בגזר דין שאין עמו שבועה, כדרב שמואל בר אמי דאמר בשם ר' יוחנן מניין לגזר דין שיש עליו שבועה שאינו מתקרע? שנאמר לכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה עד עולם (שמואל א, ג, יד.). ובגמ' ברכות

נָבִיא וּבְדַעְתּוֹ כִּי בִשְׁבוּעָה נִשְׁבַּע לוֹ הָאֱלֹהִים כִּי מִפְּרִי חֲלָצָיו כְּפִי הַבָּשָׂר יָקִים אֶת־הַמָּשִׁיחַ לָשֶׁבֶת עַל־כִּסְאוֹ׃ לא וּבַחֲזוֹת מִקֶּדֶם דִּבֶּר עַל־תְּקוּמַת הַמָּשִׁיחַ כִּי לֹא־נֶעֶזְבָה נַפְשׁוֹ בִּשְׁאוֹל

(לב א.) זכור וכו' אשר נשבעת להם בך (שמות לב, יג.) מאי בך אמר ר' אלעזר אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם אלמלא נשבעת להם בשמים ובארץ הייתי אומר כשם ששמים וארץ בטילים כך שבועתך בטלה, ועכשיו נשבעת להם בשמך הגדול, מה שמך הגדול חי וקיים לעולם כך שבועתך קיימת לעולם ולעולמי עולמים. — מפרי חלציו כמו מחלציך יצאו (בראשית לה, יא) היוצא מחלציך (מלכים א ח, י"ט) וכמו פרי בטן (תהלים קכז, ג.). כבשר הוא כפי הבשר, אך לא לפי הרוחני כי אלהותו מקדם, ומטרם הרים יולדו ולתוהו ולבוהו נאמר הוה ארץ היה משיח לקינו, מיועד לנו כי באחרית הימים יולד חוץ מסדר הטבע בלי גבורת איש, כדאמרינן במדרשו של ר' משה הדרשן (בראשית מא, א.) אמר ר' יהושע בן לוי בוא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם. בשר ודם מכה באיזמיל ומרפא ברטיה והקב"ה אין אומנתו כך. אלא בדבר שהוא מכה בו, בו מרפא כדכתיב כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך (ירמיה ל, י"ז). וכן אתה מוצא בישראל בדבר שהכם בו בדבר רפאם חטאו בבתולה שנאמר ושם עשו דדי בתוליהן (יחזקאל כג, ג.) ולקו בבתולה שנאמר נשים בציון ענו בתולות בערי יהודה (איכה ה, יא.) ומנחמם בבתולה שנאמר שובי שובי בתולת ישראל שובי אל עריך אלה עד מתי תתחמקין הבת השובבה. כי ברא ה' חדשה בארץ נקבה תסובב גבר (ירמיה לא, כב.), רב הונא בשם ריש לקיש אמר זה מלך המשיח שנאמר בו אני היום ילדתיך (תהלים ב, ז.) — ומבואר היטב במקום אחר במדרשו של ר' משה הדרשן על פסוק אל תשפכו דם (בראשית לז, כב.) אמר ר' ברכיה אמר הקדוש ברוך הוא לישראל אתם אמרתם לפני יתומים היינו ואין אב (איכה ה, ג.) אף גואל שאני עתיד להעמיד מכם אין לו אב שנאמר איש צמח שמו ומתחתיו יצמח (זכריה ו, י"ב) וכן אמר ישעיה ויעל כיונק לפניו (נג, ב.)

(לא) ובחזות מקדם ברוח הקדש כי משיח לקינו מיוצאי חלציו אשר יולד באחרית הימים ימות ויקם מבין המתים, דבר עניננו הנבואה במזמור אשר הביאנו על תקומת המשיח כי יקם מקברו כי לא יעזב נפשו לשאול וגם על כי רמה ותולעה לא שלטו בו וגם בשרו לא נרקב ונמס בקבר לא ראה שחת. —

וְגַם בְּשָׂרוֹ לֹא־רָאָה שָׁחַת׃ לב אֶת־יֵשׁוּעַ זֶה הֵקִים הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ כֻלָּם עֵדִים עָלָיו׃ לג לָכֵן בְּהֵרוֹמוֹ בִּימִין הָאֱלֹהִים וְלָקַח אֶת־הַבְטָחַת רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מֵאֵת הָאָב שָׁפַךְ אֶת־זֹאת אֲשֶׁר עַתָּה אַתֶּם רֹאִים וְשֹׁמְעִים׃ לד כִּי דָוִד לֹא־עָלָה אֶל־הַשָּׁמָיִם

(לב) ומשיח אלהי יעקב אשר היה מיועד כי יולד באחרית הימים נצר משרש ישי, הוא הוא ישוע המשיח הנולד בבית לחם והוא הומת בידי עולה ואותו הקים אלהים בכחו ובגבורתו מבין המתים, ואנחנו כלנו אשר עומדים פה עדים עליו נוכל להעיד כי ראינו מיתתו ותקומתו וכי הלך ואכל עמנו אחרי עמדו. וכן כתב פולוס באגרת אל הקורנתים א' (טו, ה.) כי לא לבד כי משיח לקינו נראה אל כל בני ישראל ואל הגוים בעוד התהלך ארצה, כי אם גם אף אחרי קומו מעם המתים נראה אל כיפא ואחרי כן לשנים העשר, ואחרי כן נראה ליותר מחמש מאות אחים כאחד והרבים מהם קיימים עוד עד עתה ואחדים כבר ישנו.

(לג) לכן בהנשאו בהעלותו במעלה נשאה, ונשגב עד מאוד משכון בקברו ומרדת שאול, לכן קם מבין המתים בכח ימין וזרוע ה' כי רמו ובאור פניו כי רצה בו. — ובקבלו מן האב את אשר הבטיחו מימי קדם באחרית הימים ישפיע עליו שפעת רוח קדשו להאציל מכבודו על האחרים, שפך את הרוח ההוא אשר קבל וזה הוא הדבר אשר אנחנו רואים ושומעים הגבורות אשר יפעל רוח הקדש. —

(לד) לא עלה שמים כמו חנוך ואליהו כי ידענו קבורתו. והוא המלך דוד אמר: נאם לאדני שב לימיני לשבת לימין המלך הוא דרך כבוד כמו ותשב לימינו (מלכים א ב, יט.) ופתר ר' סעדיה הגאון על פסוק עם ענני שמיא כבר אנוש אתא (דניאל ז, יג.) זהו משיח צדקינו כדכתיב נאום ה' לאדוני שב לימיני. ובמדרשו של ר' משה הדרשן על פסוק וירא אליו (בראשית יח, א.) ר' ברכיה בשם ר' לוי פתח ותתן לי מגן ישעך וימינך תסעדני (תהלים יח, לו.) לעתיד לבוא הקב"ה מושיב למלך המשיח לימינו שנאמר נאם ה' לאדוני וכו' ואברהם ישב על שמאלו. — ובזהר (בראשית לה עמוד קלט.) נאמר נאם ה' לאדוני שב לימיני דרגא עלאה לדרגא תתאה קאמר שב לימיני לאתקשרא מערבית בדרומית שמאלא בימינא בגין לתברא חיליהון דעממין עכו"ם וכו'. לאדוני דא ארון הברית אדון כל הארץ (יהושע ג, יח.) —

אף הוא אמר נאם יהוה לאדני שב לימיני: לה עד־אשית
איביך הדם לרגליך: לו לכן בטח ידע כל־בית ישראל כי
לאדון ולמשיח עשה האלהים את ישוע זה אשר אתם
הצלבתם: לז וכאשר שמעו נדקרו בלב ויאמרו אל־פטרוס
ואל־שאר השליחים מה־נעשה אנשים אחים: לח ויאמר
פטרוס אליהם שובו ויטבל כל־אחד מכם בשם ישוע המשיח
לסליחת חטאים ותקחו את־מתנת רוח הקדש: לט כי לכם
ההבטחה ולבניכם ולכל־אלה אשר מרחוק כל אשר יקרא

(לה) עד אשית עד ועד בכלל. — אויביך אשר לא יאמינו בו. — הדום לרגליך לדרוס עליהם ויכנעו לך ללחוך עפר רגליך. —

(לו) לכן ידוע וכו' מכל הכתובים אשר הבאתי תוכלו לשפוט ולדעת בעין השכל כל בית ישראל כל יוצאי ירך יעקב לנכון באין ספק ובבירור כי גם לאדון על הכל ולמשיח הושם בהושיבו על הכסא אשר מיועד לו מימי קדם כי ישב לימין אלהים והוא הוא ישוע אשר הוצלב על העץ בידי שרינו. —

(לז) וישמעו כאשר היהודים אשר היו נאספים מכל עם תחת השמים (פסוק ה.) שמעו אמרי פטרוס כי לא לבדו כי דם נקי שפכו כי אם גם כי משיח אלהי יעקב היה אשר נצלב בשחיתותם, חרדו עקרו ביוני נדקרו בלבבם, הדברים האלה באו בלבם כמו חרב וזהו שפירש רש"י על פסוק ויחד יתרו (שמות יח, ט.) נעשה בשרו חדודין חדודין. —

(לח) שובו עקרו התנחמו והפכו רוחכם לשוב מדרך הרע וכל איש אשר ירא אלהיו יטבל בשם ישוע המשיח ויכנס על ידי הטבילה בברית משיחו, לסליחת חטאים על ידה יבוא לסליחת חטאים על כי משיח לדקינו עונותינו הוא נשא ומכאובינו סבל. רוח הקדש אשר היה מיועד מימי קדם על ידי נביאי אלהים כי באחרית הימים ישפך רוח אלהים על כל בשר. —

(לט) כי ההבטחה וכו' אף כי הרביתם לחטוא וכעבות העגלה חטאתכם בכל זאת תדעו נאמנה בשובכם והפוך רוחכם תקבלו מתת רוח הקדש ולבניכם לא לבד אל הגדולים כי גם אל הקטנים ולכל יוצאי חלציכם היא הבטחה הזאת כאשר נאמר ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד וליושבי ירושלים לחטאת ולנדה. — ולכל הרחוקים מקצי הארץ אשר לא באו בברית ישראל גם המה יקבלו מתנת רוח הקדש. — כל אשר לכולם אשר תבוא קריאת החנינה. —

אתם אדני אלהינו: מ גם בדברים אחרים רבים העיד והוכיח
לאמר הושעו מדור התהפכות הזה: מא אז אמנם אלה אשר
ברצון קבלו את־דברו נטבלו ונוספו ביום ההוא נפשות
כשלשת אלפים: מב והיו מתמידים בחזקה בלקח השליחים
ובהתחברות ובפריסת הלחם ובתפלות: מג ותבוא יראה על־

(מ) בדברים וכו' דברים אשר לא נזכרים ולא נכתבו פה בספר עוד דבר להכניע לבם ולהשיבם מדרך פשעם, ולהובילם על מי מנוחות ישוע משיחנו. — העיד בם על דבר הכתוב העדותי בכם היום (דברים ד, כו.) להזהירם ולהודיעם את אשר יקרה אותם אם לא ישובו מדרכם הרע. והוכיח בם כי הרעות המיועדות עליהם תבואנה על אשר לא שמעו בקול דברי אלהים כי נאמנים אמרותיו. המלטו עקרו ביונית הושעו מן דור עקש לבל ילכו בדרכם ולעשות כמעשיהם. —

(מא) אלה מן האנשים אשר נקהלו פה והשומעים דברי תוכחה מפי פטרוס ובטוב לב האמינו אל הקריאה קבלו דברו לעשות ככל אשר הורה אותם, נטבלו לבוא בברית יי' ובמשיח לקחו לסליחת חטאים. — ונוספו עליהם אל אלה מאה ועשרים אשר האמינו במשיחם ואשר נטבלו פה היו נלוו אליהם עוד ביום ההוא אשר שמעו את דברי התוכחות מפי פטרוס, כשלשת אלפי נפש. והבט וראה נפלאות מורינו לא דרכינו דרכיו. הכהן הגדול התקשר עם אנשי רשע ועם מושל הרומים כי יומת משיח צדקינו הנה יאמינו בו רבים כמה, והנה נכזבה תוחלתם בושו ויחפרו, כי אחרי קומו מעם המתים יאמינו בו כעת המון רב וגדול מאד. —

(מב) ויתחזקו עניינו הוסיפו אומץ וכח יום יום בהשתדלותם ללכת בדרך טובים ולהשליך אחרי גוום כל חטאותם. — בלקח השליחים תורת השליחים אשר הורום דרכי משיח אלהי יעקב מצותיו ותורותיו. — ובהתחברות לשבת כאחים מבטן ומולדה יחדיו באין פגע ומריבה למען איש את אחיו יעזורו ולרעהו יאמר חזק בעשותו את הטוב והישר בעיניהו — בפריסת הלחם כמו פרוס לרעב לחמך (ישעיה נח, ז.) ובלשון המשנה בציעת הפת לאכול על שלחן אחד יחדיו כעשיר וכאביון. — ובתפלות עניינו בברכה ובתפלה כי ברכת המזון גם היא תפלה כוללת. —

(מג) יראה עניינו אימה ופחד נפלה על רבים על אלה הדברים אשר

כָּל־נֶפֶשׁ גַּם פְּלָאִים רַבִּים וְאוֹתוֹת נִהְיוּ עַל־יְדֵי הַשְּׁלִיחִים׃ מד וְכָל־הַמַּאֲמִינִים הָיוּ כְאֶחָד וְהָיוּ לָהֶם כָּל־דְּבָרִים מְשֻׁתָּפִים׃ מה וְאֶת הַקִּנְיָנִים וְאֶת הַנְּכָסִים מָכְרוּ וַיְחַלְּקוּ אֹתָם לַכֹּל כְּפִי אֲשֶׁר אִישׁ הָיָה לוֹ צֹרֶךְ׃ מו וּבְהַתְמִידָם מִדֵּי יוֹם בְּיוֹם בְּלֵב אֶחָד בַּהֵיכָל וּבְפָרְסָם לֶחֶם מִבַּיִת אֶל־בַּיִת בָּרוּ אֹכֶל בְּגִילָה

שמעו ואשר ראו. והנה העניינים אשר ראו היו דברים יוצאים חוץ מסדרי הטבע ולכן הבינו והשכילו כי ה' יד היא עשתה כל זאת, וכי היא רוממה להכניע כל מתקוממיו, והוא הוא אשר אזר את אלה השליחים גבורה ועצמה למען עורר אלה יושבי ירושלים אשר תרדמת אלהים נרדמו, ואותות נהיו כבר בארנו ההבדל בין אות ובין מופת. — נהיו בידי השליחים הכח הזה נתן להם מאת משיחם למען ידעו וישכילו כל בני האדם אשר לא היה ביכולת בן תמותה לעשות אלה השליחים עשו למען ישימו כל אויביו הדום לרגלו. —

(מד) היו כאחד. כי גדלה קהלת המאמינים עד כה אשר האמינו במלכם ובמשיחם עם קרוביהם והתחברו עם המאמינים לעשות אגודה אחת למען כאחים ישבו יחדיו לעזור איש את רעהו ולאחיו יאמר חזק ונתחזק בעד משיחנו ובעד אלהינו. — כל דברים כל דבר כסף וזהב וכל קנין אשר היה לאחד היה לכולם, כל איש התנדב כל אשר לו לחברת המאמינים וכל זאת היתה ברוח נדיבה לא בגזרה או בהכרח ואונס. —

(מה) קנינים ענינו נכסיהם קרקעות ובתים ומטלטלין מכרו. — ויחלקו השליחים חלקו את כסף הפדיון אשר קבלו במחיר הקניינים אשר מכרו אלה המאמינים אל עניי הקהלה והחברה כפי מחסור איש איש. —

(מו) התמידו מגזרת תמיד, התחזקו והתחברו יחדיו כאחד בהיכל כי משיחם נתן לירָאיו כח להתאסף להתפלל לא לבד בשבתות ומועדי ה' כי אם בכל יום, כי אהב ה' שערי ציון ולא במסתרים הודו והללו את ה' כי גדולות עשה כי אם בהיכל לפני כל העם התחברו כולם, ולא זכרו עוד הרגם. — בגילה ואחרי שובם מהיכל ה' והתפללו וברכו במקהלות את אלהים שבו אל בתיהם לפרוס לחם. ובתום לבב כבן אשר יקבל לחמו מעם אבותיו אשר לא ידאג מה יולד יום כי היו כלם תמימי לב לא דברו איש את אחיו בלב ולב וחלקות בפיהם או היו צרי עין על כי לאחד נתן יותר מאשר לרעהו. ולמען העמיק הקורא הנאמן על תכלית המלות האלה על כי זכר הכותב מדת תום לבב באכלם יחדיו ולא בהתפללם או בענין אחר אביא מאמר חז"ל במס' בבא מציעא (דף ע"ה) וזה

וּבְתֹם לֵבָב׃ מז מְהַלְלִים אֶת־הָאֱלֹהִים וְנֹשְׂאִים חֵן לִפְנֵי כָל־הָעָם וְהָאָדוֹן הוֹסִיף אֶל־הַקְּהִלָּה מִדֵּי יוֹם בְּיוֹם אֵת אֲשֶׁר יִוָּשֵׁעוּ׃

ג א וּפֶטְרוֹס וְיוֹחָנָן עָלוּ יַחַד אֶל־הַהֵיכָל לִשְׁעַת הַתְּפִלָּה

לשונו אמר רב יהודה אמר רב בני חבורה המקפידים זה על זה עוברין משום מדה ומשום מנין ומשום לווין ופורעין ביום טוב וכדברי בית הלל ומשום רבית. כלומר אם בני חבורה המקפידים מזמנין זה את זה בסעודה לפעמים שהאחד נותן לפני חבירו פת קיבר והאחד פת יפה או זה הביא לפני חבירו יין טוב והאחד יין רע, או שנהגו כן בדברים אחרים הרי הם ראוים לקרותם עוברין על כל אלה. —

(מז) ויהללו אחרי אכלם ושבעו לא שכחו להלל את ה' הנותן לחם לכל בשר ולברך את שמו. — והאדון הוא משיח לקנו הוא האיר עיני רבים אשר עד הנה בחשיכה הלכו לראות באורו אור הנאמן המחכים פתי ואלה אשר עיניהם נאורו הוסיף אל הקהלה קהלת המאמינים והקהלה הלכה וגדלה עד מאד למען בקהלתם יושעו רבים תשועת עולמים למצוא כפרה וסליחה לכל חטאותם, ולשוב מדרך פשעם. —

מבוא כיפא הוא פטרוס ויוחנן התמידו לבוא בהיכל ה' לשפוך שיחם (פסוק א.) ובלכתם ראו פסח אחד ורפא אותו (פסוק י.) — והנה חרדת אלהים נפלה על העם בראותם את מעשה ה' כי נורא הוא. תוכחות כיפא אל העם על כי הסגירו בידי זדים להרוג את משיח אלהי יעקב וגדול עונם מאד. לכן ירדו לבכות וישובו ובבכי ובתחנונים יבואו לשפוך רוחם ולבקש מאל המרבה לסלוח כי גם מעלם אשר מעלו בו ובמשיחו יכפר ויכסה חטאם. —

(א) עלו המקדש היה בהר מוריה לכן נאמר ועלו וכמוהו וקמת ועלית (דברים יז, ח.) התפלה היא תפלת המנחה אחר נטות השמש ממקום עמדת שמיה מגורכוה. — התשיעית ענינה בשעה התשיעית אחר הצהרים, היא השעה השלישית כפי חלוקת היום לפי מנהג בני המערב כעת. — והנה חק היא בישראל מני אז ומימי קדם לשפוך שיחם לפני אלהים שלש פעמים ביום, שחרית, תפלת המנחה וערבית כאשר נאמר על ידי נעים זמירות ישראל ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהימה (תהלים נה, יח.). ובדניאל ומנין תלתא ביומא הוא ברך על ברכוהי ומצלא ומודא קדם אלהא כל קבל די הוה עבד

הַתְּשִׁיעִית׃ ב וְאִישׁ אֶחָד אֲשֶׁר הוּא פִּסֵּחַ מִבֶּטֶן אִמּוֹ נָשָׂא אֲשֶׁר שָׂמוּ אֹתוֹ מִדֵּי יוֹם בְּיוֹם אֵצֶל שַׁעַר הַהֵיכָל הַנִּקְרָא יָפֶה

מן קדמת דנא (ו' יא). — ובעלי התלמוד התיחסו אלה התפילות אל האבות הראשונים באמרם ר' יוסי בר חנינא אמר תפלות אבות תקנום אברהם תקן שחרית וכו' (ברכות כו.). והנה אלה המבשרים והשליחים אף כי נחה עליהם רוח הקדש ונהפכו ונהיו לאנשים אחרים בכל זאת לא סרו ממנהג אבותיהם בענין ובזמן התפלה ויבואו בהיכל ה' לא לבד להתפלל עם אחיהם הלכו שמה מדי יום ביומו באין מעצור כי אם גם לכבד שם אלהים במקהלות אותה נפשם. —

(ב) **פסח** כתרגום הסורי **חגירא** והיוני χωλός ותרגומו בל"א lahm ונבדל בענינו ממלה נכה רגלים כי הפסח איננו הולך ממקום למקום כי אם מקפץ ומדלג ויוכל ללכת מעצמו בלי עזר איש (וזהו שפירש רש"י על פסוק **ופסחתי עליכם** (שמות יב, יג.) אני אומר כל פסיחה לשון דלוג וקפיצה וכן כל הפסחים הולכים כקופצים, וכן פוסחים על שתי הסעיפים (מלכים א, יח). אך איש אשר הוא נכה רגלים ינשא ממקום למקום על כי אין ביכלתו לנוע שוקיו וכפות רגליו כאשר נאמר **ותשאהו אומנתו** (שמואל ב ד, ד.) **ויקחהו מבית מכיר** (שם ט, ה.). — **נשא** מבנין נפעל. — **יפה** כתרגום הסורי דמתקרי **שפירא** זכר השם הזה לא נמצא בספרי התלמוד וגרסינן במס' מדות (פרק א, משנה ג.) **חמשה שערים היו להר הבית**, שני שערי חולדה מן הדרום משמשין כניסה וביאה, קיפונוס מן המערב משמש כניסה וביאה, טדי מן הצפון לא היה משמש כלום, שער המזרחי עליו שושן הבירה וכו'. שבעה שערים היו בעזרה שלשה בצפון ושלשה בדרום ואחד במזרח, שבדרום שער הדלקה, שני לו שער הקרבן, שלישי לו שער המים, שבמזרח שער ניקנור וכו' ושבצפון שער **הניצוץ** וכמין אכסדרה היה ועליה בנויה על גבה שהכהנים שומרים מלמעלן והלוים מלמטן וכו' ונראה כי השער הנזכר פה היא שער נקנור והיא שער האיתון הנזכר במקרא ושער נקנור היה השער אשר דלתותיו הובאו מאלכסנדריא של מצרים והנס שנעשה בהן מוזכר בגמ' דמס' יומא (פרק ג דף לח, ע"א.) עיין שם היטב ועל כי השער הזה היה מאיר או מוזהב לכן נקרא **יפה**. או היא השער שבצפון אשר נקרא שער הנצוץ וענינו זהר ויופי יפה=יפע. ולפי דעת יוסף הכהן בספרו ממלחמות היהודים (ספר חמישי פרק ה, ג.) היה מספר כל השערים תשעה עם כל עמודיהם וכפתוריהם והיו מצופים זהב וכסף חוץ משער אחד מחוץ להיכל אשר היה מוצק נחושת **קורינתי** עכ"ד. — ואולי נחשת

לְבַקֵּשׁ נְדָבוֹת מִן־הַבָּאִים אֶל־הַהֵיכָל׃ ג וְהוּא בִּרְאוֹתוֹ אֶת־פֶּטְרוֹס וְאֶת־יוֹחָנָן מְחַשְּׁבִים לָבוֹא בַּהֵיכָל שָׁאַל לָקַחַת נְדָבָה׃ ד וַיַּבֵּט בּוֹ פֶּטְרוֹס עִם־יוֹחָנָן וַיֹּאמֶר שׁוּרָה אֵלֵינוּ׃ ה וְהוּא הִסְכִּית אֲלֵיהֶם בְּשַׂבֵּר לָקַחַת מֵהֶם מְאוּמָה׃ ו וַיֹּאמֶר פֶּטְרוֹס כֶּסֶף וְזָהָב אֵין לִי אַךְ אֶת אֲשֶׁר יֶשׁ־לִי זֹאת אֲנִי נֹתֵן לְךָ בְּשֵׁם יֵשׁוּעַ הַמָּשִׁיחַ הַנָּצְרִי קוּם וְהִתְהַלֵּךְ׃ ז וַיֹּאחֶז אֹתוֹ בְּיַד יְמִינוֹ

משובחת היא בתלמוד ותחת נחושת קלינתיא צ"ל נחושת קורינטיא ודו"ק. — **לבקש נדבות** מנהג היא בישראל מימי קדם לתת מתנה או צדקה לעני קודם התפלה. —

(ד) **ויבט** לפי היוני הביט בכל כח ועצמה וכמו כן תרגם הסורי **חור**. — **שורה אלינו** אל תהיינה עיניך משוטטות הנה והנה לאגורת כסף כי אם תכון עיניך ורוחך להביט אותנו וישר תחזה פנינו. —

(ה) **בשבר** ענינו תקוה כי גם אלה אנשים יתנו לו מנה אחת. —

(ו) **כסף וזהב** אין לי לא אלהים חנן אותי במנות זהב וכסף ואת אשר איננו לאיש אינו עליו לתת לאחרים, כי את כסף הפדיון אשר לקחו אלה השליחים מן הקניינים אשר מכרו המאמינים לא לקחו להם כי אם קנו במחירו לחם דבר יום ביומו למען ישבעו האחים מלחם דבר יום ביומו — ואלה המבארים אשר בארו אלה הדברים לאמר כי אסור היה ללכת בהר הבית **במעות הצרורות לו בסדינו** כאשר שנינו במשנה (ברכות סב, ב.) ולכן אמר **כסף וזהב אין לי**, לא בארו נכונה כי אף כי נכון הדבר בכל זאת לא היה אסור כי אם לצרור כסף בשמלה כמו הולך לסחורה אבל לקחת במטפחתו או בכנף בגדו מעט כסף לצדקה לא היה אסור כלל והאות הנאמן הוא כי קנו שם קרבנות תורים ובני יונה. — **יש לי** חיל וכח לעשות דבר נפלא — **בשם ישוע הנוצרי** כבר בארנו למעלה שם הזה גם הביאותי מעשה נפלאה מוזכרת בירושלמי כי תלמיד ישוע הנוצרי רפא איש אחד בהזכירו שם **ישוע הנוצרי** והאיש החולה הזה קרוב למות היה. וכרגע בשמעו שם משיח אלהי יעקב קם והתעודד והיה כבריא אולם. —

(ז) **קום והתהלך** ראה כי יש ביכלתך לקום ולהתהלך בגבורה ורחמי אלהינו. נכה רגלים הזה לא ידע כי בדבר איש מופת הזה נתקנו מוסרות שוקיו, ונהפך לאיש אחר וכאיל עתה ידלג לכן **אחז אותו ביד ימינו** להקים אותו למען בעצמו יראה כי נהפך והיה כבריא אולם. —

ויקימהו ופתאם חזקו רגליו וקרסליו: ח וידלג מתחתיו ויעמד ויתהלך ויבא אתם פנימה אל־ההיכל מתהלך ומדלג ומהלל את־האלהים: ט וירא אתו כל־העם מתהלך ומהלל את־האלהים: י אך הכירו אתו כי זה היה הישב אל־הנדבות על־שער ההיכל היפה וימלאו תמהון ושממון על אשר קרה אתו: יא וכאשר אחז הפסח הנרפא את־פטרוס ויוחנן וירץ אליהם כל־העם אל־האולם הנקרא שלשלמה משתוממים:

(ח) **חזקו רגליו** כי היה ביכלתו להניע אותם. — **וידלג** מן הכסא בו היה נשוא — **ויעמד** היה בו כח לעמוד על רגליו. — **ויתהלך** להניע אותם. — **לבא אתם** להיכל להת שבח והללה לאל ויתעלה על כי עשה עמו נפלאות אין חקר למו — ראשית לכתו לא היתה אל קרוביו ומיודעיו כי אם אל בית אלהיו כאשר אמר חזקיה בעת נרפא מחליו **כי אעלה אל בית אלהים** (ישעיה לח, כב). —

(ט) **כל העם** אשר היו בהיכל ראו אותו בעיניהם **ומהלל** התהלה אשר נתן לאל, שמעו באזניהם ועל ידי שני החושים חוש הראיה וחוש השמיעה ידעו והבינו כי נרפא מבלי מזור ותרופה גם בלי מרקחת מעשה רוקח כי אם על ידי הזכרת שם אדונינו להיות עמה כבריא אולם. —

(י) **הכירו אותו** כי הוא האיש אשר היה נודע להם מאז על כי ישב תמימים כבירים לפני ההיכל. — **תמהון** ענין שמלה אטימות הלב והוא מענין **ויתמהו האנשים** (בראשית מג, לג.) והיו כמשתוממים מבלי עצה, וכאיש אשר רואה דבר חדש ונפלאות היה בעיניו על כי לא ידע פשר ופתרון הענין ההוא. וקרוב הענין לשרש מהמה אשר ממנו נגזר בנין התפעל **ויתמהמהו** והוא מגזרת שמלה מה כלומר מה לעשות מבלי עצה ומבלי דעת מה לעשות, ואם מלת תמהון מחוברת אל השם לב מורה על התכונה בנפש להיות תמיד כמשומם, באין יודע מה לעשות והיא רעה גדולה. —

(יא) **אחז הפסח הנרפא** עיניו והחזיקו לא הרפה ממנו ולא החזיק בו למען יתלה משענה ללכת כי אם מגודל השמחה אחזהו ולא הרפה ממנו כמו **אחזתיו ולא ארפנו** (שה"ש ג, ד.). **אולם** נקרא בלשון הקדש מה שנקרא בלשון התלמוד בית שער רד"ק. — **של שלמה** הוא הנזכר במלכים (א, ז.) **והאולם על פני היכל הבית** ר"ל נגד המזרח ממנו, והנה היה ארכו דבוק

יב ובראות פטרוס ויען את־העם אנשי ישראל מה אתם תמהים על־זאת או מה אתם מביטים בנו כמו אם בגבורתנו או בחסידותנו עשינו אתו להתהלך: יג אלהי אברהם ויצחק ויעקב אלהי אבותינו פאר את־בנו ישוע אשר אתם הסגרתם אתו וכחשתם בו לפני פילטוס כאשר הוא שפט להתירו: יד אך אתם בקדוש ובצדיק כחשתם ושאלתם כי איש רוצח

לרוחב ההיכל שהוא עשרים אמה והיה נמשך ברוחב עשר אמות על שהיה האורך בין האולם וההיכל והדביר שבעים אמה ועשרים אמה רוחב. והנה קומת האולם נתבאר בדברי הימים שהיה ק"ך אמה והוא כפל גובה הקדש וקדשי הקדשים. רלב"ג. — והאולם הזה היה נקרא גם בבית שני **אולם שלמה** על כי שלמה המלך בנהו ולא נשרף כליל בחרבן הראשון, והורדוס המלך תקנהו וחדשהו כמאז וכמקדם. — **משתוממים** על כי ידם נעשה נס גדול כזה ולא השכילו אף הבינו כי לא בכחם ובזרוע עוזם עשו פלא כי אם יד ה' רוממה, היא לבדה תעשה נפלאות אין חקר למו. —

(יב) **ובראות** התבונן בכח שכלו וראה כי כולם כאחד יתמהו וישתוממו על מעשה ה' כי נפלאות היא בעיניהם והרבו לשאול איך, ואיככה נהיתה זאת. — **אם בגבורתינו** וכו' לא לנו הכבוד והתפארה כי אם לשמו הגדול לו יאתה ולו נכון. — **בחסידותינו** לצדקתנו גדלה כל כך כי ה' שומע בקול צעקת היראים והחרדים לשמו הגדול כאשר יאמר משל הקדמוני **ענות איש תתן לו לוית חן** ולפני גדולים יתיצב. כאשר גם יוסף אמר לפרעה **בלעדי אלהים יענה את שלום פרעה** (בראשית מא, טז.) וכן דניאל (ב, ל.) בעמדו לפני המלך: **ואנא לא בחכמה די איתי בי מן כל חייא רזה דנא גלי לי** וכן דוד אמר מי אנכי ומי בית אבי (שמואל ב ז, יח). —

(יג) **פאר** מבנין פיעל הדגש וענינו נתן לו הוד ויופי וכבדהו. — **בנו ישוע** הוא משיח משרת יוי אשר עומד לנס עמים. — **הסגרתם** ביד הגוים אויביו ואויבי אלהיו. — **לפני פלטוס בו כחשתם** מבלי הכיר את גדלו ומבלי תת לו כבוד וגדולה אשר אליו יאתה להגדיל ולהקדיש שם אלהיו. פלטוס שם שר לצבא אשר היה אז למושל בארץ ישראל והוא הכביד עול ישראל על מאוד בעת ההיא וכאשר הביאו לפניו משיח לדקנו אז בקש לפתוח אסורי ידיו לשלחהו חפשי באין עולתה בו ועולה לא נמצאה בשפתיו. —

(יד) **כחשתם** בהמרכם לפניו **אין לנו מלך** כי אם קיסר רומי הקדוש

יִתֵּן לָכֶם חִנָּם׃ טו וְאֵת נְשִׂיא הַחַיִּים הֲרַגְתֶּם אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים הֵקִים אֹתוֹ מֵעִם הַמֵּתִים אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עֵדִים עָלָיו׃ טז וּבֶאֱמוּנַת שְׁמוֹ אֶת־זֶה אֲשֶׁר אַתֶּם רֹאִים וְיוֹדְעִים חִזֵּק שְׁמוֹ וְהָאֱמוּנָה אֲשֶׁר עַל־יָדוֹ נָתְנָה לוֹ אֶת־הַמְּתֹם הַשָּׁלֵם הַזֶּה נֹכַח כֻּלְּכֶם׃ יז וְעַתָּה אַחִים יָדַעְתִּי כִּי מִבְּלִי־דַעַת פְּעַלְתֶּם כַּאֲשֶׁר גַּם

אשר הוא עצמות הקדושה והצדיק אשר הוא הצדק והמצדיק. — **ושאלתם** מיד הפחה פלטוס ברצונו לחונן אתכם ולתת לכם איש כלוא במאסר חפשי, בקשתם מאתו כי הרוצח איש דמים ישולח לחפשי וישוע משיח צדקנו יהרג וכאחד הנבלים יתלה על העץ להיות אות לבני מרי. —

(טו) **נשיא החיים** כנוי למשיח צדקנו אשר הוא האור המעביר החשך והנותן חיים לכל בשר והוא היה אשר בלע המות לנצח **הרגתם** בהסגירו בידי גוים אכזרים עובדי פסל. — **הקים אותו** על זה אשר אתם חשבתם רעה ומזמות ועצתם, אותו הקים אלהים מן המתים כמנצח וכמבלע המות לנצח. — **אנחנו עדים** אנחנו הנצבים עמכם ולפניכם פה, הננו **עדים** על תקומתו **להעיד** כי אנחנו בעינינו ראינו כי נתק בריחי מות, ראינוהו ודברנו ואכלנו עמו ימים רבים אחרי תקומתו עד עלותו נגד עינינו השמימה. —

(טז) **ובאמונת שמו** ענינו על כי הופיע על נכה רגלים הזה כח ומתת האמונה להאמין כי **ישוע** הנצלב הוא הוא היה המשיח אשר היה מיועד מימי קדם לאבותינו וכי מבלעדיו אין מושיע. — **חזק שמו** שם משיח צדקנו אשר אליו שוע המבשר כי ירפא ויושיע בכחו ובגבורתו את נכה הרגלים. — חזקתו היכולת הזאת לעמוד ולהיות כבריא אולם באה לו מכח שם **ישוע** צדקנו, בו האמין. — וכאשר בהיותו עמנו רפא חולים ויחזק קרסולי נכה הרגלים ככחו אז כן כחו עתה בהעלותו לשמים. — **והאמונה** תמימת הלב, להאמין את אשר הבטיח משיחנו כי יתן ויוסיף עצמה ביד שליחיו לעשות נפלאות ונסים אין חקר למו. — **נתנה לו** האמונה לבדה נתנה לו **המתום הזה** ענינו כל התמימות הזאת. — **נוכח כולכם** ענינו נגד פניכם נעשה, אתם ידעתם את האיש אשר היה נכה רגלים מבטן אמו. —

(יז) **ועתה אחים** עוד אכנה אתכם בשם אחים, על כי ידעתי כי לא במרד ובמעל ובזדון עשיתם את הרעה הגדולה הזאת. — **מבלי דעת** עקרו כי בשגגה עשיתם מבלי חקור על שורש הדבר ועל יסודו. —

מֹשְׁלֵיכֶם׃ יח אַךְ הָאֱלֹהִים מִלֵּא כָכָה אֵת אֲשֶׁר הִגִּיד מִקֶּדֶם בְּפִי כָּל־נְבִיאָיו כִּי יְעֻנֶּה הַמָּשִׁיחַ׃ יט לָכֵן הִתְנַחֲמוּ וְשׁוּבוּ לְהִמָּחוֹת חֲטָאֵיכֶם לְמַעַן אֲשֶׁר תְּבוֹאֶנָה עִתּוֹת הַנֹּפֶשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה׃ כ וְיִשְׁלַח אֶת־יֵשׁוּעַ הַמָּשִׁיחַ אֲשֶׁר הֻגַּד לָכֶם מִקֶּדֶם׃

(יח) **הגיד מקדם** ענינו אלהים המגיד מראשית אחרית וימים אשר תבואינה באחרית הימים כאשר עברו יודע, הוא הפך והביא מחשבותיכם את אשר המה לרעה חשבו הפך אלהים לטובה, כי לא מחשבות בן אדם תולעה קצר ימים מחשבותיו. — **כל נביאיו** כי כל נבואות הנביאים אך אל מרכז אחד משתרעות והיא ימי עוני המשיח, וכאשר גם בעלי התלמוד יורו: **כל הנביאים לא התנבאו אלא לימות המשיח** ומעוני המשיח נאמר בישעיה כי יהיה **נגוע אלהים ומעונה**. ועיין מה שכתבנו למעלה בבאור הכתוב (מתתי' ב, כג.) כי נוצרי יקרא. והנה הקורא הנאמן זכור את אשר הערותיך בדבר ענות המשיח מספר הזהר ומאמר ספרי בני ישראל, ועתה אוסיף להעתיק לך מעט צרי מספר הילקוט על ישעיה וזה לשונו: עתידין אבות העולם לעמוד בניסן ואומרים לו משיח צדקנו אף על פי שאנו אבותיך אתה טובה ממנו שסבלת עונות בנינו ועברו עליך מדות קשות ורעות מה שלא עברו על הראשונים ועל האחרונים והיית לעג באומות בשביל ישראל וישבת בחשך ואפילה ועיניך לא ראו אור וצפד עורך על עצמך וגופך היה יבש כעץ ועיניך חשכו מצום וכחך יבש כחרס, וכל אלו מפני עוונות בנינו. רצונך יהנו בנינו מטובה זו שהשפיע הקדוש ברוך הוא לישראל? שמא בשביל צער שנצטערת עליהם ביותר וחבשוך בבית האסורים אין דעתך נוחה מהם? אמר להם אבות העולם כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם ובשביל בניכם שיהנו מטובה זו שהשפיע הקדוש ברוך הוא לישראל עכ"ל. —

• (יט) **התנחמו** הכירו והודו בלב נשבר ונדכה את עוונותיכם לפני האלהים **ושובו** מדרך הרעה אל הדרך הטובה. — **להמחות חטאיכם** ענין המחיה נאמר על הפשע כאמור (ישעיה מג, כה.) **אנכי מחה פשעיך למעני.** וכן הוא בנוסח הסליחות: **מחה פשעינו** כעב וכענן. ובתפלת אבינו מלכנו: מחוק ברחמיך הרבים כל שטרי חובותינו. — **עתות הנופש** הפך עתות הצרה, כי השוב תופיע אור אלהי הנדעך מעונני עונותיהם, והמלכות תשוב אל בעליה, והחכמה תאיר את חשכת הלבבות למען דעת כולם מעשי ה' וגדולת משיחו. —

(כ) **וישלח** במלאות הימים ולקץ הימין, אשר מאז דבר בחזון לבחיריו: **כי יצא חוטר** מגזע **ישי ונצר משרשיו יפרה.** —

כא אֲשֶׁר אָמְנָם צָרִיךְ כִּי הַשָּׁמַיִם יְקַבְּלוּ אֹתוֹ עַד־עִתּוֹת הֲשָׁבַת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר עֲלֵיהֶם הָאֱלֹהִים בְּפִי כָּל־נְבִיאָיו הַקְּדוֹשִׁים אֲשֶׁר מֵעוֹלָם׃ כב כִּי אָמְנָם מֹשֶׁה אָמַר אֶל־הָאָבוֹת כִּי נָבִיא מֵאֲחֵיכֶם כָּמוֹנִי יָקִים לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן

(כא) **יקבלו אותו** הוא נכון לקחת מכון שבתו השמים לשבת לימין עליון, ולמען הביא שמה גם אשר בו יאמינו. — **כל הדברים** כל הבריאה והנברא תושב על עמדה כפי אשר נבראה מאז ברצות האל יתעלה בטרם חטא אבינו הראשון, ועוד ימים יבואו כי הבריאה אחרי בלותה בחטא תשוב לימי עדנה כימי קדם וביום ההוא תוסר כל קללה וכל עצבת מבני אדם ויבולע המות לנצח על ידי משיח צדקנו וישובו ויכוננו הדברים אשר דבר ה' כמקדם ואז ישוב לכונן שנית בהדר גאון עוזו במלאות כל הנבואות וממלכות השמים. משיח צדקנו הוא המיועד למלך על כל הארץ, אכן בהדר גאון עוזו לא יראה עד כי בעולם הרבה שלימות לאלה אשר בו יאמינו ויזכו כטוהר השמים. אכן בטרם יעשה זאת יהיה מושבו השמים אך מקום מושב רוחני, והוא מושל ממכון שבתו עד כי ישית אויביו הדום לרגליו. —

(כב) כי מלת הטעם, והיא מוסבת אל אשר אמר בסוף הפסוק למעלה **הנביאים אשר מעולם** ועניינו מימי קדם ומזמנים כבירים. — **משה** אדון הנביאים בעצמו אמר אל האבות למען ידעון את אשר יקרה אותם באחרית הימים ויכירו המועד הנכון מאת האלהים אשר הוא לבדו יודע, לשלוח לבניהם הבאים אחריהם את משיח צדקו. נתן בו סימן כי הנביא הנשלח יהיה מקרב אחיהם, ולפי הנשמע לא איש נכרי אשר לא מבני ישראל הוא, **כמוני** ככל אשר יאמר אליכם והנה הכותב הזה אחז דרך קצרה ונביא אך את אשר יאה לענינו ולהבין המקרא הזה באות כאשר כתוב בתורה. ואולי היתה זאת בעבור כי לא הותרה לאיש ישראל קרוא פסוק כצורתו בעל פה מזכרונו כי אם מתוך מכתב הספר, ואיש אשר נדבה רוחו לדבר לפני העם דברי תוכחה לא ערב לבו לקרות פסוק מדברי תורה בעל פה כי **דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בעל פה** (תמורה ד.) אך חבר ראש או סוף הפסוק, אליו ירה אבן פנת רעיוניו מן הפסוק, אשר היה לצורך התוכחה והמוסר אשר ידרוש לפני קהל ועדה. ולכן תמצא לרוב כזה, שנוים **בדברים או במלות** בספרי ברית החדשה ובהתלמוד ובמדרשים מאשר ימצאו בכתבי הקדש, כי רק על **תוכן** הענינים שמו פניהם ולא על המלות, ולמען לא ישיגו גבולי עולם אשר גבלו

בְּכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר יֹאמַר אֲלֵיכֶם׃ כג וְהָיָה כָּל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר

הראשונים ([illegible] כג, א ב.) בשומם חוק לבלי קרוא בעל פה דברים הנכתבים בכתבי הקדש לכן גם מחברי ברית החדשה אשר מבני ישראל היו לא הפרו החוק הזה לבל נתון יד אל שונאיהם לאמר כי הפרו ברית וכי עזבו מנהגי אבותיהם. ושמור הכלל הזה אשר אני נותן לך היום לא קדמני אדם בו כי הוא יורה לך הדרך הנכון והרץ ולא תכשול ותדע מה שתשיב אל אלה אשר חכמים בעיניהם ולעגו ושחקו בקראם בספרי ברית החדשה פסוק אשר איננו כאשר רשום בכתב אמת בתנ"ך. ולו חכמו ישכילו יבינו כי גם בתלמוד בזהר ובמדרשים פסוקים רבים ימצאו בשינוים גדולים מאשר נרשמו בכתבי הקדש, מטעם אשר כתבתי. — והנה דברי הכותב כתובים בספר תורת משה עבד ה' (דברי' יח, טו.) נביא מקרבך מאחיך כמוני יקים לך ה' אלהיך אליו תשמעון, **ככל אשר שאלת מעם ה' אלהיך בחורב ביום הקהל** וכו' **ויאמר ה' אלי היטיבו אשר דברו** נביא אקים להם מקרב אחיהם. והנה אלה דברי ה' לא נזכרו בפרשת יתרו ויתכן שלא באו אלא למשה לבדו, והעד נביא אקים להם מקרב אֲחֵיהֶם ולא מקרב אָחִיךָ (כמדבר אל הנוכח) כמוך, ומשה לא הזכירם עד במשנה תורה סמוך למיתתו. ומה שהוצרך לומר כמוני כדי שלא תבין ממלת אחיך בני עשו או בני ישמעאל, לפי שמצינו בבני עשו כה אמר **אחיך ישראל** (במדבר כ') לפיכך הוסיף ואמר כמוני כלומר מבני יעקב עד כאן דברי ר' בחיי על התורה והענין עמוק הוא עד מאוד ואבאר בקצרה, כי בני ישראל אמרו ככתוב בפרשת ואתחנן (דברים ה, כ"ה.) וישמע ה' את קול דבריכם בדברכם אלי, כי המלות **בדברכם אלי** אין צריך לכפלו, אך היא כי בני ישראל אמרו קרב **אתה ושמע את כל אשר יאמר ה' אלהים אתה תדבר אלינו**, אז אמר משה אתם חפצים כי אהיה מליץ ואמצעי העומד בין ה' וביניכם **נביא מקרבך כמוני** אקים לך באחרית הימים אשר הוא יהיה מליץ וכהן הגדול הנאמן בין אביו וביניכם. וזה באור מלת **כמוני** אשר המפרשים כלאו לבארה על כוונה הנכונה. כי ר' אברהם ן' עזרא מפרש מלת כמוני על יהושע. אך שכח כי נאמר בפירוש **ולא קם נביא עוד בישראל כמשה** (דברים לד, י.) וגם יהושע לא הורה את התורה את העם ואת המצוה אשר יעשון, והאותות אשר עשה נגד העם לא היו כי אם במספר חמשה, ואותות משה אשר שם על פי ה' היו רבים מאוד. — והתורה אשר למד יהושע לא היתה כי אם תורת משה. גם על שאר הנביאים לא יתכן לפרש מלת **כמוני**, יען כי כולם היו במדרגה פחותה ממשה, ובמקום הזה הועד להם כי ישלח להם ה' בקץ הימין נביא

לֹא־תִשְׁמַע אֶל־הַנָּבִיא הַהוּא תִּכָּרֵת מִקֶּרֶב הָעָם׃ כד וְגַם כָּל־
הַנְּבִיאִים מִשְּׁמוּאֵל וְהַבָּאִים אַחֲרָיו כָּל אֲשֶׁר דִּבְּרוּ הִגִּידוּ אֶת־
הַיָּמִים הָאֵלֶּה׃ כה אַתֶּם הֵם בְּנֵי הַנְּבִיאִים וּבְנֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר
כָּרַת הָאֱלֹהִים עִם־אֲבוֹתֵינוּ בְּאָמְרוֹ אֶל־אַבְרָהָם וְנִבְרְכוּ בְזַרְעֲךָ

אשר יגדל משה במעלה ממעלתו, ומדרגה גדולה כזאת לא השיג רק משיח צדקינו והנה עמוד והתבונן מאמר יוחנן על פסוק ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה, (ישעיה יב, ג.) וכה דברי תרגומו: ותקבלון אולפן חדת בחדוה מבחירי צדיקיא: ואמרו עוד במדרש רבה (קהלת קיד, עד.) כל התורה שאדם לומד בעולם הזה הבל היא נגד תורתו של משיח. —

(כג) תכרת מקרב העם בתורה נאמר (דברים יח, יט.) אנכי אדרוש מעמו, וזהו מיתתו בידי שמים. עונש כרת על כי הוא נבדל באמונתו מקהל ה' ומחברת המאמינים. — ונאמן הדבר הזה לא לבד עם כל איש פרטי אשר איננו שומע אל הנביא ההוא כי אם גם עם כל בית ישראל אשר מאסו בו ולא אבו לשמוע אליו ולהאמין בו על כן חרב בית שני ותפוצה כל העם עד היום הזה. —

(כד) וגם ענינו לא לבד משה רבינו רמז על משיח צדקנו אשר יבוא במלאות הימים ויקום אחריו נביא לה' כמוהו מלך וכהן הגדול כי אם גם כל הנביאים משמואל וכו' — את הימים האלה אשר ראינו כי משיח ה' התהלך בקרבינו בעשותו נפלאות וגדולות אשר לא נבראו. —

(כה) בני הנביאים לכם יתר שאת על אבותיכם אשר היו לפניכם ועל העמים תחת כל השמים, כי תוכן כל הנבואות אשר היו בימי אבותיכם תכליתן היו לבניהם אשר יקומו מאחריהם ומיוצאי חלציהם. — בני הברית בני ענינו בנים אתם אשר הקים ה' את אבותיכם ועמהם הקים ברית עולם, ונברכו בזרעך גם פה לא אחז הכותב לשון הכתוב כאשר נכתב בתורה כי אם בשינוי קצת מטעם כמוס כאשר בארתי למעלה (פסוק כ"ב) כי פעל ברך לא נזכר בתורה בבנין התפעל כי אם ונברכו בך כל משפחת וכו' (בראשית יב, ג.) ושם יח, יח. נאמר ונברכו בו כל גויי הארץ ונברכו בך כל משפחת וכו' (שם כח, יד.) והברכה אשר תבא על כל משפחות האדמה היא הברכה הנובעת מאת משיח אלהי יעקב אשר קראם לבוא לקחת חלק ונחלה בברית החדשה, אך בבנין התפעל נאמר והתברכו בזרעך כל גויי הארץ (שם כב, יח. כו, ד.) (ועיין באגרת אל הגלטים ג, טז). —

כָּל מִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה׃ כו לָכֶם בָּרִאשֹׁנָה הָאֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר
הֵקִים אֶת־בְּנוֹ יֵשׁוּעַ שְׁלָחוֹ אֹתוֹ לְבָרֵךְ אֶתְכֶם בְּשׁוּב כָּל־אִישׁ
מֵרָעוֹתֵיכֶם׃
ד א וּבְדַבְּרָם אֶל־הָעָם וַיָּקוּמוּ עֲלֵיהֶם הַכֹּהֲנִים מְמֻנֵּה וּמִשְׁמֶרֶת

(כו) לכם בראשונה לכם בני אברהם יושבי ירושלים אשר המיתם את משיח אלהי יעקב באה הבשורה, אך אחרי אשר השלכתם אותה אחרי גוכם באה אל הגוים ולכן היתה תחלת הבשורה בירושלים — הקים ה' אותו מעם המתים — לברך להיות מברך אתכם בברכות רוחניות כי רק הנה היו תכלית המקוה לא קניני עולם אשר עש יאכלם — מרעותיכם אשר הרביתם לעשות וכעבות העגלה היתה החטאה. —

מבוא השליחים השלכו בבור ושמו במשמר. הסבה על ידה הושמו במשמר פסוק ב'. העת בה נהיתה מקהלות הכהנים, החקירות והדרישות אשר חקרו ודרשו את השליחים פסוק ז' — מענה פטרוס פסוק יג. התיעצם יחדיו ומשפט אשר חרצו לבל יוסיפו עוד לרפאות את החולים בכח שם משיח ה' ותענות פטרוס נגדם. — תפלתם אל אל המושיע פסוק ל' — התועדם לשבת יחדיו וכיס אחד יהיה לכולם. מתאי הלוי מאי כופרוס. —

(א) ובדברם פטרוס ויוחנן עוד לא כלו לדבר אל העם. — ויקומו ענינו קרבו ונגשו אליהם פתע פתאום. — וממונה לפי תרגום הסורי: ארכונא דהיכלא. והנכון כי לא היה מחיל הרומים כי אם הוא הוא אשר נזכר במשנה במסכת תמיד (פרק א' משנה ב') בשם איש הר הבית אשר היה ממונה על כל משמר ומשמר מהשומרים בעזרה. — והצדוקים דע כי בטרם שחת ה' את נחלתו נחלת יעקב רבו בארץ הקדושה הכתות אשר כל אחת שנאה את רעותה ורבה המשטמה בינותם. ואחת מן אלה הכתות היתה כת הצדוקים אשר נזכרה במסכת דר"ן פרק ה'. אנטיגנוס איש סוכו היה אומר אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב לקבל פרס אלא היו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס וכו' ולאנטיגנוס היה שני תלמידים, שהיו שונין בדבריו והיו שונין לתלמידים וכו' ואמרו מה ראו אבותינו לומר דבר זה אפשר שיעשה פועל מלאכתו ולא יטול שכרו ערבית? אלא אלו היו יודעין אבותינו שיש עולם אחר ויש תחיית המתים לא היו אומרים כן עמדו ופרשו מן התורה ונפרצו מהן שתי פרצות צדוקים

הַהֵיכָל וְהַצַּדּוּקִים׃ ב בְּהֵעָצְבָם בַּעֲבוּר לַמְּדָם אֶת־הָעָם וְהַגִּידָם בְּיֵשׁוּעַ אֶת־הַתְּקוּמָה מֵעִם הַמֵּתִים׃ ג וַיִּשְׁלְחוּ בָם אֶת־יְדֵיהֶם וַיָּשִׂימוּ אֹתָם אֶל־מִשְׁמָר עַד הַמָּחֳרָת כִּי הָיָה עֶרֶב עָתָּה׃ ד אַךְ רַבִּים מִן־הַשֹּׁמְעִים אֶת־הַדָּבָר הֶאֱמִינוּ וְנִהְיָה מִסְפַּר

ביתוסים, **צדוקים** על שם צדוק וביתוסים על שם ביתוס, והיו משתמשין בכלי כסף ובכלי זהב כל ימיהם. ושם בגמ' דחלק דף צ' שאלו הצדוקים לרבן גמליאל מנין שהקב"ה מחיה מתים? אמר להם מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים ולא קבלו ממנו. והארכתי פה להבינך דברי ספר הראשון הוא למבשר מתאי (פרק כב, כג.) שהיו הצדוקים מלגלגים על אדות אלמנה משבעה אחים אל מי תהיה בתחיה ובפרק כג' מן הספר הזה אשר אנכי מבאר לך נאמר שהיו כופרים בתחית המתים, ובמציאות המלאכים. גם יוסף הכהן כתב בספרו (ספר יח, פרק ב.) כי הצדוקים יכחישו השארת הנפש אחרי מות הגוף. —

(ב) **בהעצבם** עקרו ביוני על הרע המוחלט ועל הרגשה המכאובית והצערית בנפש והוא כמו כי יתחמץ לבבי (תהלים עג, כא.) או ותקצר נפש. ויפה כון הסורי בתרגומו: כד מתחמתין. — **והגידו בישוע** ב' בישוע הוא בית הכלי, וענינו כי הצדוקים אשר כחשו תקומת המתים בקשו במועצותיהם להטות לב העם אחרי דעתם, וכמעט הסיתו והדיחו רבים מדרת אמונה נכונה בתחית המתים, אכן באמת אחרי כי קם ישוע מבין המתים והיה בכור התקומה אז החלו רבים וכן שלמים להאמין באפשרית התקומה בכלל על כי משיח צדקינו קם, ועל ידי תקומת משיח ה' באה הבשורה לענוים כי גם המה יקומו בעת רצון אשר נודע לה' לבדו. —

(ג) **השמעים** על כי מרו פי הסנהדרין והגידו ובשרו בשורת צדק בשם ישוע. — **עד המחרת** להעמידם כאשר יאור היום לדין. — **היה ערב** משפט הסנהדרין שלא לשפוט דיני נפשות בלילה (סנהדרין לב, ע"א.) (רמב"ם פרק יא, מהלכות סנהדרין הלכה א). —

(ד) **אך** ענינו אף הסנהדרין שמו אלה השליחים, על כי בשרו צדקת משיחנו בקהל רב, במאמר, בכל זאת ברך ה' את דבריהם אשר הכו שרש בלב שומעיהם, ורבים אשר שמעו הבשורה כי נעמה וכי צדק ואמונה יסודתה האמינו כי ישוע המשיח הוא הוא אשר היה מיועד מימי קדם לאבותינו להיות משיח אלהי יעקב. — **ומספר** האנשים אשר באו בברית המשיח על ידי

הָאֲנָשִׁים כַּחֲמֵשֶׁת אֲלָפִים׃ ה וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיִּקָּהֲלוּ מֹשְׁלֵיהֶם וְזִקְנֵיהֶם וְסוֹפְרֵיהֶם בִּירוּשָׁלָם׃ ו וְחָנָן הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְכַיָּפָא וְיוֹחָנָן

השליחים ביום ההוא. שומעי הדברים היו רבים אך אלה אשר **האמינו** ובשרו אמונתם בקהל רב ובסוד ישרים ועדה הגידו לא כחדו אמרי קדוש היו כחמשת אלפים ומבלעדם היו רבים אשר בראשונה באו אל האמונה. —

(ה) **ממחרת** כאור בקר השכימו לקום לחרוץ משפטם ולגמר דינם בעוד יומם. — והזקנים ראשי סנהדרין ובית דין לדון אותם בבית דין של שבעים ואחד, כי כפי דעתם היו אלה השליחים נביאי שקר ובענין כזאת בזה צריך להיות סנהדרין גדולה כדאמרינן במשנה פרק א' דסנהדרין. הסופרים נקהלו הנזכרים פה היו סופרי הדיינין, הסנהדרין היתה כחצי גורן עגולה כדי שיהיו רואין זה את זה ושני סופרי הדיינין עומדין לפניהם אחד מימין ואחד משמאל, וכותבין דברי המזכין והמחייבין. — **ויקהלו** אנשי סנהדרי הגדולה לא היו תמיד יושבים בירושלים במקום המקדש רק בעת שהיו צריכים להתקבץ מתקבצין רמב"ם פרק ג, מהלכות סנהדרין משנה ב'. — **בירושלים** הסורי וקצת נוסחאות לא גרסינן לה. ולפי רוב הנוסחאות הקהילה אותם על ידי שליחים ורצים אשר שלח אליהם לבוא מן הערים אשר סביבות ירושלים למען יהיו נכונים ליום המשפט, **ובירושלים** דייקא כדאמרינן במס' ר"ה (לא, ע"א) גלתה סנהדרין (ארבעים שנה קודם החרבן) **מלשכת הגזית לחנות ומחנות לירושלים ליבנה וכו'.** —

(ו) **וחנן הכהן הגדול וכיפא** מבואר מפי יוסף הכהן כי חנן היה חותן כיפא וזקן ממנו והיה כהן הגדול בעת ההיא **אחרי כיפא** ובימיהם החלה בשורת מלכות אלהים — (עיין לוקס ג, ב. יוחנן יח, יג. ובמתי כו, ג). — **ויוחנן** לפי דעת קצת המבארים הוא ר' יוחנן בן זכאי אשר אמרו עליו, **במותו בטלה זיו החכמה** (סוטה מט.) ובחייו היה מקובל בעיני דורו **שלא הקדימו אדם שלום מעולם** (ברכות יז.) **ויושב תמיד בצלו של היכל ודורש** (פסחים כו.) **וארבעים שנה קודם החרבן גער בדלתות ההיכל** (יומא לט.) **והיה מתלמידי הלל** ושמאי (אבות ב.) **והיה קרוב למלכות** (גיטין נו, ע"א.) **וחי כמו מאה ועשרים שנה.** — **וכל אשר ממשפחת הכהנים** הסבה מדוע אלה נקהלו? לא נודע: ואולי ענינו **כל אשר ראוים המה להיות ממשפחת הכהנים**, כדאמרינן בסנהדרין (לג ע"א.) **אין הכל כשרים לדון דיני נפשות אלא כהנים ולויים, וישראלים המשיאים לכהונה** (המיוחסין וראויין להשיא לבנותיהן לכהנים רש"י). וכן פסק הרמב"ם פרק ב' מהלכות סנהדרין הלכה א' עיי"ש. —

ואלכסנדר וכל אשר היו ממולדת הכהן הגדול: ז ויעמידו אתם בתוך וישאלו באי־זו גבורה או באי־זה שם עשיתם אתם זאת: ח אז פטרוס בהמלאו רוח הקדש אמר אליהם מושלי העם וזקני ישראל: ט אם אנחנו נחקרים היום על פעלה טובה באיש חלה במה נושע זה: י ידע לכם כלכם ולכל־עם ישראל כי בשם ישוע המשיח הנצרי אשר אתם הצלבתם אתו אשר האלהים הקים אתו מעם המתים בזה נצב זה לפניכם שלם: יא זה הוא האבן הנמאסה מאתכם הבונים אשר היתה לראש פנה: יב ואין באי־זה אחר התשועה

(ז) **בתוך** על כי ישבו כחצי גורן עגולה כאשר בארנו למעלה. — **ויחקרו** כי כל דין צריך דרישה וחקירה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות (סס פרק אחד דיני ממונות). —

(ח) **רוח הקודש** הוא אשר נתן לו הכח והעוז לדבר נגד ראשי העם ולא יבוש. —

(ט) **נחקרים** עינינו אם האיש אשר היה באין כח ואיל לעמוד וללכת, הוא הסבה כי העמדנו פה על כי רפאנוהו וברכיו הכושלות אמצנו ועשינו לו טובה ברפאו ולנו תגיע רעה תחת הטובה אשר עשינו עמו. —

(י) **יודע לכם כולכם** אז תדעו כולכם את אשר חשבו פה כשאות לנחשבתם, אשר לכם לדעת משפטי אלהים חוקותיו ותורותיו וכל עם ישראל הנלבים פה לשמוע אמרי פיכם כי לא נכחשנו ובעוזינו פעלנו זאת כי אם בשם **ישוע הנוצרי** אשר הוא **משיח** אלהי יעקב **אשר אתם הצלבתם**, ועינינו חליתם והוקעתם על העץ אך אלהים לא נתן חסידו לראות שחת ולא עזב לשאול נפשו הקימו אחרי מותו מעם המתים בתתו לו שלטון ועוז על המות. — **הוא** אשר בכחו ובגבורתו **נצב זה** אשר מודע לכם כולכם מני אז, **לפניכם** כאיש בריא ושלם. —

(יא) **אבן הנמאסת** היא אשר בה נמאסתם וכאין ואפס נחשבה בעיניכם נדמה לאבן חזקה וגדולה אשר תוקח לפנת הבית לחזק על ידה כל אבני הבנין ואף כי **הבונים** המה ראשי העם סריסם וסגניהם מאסו אותה בתחלה והשליכוה מידם ככלי אין חפץ בו, עלתה כעת על כולם להיות למשען לכל הבית. — וכאשר נאמר הנני יסד בציון אבן וכו'. —

(יב) **ולמען תדעו** כי לא בכחי או בכח אחר פעלתי את זאת אומר אני כי תשועה אשר נקראה להושיע אותנו גם לא מלאך ולא מזל או שר נכון לתשועת

כי גם אין שם אחר תחת השמים הנתן בין בני־אדם אשר בו צריך הוא כי נושע: יג וכראותם את־בטחת פטרוס ויוחנן ובהבחינם כי אנשים לא־למדים הם והדיוטים ויתמהו גם הכירו אתם כי עם־ישוע היו: יד אך בראותם את־האיש הנרפא עמד עמהם לא היה להם מאומה לדבר נגדם: טו וכאשר צוו אתם לצאת לחוץ מן־הסנהדרין ויתיעצו איש עם־רעהו: טז לאמר מה־נעשה לאנשים האלה יען כי אמנם אות נודע נהיה על־ידיהם גלוי לכל־יושבי ירושלם ולא נוכל

אדם מאת אלהים כי אם שם משיח צדקנו אשר היה מיועד לאבותינו מימי קדם, בטרם הרים יולדו אשר לפני השמש ינון שמו. —

(יג) **וכראותם** עינינו כאשר שמעו כי לא יראו ולא ייחתו מכל איש להודיע כי נאמנה את אל רוחם ואת אשר בקרב לבבם לא יצפונו כי אמת יהגה חכם. — **לא למודים** אלה הפרושים והכהנים והסגנים גאות לבשו וחשבו כי כל איש אשר תורתם וחכמתם כמוהם לא לומד איננו בגדר האנושי וכבוד ה' עליו לא יזרח. — **הדיוט** שם הזה ימצא לרוב בתלמוד ועקרו בלשון יון איש לא ידע ספר וחכמה נמלט העם והושאל **על דרך הצטרפות** גם על כהן אשר איננו כהן הגדול לקרוא אותו כהן **הדיוט** כלומר פחות וגרוע במעלה מכהן הגדול. — **כי עם ישוע היו** כי רוח ישוע נוססה בם כי הוא הורהו להם מספרי כתבי הקודש כי עליו נבאו כל הנביאים וכי לבם יחזק כאשר באשר הוא יעמוד לימין לדקם וכמהו לא יראו מכהנים ושופטים והודיעם אף למדם קשט אמרי אמת, וכי מכבוד האדון גדולה העבד מודעת. —

(יד) **הנרפא** אשר לא יכול לנוע כפות רגליו וכעת באין משען ומשענה עמד כבריא אולם — **מה לדבר נגדם** לכחש את אשר נעשה תחת השמש לפני כל קהל ועדה ולפני כל העם אשר ילכו ויבואו אל מקדש ה', לא יוכלו. —

(טו) **לחוצה.** אחרי כי שמעו וחקרו את הנרפא הוציאוהו אל חדר אחר למען לא ישמע המשא והמתן של הדיינים. —

(טז) **מה נעשה** לא ידעו מה לעשות באיזה עונש יענשוהו. כי כל המון העם אשר ידעו כי **האנשים האלה** שלמים הם ועולה לא נמצאה בשפתם עמדו לימינם אם אלה הפרושים או הכהנים יחפצו לשלח בהם ידיהם להמיתם. — **לכחש** לאמר לא נעשתה התשועה הגדולה הזאת על ידם. —

לכחש׃ יז אולם למען לא יפרץ עוד יותר בעם גער נגערה בם לבלתי יוספו לדבר עוד בשם הזה אף־לא לאחד מבני־אדם׃ יח ויקראו אליהם ויעידו בם לבלתי השמיע כליל גם־לא ללמד בשם ישוע׃ יט ויענו פטרוס ויוחנן ויאמרו אליהם אם־ישר הוא לפני האלהים לשמע אליכם יותר מאל־האלהים שפטו׃ כ כי לא נוכל אנחנו לא לדבר את־הדברים אשר

(יז) לא יפרץ: נפלאות אשר עשו תספרנה אל יושבי ערים אחרות ומדינות ושאר ארצות ויכירו כי לא לבד היה ה' עם משיחנו לתת לו שם עולם אשר לא יכרת כי אם גם אחרי קומו ישפיע שפעת רוח קדשו ממכון שבתו על אלה תלמידיו ושליחיו וילבישם עוז לעשות נגד בני עמם גדולות ונפלאות אשר לא נבראו ולא נשמעו מיום הוסדה הארץ עד היום הזה. — געור נגערה נפחידם ונזהירם למען יסורו מן הדרך הזה אשר בו עד הנה הלכו בשומם כסלם בטחונם ותקותם במשיח אלהי יעקב אשר הומת ונצלב כאחד מן הרקים. — מה גדול עורון החכמים האלה ולבבם העקש. הנה בעיניהם ראו את המופת אשר נעשה באיש הנרפא בשם ישוע משיח צדקנו גם שמעו והאזינו את תעודת השליחים על תקומתו מעם המתים ובכל זאת לא אבו להאמין את אשר סופר להם וגם לא לחקור ולדרוש היטב את הדבר הנפלא הזה. —

(יח) ויקראו אחרי כי שמו בדעתם וראו כי אין לאל ידם להביא את האנשים האלה במשפט וליסרם על כי לא עשו עול התרו בם. לדבר יפה תרגם הסורי דלגמר לא נמללון לא ידברו כל דבר יעבר עליהם מה ישימו מחסום למו פיהם, יעמדו כאיש אלם ולא ילמדו עוד בשם ישוע. —

(יט) אם ישר: כל הגדולה אשר לכם הכהנים והסנהדרין הלא אך מה' אלהים יצאה והוא הוא הנותן עוז ותעצמות להושיבכם על כסאכם למען תלמדו את העם את הישר בעיני ה' ואת אשר גלה בתורתו, אך אם אתם תלמדו ותורו אשר נגד תורת ה' ואת אשר פיהו לא צוה ולא עלה על רצונו ותמרו את פיהו. מאין לכם העוז והמשרה? לא נכון לאיש אשר ימרה את פי אדוניו לדבר עוד בשמו ולהתלבש בעוז והדר אשר רק ליראיו ולחושבי שמו נכון. שפטו כמוני כמוכם ידעתם כי אתנו הצדק. —

(כ) לא נוכל. אין אדם מעצור ברוחו לכלא בקרבו דברי חיים את אשר עיניו ראו ולא זר ואת אשר אזניו שמעו והקשיבו ואם נשים מחסום למו פינו

ראינו ושמענו׃ כא אך הם כאשר גערו עוד בם שלחו אתם חפשי בבלי מצוא מאומה איך יענשו אתם בעבור העם כי הכל כבדו את־האלהים על הנהיה׃ כב כי יותר מארבעים שנה היה האיש אשר נהיה בו אות המרפא הזה׃ כג וכאשר שלחו חפשי ויבואו אל־אשר להם ויספרו כל־אשר אמרו אליהם ראשי הכהנים והזקנים׃ כד והם כאשר שמעו נשאו את־קולם בלב אחד אל־האלהים ויאמרו אדני אתה האלהים

ולא נדבר צדק בקהל רב מתקומתו ומחייו נחטא לאלהים ונעשה רעה גדולה מזאת מאשר נשמע אליכם. —

(כא) כאשר ראו אלה הסגנים והכהנים היושבים ראשונה כסאות לבית דוד כי אפס כחם כי האנשים האלה לא בגערה יחתו ולא יסוגו אחור בהרימם קולם וככפירים עליהם ישאגו גערו עוד בם צעקו עליהם עוד בחשבם כי ברוב צעקה יכנעו מפניהם וישימו רסן ויד למו פיהם ולא ישמיעו בחוץ קולם. — בעבור העם אשר שמעו וידעו כי על לא חמס עשו ירעשו וכי על כי פעלו צדקות וגדולות בשם ישוע המשיח כל הרעש הזה. כי העם נתנו כבוד ותהלה לאלהי מרום אשר מלא עצתו מקדם אשר יעץ לשלוח משיח צדקנו במלאות הימים להרבות ישע ולהתם הפשע ולהמית ברוח שפתיו הרשע. —

(כב) כי מחלת האיש הזה לא היתה מתמול שלשום וכאשר באה פתאום כן חלף ותשב בשרו לימי עלומיו כי אם יותר מארבעים שנה עמד בעיניו הנגע, מחלתו לא נרפאה ולא נמצא מזור ותרופה לה, לשוא עמלו רופאי אליל להסירה מעליו אך יד אלהים עשתה פלא על כי לה' העוז וממשלה לחבוש ולרפוא את אשר אין בכח איש, וזה אות נאמן כי האנשים האלה לא את העולה על רוחם ידברו כי אם רוח ממרום יהלך תפעם רוחם לעשות גדולות ונפלאות אשר לא נבראו בכל הארץ נגד כל עמם. —

(כג) ויספרו: שני השליחים הנאמנים האלה פטרוס ויוחנן הלכו אל המקום בו אחיהם נקהלו ויגידו להם את כל הדברים אשר דברו אליהם אנשי הסנהדרין ומה ענו אותם. —

(כד) ונשאו את קולם: להתפלל למען יעמוד לימין צדקם בצר להם ותלאה מצאתם רעה, ויתן להם כח ממרום עוזו לדבר דברו ולבשר צדקו בקהל רב נגד מלכים ונגד העמים ולא יבושו ולבם לא יחרף מני צר — שמים וארץ ואת הים אשר המה כולם עדים על עוזו כחו תקפו וגבורתו על כי את הכל

אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר בָּם׃ כה אֲשֶׁר אָמַרְתָּ בְּפִי דָוִד עַבְדֶּךָ לָמָּה רָגְשׁוּ גוֹיִם וּלְאֻמִּים יֶהְגּוּ רִיק׃ כו יִתְיַצְּבוּ מַלְכֵי אֶרֶץ וְרוֹזְנִים נוֹסְדוּ יָחַד עַל־יְהוָה

עשה ברוח פיו ים מאין — אשר בם אלה צבאי השמים בתהלותם שמש וירח וכל כסילי מעל, גם תנינים דגים ורמש אין מספר את הכל בכחו ובגבורתו כאשר יעמיד ככחו אז כן כחו עתה. — התחלה תוכן התפלה הזאת היא על פי הפסוק (נחמיה ט, ו.) ושם נאמר

תפילת השליחים

אתה הוא ה' לבדך אתה עשית את השמים וכל צבאם הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם	אדני אתה האלהים אשר עשית את השמים ואת הארץ ואת הים כל אשר בהם. . . . .
אתה הוא ה' אלהים אשר בחרת באברם וכו'	אתה אמרת בפי דוד עבדך למה רגשו גוים

והנה אם נשים אלה שתי התפלות זאת נוכח זאת נראה כי השליחים לא רצו להתפלל בעל פה כתוב כאשר נכתב ונאמר בכתבי הקדש כי גזרו מנעוריהם לקרוא דברי תורה ונביאים בעל פה כאשר נכתבו בכתבי הקודש כי דברים שבכתב אי אתה רשאי לאמור בעל פה ולכן שינוי קצת מקראי קודש מאשר נכתבו, ושמרו רק הענין ותוכן הדברים ולא המלות. והשליחים כללו במלות השמים צבא השמים אשר נאמר בנחמיה. וצבא השמים המה משרתיו עושי רצונו כאשר נאמר עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט. —

(כה) למה רגשו גוים שם גוי יקרא מלך הקבוץ לבד כי גוי מענין קבוץ משרש גוה = גבא (אשר ממנו נגזר שם גבא מקום מקוה המים). — אומים יהגו ריק ענינו יחשבו ריק. ורבותינו באמרו זה המזמור על מלך המשיח וכן נראה מתוכן הענין והמזמור ויאמר למה רגשו גוים מה הדבר אשר הסב לבב הגוים להתקבץ ולעשות רעש כזה וכאלו היה להם איזה דבר הכרחי אשר באמת לא כן הוא. —

(כו) נוסדו יחד נתיעצו כולם כאחד כי תשועה ברב יועץ ונאמרה הענין בלשון יסוד כי כן העצה למעשה כיסוד לבנין רד"ק. על ה' ועל משיחו כי בקשרם קשר להסבית ממלכת משיח אלהי יעקב גם אל יאלהים יעירנו סוד ויתיצבו נגדו. ובילקוט על זה הפסוק משל ללסטים שעומד ומנאץ אחר פלטרין של מלך ואומר אם אני מוצא בן המלך אני תופסו ואני הורגו וצולבו וממיתו מיתה חמורה ורוח הקדש מלעגת עליו לאמור יושב בשמים ישחק. —

וְעַל מְשִׁיחוֹ׃ כז כִּי נוֹסְדוּ בֶאֱמֶת עַל־בִּנְךָ הַקָּדוֹשׁ יֵשׁוּעַ אֲשֶׁר מָשַׁחְתָּ גַּם הוֹרְדוֹס גַּם פָּנְטִיּוֹס פִּילָטוֹס עִם־גּוֹיִם וּלְאֻמֵּי יִשְׂרָאֵל׃ כח לַעֲשׂוֹת כָּל־אֲשֶׁר יָדְךָ וַעֲצָתְךָ גָּזְרָה מִקֶּדֶם לִהְיוֹת׃ כט וְעַתָּה אֲדֹנָי הַבִּיטָה עַל־גַּעֲרוֹתָם וְתֵן לַעֲבָדֶיךָ לְדַבֵּר אֶת־דְּבָרְךָ בְּכָל־בִּטְחָה׃ ל בִּנְטוֹתְךָ אֶת־יָדְךָ לְמַרְפֵּא וּבִהְיוֹת אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּשֵׁם בִּנְךָ הַקָּדוֹשׁ יֵשׁוּעַ׃ לא וְכַאֲשֶׁר הִתְפַּלְּלוּ וַיָּנוֹעַ

(כז) כי נוסדו באמת את אשר אלהים דבר מקדם בחזון ביד עבדו דוד נעים זמירות ישראל לא נפל דבר מדבריו ארצה, כעת אחרי ימים כבירים מלא אלהים דבריו כי אלה הסנהדרין וראשי הכהנים, אוהבי החבל וכל מחמדיה התאספו יחד נגד ישוע משיח צדקינו אשר נלכד בשחיתותם בהניחם אותו על לא חמס בכפיו ועולה לא נמצאה בשפתיו. — ונוסדו יחד עם אלה רשעים החטאים בנפשותם המלך הורדוס גם פילטוס עם הגוים אשר עברו בימים ההם על ארץ הקדושה. —

(כח) לעשות להוציא מכח אל הפועל אשר גזרה חכמתו יתעלה מני קדם כי במלאות הימים יקום משיח צדקינו וימות על לא חמס בכפיו כי הרשעים אלה בני עולה חשבו להכרית מארץ זכרו. — ואכן עוד ישוב שנית בהדר גאון עוזו כאשר נאמר וארו עם ענני שמיא כבר אנש אתה. —

(כט) הביטה בגערתם אשר יגערו על כי בשרנו לצדק בקהל רב והודינו שם משיח אלהי יעקב לאמור כי הוא המוזן עוז ותעצומות לכל אלה אשר בשמו יאמינו ויקראוהו לתת באמת שאלתם ולמלא משאלות לבבם. — ותן לעבדיך כח אף אומץ לבל יחתו מגערת האנשים אשר יגערו בהם ולמען יספרו בקהל המון עם את הנפלאות אשר עשית. —

(ל) בנטותך את ידך ענינו כח ממרום, שפעת אלהי מן השמים לעשות גדולות ונפלאות אשר לא נשמעו לא על פי חקי הטבע בסמים ובמרקחת וכדומה, כי אם בהזכירם אליו ובקשו מאל בשם בנו אשר נתן גם להתנוסס, הוא ישוע המשיח כי ירפאהו וכשמו כן הלבישו ישע ועוז את אלה אשר בשמו ידברו ובו יאמינו ובו ישימו כסלם. —

(לא) וכאשר התפללו בשפוך שיחם לפני אל כי יעמוד לימינם לבל יבושו ולמען יגליהו בבשרם צדקת ה' ומשיחו בקהל רב להגדיל שם ה' ומשיחו בכל העמים. — וינוע מגזרת נוע, הארץ המוטטה במקום עמדם ונדדה אנה ואנה להודיע להם כאשר המוטטה מקום עמדם ככה תתפורר ותמוג כל הארץ כי העיר

הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיוּ נִקְהָלִים בּוֹ וַיִּמָּלְאוּ כֻלָּם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וַיְדַבְּרוּ אֶת־דְּבַר הָאֱלֹהִים בְּבִטְחָה׃ לב וְלַהֲמוֹן הַמַּאֲמִינִים הָיָה לֵב אֶחָד וְנֶפֶשׁ אֶחָת וְגַם לֹא אֶחָד אָמַר כִּי מְאוּמָה מִקִּנְיָנָיו שֶׁלּוֹ הוּא כִּי אִם־הַכֹּל הָיָה לָהֶם מְשֻׁתָּף׃ לג וּבִגְבוּרָה גְדוֹלָה נָתְנוּ הַשְּׁלִיחִים תְּעוּדָה עַל־תְּקוּמַת הָאָדוֹן יֵשׁוּעַ וְחֵן גָּדוֹל הָיָה עַל־

והמקדש, עליהם ישימו סומכיהם כסלם בחשבם כי לעולם יעמדו על כי ה' שוכן בציון, המקום הזה חיש מהר יתנענע ויחרב ויהרס בקצוף ה' עליהם ואל אפו וחמתו היה המקום הזה אליו, וכאשר האל בכחו עשה גדולות ונפלאות להרעיש הארץ בו עמדו ממקומה ועמודיה יתפלצון, ככה יפורר ראשי הכהנים והסנהדרין אשר יחשבו כי המה עמודי העולם ויעשו כל אשר זדון לבם ישיאם, אלה ידעו ויכירו עתה כי גבוה שומר עליהם והוא לבדו כל חפצו ישלים. — אכן המה אשר האמינו בה' ובמשיחו מלאו כולם רוח הקודש אשר נתן להם עוז ותעצומות לדבר דבר ה' באין מעצור נגד מלכים ומבלי אימה ופחד מפני הכהנים וסנהדרין אשר גזרו עליהם כי ישימו מחסום למו פיהם. —

(לב) ולהמון אשר נוספו יום יום עליהם ונספחו ונלוו עמהם אשר מספרם היה כעת המון רב. — לב אחד אף כי המונים המונים היו בכל זאת היה לכולם לב אחד רצון אחד כי כולם רק כבוד אלהים ומלכות השמים בקשו לא עניני ונחמדי התבל, אף לא קנאה ואיבה פרדו איש מרעהו כי אלהים התאחד רוחם ונפשם, להיות כולם כאיש אחד ולעזור איש לרעהו וכל קניני איש בין בבתים בין בכסף בין בזהב אשר להם דמו כי המה לכולם מוכנים, כולם יקחו חלק ונחלה בהם כעשיר כרש כשוע כנבזה חלק כחלק יקחו כי מאת אלהים באו כל הקניינים האלה והוא הוא אב לכולם ולכל אשר בשם בניו יקראו יתן מתנות חן, איש איש כפי מתנת חלקו. —

(לג) ובגבורה גדולה אשר הלכה וגדלה יום יום בהוסיפם לעשות אותות ומופתים בגבורה הזאת תעודה נתנו עדות ובשרו צדק בקהל רב כי יד אדונם אשר לא נעזב לשאול נפשו עוד עמהם כבימי קדם כי העידו תקומתו כי שבר בריחי בור וקם מבין המתים, ולא כלאו שפתם לסגור את אשר עיניהם ראו ולא זר ולא עצרו בקרבם את אשר אדונם צוה ופקד עליהם כי יבשרו ויעידו בקהל רב תקומתו נגד שונאיו ומתקוממיו במקום אשר הצליבוהו בני עמו אשר כחשו ויאמרו כי היה כאחד האדם וכי במותו תם כחו וגם ליחו לכן לא תהיה תקומתו. —

כֻּלָּם׃ לד כִּי גַם־לֹא אֶחָד הָיָה חָסֵר בֵּינֵיהֶם כִּי כָּל־אֲשֶׁר הָיוּ קֹנֵי שָׂדוֹת אוֹ בָתִּים מָכְרוּ וְהֵבִיאוּ אֶת־מְחִירֵי הַנִּמְכָּרִים׃ לה וְשָׂמוּ לְרַגְלֵי הַשְּׁלִיחִים וַיְחֻלַּק לְכָל־אֶחָד כְּפִי אֲשֶׁר הָיָה צָרִךְ לָאִישׁ׃ לו וְיוֹסֵי הַמְכֻנֶּה מֵאֵת הַשְּׁלִיחִים בַּר־נַבָּא אֲשֶׁר הוּא מְתֻרְגָּם בֶּן־נֶחָמָה לֵוִי כּוּפְרוּסִי מִמּוֹלַדְתּוֹ׃ לז כַּאֲשֶׁר הָיָה לוֹ שָׂדֶה מָכַר וְהֵבִיא אֶת־הַכֶּסֶף וַיָּשֶׂם לְרַגְלֵי הַשְּׁלִיחִים׃

(לד) לא אחד היה בהם אשר לו מחסור כל דבר כי כל אשר קנו היה לכולם, וכרבות רכוש וקנין בין המאמינים כן רבתה אהבתם אל האחים לאכל חלק כחלק עמהם וכמוהם יקחו, וכאשר המה לקחו מאחיהם מהשפעת מתנת חנם את אשר לא עמלו בו להחיות את נפשם כן לך רוח ההנינה על כולם למלאת חן ושכל טוב בעיני אלהים. —

(לה) לרגלי השליחים הכסף אשר קבלו במחיר שדותיהם וכרמיהם לא ערכו בידם אף לא שמו בכליהם כי אם השיבו הכסף אל השליחים למען המה יקחו במחיר אשר יאות לכל איש ויחלק לאיש לפי מחסורו, אשר להם משפחה גדולה בנים ובנות לרגליהם הרבו לתת מאשר נתנו לאשר אין לו כ"א משפחה קטנה. —

(לו) ויוסי שם יוסי בארמית עקרי בעברית יוסף (ונבלע הפ"א בהברה) מוזכר לרוב במשנה ובתלמוד. — בר נבא שם נבא באלף לא ימצא בתלמוד כי אם בתוספתא דפסחים (פרק ג') שם נבו בוי"ו. בר נחמה כי הנביא המגיד מראשית אחרית ינחם האדם על מעמדו ורב עצבו ההוה כעת בעתידות אשר תבואנה כי לא לנצח יריב ויקצוף וכי אחרית לאיש שלום ולצדיק. — מארץ קופרוס היא הנזכרת במשנה מקום בו יגדל יין טוב ויקרא יין קפריסין ולדעת קצת המבארים היא הנזכרת בכתבי הקודש בשם כפתור. —

מבוא א — ה סופר כי גם איש אשר שמו חנניה מלא את לבבו לתת מאת אשר לו לרגלי השליחים, אך הוא ואשתו יחדיו שקרו באמונתם וכחשו ושמו בכפיהם מן המחיר אשר לקחו בשדה ואחרי הוכיחו פטרוס על אשר שקר וכחש כי אין איש בקש מידו למכור שדהו, כן פתע פתאום לא קם רוחו בו. ה — ו יראה גדולה נפלה על כל השומעים את אשר נעשה. ויהי כאשר אשתו קרבה אל פטרוס וכאשר שאל אותה על כסף המחיר אף גם היא כחשה כבעלה. אז גם היא מתה פתאום. — י — טו כל העם רואים כי ה' הוא בכל מעלה

ה א וְאִישׁ אֶחָד וּשְׁמוֹ חֲנַנְיָה עִם־אִשְׁתּוֹ שַׁפִּירָה מָכַר שָׂדֶה׃ ב וַיַּצֵּל מִן־הַמְּחִיר בְּדַעַת גַּם אִשְׁתּוֹ וַיָּבֵא חֵלֶק אֶחָד וַיָּשֶׂם לְרַגְלֵי הַשְּׁלִיחִים׃ ג וַיֹּאמֶר פֶּטְרוֹס חֲנַנְיָה לָמָּה מִלֵּא הַשָּׂטָן

יד השליחים וראו עוד מפניהם כי עשו גדולות ונפלאות. גם הרבו לרפאות את החולים, ושמם יצא בכל הארץ וכל העם מסביב הביאו כל חולה וכל איש אשר היה מעונה ומדוכא לירושלים למען ירפא וימלא מזור ותרופה על ידי השליחים כי כח משיח אלהי יעקב עמד לימינם. —

(א) חנניה: ספק מעשה בר נבא היה המעשה מן חנניה, הראשון מכר אחוזתו על כי ידע כי ה' הוא נחלתו ומנעוריו ידע כי עושר ביח ונחלה לא יוסיפו לאדם מעלה ושלימות וכי המה לא יועילו דבר לכן נתן כל אשר לו בלב תמים ונכון על כי כל הלבבות דורש ה'. אך האיש חנניה חפץ להתפאר לפני אנשים במעשה הצדקה אשר הוא ואשתו יעצו אך לבם לא נכון היה את אלהיהם, כבוד המדומה מאנשים חשבו להון רב, אך למלאות חן בעיני אלהים כמו דבר קטן חשבו וכחשו ושמו בכליהם, לכן מלאתם הרעה הגדולה כי מתו פתאום, על כן יאמר משל הקדמוני ברבות צדק לא ימנע רשע: וברוב חיל הטוב, לא יחדל רע, במקום הצדק שם הרשע ובמקום הטובה שם הרעה. —

(ב) הן המחיר מאת הכסף אשר לקח מחיר שדהו הפרים חלק אחד ואשתו יודעת זאת. והחלק הזה חפץ לקחת בעבורו לקנות לו את אשר יחסר על כי דאג לו פן יבואו הימים ואפס כח השליחים לעמוד לימין אלה המאמינים אשר כל עת ידים רפות יחזקו, לכן חפץ לאצור חלק מקנת שדהו בעבורו בטרם יבואו ימי הרעה. חלק אחד להראות לפני אנשים כי נדבה לבו הכינו לתת כל אשר לו לרגלי השליחים. וחשב כי ירמה אלה השליחים בחלקת אמריו בדברו אתם בלב ולב. אכן עד מהרה ראה כי שקר כחשו כי פטרוס ידע את כל אשר נעשה וקראו בשמו חנניה לנסותו ולהוכיחו על פניו. —

(ג) ואלה השליחים אשר לבשו בעוז ה' ולמראה עין ידעו מסתרי אנשים לדעת אם זך וישר פעלם או תרמית וכבוד המדומה. עלו בלבם לרמות ולשקר באמונם ידעו את האיש ואת שיחו, וכאשר ראה פטרוס את חנניה כי שם את כסף המקנה לרגליו הוכיחו על פניו, למען הודיעהו כי ידע את אשר בלבבו וכי לשוא יעמול בחלקלקות אמרותיו לכחש בו ולהסתיר את אשר בלבו כי הכל נודע אליו. — מלא השטן את לבבך לב איש אשר לא ידע כי על פתחו חטאת רובץ הוא תמיד פתוח מבלי דלתים ולכל דבר יותן מקום, בין רע ובין

אֶת־לְבָבְךָ לְכַזֵּב לְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וּלְהַצִּיל מִמְּחִיר הַשָּׂדֶה׃ ד הַאִם־לֹא בְהִשָּׁאֲרוֹ לְךָ נִשְׁאַר וּבְהִמָּכְרוֹ בְּכֹחֲךָ שֶׁלְּךָ הָיָה מַה־זֶּה כִּי־שַׂמְתָּ בִלְבָבְךָ אֶת־הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה לֹא כִזַּבְתָּ לָאֲנָשִׁים כִּי אִם־לֵאלֹהִים׃ ה וְכִשְׁמֹעַ חֲנַנְיָה אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּפֹּל וַיִּגְוַע

טוב ולמען יבחן ויבקר היטב בין טוב ובין רע, לכן הוא על האדם לשמור פתחי לבבו פן רוח עועים יבוא בו ופריץ חיות ידרוך בגבולו וכאשר אמר החכם (משלי ד, כג.) מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים, המות והחיים המה בלב האדם ואמר יתר מכל אבני יקר וסגולת מלכים הנשמרים היטב, שמור ונצור לבך כי הוא מקור ותוצאות החיים, וההפך מן תוצאות החיים הוא תוצאות המות אשר תבא על ידי השטן. — ובתלמוד ימצאו מאמרים כאלה לרוב אין אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח שטות (מס' סוטה). יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו (סוכה נב). לכזב לרוח הקודש כי מעל בקדשי אלהים בהקדשו מחיר השדה למתנות אביונים אשר אין איש בקם נידו וכאשר נאמר בתורה וכי תחדל לנדר לא יהיה בך חטא מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלהיך (דברים כג, כג.). —

(ד) ובהמכרו עניני מי הסיתך במכירה הזאת אם לא זדון לבך הסית אותך בדבר הרע הזה? הלא השדה היה לך ואין איש בקם מידך כי תחזהו ותקדישהו או למכרהו ולתת המחיר לעניים. גם אחרי אשר נמכרה השדה עוד יכלת לעשות עם מחיר כל אשר תחפוץ, אך עתה כי באת אלי לאמר כי מכרת שדך ותאבה לתת מחירו לעניים וכבשת והצלת חלק מן המחיר בעבורך אז שקרת באמונתך כי באשר שקרת ושמת במחשך מעשיך חשבת כי אלהים לא ידע ולא יראה זאת ולכן באלהים כזבת, גדלה חטאתך עד מאוד על כי נגד ה' חטאת וכאשר הוכיח עלי את בניו באמרו אם יחטא איש לאיש ופללו אלהים ואם לה' יחטא איש מי יתפלל לו (שמואל א, ב, כה.) —

(ה) וכאשר ראה חנניה כי את אשר שם בסתר גלוי הוא לעיני השמים, ולא נכחד מנגד פטרוס אז רוח חרדה עבר על פניו ולבו אחזו פלצות ובהלות וכמאמר החכם שפת אמת תכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר (משלי יב יט.) ורגליו לא עצרו כח לעמוד עוד ויפול ארצה וימת נפשו יצאה מאתו, כי תועבת ה' שפתי שקר ועושי אמונה רצונו (שם כב). — השמעים את אלה אשר נוכח פניהם היה הדבר הזה בראותם כי פטרוס לא קללו ולא נתנהו לחרם רק הוכיחו על פניו על מעלו אשר מעל ועל ההפוכות לבו בחשבו כי אם במסתרים יעשה

וַתְּהִי יִרְאָה גְדוֹלָה עַל כָּל־הַשֹּׁמְעִים אֶת־אֵלֶּה׃ ו וַיָּקוּמוּ הַנְּעָרִים וַיַּאַסְפוּ אֹתוֹ וַיִּשָּׂאוּהוּ הַחוּצָה וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ׃ ז וַיְהִי כְּשָׁלֹשׁ שָׁעוֹת אַחֲרֵי־כֵן וְאִשְׁתּוֹ בִּבְלִי דַעְתָּהּ אֵת הַנִּהְיָה בָּאָה פְנִימָה׃ ח וַיַּעַן אֹתָהּ פֶּטְרוֹס אִמְרִי לִי הַאִם־בְּעַד כָּל־כָּכָה מְכַרְתֶּם אֶת־הַשָּׂדֶה וַתֹּאמַר כֵּן בְּעַד כָּל־כָּכָה׃ ט וַיֹּאמֶר פֶּטְרוֹס אֵלֶיהָ מַה־זֶּה כִּי הִתְאַחַדְתֶּם יַחַד לְנַסּוֹת אֶת־רוּחַ יְהוָה הִנֵּה

הדבר הזה לא יודע לעיני השמש ועל כי הוא חטא במסתרים לכן גלו שמים עונו ומת פתע פתאום פה בדברו את דבריו את פטרוס, ולכן יראו פן גם עליהם יצא הקצף מאת ה' להעניש על רוב חטאותם לאות לבני מרי בכחשם בה' ובמשיחו. —

(ו) **הנערים** היו עם השליחים תמיד לשרת אותם ולעשות כל אשר עליהם יפקד ולהיות עדים על כל אשר ראו עיניהם ולא זר, קמו ועמדו כאשר ראו כי מת חנניה להכריכו אותו בסדינים ולנהג בו מנהג כבוד כמו בשאר אנשים כאשר **נשא הנביא נבלת איש האלהים לספדו ולקברו** (מלכים א, יג, ל) אף כי חטא נגד פקודת ומצות אלהים. **החוצה** מחוץ לעיר כי בארץ ישראל לא היו קוברין המתים בעיר כאשר שנינו (במס' בבא בתרא כה.) **מרחיקין את הנבלות ואת הקברות ואת הבורסקי מן העיר חמשים אמה,** אף כי בירושלים עיר הקודשה אשר היה נבדלה מן שאר הערים כדאמרינן (במסכת בבא קמא פ' ב.) עשרה דברים נאמרו בירושלים אין הבית חלוט בה ואין מגדלים בה תרנגולים **ואין מלינים בה את המת וכו'.** —

(ז) **מבלי דעת את הנהיה** ר"ל **את אשר נעשה לבעלה באה** במקום אשר נקהלו השליחים. **בשלש שעות** ר"ל אחרי מות בעלה והיא ידעה את אשר עשה במחיר אך נעלם ממנה כי הוא מת בעון כחשו פתאום. —

ויען אותה לא מכרה השאלה אשר שאלה ממנו. ואולי באה לדעת מדוע יאחר בעלה מבוא ומשוב הביתה. או הוא לשון התחלה כמו **וענית** ואמרת (דברים כו, ה). **האם בעד** במחיר הזה אשר שניכם את ובעלך מכרתם יחדיו את השדה. **ותאמר כן** לא הוסיפה להגיד את כל האמת כי הרבו במחירו אך בעלה לקח חלק בעבורו ורק חלק ממחירו הביא לתת לשליחים, ולכן שקרה כמו בעלה וחשבה כי אין ה' רואה את אשר בלבבה. —

(ט) **התאחדתם** ענינו התאחדות האיש והאשה חסד ה' למען איש יעזור את האשה והאשה מן האיש, אך אתם התאחדתם יחדיו לשקר **ולנסות** את

רַגְלֵי הַמְקַבְּרִים אֶת־אִישֵׁךְ עַל־הַדֶּלֶת וְיִשָּׂאוּ אֹתָךְ הַחוּצָה׃ י וַתִּפֹּל פִּתְאֹם אֵצֶל רַגְלָיו וַתִּגְוַע וּכְבוֹא הַנְּעָרִים פְּנִימָה מָצְאוּ אֹתָהּ מֵתָה וַיִּשָּׂאוּהָ הַחוּצָה וַיִּקְבְּרוּהָ אֵצֶל אִישָׁהּ׃ יא וַתְּהִי יִרְאָה גְדוֹלָה עַל כָּל־הַקְּהִלָּה וְעַל כָּל־הַשֹּׁמְעִים אֶת־אֵלֶּה׃ יב וּבִידֵי הַשְּׁלִיחִים נִהְיוּ אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים רַבִּים בְּקֶרֶב הָעָם וַיִּהְיוּ כֻלָּם בְּלֵב אֶחָד בְּאוּלָם שְׁלֹמֹה׃ יג וּמִן־הָאֲחֵרִים לֹא־

ה' האם הוא יודע את אשר אתם חטאו בסתר כי גם במצפוני לבבכם ובכל קרביכם ישקיף ויראה והרביתם לחטוא במחשבכם כי אין ה' רואה כל אלה. — **רגלי המקברים** אלה הנערים אשר הביאו לקבורה את אישה גם המה מועדים לספיך כי גם המה ישובו אל בית מועד לכל חי. —

(י) **פתאום** כבר בארנו למעלה דקדוק מלת פתאום. **אצל רגליו** על כי נסתמה יאלה מרוב הפחד והבהלה בשמעה כי גלו שמים עונה ועון בעלה לכן לא עצרה עוד כח לעמוד. **וכבוא הנערים** אשר היו בפתח שבו והנה **מצאוה** מתה **וישאוה** לא נזכר כי נכרכה בתכריכין כי אין מדרך הלויעות להלבים אשה. —

(יא) **יראה** מיתת האיש ואשתו היו אות לבני מרי ולכל אשר בלב ולב ידברו כי אלהים שופט צדק וישלם לכל איש כמעשהו וכפועל אדם ישלם לו ולא יאחר לשלם לכן יראו אנשי הקהלה **יראה גדולה** בדעתם כי עוד דרכיהם לא זכו בעיני ה' ואם עונות השמור ה' מי יעמוד. —

(יב) **בקרב העם** לא לבד מיתת חנניה ואשתו היתה לפלא בעיני העם לדעת ולהכיר כי יד ה' עשתה זאת כי אם גם שאר אותות ומופתים אשר נעשו בקרב העם על ידי הפועלים והשליחים היו לאות ומופת לבני מרי. ואלה השליחים אף כי שוטטו אנה ואנה לבשר בשורת השמים וילכו הלוך בכל רחוב ופנה וביה לנחם אבלים ולחבוש נשברי לב בכל זאת נועדו ונקהלו יחדיו בבית אלהים **באולם שלמה** לשפוך שיחם לפני אלהים (עיין למעלה פרק ב, מו. ופרק ג, יא). —

(יג) **ומן האחרים** אשר נשארו בעיר הקודשה בבתיהם עם נשיהם ובניהם וכל אשר להם אשר לא מכרו כל קנינם אף כי האמינו באלהים ובמשיחו, ועוד אחרים אשר עוד לא באו בברית ה' ובסוד משיחו ולא ידעו מה יחשבו באלה המאמינים, מכל אלה אין איש מתערב לסלבים גאה ובאון להסתפח

התערב איש להלוות אליהם ויגדל אתם העם׃ יד ועוד יותר נוספו מאמינים באדון המונים גם מאנשים גם מנשים׃ טו עד לשאת את־החולים החוצה אל־הרחובות ולשום אתם על־

עמהם ולהתאחד אתם ולבוא בסודם. ויגדלו אותם העם העם לא נלוו ונספחו עליהם על כי יראו אותם יראת הרוממות. העם- הוא שם הכולל מאמינים ואינם מאמינים איש ואשה וטף. —

(יד) ועוד יותר לא לבד כי העם כבדו אלה השליחים אשר חרפו נפשם למות לדבר את אשר בלבם מגדולת אדוניהם אף כי יושבי הסנהדרין הזהירום לבל ידברו עוד דבר בשמו כי אם גם הרבים, אשר עד הנה לא האמינו במשיח אלהי יעקב החלו עתה להאמין ולא יראו את הרעות והמלקות אשר תבואנה עליהם ונהיו לאנשים מאמינים בתום לבב ובכל נפש. המונים המונים על כי ראו עזוז ותוקף שליחיו ואיריו ומגדולת העבד כבוד האדון נודעת. —

(טו) חולים אשר נפלו למשכב ולא יוכלו קום ללכת נשאו על שכמם או נשאו אותם על מטות ומשכבות כל אלה יפעל אל עם אדם להשיב אוילים מדרך פשעם, פעם יכם בחלי ונכה ויפילם למשכב, למען יראו כי אזלת יד וכח בקרבם אין, אז חרדות ילבשו וישובו מדרכם הרעה: ופעם הונם וכל אשר להם יהיה לשלל ויך בברד גפנם וכל מקניהם וקניינם תאכל אש, ברד וגפרית או אימה וחשיכה עליהם נופלת ובחזיונות לילה בנפול תרדמה על אנשים חלומות וחזיונות תבעתם ותחותם למען הכניע גאון לבבם הערל אשר לא ידע כי יד אלהים רוממה לה העוז והכח לעשות כל אשר תחפוץ. — צלו יצל אלה מבני ישראל בימים ההם אשר למדו וקראו מקראי קדש וגודלו בהם מנעוריהם ככהנים וכדלת העם לא באופן ובדרך אחד השכילו לדעת תוכן אמריהם כי נעמו: אלה הגו בתורת ה' יומם ולילה למען ימלאו בכל מלה ומלה רמז וסמך לתורת הפרושים ולחדש על יד החקירה הזאת דיני דינים כהררים התלוים בשערה. ואלה אשר רק המובן הראשון חפצו, לקחו כל ענינים אשר אך למשל או בדרך מליצה נאמרו בהבנתם הפשוט ולא לבד כי בדרך הזה נסוגו אחור וכחשו כל הקבלה וכמו כן שאר עניני יסודי הדת, כמו תחית המתים וביאת משיח כי אם גם בעניני דרך ארץ הרבו לכשל והיו כמעט לשחוק ולמשל על כי לקחו הנביאים והתורה על דרך הפשט ולא על דרך המליצה והלשון כפי הנאה לענין. ואלה האחרונים אשר מהם דברנו עתה כאשר נפלו למשכב ולא קם עוד בהם רוח לעמוד על רגליהם, עם אחוז השבץ או חלאים אחרים וידעו כי אלה

מטות ומשכבות למען בבוא פטרוס אף רק צלו יצל על־אי־זה איש מהם׃ טז ויקהל גם ההמון מן־הערים מסביב אל־ירושלם מביאים חולים ומענים מרוחות טמאות והם נרפאו כלם׃ יז ויקם הכהן הגדול וכל אשר אתו והיא מחלקת

השליחים מבלי סמים ומרקחת וצרי רק בהזכירם שם ה' ומשיחו ירפאו כל כאב ומחלה, חשבו כי מאנשים אשר אלהים ומשיחו עמהם לשמוע כל אשר יתפללו ויבקשו מאתם כאלה לא יבצר כי אף צל גויתם יוכל להפוך סדרי הטבע כמוהם, כי מאמרים או מליצות מן כתבי הקודש חשבו אשר באו בפיהם או שמעו קרוא מן נער בוא מבית הספר כי המה כמו דרך נבואה והמקרא כדברי חזון היה להם. ומפעלות השליחים בכלל, ובפרט בפטרוס וכי ה' ברך חילו ופועל ידיו ירצה חשבו כל אשר ישאל בשם משיחו יכחן לו כי כל טוב אדוניו בידו כי לא קצרה יד ה' לעשות גדולות ונפלאות על ידו לא לבד בהסמך ידו על החולה כי אם גם אף מרחוק אם צל ידו יגיע החולה ירפא כאשר נאמר בצל ידו כסיתיך, ישובו (להיות כבריא אולם) יושבי בצלו, ובצל ידו החביאני. אמרים כאלה אשר לקחו כפשוטן היו הסיבה להביאם אל אמונה כזאת להאמין כי אף אם בצלו יסוככו ישובו לימי עלומים וכאשר יחדשו נעוריהם. —

(טז) גם ההמון אשר שמע נפלאות גדולות אין חקר להן ועידו על ידי אלה השליחים, כי גם אלה אשר רק בצלם סוככו נרפאו וישובו לימי עלומיהם נקהלו לבוא אל ירושלים וכל איש אשר לו חלי ונגע מהר לבוא ירושלימה למען גם הוא ימלא מזור ותרופה למחלתו והנה תוחלתם לא נכזבה. — מענים עקרו ביוני חולים אשר היו באין מנוחה על יד הרוחות הטמאות. כולם נרפאו כרגע נרפאו וכאשר האמינו כן היה להם, כי לפעמים עושה אלהים נפלאות לרפאות חולים חוץ מסדרי הטבע להקדים ולהגדיל שמו כמו נחש הנחושת (במדבר כא, יט.) במי הירדן (מלכים ב, ה, יד.) עצמות אלישע (שם יג, לא.) ככה יעשה בברית החדשה נפלאות כאלה להביא רבים אל האמונה. —

(יז) ויקם אחרי אשר הוכיח הכהן הגדול את השליחים בראשונה ויפקד עליהם לבל ידברו עוד בשם ישוע המשיח ולא ירפאו עוד חולים בשמו, שקט רוחו ונח מזעפו והשב כי אלה השליחים ימסרו ויחישו לעשות רצונו וישימו מתג ורסן למו פיהם להשות, אך כאשר ראה כי נכזבה תוחלתו כי לא לבד כי לא השו, עוד הרבו לעשות נפלאות אשר לא נבראו וכי יום יום המונים המונים

הַצְּדוּקִים וַיִּמָּלְאוּ קִנְאָה׃ יח וַיִּשְׁלְחוּ יְדֵיהֶם בַּשְּׁלִיחִים וַיָּשִׂימוּ אֹתָם בְּמִשְׁמַר הַכְּלָלִי׃ יט אַךְ מַלְאַךְ יְהוָה בַּלַּיְלָה פָּתַח אֶת־דַּלְתוֹת הַמִּשְׁמָר וַיּוֹצֵא אֹתָם וַיֹּאמַר׃ כ לְכוּ לָכֶם וְעִמְדוּ וְדַבְּרוּ

נלוו ונספחו עליהם, אז קם עניינו התעורר. וכל אשר אתו הם הנזכרים למעלה (פרק הרביעי ו') חנן, וכיפא יוחנן ואלכסנדר וכל משפחתם. הצדוקים אשר כחשו בתקוות המתים בכללה, ובפרט בתקוות משיח צדקנו, כי הם אין תחיית המתים בכלל, גם ישוע המשיח לא קם ועמד ולא היה בכור התחיה. ואלה הצדוקים נקבו ונזכרו בתלמוד רק לגנאי ולא לשבח במס' סנהדרין (דף כב, ע"א). — וימלאו קנאה לאמור כי קנאת ה' היא היא אשר תסער על רוחם, לרדוף אחרי המשיחיים האלה ולהכרית מארץ זכרם על כי הנה כבדו ויתפללו אל אשר נוליהם ועל עצמם נחלה והונם. —

(יח) וישלחו ידיהם. אלה הכהנים והסגנים מלאו כל כך חימה עד כי שכחו אשר יאה ונכון לעשות מדרך המוסר והכבוד והמה בעצמם שלחו ידם בהם לשום את אלה השליחים בבור. ויתנו אותם במשמר דלת העם להקל כבודם ולהרבות בזיונם. —

(יט) בלילה. לשוא ועמלו אלה שונאי ה' ומשיחו להשפיל את אשר הוא הקים ואת אשר הוא בחכמתו יעץ, ה' הפלא חסידיו לו והוא ישמע את במצוקותם אליו ישועו, מלאכיו עושי רצונו לא ישבו בלכתם אל אשר יהיה שם רוח ה' ללכת שמה ילכו באין מעצור, כל בריחי ברזל יגדעו וכל מוסרות נחושה ינתקו. ויען כי אלה ראשי הסנהדרין והכהנים אשר היו מכת הצדוקים לא האמינו בתקוות המתים וישות המלאכים לכן שלח ה' מלאכיו ממרום שבתו כי יעשו גדולות ולמען יבושו בראותם היות המלאכים אשר המה משרתי עליון אשר על פיו יצאו ויבואו יעשו כל אשר חפץ בשמים ובארץ שברו וינתקו אלה המוסרות מאת השליחים והוציאם באין נזק מקיר חומת המסגר חוצה ולהורותם את אשר יעשון ויראו כי אף אם בערב ילין בכי בכל זאת לא קצרה יד ה' מהושיע לרנן בבוקר חסדו. —

(כ) ועמדו ודברו המוציא לאור משפט לא חפץ כי יתחבאו כי אם פקדם כי לא יחתו מגערת אלה הסנהדרין ויבואו ביד רמה בתוך הבאים בהיכל ה' להגיד עזוז ה' ומשיחו. — דברי החיים המה בשורות הברית החדשה אשר יתנו חיים למוצאיהם ויורו דרך אשר יוביל את האדם לרשת חיי עולם על ידי האמונה במשיח ה' ובתקוותו כמוהו. —

בַּהֵיכָל אֶל־הָעָם אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַחַיִּים הָאֵלֶּה׃ כא וְכַאֲשֶׁר שָׁמְעוּ בָּאוּ בַבֹּקֶר הַשְׁכֵּם אֶל־הַהֵיכָל וַיְלַמֵּדוּ וּכְבוֹא הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְאֵלֶּה אֲשֶׁר אִתּוֹ קָרְאוּ אֶל־הַסַּנְהֶדְרִין וְאֶל כָּל־זִקְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ אֶל־בֵּית הָאֲסוּרִים לְהָבִיא אֹתָם׃ כב אַךְ הַשֹּׁטְרִים בְּבוֹאָם לֹא־מָצְאוּ אֹתָם בַּמִּשְׁמָר וַיָּשֻׁבוּ וַיַּגִּידוּ׃ כג לֵאמֹר כִּי אָמְנָם אֶת־הַמִּשְׁמָר מָצָאנוּ סָגוּר בְּכָל־בֶּטַח וְאֶת הַשּׁוֹמְרִים עֹמְדִים בַּחוּץ לִפְנֵי הַדְּלָתוֹת אַךְ כַּאֲשֶׁר פָּתַחְנוּ לֹא־מָצָאנוּ אִישׁ בִּפְנִים׃ כד וְכַאֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וּמְמֻנֵּה מִשְׁמֶרֶת הַהֵיכָל וְרָאשֵׁי הַכֹּהֲנִים וַיִּפּוֹנוּ עַל־אֹדֹתָם

(כא) וכאשר שמעו את אשר אמר להם המלאך לבל יעשו במחשך מעשיהם כי אם יאזרו כח לדבר בפני כל בסוד ישרים ועדה בהיכל ה' השכימו בבקר הפך מנהגם כי תמיד שפכו שיח לפני אלהים בבקר קרוב לשעה השלישית או בנטות היום בשעה התשיעית (ג, א.) אך היום לבשו שמחה ועוז והשכימו לקום ללמד בהיכל ה' כאשר צוו. — הכהן הגדול בא אל המקום שם ישבו, לשבת למשפט ולא ידע את אשר פעל ה' בלילה הזאת. קראו אל הסנהדרין למען יבואו לשפוט בחברתם את השליחים האלה אשר אתמול שמו במשמר. וישלחו את נעריהם ושוטריהם להביא אלה השליחים אשר נעצרו בכלא וכי עוד לא ידעו ושמעו את אשר פעל אלהים. —

(כב) אך השוטרים אשר נשלחו מאת הכהנים והסנהדרין — בבואם במשמר לא מצאו את הכלואים בכלא ושבו להשיב שולחיהם דבר את אשר ראו כי שוא עלילות איש הבל המה כל עשתונותיו יושב בשמים ישחק אדני ילעג למו. —

(כג) סגור בכל בטחה כאשר נכון, בריחי ברזל לא נשברו והדלתות נסגרו ועד הנה לא פתוח איש אותן בחוזקה לא יוכר בהן דבר על ידו נשפוט כי בכח איש נפתחו אלה הדלתות, כי עוד השומרים אשר שמרו המשמר לבל יקרב אליו איש עוד עומדים על משמרתם ולא ידעו מאומה והן כאשר פתחנו הדלתות ובאנו תוך המשמר לא מצאנו איש. —

(כד) וממונה משמרת ההיכל כבר בארנו למעלה (ד, א.) מה איפא תהיה זאת כאיש אשר ישמע דבר ויחרד ויבהל ולא ימצא בפיו מענה ככה עמדו אלה השופטים, על כי לא מצאו מענה כי יראו לאמור אל העם כי יד אלהים

מָה אֵפוֹא תִּהְיֶה זֹּאת׃ כה וַיָּבוֹא אִישׁ וַיַּגֵּד לָהֶם לֵאמֹר כִּי הִנֵּה הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שַׂמְתֶּם בַּמִּשְׁמָר הֵם בַּהֵיכָל עֹמְדִים וּמְלַמְּדִים אֶת־הָעָם׃ כו אָז הָלַךְ הַמְּמֻנֶּה עִם־הַשֹּׁטְרִים וַיָּבֵא אֹתָם לֹא בְעֹז כִּי יָרְאוּ אֶת־הָעָם פֶּן־יִסָּקֵלוּ׃ כז וְכַאֲשֶׁר הֵבִיאוּ אֹתָם הֶעֱמִידוּם לִפְנֵי הַסַּנְהֶדְרִין וַיִּשְׁאַל אֹתָם הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל לֵאמֹר׃ כח הַאִם־לֹא הָעֵד הַעִידֹנוּ בָּכֶם לְבִלְתִּי לַמֵּד בַּשֵּׁם

עשתה כל אלה יד בשר לא תוכל. כי על יד הפלאה הזאת יראה העם כי יד ה' היא עם תורת השליחים וכי בימין צדקו יושיעם מכף כל אויביהם ומתקוממיהם. וגם לא יכלו למצוא עלילות לאמור כי אנשים פתחו הדלת והבריחים על כי השומרים עוד היו שמה לשמור את המבוא אל המשמר. —

(כה) **ויבוא איש** מבלי פקודה אשר חפץ למצוא חן בעיני הכהנים. **ומלמדים את העם** לא במשמר שמה ולא כמו כי אם היו עומדים בגלוי לפני כל העם בהיכל וכאשר אז כן הם עתה ללמד את העם את אשר יעשון: —

(כו) **לא בעז** לא אסרו אותם בזיקים. **עם השוטרים** לקחו אותם מן המקום בו עמדו ללמד את העם. כי יראו את העם לא את אלהים יראו לעשות תועבות כאלה אשר לא נשמעו, אך את העם יראו כי כל העם הכירו את אשר אלה החכמים לא הכירו והבינו. —

(כח) **העד העידנו** בכם פעמים רבות לבל תלמדו **בשם הזה** כל כך גדלה שנאתו וקנאתו נגד משיח צדקנו עד אשר מנע לכנהו בשם עולם אשר נתן לו. **מלאתם** לא לבד אשר לא שמעתם בקולינו לעשות ככל אשר צוינו אתכם כי אם להפך, אתם נתתם כתף סוררת להרגיז אותנו. **וכי מלאתם את ירושלים לקחכם** מגבורת משיח ה' ותקומתו מעם המתים ושאר ענינים אשר למדו בכל המקום אשר באו שמה, לא במקום אחד כי אם בכל ירושלים. והנה ראש הכהנים לא שאל ולא דבר אתם משפטים או חקר ודרש על אודות המשמר איך נפתחו הדלתות באשר השומרים עומדים לפניהם? או בכח מי ואלו חפשי מביא האסורים? כי ירא לשמוע על שאלות כאלה התשובה הנאמנה מאת השליחים אשר תלבישהו בושת לפני העם. ככה פרשו אולת וגבהות רוח רשעם ללכוד אלה הכהנים והסופרים. **להביא עלינו את דם וכו'** באשר אמרתם כי אנחנו הסגרנו ביד גוים משיח אלהי יעקב לשפוך דמו על לא חמס

הַזֶּה וְהִנֵּה מִלֵּאתֶם אֶת־יְרוּשָׁלַםִ לְקַחֲכֶם וַחֲפֵצִים אַתֶּם לְהָבִיא עָלֵינוּ אֶת־דַּם הָאִישׁ הַזֶּה׃ כט וַיַּעַן פֶּטְרוֹס וְהַשְּׁלִיחִים וַיֹּאמְרוּ צָרִיךְ הוּא לִשְׁמֹעַ אֶל־הָאֱלֹהִים יוֹתֵר מֵאֶל־אֲנָשִׁים׃ ל אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ הֵקִים אֶת־יֵשׁוּעַ אֲשֶׁר אַתֶּם הֲרַגְתֶּם בִּתְלוֹת אֹתוֹ עַל־

בכפיו שלא כדין וכי אנחנו כמו חברת מרצחים הרגנוהו **להביא עלינו** אשמת ה' על כי דם נקי שפכנו. ופיהם הכסילים כי חפצו לעמוד כזכאין וכאנשים אין עולה בהם נגד ה' ומשיחו ועתה גלו שמים קלונם ואת אשר יגורו בא להם. —

(כט) **לשמוע** אם לא נכון על פי האמונה והשכל לשמוע בקול אלהים יותר משמוע אל עצת אדם אשר כרגע חי וכרגע ימות, אך עצת ה' לעולם תעמוד ומחשבותיו לדור ודור. את אשר הוא הקים מי יהרוס? הן אמת כי נכון לשמוע בקול ראשי ומורי העם, אך אם פקודתם ומצותם נגד מצות ותורת אלהים חיים, לא יאות לשמוע בקול אנשים. —

(ל) **כאשר אליהו הנביא** לבש כמעיל קנאה נגד **אחאב** אשר בכחו וממשלתו חשב כי הוא המלך ולו העוז והמשרה לחרף את איש אלהים באמרו **האתה זה עוכר ישראל?** ונביא אלהים באין פחד אנשים ומבלי יראת חמת המלך ענהו לפני כל: **לא עכרתי את ישראל כי אם אתה ובית אביך בעזבכם את מצות ה' ותלך אחרי הבעלים** (מלכים א, יח, יח.). כן עזוז אלהי החליפה כח אלה השליחים לא שקרו ולא נסוגו אחור מכלימות וריק, כי אם אשר נתן להם הרוח להודות בפני כל הודו ואת **שם** משיח צדקנו אשר אלה הסנהדרין לא חפצו לשאת על שפתם ובעת דברם ממנו כנהו בשם **אותו האיש**, את שם הזה נשאו כעת על שפתם להללו ולשבחו בפני קהל ועדה במקדש ובהיכל ה'. והחלו לאמור: אלהי אבותינו אלהים אשר אנחנו נעבוד לא אלהים חדשים מקרוב באו כי אם הוא **אלהי אבותינו** אברהם יצחק ויעקב ואת האלהים הזה גם אתם כאשר אמרו שעבדו, האלהים הזה הוא בכבודו ובעוז כחו תקפו וגבורתו אשר בהם קרא כל יש מאין **הקים את ישוע** מחבלי המות אשר בהם על ידכם בא, **בתלות אותו על העץ**, מידכם הומת **אתם** הייתם בעוכריו, אתם חרפתם אלהי יעקב אשר אלהי אבותינו כבד ברוממו מעל כל יצור. ובמענה זאת כללו **שלשה תשובות** (א) תורה חדשה אין אנחנו מורים (ב) לא מן העולה על רוחם המה מדברים ומורים כי אם פקודתם מאת אלהי אבותיהם הנה באה. (ג) כבוד משיח צדקנו לא מאת

עֵץ׃ לא אֶת־זֶה רוֹמֵם הָאֱלֹהִים בִּימִינוֹ נָשִׂיא וּמוֹשִׁיעַ לָתֵת תְּשׁוּבָה לְיִשְׂרָאֵל וּסְלִיחַת חֲטָאִים׃ לב וַאֲנַחְנוּ עֵדָיו עַל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְגַם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר נָתַן אֹתוֹ הָאֱלֹהִים אֶל־הַשֹּׁמְעִים אֵלָיו׃ לג וְהֵם כַּאֲשֶׁר שָׁמְעוּ דָקְרוּ וַיִּוָּעֲצוּ לְהָמִית אֹתָם׃

מחשבות בני אדם מולאו כי אם מאת אלהים אשר כבדו בהקימו מעם המתים בנתקו את מוסרות המות. —

(לא) בימינו וכו׳ כאשר נאמר ימין ה׳ עושה חיל (תהלים קיח, טו.) ושם (מד, ד.) וזרועם לא הושיעה למו כי ימינך וזרועך ואור פניך כי רציתם. רומם בהושיבהו לימינו. נשיא עקרו ביונית הראשון אשר עומד לפני העם בקרבם למלחמה אשר על פיו יצאו ויבואו ולמושיע בעת צרה כאשר נאמר (באגרת אל העברים ב, י) המביא בנים רבים לכבוד והוא אשר פעל כל אלה השלים השם יתעלה להיות שר עניינו הראשון אשר עמד בכחו ללחום נגד השטן ולעמוד נגדו בעבור העם למען ימצאו תשועתם עניינו מאתו השועתם אלא, מאתו הוסד והתכונן לעמוד כראוי מולך ונבוא אל התשועה הנכונה לנו. — תשובה עקרו ביונית חליפת הרוח Sinnesveränderung לקחת רוח נכון, רוח מאת אלהים אשר יבוש מחטאיו בהכעיסו אלהיו, וסליחת חטאים בטרם תבא הסליחה תבא התשובה וחליפת הרוח. —

(לב) ואת אשר נאמר פה לפניכם על הדברים האלה הננו עדים לא מאשר שמענו כדבר כי אם אנחנו עדיו על הדברים אשר אנחנו באזנינו שמענו ובעינינו ראינו ולא לבד אנחנו הננו העדים, כי אם כולם אשר נתן אלהים להם רוח קדשו בשמעם את דבריו וסרו מדרכם הרעה, המה כולם עדים על היותם כבריות חדשות כי רק יד ה׳ עשתה זאת לכבד את משיח צדקנו על ידם לפני כל העם. —

(לג) וכאשר זאת שמעו לא לבד כי כל תקותם כי יסורו אלה השליחים אל משמעתם אבדה, שמעו כי השליחים יתנו עדיהם וידלקו באמרם כי אתם ראשי הכהנים אשר לכם לדעת את המשפט חוקי אלהים ותורותיו אתם הפכתם ללענה משפט, אתם הרגתם את משיח אלהי יעקב ואתם הככם אשר המרו את פי ה׳ לא אנחנו באשר עלינו לתת כבוד לאלהים מאל אנשים. — דקרו עניינו כפי היונית הואלדה משרם חלד נעשה בשרם חדודין חדודין כמו מגרה עבר בין בתרי לבבם ויועצו להמית אותם לאבדם מן העולם לבל יהיו האנשים האלה עוד למוקש ולמכשול לרבים. —

לד וַיָּקָם פָּרוּשׁ אֶחָד בַּסַּנְהֶדְרִין אֲשֶׁר שְׁמוֹ גַּמְלִיאֵל מוֹרֵה הַתּוֹרָה וְיָקָר לְכָל־הָעָם וַיְצַו לְהוֹצִיא אֶת־הַשְּׁלִיחִים הַחוּצָה לִמְעַט מִזְעָר׃ לה וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל הִשָּׁמְרוּ לָכֶם עַל הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה מָה אַתֶּם מְחַשְּׁבִים לַעֲשׂוֹת׃ לו כִּי לִפְנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה קָם תְּאוּדָס בְּאָמְרוֹ עַל־עַצְמוֹ כִּי אִישׁ הוּא אֲשֶׁר אֵלָיו נִלְוָה מִסְפַּר אֲנָשִׁים כְּאַרְבַּע מֵאוֹת אֲשֶׁר נֶהֱרַג וְהַכֹּל כָּל־

(לד) פרוש איש אשר היה מכת הפרושים הנזכרים לרוב בבריה החדשה, אשר רובם ככולם היו שונאי משיח צדקינו. גמליאל בן שמעון בן הלל הזקן הבבלי והוא היה יקר בעיני העם על כי הקל כל המשאות אשר העיקו שכמי העם ולא יכלו לשאת. והוא הוא אשר נזכר לרוב במשנה בשם ר׳ גמליאל הזקן אשר תקן תקנות רבות מפני תקון העולם (גיטין לג, לד.) ואמרו: משמת ר׳ גמליאל הזקן בטל כבוד התורה (סוטה מט.) ובמותו שרף עליו אונקלוס הגר שבעים מנה צורי והוא היה אחרי שירי אנשי כנסת הגדולה. להוציא את השליחים בחפצו ללמד עליהם זכות ולא ישמעו זאת. —

(לה) השמרו לכם בקש מידם כי ישמרו את נפשם בשבתם למשפט כי המשפט לאלהים הוא, והוא בוחן כליות ולב ובטרם יצא משפט מעוקל מחשבותכם נא בינה לבל יגיע לכם נזק גדול בדנכם דין אשר אין שחר למו אשר לא תוכלו כפרה לעולם ואם חוק הוא מדרך המוסר להסר מאתנו כל עקשות פה ולהרחק לזות שפתיים (משלי ד, כד.). אף כי במשפט נתנו מות וחיים סולאות. —

(לו) תאודס הוא השם הנזכר לפעמים בתלמוד בשם תודוס, כמו תודוס איש רומי (ברכות יט, ב.) (פסחים נג.) איש הוא עניינו נביא ומושיע ומשיח אלהי, כארבע מאות אשר האמינו לדבריו והלכו אחריו ושמו נפשם בכפם בעבורו, אך קצו היה בשטף כי נהרג וכל אנשים שהלכו אחריו נפולו אנה ואנה כצאן אובדות על כי רועה הוכה, ובושה וכלימה כסתה פנימו בראותם כי בתלקלקות הדיחם. ולפי עדות יוסף הכהן בספרו מקדמוניות היהודים נאמר כי היה איש קוסם קסמים בשמו תודוס ואמר כי הוא נביא אלהים ויחפוץ לבקוע הירדן ולהוליך כל המאמינים בו בחרבה. אך זמן תודוס הנזכר פה לא יכוון עם תודוס אשר נזכר בספר יוסף הכהן, אכן הנזכר פה הוא איש אחר אולי הוא ממשפחתו ובגלל זאת גם שמו כשמו היה כאשר היה אז המנהג לקרוא לבנים הנולדים על שמות אבותיהם וקרוביהם אשר היו לפניהם. —

אֲשֶׁר נִפְתּוּ אֵלָיו נָפֹצוּ וְנִהְיוּ לְאָיִן׃ לז אַחַר זֶה קָם יְהוּדָה הַגְּלִילִי בִּימֵי הַמִּפְקָד וְהִדִּיחַ עַם רַב אַחֲרָיו גַּם־הוּא אָבַד וְהַכֹּל כָּל־אֲשֶׁר נִפְתּוּ אֵלָיו נִפְזָרוּ׃ לח וְעַתָּה אֲנִי אֹמֵר לָכֶם חִדְלוּ מִן־הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה וְהַנִּיחוּ לָהֶם כִּי אִם־מֵאֵת אֲנָשִׁים הָיְתָה הָעֵצָה הַזֹּאת אוֹ הַפֹּעַל הַזֶּה יִבָּטֵל׃ לט אַךְ אִם מֵאֵת הָאֱלֹהִים הִיא

(לז) **ואחר זה קם יהודה הגלילי בימי המפקד** היא העת הנזכרת בבשורת לוקס ב׳ בעת יצא הקיסר אגוסטוס לפקוד את כל יושבי תבל למען יושם מס לגלגלת. **והדיח עם רב** אשר לא יכלו שאת עול אשר הרומים שמו עליהם, הדיחם לפרוק מעליהם העול הזה ולהשליכהו מצוארם בחזקה ולמרד בם. אך מאת ה׳ היתה נסבה כי אחריתו היתה מרה כלענה כי נאבד הוא והעם אשר אסף ואשר התלקטו אליו נפוצו אנה ואנה כי רדפו אויביהם אחריהם והרגום כאשר מצאום. —

(לח) **ועתה** אחרי אשר ראינו ושמענו כי לא בכח יגבר איש וחלקלקות אמרותיו ללא עזר תהיינה, כי אף אם כרגע יפתה אנשים סכלים אין תבונה בהם אך גם מהר יקום בו כחשו ובפניו יענה ותכהו בלהות וכאשר לא היה יהיה, בין לילה היה ובין לילה יאבד ונרו ידעך וחשך יכסה עליו. לכן איעצכם **חדלו** מרדוף אחרי האנשים האלה להענישם, הניחם ללכת בכל אשר יחפצו. **העצה** אשר אמרו כי מאת אלהים היא **והפעולה** אשר יפעלו אלה השליחים לבשר צדק בקהל רב ולהביא רבים אל האמונה במשיח צדקינו **מאת אנשים** מלבם בדאו את הדברים האלה ואין להם שורש וענף כי אם העולה על רוחם יבשרו ויגידו **יבוטל**. חיש ועד מהרה תופר, אלהים יקח נקמתו מהם על כי כל מחשבות אדם הנה הבל גם יחד אך עצת ה׳ היא לבדה לעולם תעמוד ומחשבות לבו לדור ודור אך הבל בני אדם כזב בני איש במאזנים לעלות המה מהבל יחד (תהלים סב, י). —

(לט) **אך אם מאת האלהים** את כל הנפלאות אשר עשו בגבורת אלהים נעשה וכי יד אלהים אתם לעשות רצון יראיו ואשר יקראוהו **לא תוכלו לבטל אותו** אין אדם שליט לכלוא רוח אלהים אשר בחזק יבוא, ולשוא תעמלו לריק תיגעו ללא עזר יהיה לכם כל עלילותיכם, כי שפת אמת תכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר (משלי יב, יט). ואם כל דברי אלה השליחים כדבר אשר אין שחר למו מדוע תיגעו בעמל רב להשביתם, הלוא עד מהרה מאתם ומקרבם תקום הכליון להשבית מארץ זכרם. וכמשל אשר ימצא בתלמוד שבקיה

לֹא תוּכְלוּ לְבַטֵּל אֹתוֹ פֶּן־תִּמָּצְאוּ גַּם לֹחֲמֵי אֱלֹהִים׃ מ וַיֵּאוֹתוּ אֵלָיו וַיִּקְרְאוּ אֶל־הַשְּׁלִיחִים וַיְיַסְּרוּם וַיָּעִידוּ בָם לְבִלְתִּי דַבֵּר בְּשֵׁם יֵשׁוּעַ וַיְשַׁלְּחוּ אֹתָם חָפְשִׁי׃ מא אָז הֵם הָלְכוּ לָהֶם שְׂמֵחִים מִלִּפְנֵי הַסַּנְהֶדְרִין כִּי בַּעֲבוּר שְׁמוֹ נֶחְשְׁבוּ שָׁוִים לְהַקָּלוֹת׃ מב וּבְכָל־יוֹם בַּהֵיכָל וּמִבַּיִת אֶל־בַּיִת לֹא־שָׁבְתוּ מִלַּמֵּד וּמִבַּשֵּׂר אֶת־יֵשׁוּעַ הַמָּשִׁיחַ׃

לרויא דמטילא נפל (שבת לב.) פירש רש"י אין צורך להפיל השכור כי הוא יפול מאליו. —

(מ) **ויאותו אליו** ענו הבינו כי בצדק כל אמרי פיו וכאשר נכון יעץ אותם, אז ברפות רוחם ראו כי עצתו נכונה וישרה. **וייסרום** הולקו במלקות ארבעים. **ויעידו** באזהרה לשום מחסום לנו פיהם ולא ידברו עוד דבר בשם ישוע המשיח. **וישלחום אותם חפשי** ללכת בכל אשר יחפצון. —

(מא) **שמחים** שמחה וגיל תבואנה בלבב איש בדעתו כי לא לריק כלה כחו וכי ה׳ הוא הנותן חיל ותעצמות, עזר מצרותיו היה בעמדו לימין צדקו ובישועתו ירימו ראש על כי האלהים כבדם, נגד כל עמם הפלא ה׳ ישועתו לכבדם ולהרימם מאחיהם נגד כל העם, והכבוד בו כבד אותם אלהים היה על כי נשאו **כלימה בעבור שמו** שם משיח צדקינו אשר שם עולם נתן לו ולא יכרת. —

(מב) **ובכל יום** רבתה גבורתם וגדלה, לדבר ולבשר צדק בקהל רב מבלי יראה ומחתת איש **בהיכל** עת ירדו לשפוך שיחם לפני אלהיהם ומשיחם גם בבתיהם אשר שם יהדיו התאספו לא חדלו מללמד ומלבשר כי אין מושיע אחר נתן בו יושעו תשועת עולמים כי אם בשם ישוע המשיח אשר היה מראשית בטרם הרים יולדו ותחולל הארץ. —

מבוא ברכת ה׳ היתה בחברה ובקהלת אלה המאמינים מבית יעקב ואשר נספחו מעמי הארץ אליהם והקהלה הלכה וגדלה עד כי גדלה מאוד. אכן כרבות מספר אנשים כן רבתה העבודה בקרבם והדאגה להם לא לבד להמציא לפניהם לחמם דבר יום ביומו לתת לכל גויה וגויה די מחסורה אשר יחסור לה כי אם גם הדאגה להם להשביע נפשם מן כל מוצא פי ה׳ ולהשקות את הצמאים לדבר ה׳ מהמעין כאמור: מימיו אשר יצא מתורת ה׳ אשר כל שותיו לא יצמאו לעולם, גדלה ורבתה והשליחים לא יכלו עוד שאת את העבודה הגדולה הזאת והיתה להם למשא. ובפרט כאשר הרבו תלונות היונים עליהם

ו א וּבַיָּמִים הָהֵם כַּאֲשֶׁר רַבּוּ הַתַּלְמִידִים הָיְתָה תְּלוּנַּת הַיְּוָנִיִּים נֶגֶד הָעִבְרִים יַעַן כִּי נִטְּשׁוּ אַלְמְנוֹתֵיהֶם בְּשֵׁרוּת יוֹם בְּיוֹמוֹ׃

על כי ברבות העבודה שכחו לשלוח לחם די ספקם לאלמנותיהם, פסוק א'. אז לבשו עוז ויקהלו כל התלמידים אשר באו לחסות תחת כל משיחם ויועצו כי רק העבודה אשר אל התורה והמוסר ולמחית נפש הרוחני השתרע יעבדו ואליה ידאגו, ואשר לנחות הבשר יבחרו אנשים יראים וחרדים על דבר ה' אשר יעזרום בעבודתם יום יום. ובהחלק העבודה בין האחים אזי לא תכבד העבודה על שכם האחד כי האחים ישאו עמהם בעבודתם, פסוק ה-ט. בחירת שטיפנוס ותפלתם בעת סמכו אותו אל העבודה הזאת. ורוח אלהים לבשהו והיה מלא אמונה וגם הוא עשה אותות ומופתים לרוב בקרב העם. פסוק ט-יד. ותוח אשר היה בין היהודים ובין שטיפנוס, אך קצרה רוחם לעמוד לפניו כי רב חילו וכי כביר מצאה ידו על כן גדלה קנאתם וחמתם נגדו לעורר את העם נגדו ולהביא עדי שקר לאמור כי את ה' אלהי מערכות ישראל הוא מגדף ובתורת משה ישים תפלה וגם המקום הקדוש מקום אשר בחר ה' לשכן שמו שם נקל בעיניו לבזותו. יד-טו. גם העידו עדי שקר כי תורה חדשה מאת ישוע הנוצרי תצא ורוח קנאתו יחריב וישים המקום הזה לשמה. אך השטיפנוס לא ירא מפניהם ופניו מזהירים כפני מלאך ה' צבאות. —

(א) ובימים ההם אשר רבו התהומות והתלאות נגד השליחים ואויביהם שמו עלות בנפשם להכרית מארץ זכרם על כי ירימו ראש וידברו ויבשרו בשם אדונם ומשיחם לאמור שם עולם נתן לו הנעלה על כל הגדולה ואליו יכרעו כל ברך בשמים ובארץ. — כאשר רבו התלמידים ראו איך יד ה' רוממה לעשות חיל. וכאשר רבו שונאי השליחים אשר בקשו נפשם כן רבו וגדלה מספר התלמידים הנספחים אליהם יום יום על כי האמונה במלכם ובמשיחם פרצ ותפרץ בארץ. — היונים שם יון פה איננו איש נכרי מגויי הארץ מבטן ומהריון ומלידה אשר ארץ מולדתו היא ארץ יון כי אם שם יוני הנמצא פה הוא שם התואר על איש עברי מדבר לשון יוני או אשר גר בארץ יוני וכן תרגם המלה בשם הזה בלי שינוי כאשר עשו בעלי התלמוד ירושלמי (סוטה פרק ואלו נאמרין) ר' לוי בר חיתא על לקסרין שמע לון דהון קרי שמע אלנסתין וכו'. עניינו בלשון יונית. — אלמנותיהם הנשים היוניות גם מגויי הארץ נהגו מנהג צניעות להתרחק מחברת הנשים עד מאוד אף כי האלמנותיהם, וכמנהג זה גם בנות ישראל אשר ישבו עמהן בארץ יון נהגו, ולכן בעת נחלק

Hellenisten

ב וַיִּקְרְאוּ שְׁנֵים־הֶעָשָׂר אֶל־הֲמוֹן הַתַּלְמִידִים וַיֹּאמְרוּ לֹא יָשָׁר כִּי אֲנַחְנוּ נַעֲזֹב אֶת־דְּבַר הָאֱלֹהִים וּנְשָׁרֵת שֻׁלְחָנוֹת׃ ג לָכֵן חֲזוּ מִכֶּם אַחִים אֲנָשִׁים מוּעָדִים שִׁבְעָה מְלֵאֵי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְחָכְמָה אֲשֶׁר נַצִּיג אֹתָם עַל הַחֵפֶץ הַזֶּה׃ ד אַךְ אֲנַחְנוּ נַתְמִיד בְּחָזְקָה

לחם ומזון לכל גויה די מחסורה אשר יחסר לה נעלמו מעין השליחים על כי לא ראו אותן בתוך ההמון, כי הנשים האלמנות היוניות ישבו ביתם ולא באו חוץ הבאים לבקש מחיתם מפני הצניעות. ובגודל הטורח והעבודה אשר על שכם אלה השליחים היה, כמעט שכחו לשאול אם עוד נשאר איש או אשה אשר לחם דבר יום ביומו לא נתן למו, והיוניים חשבו כי בכוונה הסתירו השליחים את עיניהם לראות ברעבון אלמנותיהם כאשר יאמר משל הקדמוני על האלמנה: **בשבור משען הגפן יכפוף קומתו הגפן, הרוח יניעהו אנה ואנה, צלו ופריו יהיה לאין והוא ברגלי אנשים ירמס.** וכאשר פה רבתה תלונת היוניים כן בימי נחמיה גדלה הצעקה כאשר נאמר (ה, א.) ותהי צעקת העם ונשיהם גדולה אל אחיהם היהודים וכו'. — **בשרות יום ביומו** עניינו משאות והארוחות אל כל איש והיא העבודה לחלק לחם ומזון לכולם. —

(ב) **המון התלמידים** כל המאמינים במשיחם אשר היו בירושלים, ואף כי לא במקום אחד נקהלו בכל זאת הודיעו לכולם את אשר יחפצו לתקן. — **ויאמרו** איש אחד בשם רעיו וחבריו. **לא ישר כי אנחנו נעזב את דבר האלהים** עניינו אם אנחנו נעמוד בפקודתינו לדאוג בעבור **חיי העולם** לחלק ולתת דבר יום ביומו לחם ומזון די מחסור אשר יחסר לכל איש, אזי לא נוכל לבשר בשורת מלכות השמים וללמד דבר אלהים ולדאוג **לחיי הנפש והרוח. ונשרת שלחנות** אשר אכלו עליהם במסבם יחד או הוא כנוי לדאוג בעבור האוכל והמזון. —

(ג) **חזו מכם** מתוך אחיכם אשר באו בברית המשיח עמכם. — **שבעה אנשים** מעת ברך אלהים את יום **השביעי** ויקדש אותו היה מספר השבעה אהוב ונחמד בכל דבר, גם ימי הפסח והחג היו **שבעה** ימים, וחדש **השבעי** הוא החודש בו יום הכפורים וכו'. — **מועדים** עניינו אנשים אשר הועד עליהם כי המה אנשים תמימים. וכן תרגם הסורי: **דאית עליהון** סהדותא. —

(ד) **נתמיד** עניינו נחזיק לא נרפה מהתפלל יומם ולילה. —

בַּתְּפִלָּה וּבְשֵׁרוּת הַדָּבָר׃ ה וַיִּיטַב הַדָּבָר לִפְנֵי כָל־הֶהָמוֹן וַיִּבְחֲרוּ
אֶת־סְטִיפָנוֹס אִישׁ מָלֵא אֱמוּנָה וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־פִּילִפּוֹס
וּפְרוֹכוֹרוֹס וְנִקָּנוֹר וְתִימוֹן וּפַרְמֵנַס וְנִיקֹלַס מְתַיֵּהֵד אַנְטִיוֹכִי׃
ו אֲשֶׁר הִצִּיגוּ אֹתָם לִפְנֵי הַשְּׁלִיחִים וְכַאֲשֶׁר הִתְפַּלְּלוּ סָמְכוּ
עֲלֵיהֶם אֶת־הַיָּדַיִם׃ ז וּדְבַר הָאֱלֹהִים גָּדֵל וַיִּרֶב מִסְפַּר הַתַּלְמִידִים

כל ההמון כי כולם ידעו יחדיו כי רק בחלוקת העבודות תוכל העבודה לעמוד ולבא אל תכליתה. — **ויבחרו** מן העדה **סטיפנוס** ענינו בארמית כתר. **מלא אמונה** להודיע בפני כל איש אמונתו ולא יסוג אחור מחרפות צורריו, כי אם לתת כבוד לאלהיו ולמשיחו בשם ישים כסלו, **ורוח הקדש**, היא המעלה הגדולה בה חוננו כל אשר באו לחסות תחת צל משיחנו. **פיליפוס** שם זה בכנוי רבי מוזכר בבראשית רבה סוף פרק עח ושם פיליפא ירושלמי תעניות (פרק ד). — **נקנור** גם שם זה מוזכר בפרק א' דמס' מדות והיה שער בעזרה אשר נקרא שער ניקנור וכבר זכרתיו למעלה. — **פרוכורוס** אולי הוא השם הנזכר ר' פרוגורי במס' תרומות פי"א. — **וניקולס אנטיוכי** מלידה היה גוי והתגייר ונלוה אל עדת המאמינים במשיחם. וכל שבעה האנשים האלה היו יונים או הליניסטי כפי אשר נראה משמותיהם ואלה נבחרו למען לא ילינו עוד, והשליחים שמחו בעצתם כאשר נאמר **ושומע לעצה חכם** (משלי יב, טו). —

(ו) **הציגו אותם** למען גם השליחים יסכימו בבחירתם וינסו אם נכונים וישרים המה לעבודה הזאת. **התפללו** ראה כמה גדלה כח התפלה, כי תפלתם היתה כי יצליח ה' אותם בכל משלח ידיהם ופעולתם תהי זכה ונכונה מבלי נשוא פנים. — **סמכו עליהם**, השליחים שמו עליהם ידם כפי אשר היה נהוג מימי קדם בכל ברכה ופקודה כמו בסמיכת הלוים (במדבר ח.). ובסמיכת הקרבנות (ויקרא א, ד.) ובמשנה דסנהדרין (פרק א.) סמיכת זקנים בשלשה ואמרינן שם בגמ' (דף יג, עב.) **בידא ממש סמכין ליה**. —

(ז) **ודבר האלהים** מבשורת המשיח גדל עד מאד כי רבו יום יום הנספחים והנלווים אל עדת וחברת המשיח. — **מספר התלמידים** אשר למדו וחקרו מכתבי הקודש ענייני המשיח אשר נדברו לאבותינו מימי קדם. — **בירושלים** אף כי שמה מושב הסנהדרין והכהנים אשר רדפו ושמו במשמר אלה השליחים וכל המאמינים בה' ובמשיחם. — **אל האמונה** במשיח אלהי יעקב נספחו גם מן הכהנים מתי רב, אף כי כהנים הגדולים שמו עלות להכרית

בִּירוּשָׁלַםִ מְאֹד גַּם הָמוֹן רַב הַכֹּהֲנִים שָׁמְעוּ אֶל־הָאֱמוּנָה׃ ח אַךְ
סְטִיפָנוֹס מָלֵא אֱמוּנָה וּגְבוּרָה עָשָׂה פְּלָאוֹת וְאוֹתוֹת גְּדֹלוֹת
בְּקֶרֶב הָעָם׃ ט וַיָּקוּמוּ אֲחָדִים מִבֵּית־הַכְּנֶסֶת הַנִּקְרָא שֶׁל־
הַלִּבֶּרְטִינִים וְהַקּוּרֵנִים וְהָאֲלֶכְסַנְדְּרִים וּמֵאֵלֶּה אֲשֶׁר מִקִּילִיקְיָא
וּמֵאַסְיָא וַיִּתְוַכְּחוּ עִם־סְטִיפָנוֹס׃ י וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְנַגֵּד אֶל־

ולהכביד אלה המאמינים בכל זאת מאת קהלם היו רבים אשר החלו להאמין במשיח אלהי יעקב כי הוא הוא אשר היה מיועד לאבותינו מימי קדם. —

(ח) **מלא אמונה** הוא היה ראש כל השבעה הנבדלים ועמד לפניהם כנס על ההרים וגודל אמונתו היא היא אשר נתנה לו עוז ותעצומות לבשר צדקת משיחנו בקהל רב ולדבר נגד מלכים ולא יבוש. — **וגבורה** איננה גבורה גשמית כי אם גבורת הרוח להכניע רבים תחת עולם כהה. **בקרב העם** ענינו לפני כל קהל ועדה לא במסתרים כי אם לעיני השמש עשה נפלאות גדולות למען הגדיל כבוד ה' ומשיחו. —

(ט) **ויקומו**, כאשר סטפנוס לפני קהל ועדה הודיע עוז אלהים והורה והוכיח במקהלות כי תורות משיח אלהי יעקב ישרות ותמימות, אז לבשו כמעיל קנאה להתוכח עמו, אחרי כי ראו כי רפתה יד הסנהדרין לשלוח באלה השליחים ידם אחרי כי נזהרו מאת רבן גמליאל כי יחדלו מהם פן ימצאו כמתקוממים נגד ה'. אך האנשים האלה דמו כי עליהם לנקום נקמת ה' היו. — אלה היהודים אשר נשבו מן הרומים המה או אבותיהם והיו להם לעבדים ואחרי כן שלחום לחפשי נקראו **לברטיני** ר"ל אנשים חפשים וגם אלה אחרי כי יצאו לחפשי התפזרו בכל ארצות הגוים וילכו לגור באשר ימצאו ולהם היה בירושלים בית הכנסת כמו מרכז בו התאספו מכל ארצות פזוריהם בארצות הגוים מדי עלותם בבית ה', גם שלחו אל עיר הקדש בניהם ללמוד תורת ה' וכל חכמה ומדע — **קריני** עיר גדולה בליביה העליונה בארץ אפריקא רבת המסחר. — **קיליקיא** מחוז באזיה הקטנה. — **ויתוכחו** להיות שואל ומשיב למען יבורר הענין היטב אם ישוע הנוצרי הוא המשיח המיועד לאבותינו מימי קדם או אם עוד יצפו על אחר אשר יבא במלאות הימים. הוא העיד על ישוע כי הוא המשיח אשר מת וקם מעם המתים וינשא עוד לשמים והראה את גבורתו בפלאות ובאותות הגדולות הנעשות בידי השליחים, והחכמים האלה לא יכלו להשיב דבר. —

(י) **כהמס דונג** מפני אש וכאשר לא יכלו החרטומים לעמוד לפני משה

החכמה ואל-הרוח אשר דבר בו: יא אז השליחו גברים אשר יאמרו כי שמענו אתו ממלל דברי גדופים במשה ובאלהים: יב גם הרגיזו את-העם ואת הזקנים ואת הספרים ויקומו עליו ויחטפו אתו ויביאוהו אל-הסנהדרין: יג גם הקימו עדי שקר אשר אמרו האיש הזה איננו חדל למלל דברי גדופים נגד המקום הקדוש הזה והתורה: יד כי שמענו אתו אמר כי ישוע הנצרי זה ישבית את-המקום הזה וישנה את-

---

על כי גדל כחו וחילו ועל כי כביר מלאה ידו, כן נמס לב אלה האנשים כאשר שמעו אמרי פיו יהגו חכמות רמות אשר ממקור רוח הקדש נבעו. —

(יא) **כאשר** רפתה רוחם לענות ולא יכלו עמוד מפניהם אז רוח אחרת עבר עליהם וזוממו יעצו לבוא עליהם בערמה להביאם שוב שנית אל הסנהדרין. **גברים על פי שנים או שלשה עדים יקום כל דבר** (דברים יט, טו.) לכן מחדו אותם כי יכחשו למען בלע. **שמענו** אמנם לא מפי השמועה או מתוך הכתוב כי אם באזנינו אמנם שמענו כי הוא **מגדף במשה ובאלהים** כי ידבר דברים נגד תורת ה' התמימה אשר נתונה על ידי משה נביאו נאמן ביתו. —

(יב) **את העם** הסנהדרין לא חפצו להביא את האנשים האלה למשפט בדעתם כי לא ימלא בהם משפט מות, אך יראו פן ידברו לפני העם דברים להצטדק אשר על ידם ילוה ויספחו עוד עליהם רבים ונכבדים לכן עוררו את העם הפחידו אותם פן יקרה למו נזק ולעגר מן תורת המשיחים האלה את יחשו ולא ירימו קולם עמהם לכוף את הסנהדרין להביא את השליחים לפני משפטם. והנה בתחלה עוררו את **העם** ואחרי כן כאשר רבתה מהומת העם נלוו אליה **הזקנים וגם הסופרים**. ואלה **שלשתם** יחדיו שמו עצות לתפסם ולהביאם לפני הסנהדרין וברואת הסנהדרין כי יד העם גם הזקנים והסופרים עמהם אז לא יראו מחרוץ עליהם משפט מות למען הבריח מארץ גועם ולכלותם כרגע מתחת שמי ה'. —

(יג) **כאשר** עוררו את העם והמון העם נלוו ונספחו עמהם להביאם לפני הסנהדרין אז **הקימו עדי שקר** אחרי אשר ידעו מה יענו בשליחים **האיש הזה** הבליעל **לא יחדל** אף כי הועדו פעמים רבות לבל ידברו עוד דבר בשם ישוע המשיח בכל. ואת לא יסקטו ויוסיפו לדבר דברי גדופים **על המקום הקדוש ועל התורה**. —

(יד) **בתחלה** הזכירו גדופיו **בדרך כלל** כי גדופיו התחרעו על מקום

החקים אשר מסר לנו משה: טו וכאשר הביטו בו כל היושבים בסנהדרין ראו את-פניו כפני מלאך:

הקדוש ועל התורה ועתה באו לתת עדותן בדרך פרט. כי שמענוהו אומר **זה ישוע** אשר נודע לכל אשר אתם דנתם דינו ונתתם אותו למות על פי בית דין **יחריב את המקום** יקום מכם נקמתו בהחריבו המקום בו ולא משפט מעוקל וכן יחריב העיר. —

(טו) **הביטו בו** שרש נבט כשהוא מחובר בבי"ת הוא לרוב הבטה לרעה כמו **יביטו** יראו בי (תהלים כב, יח.) הביטו בו כי תחת אשר רשמי פניו ישונו מכח הבושה בעמדו לפני הסנהדרין ראו את תארו כפני מלאך אשר יעשה רצון אלהיו מבלי רצון עצמו וכל ישעו וכל חפצו הוא למלא עצות אשר אלהיו יעץ. —

מבוא ח' — השפטנות החל בהליצו בעבורו לספר קורות אבותינו **מאברהם** עד **משה** רבינו ע"ה ומקורותם יוכיח כי תכלית תורת האלהים היא **האמונה** כי נאמנים כל פקודיו ואף כל מוצא פיו. אך ישראל הרבה לחטוא ולא האמינו אל אלה הנביאים אשר ה' שלח להם, הקשו ערף ויחמסו לגדופים, ב-מג. ובהשלמו קורות אבותינו או יזכיר את מקדש אלהיו בחוככי ירושלים מד-נ. ויעוררם עתה לקחת מוסר השכל בשלום להם משיחו, והוא בעת התהלך בארץ הודיע להם מקדם כי ההיכל יחרב ויהרס בעת יאטמו אזן משמוע ויקשו עורף כאבותם הסוררים, כי אלה הנביאים אשר הרגו נבאו הן הנה בשרו לצדק בקהל רב לא כלאו שפתם, כי בתלאות הימים יפקד ה' את עמו בפקודות **ישועה** הוא משיח צדקינו אשר נתן אשם ובכל לרחם לו לכ. ואת ישוע הוא אשר הנה הוא בא בתלאות הימים הסגירו למרצחים על לא חמס בכפיו. נא-נג. — ותכלית כל האמרים האלה היתה להשיב אל שואליו מענה על כי בארבעה ענינים הרשיעוהו. (א) כי חטא נגד אלהיו. (ב) חרף את משה. (ג) דבר במקדש. (ד) ובתורת אלהים. ונגד זאת ישיבם. (א) כי ירא ויכבד את אלהיו הנראה אל האבות. ב-כ. (ב) כי משה גדול בעיניו ויכבדהו כא-מג. (ג) המשכן והמקדש בדבר ה' וכפי אשר הראו משמים נעשו. מד-נא. (ד) התורה מאת אלהים נתנה. וכשמעו אלה הדברים רוח קנאה עבר עליהם ולא נתנוהו לדבר עוד בחרקם עליו שניהם — נד. אך אלהים יעמוד לימין צדיק ויחזיקהו בהראותו את כבודו ואת כבוד משיחו אשר עומד לימינו. נה-אך אוביו לא נחו ולא שקטו עד כי מלאו את אשר יעצו

ז א ויאמר הכהן הגדול האמנם הדברים האלה ככה הם׃ ב ויאמר הוא גברים אחים ואבות שמעו אלהי הכבוד נראה אל־אבינו אברהם בהיותו בארם נהרים בטרם שבתו בחרן׃

להכריתו מארץ זכרו ולהמיתהו וכה הוציאו אותו לפני השער ויסקלוהו — ובטרם יצאה נפשו מאתו ספק היתה עוד לאלהיו כי ירבה לסלוח להושיעו אשר המיתוהו אז שבה רוחו לאלהיו אשר קדש שמו לפני קהל ועדה וחרף נפשו למות על אמונת משיח צדקינו לאמר כי הוא הוא המיועד לאבותינו מימי קדם. —

(א) הכהן הגדול ראש בית דין הגדול לא היה תמיד שהכהן הגדול ולא נתמנה להיות ראש בית דין אם לא היה ראוי לכך. וז"ל רמב"ם פרק שני מהלכות סנהדרין משנה ד'. וז"ל ואין מושיבין מלך ישראל בסנהדרין שאסור לחלוק עליו ולמרות את דבריו אבל מושיבין כהן גדול אם היה ראוי בחכמה. — האמנם הדברים השאלה הזאת לא היתה ביחוד אל סטיפנוס כי בכל דיני נפשות שואלים העדים ואין שואלין את הנרשע. כי אף אם יודה ויאמר עשיתי זאת כאשר כרשעתי לא יאמינו דבריו כי אין אדם משים עצמו רשע ולא יאמן כי בצדק אמרי פיו אם לא באו עדים והעידו על רשעתו. אך השאלה אשר שאל הכהן הגדול היתה שאלה כללית אל העדים ואל סטיפנוס. אך הוא מלא רוח לא המתין עד כי ישאל שאלה פרטית אליו, כי אם החל לתת מענה לשולחיו ולהוכיח כי לא גדף את ה' ואין ברוחו רמיה. —

(ב) גברים אחים ואבות לא איש נכרי או גר אנכי ביניכם כי אם ידוע מנעורי עד היום הזה. גברים אחים מיודעי ומכירי אתם לי ואף אבות אשר הורוני מקדם דעה ובינה ולא כנוי אותן בכנוי אחי ואבותי, אחי מוסב על העם אשר היה עמהם, ואבות היא הקריאה דרך כבוד לזקנים ולשופטים ולמנהיגים. אלהי הכבוד בתואר הזה יכונה אלהינו לפעמים בכתבי הקודש כמו מלך הכבוד (תהלים כד, ה.) אל הכבוד הרעים (שם כט, ג.) וענין מלך הכבוד הוא כי רק אליו יאתה ונכון הכבוד לא אל בן אדם תולעה ולא אל כל נברא זולתו. — נראה אל אברהם למען יביטו אל צור מחצבו ואל מקבת בור מחצבה נוקרו. החל מאברהם אבינו ראש המאמינים. — בארם נהריים היא הארץ הגדולה אשר בין נהר פרת לנהר חדקל הנקראת על שם שתי הנהרות. ארם נהריים אור כשדים עיר אור אשר בארץ כשדים והיא על־נהר פרת יושבת במקום אשר יטה ונהלכו קדמה מזרחה. — בחרן

ויאמר אליו לך־לך מארצך וממולדתך ובא אל־הארץ אשר

עיר בארם נהריים היא העיר הנקראת בפי סופרי העמים בשם mare ויושבת בין נהר כבר ובין נהר פרת. —

(ג) ובוא מלת ובוא איננו בתורה אך כל לשון ילך הוא מקושר לפעמים עם פעל בא כמו לך ובאת (שמואל א, כב, ה.) לך בא אל הסוכן (ישעיה כב, טו.) לך בא אל בית ישראל (יחזקאל ג, ד.) ולך בא נא אל הגולה (שם ג, יא.) לכן הביאה לבל קרוא מקרא ככתבו כי דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בעל פה כאשר בארנו למעלה. והנה כפי הנראה היה דבר ה' אליו בטרם שבתו בחרן אך בספור התורה נראה כי דבר ה' היה אליו אחרי מות אביו בחרן (בראשית יא, לב. יב, א.) אכן גם בפרקי דר' אליעזר (פרק כו.) נראה כי היתה קבלה ישנה כי דבר ה' היה אליו מקדם בעוד שבתו בארץ מולדתו כפי דעת הכותב פה כי שם נאמר הנסיון השלישי: טלטלו מבית אביו וממשפחתו. והביאו לחרן ושם מת תרח אביו מלשון טלטלו נראה כי ה' טלטלו על ידי דברו מבית אביו והביאו לחרן ועל פי עצת ה' בא אל חרן. ולזה הסכים גם הר' אברהם ן' עזרא וזה לשונו ואף כי נאמר מקודם (בראשית יא, לא.) ויקח תרח את אברם בנו ואת לוט בן הרן בן בנו וכו' ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען הנכון בעיני שפרשת לך לך שאמר ה' לאברהם קודם זה הפסוק הנזכר שהוא ויקח תרח. וכמוהו בתורה באחד לחודש השני בשנה השנית (במדבר א, א.) ואחרי כן (שם ט, א.) בשנה השנית בחדש הראשון. והעד שאמר הכתוב (בראשית יא, לא.) ללכת ארצה כנען וכאשר בא תרח אל חרן ישר המקום בעיניו וישב שם ומת על כן דבריו. ואולי היתה ראשית לכת אברהם אבינו לא על פי עצתו ורוחו, כי אם בעצת אביו אשר אוה לבחור לו מקום מכון לשבתו. ואברהם אשר סר למשמעת אביו ושמע בקולו, הלך עמו כאשר ספר הכתוב ויקח תרח את אברהם בנו וכו' ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען ויבואו עד חרן וישבו שם סבת ישיבת אברהם בחרן היתה בעבור אביו, אכן כאשר מת תרח בחרן היה דבר ה' אליו ויאמר לו לך לך ענינו כי הליכתך עתה מארץ מולדתך לא תהיה בעבור אביך כי אם בעבורך, לך לטובת עצמך כאשר פרש רש"י להנאתך ולטובתך, ולכן אמר הכתוב טרם שבתו בחרן ענינו טרם הוא בחר שבתו ענינו להיות דירתו אשר אוה למושב נכון לו עיר חרן כי עד הנה היתה רק בחירת אביו, ואולי לזה כיון הסורי בתרגומו עד לא נתא נעמר בחרן בטרם בואו לשבת בחרן. הוסיף מלת

ארצך: ד אז יצא מארץ כשדים וישב בחרן ומשם אחרי מות אביו העביר אתו אל־הארץ הזאת אשר אתם עתה יושבים בה: ה ולא־נתן לו נחלה בה אף־לא מדרך כף־רגל

בואו להודיע כי ראשית שבתו בחרן לא היתה בסבת בואו לשם כי לא בא שמה כי אם בעצת אביו. —

(ד) **אז** כאשר נודע לו רצון האל יתעלה להרחיקהו מבית אביו ומארץ מולדתו **יצא מארץ כשדים** גם הוא יצא ועזב ארץ כשדים ענינו כי בתחילת יציאתו מארץ כשדים לא היתה יציאה גמורה בדעת אברהם בעצמו כי אם בעצת אביו, ואברהם שמע לקולו. אכן כאשר נודע לו כי ה' יחפוץ כי ירחיק נדוד אז גם הוא יצא וגמר לעזוב את הארץ בדעתו בנפשו ובמאודו כי במצות ה' חפץ מאוד לעשות צדק בגילה. — **וישב בחרן** עד בוא אמרת ה' אליו להראותו את הארץ בה ישב. רבים וכן שלמים בקשו למצוא סכום השנים לחיי תרח ואברהם בצאתו מחרן ולכוין המקראות יחדיו. כי לפי ספורי התורה תרח היה בן **שבעים** בהולד לו אברהם, נחור, והרן (בראשית יא, כו) ושם פסוק (לב.) היה תרח שני מאות וחמשה שנים במותו ושם (יב, יד.) היה אברהם **שבעים וחמש** בצאתו מחרן. ולפי הספור בפסוק הזה הוליך ה' את אברהם מארצו במות אביו, ואם נולד אברהם בשבעים שנה לחיי תרח אביו (בראשית יא, כו.) אז היה אברהם (שם יב, ד.) קמ"ה שנים לחיי אביו בצאתו מחרן ותרח עוד חי ששים שנה וזה נגד דעת הכותב פה. והנכון והישר בעיני לכוין המקראות כתאמי צביה כי כולם מרועה אחד נתנו הוא כי לא נדע אם אברהם היה בכור תרח אף כי נזכר בראשונה, כי גם שם נזכר בראשונה בין בני נח אף כי יפת אחיו היה גדול ממנו (בראשית יא, דברי הימים א, כח.). וגם לא נחליט בברור כי אלה שלשה בנים, אברהם נחור והרן נולדו לו **בשנה אחת** בהיותו בן שבעים שנה כי הכתוב לא בא להודיע כי רק בשנת שבעים לחייו החל בנים להוליד ובשנת מאה ושלשים לחייו נולד לו אברהם והנה את מספר אלה השבעים וחמש שנים לימי אברהם בצאתו מחרן אז יעלה מספר מאתים וחמש במות תרח. — **יושבים בה עתה** אף כי ימים רבים עברו מעת הזאת בכל זאת יהוה אלהינו רב כח ולו נתכנו עלילות והוא הגיד מראשית אחרית ואלף שנים בעיניו כיום אתמול. —

(ה) **ולא נתן לו** וכו' והיה גר בארץ הזאת אשר הובטח לו מאת אלהים כי לו תהיה כמו בארץ נכריה כי לא היה לו בארץ הזאת נחלת שדה

והבטיח לתת אתה לו לאחזה ולזרעו אחריו בבלי היות לו ילד: ו ויאמר ככה האלהים כי יהיה זרעו גר בארץ נכריה ויעבידו אתו וירעו ארבע מאות שנה: ז ואת הגוי אשר יעבדו אדין אנכי אמר האלהים ואחרי־כן יצאו ויעבדוני במקום הזה:

וכרם ולא בית מושב. — ובגמ' למסכת סנהדרין (קיא ע"א) אמר הקדוש ברוך הוא למשה, אמרתי לאברהם קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה, בקש מקום לקבור את שרה ולא מצא עד שקנה בד' מאות שקל כסף ולא הרהר אחר מדותי, אמרתי ליצחק גור בארץ הזאת ואהיה עמך (בראשית כו.) בקשו עבדיו מים לשתות ולא מצאו עד שעשו מריבה שנאמר (שם כ"ח) ויריבו רועי גרר עם רועי יצחק לאמר לנו המים ולא הרהר אחרי מדותי. אמרתי ליעקב הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה, בקש מקום לנטוע אהלו ולא מצא עד שקנה אותו במאה קשיטה ולא הרהר אחרי מדותי. — **לאחוזה** ענינו אף כי הבטיח לו לתת לו לאחוזת עולם ולזרעו אחריו אף כי לא היו לו בנים ולא נודע לו אם ימלא האלהים את אשר הבטיחהו בכל זאת גדל בקרבו כח האמונה להאמין כל מוצא פי האלהים אף כי לא בא אל תכליתו ולדעת איך, ואיככה, ומתי יפעל וימלא אל את אשר הבטיח. —

(ו) **ויאמר** אל הבטיחו כי זרעו יירש ארץ, האל הזה הבטיחו גם לנכון כי זרעו יהיה גר בארץ לא להם ושם יבא בסבלות ובעבודות משך **ארבע מאות שנה** הנזכר פה וזמן השעבוד יחל מעת הולד יצחק, אשר בו **נקרא לו זרע** (בראשי' כא, יב.) אכן סכום שני השעבוד והעבודה הנזכר בתורה (שמו' יב, מ.) הוא ארבע מאות ושלושים שנה, וסכום הזה יחל מעת יצא אברהם אבינו מאור כשדים מחרן כאשר שם היתה לו הבטחתו הראשונה (שם יב, ד, י).

(ז) **דן אנכי** המשפט לאלהים הוא, הוא בעצמו ישפטם. **אמר אלהים** הכותב אחז פה דרך קצרה ולא זכר הנשוא אל אברהם למען בוא אל הבטחת אלהים אשר היתה למשה באמרו אליו (שמות ג, יב.) **תעבדון את האלהים על ההר הזה** ובשנת קבלת התורה יבואו לרשת את ארץ ישראל וירושלים. — ובדברים האלה הוכיח הכותב על פני שומעיו אשר הרשיעוהו כי יחרף ויבזה המקום הזה בו בחר ה' לשכן שמו לאמר כי בברית בין הבתרים הבטיח לו הקב"ה **דרך כלל** כי בדור הרביעי **ישובו הנה** ענינו לארץ כנען. ואחרי כן כאשר קרב הקץ הודיע לו **בפרט** כי המקום בארץ כנען יהיה הר סיני אשר

ח ויתן לו ברית מילה ובכן הוליד את־יצחק וימל אתו ביום השמיני ויצחק את־יעקב ויעקב את־שנים העשר ראשי האבות׃ ט וראשי האבות בקנאם ביוסף מכרו אתו אל־מצרים ויהי האלהים אתו׃ י ויצילהו מכל־צרותיו ויתן לו חן וחכמה לפני פרעה מלך מצרים וישימהו לשליט על־מצרים ועל־כל־ביתו׃

שם יקבלו את התורה ובשבתה יזכה לבא אל המנוחה והנחלה בארץ ישראל וירושלים ואם כן הנס ירושלים והמקדש, המקומות המיועדות נתנו לאברהם אבינו ואיך יקל כבודם. —

(ח) ברית מילה לאות הראה ומוכר בחותם למען ידעו כולם כי זרעו יהיה לעם סגולה. וכל המתנות האלה גם ההבטחות אשר לו היו נתנו לו בעבור אמונתו אשר האמין בטרם המולו בשר ערלתו ובשר ערלת בנו ובני ביתו כי ההבטחות היו לו בטרם נולד לו יצחק בנו, כאשר הוכיח הכותב אל הרומיים (פרק ד, א.). — ראשי האבות מכל היחום הזה נראה כי ראשיתו הוא אברהם אבינו ויסתעף דור אחר דור ממנו אל ראשי האבות אשר אנחנו מבניהם ומבני בניהם אשר קמו אחריהם. —

(ט) מכל קורות אבותינו זכר ביחוד את קנאתם אל יוסף במכרם אותו מצרימה אל עם נכר בעבור כסף ולא זכרו כי נשבר לב אביהם אשר נפשו קשורה בנפשו במעשה זאת, לרמז איך יגדל כח הקנאה להפריד איש מאחיו ולהשכיחהו אבותיו אשר גדלוהו ואשר הרבו להטיב עמו מגיחו מרחם ושמרוהו כאישון עינם. והקנאה הזאת אשר בערה כאש את יוסף, עוד עד הנה תבער, עוד הרחיבה והגדילה מדורתה כי שלחה רשפיה לבער משיח לדכאו ולהסגירו אל הגויים להמיתהו ולשפוך דם נקי. — ויהי אלהים אתו אך ברצות ה' דרך איש, לשוא יעמלו אויביו להכריתו מארץ גזעו לשוא יטמנו פח לו, שבע יפול וה' יקימהו. —

(י) אל המוציא אור מתוך חשכה לילה גם הוא בחכמתו הנפלאה יהפוך עצת האויבים אשר מזמות יעצו להרע לו ולהכריתו תבוא אליו במכרם אותו אל ישמעאלים בחשבם כי בהיותו ביד אלה הנכרים לא יוכל לשוב אל אבותיו ואל ארץ מולדתו אך היושב בשמים הוא הוא המסבב הסבות והוא היודע מראשית אחרית להוציא מתוך חשכה אורה להאיר את אלה ישרי לב ולהוציא ממסגר אסיר כאשר יוסף הושם לאדון על כל ארץ מצרים. —

יא ויבוא רעב על כל־ארץ מצרים וכנען וצרה גדולה ולא־מצאו אבותינו אכל׃ יב וכשמע יעקב כי יש־שבר במצרים וישלח את־אבותינו בראשונה׃ יג ובשנית התודע יוסף אל־אחיו וגלויה נהיתה אל־פרעה מולדת יוסף׃ יד וישלח יוסף ויקרא אליו את־יעקב אביו ואת כל־משפחתו חמש ושבעים

(יא) רעב וגו' הרעב לא היה בארץ מצרים לבד כי אם בכנען מקום מושב אבינו בשמעו כי יש שבר במצרים, ואל מכת הרעב גם מכות אחרות תבואנה אשה את רעותה אחת מהנה לא נעדרה, כמו ממותי רעב וחלאים אחרים רבים הנה מלספור, וכל המכות והמגפות כלל הכותב במלות צרה גדולה. — גם אבותינו אשר ישבו אז בכנען טעמו וידעו טוב העתים האלה כי לא יכלו למצוא לחם לכלכל את בני ביתם. —

(יב) וכשמוע יעקב וכו' שלח מבניו למען יקחו בכסף אכל במצרים וכאשר יוסף צוה אותם להביא אתם, אחרי שובם את בנימין אחיהם לנסות אותם, אז הושם שמעון במשמר ואחיו שבו אל אביהם להביא שבר רעבון ביתם. —

(יג) ובהושיבם שנית מצרימה ויביאו אתם את בנימין אחיהם ברצון אביהם התודע יוסף אל אחיו ובבית פרעה נודע משפחת יוסף. —

(יד) חמש ושבעים נפש להשוות מספר הנאמר פה אל מספר הנאמר בתורה (שמות א, ה.) כל נפש יצאי ירך יעקב שבעים נפש וגם (בראשית מו, כו.) כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה יוצאי ירכו מלבד נשי בני יעקב כל נפש ששים ושש, ובני יוסף אשר יולד לו במצרים נפש שנים כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים נאמר כי הכותב פה יחשוב כל הנפש לבית יעקב וכל משפחתו במספר אחד, ויחשוב ארבע נשי יעקב ובני יהודה אשר המית ה' בכנען להיותם יצאי ירך יעקב ולא יכלול יעקב עמהם אבל בתורה ארבע נשי יעקב ובני יהודה לא תבואנה במספר כי אם יעקב. — ודע כי גם השבעים הזקנים אשר תרגמו התורה יונית נתנו הכתוב אשר נזכר (בראשית מ"ו, כו.) במספר שבעים וחמש ולא שבעים ויען כי בימי הכותב הזה ההעתקה הזאת היתה בידי כל ורבים קראו אותה על כי לא ידעו לשון עבריה לכן אחז המספר אשר נודע אז בין המון העם. —

נָפֶשׁ׃ טו וַיֵּרֶד יַעֲקֹב מִצְרָיְמָה וַיָּמָת הוּא וַאֲבוֹתֵינוּ׃ טז וַיֵּעָתְקוּ שְׁכֶמָה וַיּוּשְׂמוּ בַּקֶּבֶר אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם בִּמְחִיר כֶּסֶף מִבְּנֵי חֲמוֹר אֲבִי שְׁכֶם׃ יז וְכַאֲשֶׁר קָרְבָה עֵת הַהַבְטָחָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע הָאֱלֹהִים לְאַבְרָהָם וַיִּגְדַּל הָעָם וַיִּרֶב בְּמִצְרָיִם׃ יח עַד כִּי־קָם מֶלֶךְ אַחֵר אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת־יוֹסֵף׃ יט זֶה הִתְחַכֵּם לְמוֹלַדְתֵּנוּ וְהֵרַע לַאֲבוֹתֵינוּ לַעֲשׂוֹת כִּי יוּשְׁתוּ עֹלְלֵיהֶם הַחוּצָה לְבִלְתִּי הַחֲיוֹתָם׃ כ בָּעֵת הַהִיא נוֹלַד מֹשֶׁה וַיְהִי טוֹב לֵאלֹהִים וַיְכֻלְכַּל

(טו) **הוא ואבותינו** הם בניו ובני ביתו, כאשר נאמר וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא (שמות א, ו.). —

(טז) **ויעתקו שכמה** ענינו **וינשאו יוסף ואחיו** כאשר נאמר (יהושע כד, לב.) ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם בחלקת השדה אשר קנה יעקב מאת **בני חמור אבי שכם במאה קשיטה** ויהיו לבני יוסף לנחלה. — **ויושמו** נקרא קבר הוא, ומוסב על יעקב אבינו אשר הושם בקבר אשר קנה אברהם. וברבה בראשית (סוף פ. ק.) וישבע יוסף את בני ישראל וכו' **מניין אף עצמות של שבטים העלו עמו? תלמוד לומר אתכם.** וכן היא דעת רש"י פ' בשלח על הפסוק והעליתם את עצמותי מזה **אתכם.** —

(יז) **עת ההבטחה** אחרי ימים רבים אשר חלפו והלכו למו דור אחר דור, קרבה העת אשר הבטיח אלהים **בשבועה** אל אברהם אבינו לאמור כי במלאתם ירשו בניו את ארץ כנען. **וירבו במצרים** על מאוד כי היתה ברכת ה' בכל משלח ידיהם. —

(יח) **אשר לא ידע יוסף** לא ידעו ולא רצה לדעת מעלת יוסף אשר הטיב למצרים ולארצם. —

(יט) **זה,** המלך החדש הזה חשב מחשבות גם מזמות יעץ והתעולל עלימו עלילות ברשע למען הרע אותו ולהכריתם מארץ מרשיתו ופקד וצוה על עולליהם כאשר נאמר **כל בן הילוד היאורה תשליכוהו וכל הבת תחיון.** —

(כ) **טוב לאלהים** כאשר נאמר ותרא אותו **כי טוב הוא** (שמות ב, ב.) וזה לשון הרמ"ד מלת טוב כאשר תמלא בלים מלה לעת יתכן היותו בכסמה כמו **וטוב גם עם ה' גם עם אנשים** (שמואל א, ב, כו.) או טוב עין או בגוף ובצורה, טוב מאר או נראה, אך מלת טוב הסמוכה אל ילד אין לפרשו כי אם בצורתו טוב מכל הילדים. — **בבית אביו** גדלתו והאכילתו והשקתו שלשה ירחים כי ברכת ה' היתה אתו לשמרו בכל דרכיו. —

שְׁלֹשָׁה יְרָחִים בְּבֵית אָבִיו׃ כא וְכַאֲשֶׁר הוּשַׁת הַחוּצָה נְשָׂאָה אֹתוֹ בַּת־פַּרְעֹה וַתְּכַלְכֵּל אֹתוֹ לָהּ לְבֵן׃ כב וַיְלֻמַּד מֹשֶׁה בְּכָל־חָכְמַת הַמִּצְרִיִּים וַיְהִי חָזָק בִּדְבָרִים וּבִפְעָלִים׃ כג וְכַאֲשֶׁר מָלְאָה לוֹ עֵת אַרְבָּעִים שָׁנָה עָלָה עַל־לִבּוֹ לִפְקֹד אֶת־אֶחָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ כד וּבִרְאוֹתוֹ אִישׁ אֶחָד נֶעֱשָׁק הוֹשִׁיעַ וְעָשָׂה נְקָמָה לַנִּלְחָץ בְּהַכּוֹת אֶת־הַמִּצְרִי׃ כה וַיְדַמֶּה כִּי יָבִינוּ אֶחָיו

(כא) **הושת החוצה** ענינו אחר כי הושם בתיבת גמא אל המים. — **נשאה אותו בת פרעה** לגדל אותו וללמד אותו כל חכמה ומדע. — **לה לבן** אהבתה אליו כאהבת אם אל בנה היתה. —

(כב) **בכל חכמת המצרים** אשר היתה בימים ההם ביד כהני הארץ והמחוקקים סוד יחדיו לבל תתגלה החכמה הזאת לפני איש אשר לא מקרב הכהנים ההם, ואתה ה' היתה נסיבה כי הוא יתחנך בחכמות רבות כאלה, למען יתיצב לפני מלכים להעיד בהם ולהוכיחם על פשעם כאשר עשה משה מבלי מורך לב ומבלי נשוא פנים ולמען ילמוד לעבוד את עם ה' אחרי ימים רבים ולרעות את עמו במדבר כרועה נאמן. —

(כג) **ארבעים שנה** המה ימי הבינה כאמרם ז"ל במשנה **בן ארבעים לבינה** (אבות פרק ה, כ.). — **לפקוד את אחיו** בני ישראל, ואף כי היה בחצר המלך ועלה לגדולה ובא בסוד כהני הארץ ללמוד חכמתם, בכל זאת לא שכח אחיו אשר היו רומסי חומר ונכנעים לעבודת המלך, וידע כי אמרו הנה הנם כי **עם בני ישראל** הנמו ויגחם אותם כי יחנן אותם אלהים עת יעבור הזעם יען כי בני ברית המה ולהם ההבטחות וידיעת התורה. —

(כד) **איש אחד נעשק** אשר הרע לו המצרי בהכותו ויקח את נקמת אחיו מאתו והציל את העשוק מיד עושקו, — **בהכותו את המצרי** לאהבת היושר לא מטנאה, וכאשר פנחס קנא לאלהיו כן הוא לבש כמעיל קנאה והציל אחיו מיד עושקו היה למשה כמו אות וסימן כי במלאות הימים גם ה' יקח נקמת עמו מיד המצרים על ידו. —

(כה) **וידמה,** עלה על לבו כי אחיו בראותם התשועה אשר נעשתה על ידו **יבינו** וירגילו למלוא פשר הדבר הזה כי חפץ אלהים להושיעם למען יכירו כי יד אל עשתה חיל וכי היא בחרה בו לאחת לרשע רע כרשעתו ולנקום נקמתם **אל** בחרתו, לא מעצמו ולא בכחו הרג את המצרי, כי אם להודיעם כי הוא המיועד להיות גואלם מסבל ועבודת מצרים. אך המה מקוצר רוח ומעבודה

כי האלהים בידו יתן להם תשועה אך הם לא הבינו׃ כו גם ביום השני נראה אליהם בהנצותם ויפצר בם לשלום לאמר גברים אחים אתם למה תעשקו איש את־רעהו׃ כז אך העושק את־רעהו הדף אתו לאמר מי שמך לשר ושופט עלינו׃ כח הלהרגני אתה אמר כאשר הרגת אתמל את־המצרי׃ כט ויברח משה בדבר הזה ויהי גר בארץ מדין

קשה לא הבינו ולא ידעו את זאת. — ובספור הזה ירמוז הכותב כי כאשר אבותיהם לא השכילו לראות מי הוא גואלם הנכון מני אז ומי הוא אשר פוקד מאת אלהים למושיעם מכל צרותם, כן לא השכילו עתה בניהם אשר קמו מאחריהם מלראות את גאון תפארת משיח אלהי יעקב אשר בא אליהם בכבודו ועשה גדולות ונפלאות בקרבם ובכל זאת אטמו אזנם משמוע וחללו כזרו ויסגירוהו למות ואת פושעים נמנה. —

(כו) גם ביום השני אחרי הרגו את המצרי. — בהנצותם מקור עם הכנוי מבנין נפעל משרש נצה וענינו מריבה. — אך המריבה לא היתה בין מצרי ובין עברי כי אם איש עברי עם אחיו כלו וריבו יחדיו. — לשלום בתורה לא נזכר דבר זה, אך בלי ספק הוא הנכון כי מבלעדי זאת לא הרהיב משה בנפשו עוז לכנות איש מאחיו רשע באמור לו רשע למה תכה את רעיך. — אחים אתם בני אברהם יצחק ויעקב ואם אתם תריבו ריב יחדו מי יעמוד למושיע לכם? לא נכון לכם לעשות כזאת, כי אם איש אחיו יעזורו ולרעיו יאמר חזק. —

(כז) והרשע אשר הרע לאחיו אף כי ידע כי לא נכון דרכו ומעשהו ובכל זאת הדף את משה ויאמר לו מי שמך לשר ושופט עלינו כאשר אמרו אנשי סדום איש בא לגור וישפוט שפוט (בראשית יט, ט.) והענין הוא כאשר שאלהו משה למה תכה רעיך? היה השאלה למען יספר לו הרשע הסבה אשר בגללה חרה אפו להכות את רעהו, וכאשר ישמע הסבה אז יוכל לעשות שלום בינו ובין המוכה, ולכן אמר מי שמך לשר ושופט. —

(כח) הלהרגני אתה אומר החשוב בלבבך. ומצאנו אמירה על מחשבת הלב כמו אמרתי אני בלבי (קהלת ב, א.) אמרתי טוב ממני הנפל (שם ו, ג.) כאשר הרגת המצרי אף כי משה הסתיר הדבר והטמינו בחול בכל זאת נודע הדבר, והרשע הוכיחו על מעשהו אשר חשב כי עשהו במסתרים.

(כט) וכאשר נודע הדבר אל פרעה כי משה הרג איש מצרי בקש

אשר־שם הוליד שני בנים׃ ל ובמלאת ארבעים שנה נראה אליו במדבר הר־סיני מלאך יהוה בלבת אש בסנה׃ לא ומשה בראותו תמה על־המראה וכאשר נגש להביט היה קול יהוה אליו׃ לב אנכי אלהי אבותיך אלהי אברהם ואלהי יצחק ואלהי יעקב ויהי משה רעד ולא־ערב את־לבו להביט׃ לג ויאמר אליו יהוה של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר

המלך להרוג את משה ולעשות בו משפטים, אכן משה אשר נבחר להיות גואל ומושיע לישראל ולקחת נקם מאת פרעה ומאת עמו נמלט בחמלת ה' עליו מאת המלך, והאלהים אשר בחכמתו הקדומה מסיבות מתהפך הביאהו אל מדין בית יתרו חותנו ולקח בתו לו לאשה ויולד שם בארץ מדין שני בנים גרשום ואליעזר. —

(ל) ואחרי ארבעים שנה בשבתו בבית יתרו חותנו והיה בן שמונים (שמות ז, ז.) וכן הוא ברבה בראשית (סוף פ, ק.) משה עמד בפלטין של פרעה ארבעים שנה, ובמדין ארבעים שנה, ושמש את ישראל ארבעים שנה ומלאך ה' הוא המימרא דיי', הוא אשר בכל צרותם לו צר ובכל סבלותם הוא יסבול עמהם לעזרם ולהושיעם ולמלט את נפשם מני משחית. — בלבת אש בסנה גלוי השכינה בסנה היה להודיע אף כי בבית ישראל שערוריה ובשדהו עלה קמשונים כסו פניו חרולים בכל זאת מאהבת ה' אבותם ובעבור השבועה אשר נשבע למו עוד נכמרו נחומי האל עליהם להושיב שכינתו בתוכם לרחמם ולנחמם להיות להם לאלהים כבימי קדם ולהבטיחם כי אף אם אש תלהט סביבם וחגל המדורה בכל זאת אליהם לא יגיע רע, הסנה בוער באש והסנה איננו אכל וכאשר נאמר על ידי ישעיהו (מג, ב.) כי תלך במו אש לא תכוה ולהבה לא תבער בך. —

(לא) וכאשר ראה משה המראה הנפלאה הזאת ופשר דבר לא ידע מבלי דעת כי רק במראה הנבואה רואה את כל אלה, סר מן המקום אשר עמד עליו למען יגש אל הסנה והפך למצוא סבה שכלית מדוע לא יבער הסנה. —

(לב) אברהם וכו' אלהי האבות הראשונים אשר אליהם היתה ההבטחה כי זרעם יירשו את הארץ ועתה בא הקץ והאלהים פקד יפקדם בדבר ישועה ורחמים. — ולא ערב את לבו עתה כאשר קרב אל המקום פחד לבו לראות את אשר נכספה נפשו לראות עד עמדו מנגד. —

(לג) ויאמר אליו ה' ר"ל המלאך הקורא מתוך הסנה. — של נעלך

אַתָּה עֹמֵד עָלָיו אַדְמַת קֹדֶשׁ הוּא׃ לד רָאֹה רָאִיתִי אֶת־עֳנִי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרָיִם וְאֶת־צַעֲקָתָם שָׁמַעְתִּי וָאֵרֵד לְהַצִּילָם וְעַתָּה לְכָה וְאֶשְׁלָחֲךָ מִצְרָיְמָה׃ לה אֶת־זֶה מֹשֶׁה אֲשֶׁר כִּחֲשׁוּ בוֹ לֵאמֹר מִי שָׂמְךָ לְשַׂר וְשֹׁפֵט אֶת־זֶה שָׁלַח הָאֱלֹהִים שַׂר וְגֹאֵל

נעילת הסנדל היא כבוד לאיש בה יכובד, אכן אין מדרך המוסר כי יגבה לב איש בבואו הקדם פנימה להשתחות בית אלהיו, ולכן לזה ופקד ה' על ישעיהו ללכת ערום ויחף שלש שנים לאות ולמופת על מצרים (ישעיה כ, ג.) כי יתאבל על הצרות האלה. וכן פה היתה שליפת הסנדל דרך הכניעה למען יכיר כי עניני השכל וכל אשר בעולם הגשמי יסודו, לא יבא הקדם פנימה בית ה' צבאות, כל עניני הגשמי לא יעמודו ולא ישים אדם יסודו עליהם כי עד מהרה יבולו אך על רחמי ה' ישים מבטחו כי לא תמו ולעולם יעמדו. ולכן אף נעילת הסנדל היתה אסורה לכל איש בבואו להשתחות לאלהי ישראל בציון במקום אשר בחר בו לשכן שמו שם. —

(לד) **ראה ראיתי** המקור והפעל לחזק הענין כלומר אל אשר יעמוד לימין אביון לא יסתיר פניו ממנו ואף כי יחשה בכל זאת לא לנצח ישקוט כאשר נאמר (תהלים י, יד.) **ראית כי אתה עמל וכעס תביט** וכו'. — **וארד להצילם** דברה תורה כלשון בני אדם כי ה' בשמים הכין כסאו. —

(לה) **זה משה** הוא הנבחר מאת אלהים להיות להם גואל ומושיע הוא היה אשר כחשו בו **לאמר מי שמך לשר ושופט**. והנה על אשר לא קבלוהו עליהם להיות דן דינם ולריב ריבם לגואל שלמותו, לכן כחשו בו ולא האמינו כי הוא יהיה גואלם מסבלות מצרים. — ואף כי העברים הנצים לבדם היו בעוכריו אשר הקלו בכבודו, בכל זאת כמוהם היה כל בית ישראל. — **ביד המלאך** היא מימרא דיי' הוא המלאך הברית אשר בכל צרותיו לו צר הוא משיח אלהי יעקב אשר נטלם ונשאם באהבתו ובחמלתו כימי עולם. — והנה הכותב ירמוז פה על משיח לקיצו לאמור אף כי בני עמו **בזוהו וחרפוהו** ונתנוהו לחרפות וכלימות, בכל זאת כאשר עשו למשה כן חבלו, כי גם במשה כחשו לא אבו לשום אותו עליהם לשר ושופט ואחרי כן הוציאם בכח אלהי מסבלות ומעבדות מצרים ביד רמה, וכאשר קרה למשה כן תהיה נחלת משיח לקיצו כאשר הגד על פי נביא אלהי **אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם ופחדו אל ה' ואל טובו באחרית הימים** (הושע ג, ה.) —

בְּיַד מַלְאַךְ הַנִּרְאָה אֵלָיו בַּסְּנֶה׃ לו זֶה הוֹצִיא אֹתָם בַּעֲשׂוֹת פְּלָאִים וְאוֹתוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְיַם־סוּף וּבַמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה׃ לז זֶה הוּא מֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָבִיא מֵאַחֵיכֶם כָּמֹנִי יָקִים לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן׃ לח זֶה הוּא אֲשֶׁר הָיָה בִקְהִלָּה בַּמִּדְבָּר עִם־הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר אֵלָיו בְּהַר סִינַי וְעִם

(לו) **זה הוציא אותם** גם בפסוק הזה יורה כי כל האותות אשר עשה משה וכל אשר קרהו היה רמז ומשל על הימים הבאים ימים יולדו ולא אחד בהם במלאות הימים עת יתגלה משיח לדכנו ברוב עוזו להוציא את יושבי חשך וצלמות מתחת סבל ועבדות החטא, כאשר משה הוציא את בני ישראל מתחת סבלות מצרים. — **בארץ מצרים** בעשר מכות למען הראות כי יד ה' היא לבדה תעשה חיל, בקריעת הים וכן בכלכלם במדבר **ארבעים שנה** אף כי ממרים היו ולבם לא נכון את ה'. —

(לז) **נביא מאחיכם** משה האיש אשר היה להם לגואל ומושיע במצרים לפה על אחרית הימים בהם יקים ה' להם נביא מאחיהם כמוהו אשר יגאל יושבי חשך וצלמות **מעבדות החטא** כאשר הוא גאלם מסבלות מצרים. והנה בחטם כחף סוררה לשמוע בקול משיח אלהי יעקב גם בנבואתו ובתורת משה יכחשו וסרו מאמונת אבותם ומן הברית אשר כרת ה' אלהים בחורב ביום הקהל — (ראה למעלה פרק ג, כב.)

(לח) **זה הוא** עוד זכרון משה יעלה בקרב לבו ויספר גדולות אשר עשה משה לעם בני ישראל **בקהלה** בקהלת בני ישראל מסך היותם במדבר עם **המלאך** אשר הלך לפניהם (שמות לג, ב.) **הדובר אליו** והמלאך היה **מדבר אליו בהר סני ועם אבותינו**. יכלול אבותיו עם אבותיהם להודיעם כי מאור אחד חוצבו ומבור אחד נוקרו וכל אשר קרה לאבותיהם קרה לאבותיו וכולם יחדיו יאמינו במשה, איש אלהים אשר לקח דברי אלהים חיים ביום הקהל למורשה לבניהם אחריהם אשר במלאות הימים יקים להם ה' גואל ומושיע כמו משה אשר היה למושיע לאבותיהם עם הוליכם ה' במדבר. — וזה לשון הזהר פ' ויחי (דף רל"ב ד' אמסטרדם) על פסוק **הנה אנכי שלח מלאך לפניך** (שמות לג, ב.) **דא הוא מלאך דאיהו פרוקא דעלמא, נטירו דבני נשא והאי איהו דאזמין ברכאן לכל עלמא בגין דאיהו נטיל לון בקדמיתא ולבתר איהו אזמין לון בעלמא. ובגין דא כתיב הנה אנכי שלח מלאך לפניך ושלחתי לפניך מלאך** (להוה בתחלה מלאך). —

אֲבוֹתֵינוּ אֲשֶׁר קִבֵּל אֲמָרִים חַיִּים לָתֵת לָנוּ: לט אֲשֶׁר אֲבוֹתֵינוּ לֹא אָבוּ לִהְיוֹת נִשְׁמָעִים אֵלָיו כִּי אִם־הֲדָפוּהוּ וּפָנוּ בִלְבוֹתָם מִצְרָיְמָה: מ וַיֹּאמְרוּ אֶל־אַהֲרֹן עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי מֹשֶׁה זֶה אֲשֶׁר הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מֶה־הָיָה לוֹ: מא וַיַּעֲשׂוּ עֵגֶל בַּיָּמִים הָהֵם וַיַּקְרִיבוּ זֶבַח לַפָּסֶל וַיִּשְׂמְחוּ בְּמַעֲשֵׂי יְדֵיהֶם: מב וַיִּתֵּן הָאֱלֹהִים וַיִּמְסֹר אֹתָם לַעֲבֹד אֶת־צְבָא הַשָּׁמַיִם כַּכָּתוּב בְּסֵפֶר הַנְּבִיאִים הַזְּבָחִים וּמִנְחָה הִגַּשְׁתֶּם לִי בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה בֵּית יִשְׂרָאֵל: מג וּנְשָׂאתֶם אֶת סֻכַּת מַלְכְּכֶם וְכוֹכַב אֱלֹהֵיכֶם רֶמְפָן הַצְּלָמִים אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָהֶם וְהִגְלֵיתִי אֶתְכֶם מֵהָלְאָה לְבָבֶל: מד מִשְׁכַּן הָעֵדוּת הָיָה עִם־אֲבוֹתֵינוּ בַּמִּדְבָּר כַּאֲשֶׁר עֵרַךְ הָאֹמֵר אֶל־מֹשֶׁה

(לט) ואף כי לנגד אבותיכם עשה ה' גדולות אשר לא נבראו בכל הארץ ובאזניהם שמעו כי דבר ה' אלהים את משה בכל זאת **לא אבו אבותיכם שמוע** ויתנו כתף סוררת להקשיב בקולו ממרים היו, וכאשר אבותיכם לא האמינו כן גם אתם אשר קמתם תחתיהם לא תאמינו בנשיאו אף כי ראיתם גדלו ורב חילו. — **מצרימה** בעבור גודל תשוקתם **לתאות החומרי** לאכול בשר, ולהיות ככל הגוים אשר להם אלהים מעשה ידי אדם ואבן כי יעשה להם אל אשר יראוהו בעין ועשו להם עגל מסכה והמירו כבוד עליון בכבוד שור אוכל עשב כאשר עבדו מצרים וכרגע שכחו נפלאות אל הגואל אותם מכל רע. —

(מב) **ויתן ה'** סר מאתם על כי זנו אחרי הבעלים לכן השליכם ה' מאתו אחרי גוו כאשר נאמר עם חסיד תתחסד עם עקש תתפל. — **בספר הנביאים** אשר אתם מאמינים בהם והוא בנבואת עמוס (ה' כה — כו') ועניינו על הקרבנות אחרי כי עשו את העגל מסכה ושלחו המרגלים לא הקריבו קרבן פסח במשך ל"ט שנים קרבן אשר ירצה לפני ה'. — ויתנם ברצות ה' לשלם לרשע כרשעתו אז יוליכם ויניעם מרע אל רע כאשר נאמר בתהלים סט, כח. ובהושע ט, יב. אל הרומים א, כח.

(מג) **רמפן** שם אליל לא נודע לנו היום ואולי הוא השם רם הפך מלשון מר והוא לשון גנאי וכמו מרקולס וכמו בית גלי' בית כריא עין כל עין קוץ. —

(מד) **משכן העדות היה לאבותינו** אשר נתן אלהים להם ברחמיו והיה לעדות בהם ובין ה'. — **האומר** עקרו בזוניים כאשר מלאך הבריח דבר

לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ כַּתַּבְנִית אֲשֶׁר רָאָה: מה אֲשֶׁר גַּם הֱבִיאוּהוּ אֲבוֹתֵינוּ הַלּוֹקְחִים אֹתוֹ עִם־יְהוֹשֻׁעַ אֶל־אֲחֻזַּת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר גֵּרַשׁ אֹתָם הָאֱלֹהִים מִפְּנֵי אֲבוֹתֵינוּ עַד יְמֵי דָוִד: מו אֲשֶׁר מָצָא חֵן לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַיְבַקֵּשׁ לִמְצוֹא מִשְׁכָּן לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב: מז אַךְ שְׁלֹמֹה בָּנָה לוֹ בָּיִת: מח אוּלָם הָעֶלְיוֹן אֵינֶנּוּ שֹׁכֵן בְּהֵיכָלוֹת עֲשׂוּיֵי יָדַיִם כַּאֲשֶׁר הַנָּבִיא אָמַר: מט הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי אֵי־זֶה בַיִת תִּבְנוּ לִי נְאֻם יְהוָה אוֹ אֵי־זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי:

אל משה הוא הוא המיוחד דוי". — **לעשותו כתבנית** אשר נראה בהר זאת היו ענינים גשמיים אשר היו רמז ומשל הבנית הרוחניים אשר יביא להם במלאות הימים. —

(מה) **מפני אבותינו** למען ימלא הברכה אשר ברך אלהים אותם בתת להם נחלת גוים (תהלים). —

(מו) **אשר מצא** אחרי כי הניח ה' לו מסביב לאויביו וגדע כל מתקוממיו אז נכספה וגם כלתה נפשו לבנות משכנות לאביר יעקב (תהלים קל"ב ג - ה.) אך בהיותו איש דמים לא הניח לו ה' כי הוא בעצמו יבנה הבית רק כי הוא יכין הכל את הכסף ואת הזהב לרוב **אך שלמה** בנה ענינו כאשר דוד המלך היה רמז על המשיח בביאתו הראשונה להכין את עמו ולקחת אותם מכל הטעמים כך שלמה המלך היה רמז על ביאתו השנית להקים את ממלכת כבודו ולמלוך מלך במלכותו. —

(מח) **העליון** כמו יושב בסתר עליון (תהלים צ"א) **עשויי ידים** מעשה ידי איש כי בעל תכלית לא יכיל את בלתי בעל תכלית וכן הוא במלכים א, ח, כז. (ובירמיה כג, כד.) וכי כל הקרבנות והעבודות מעשה משכן וכל כליו היו רמזים וסודות אל משיח לדקינו אשר היה היכל רוחני בו שכנה האלהות בכל עוזה ותקפה, והוא היה כהן הגדול האמתי אשר פעם אחת כפר בדמו להביא תשועת עולמים כאשר מבואר אל העברים. —

(מט) **השמים כסאי** בדרך משל לסבר את האוזן כאשר נאמר בכרובים (שמות כה, כב.) — ובדברים האלה רמז להם במשפט כי השם לא יחרב ולא יהרס היכל קדשו, כי השם אינו צריך להיכל ולכל עבודת בני אדם כי הכל רחמים וחסד וחנינה. — והנה גם בירמיה נאמר הנביא (כב, ה.) ואם לא תשמעו **כי לחרבה יהיה הבית הזה.** והנה גם דברי דניאל וכו' (ט, כז.) אשר הגיד מקדש כי ישחת בית המקדש אחרי אשר יכרת המשיח ואין לו. —

נ הֲאִם־לֹא יָדִי עָשְׂתָה אֶת־כָּל־אֵלֶּה: נא קְשֵׁי עֹרֶף וְעַרְלֵי הַלֵּב וְהָאָזְנַיִם אַתֶּם תָּמִיד מִתְנַגְּדִים אֶל־רוּחַ הַקֹּדֶשׁ כַּאֲבוֹתֵיכֶם גַּם־אַתֶּם: נב אֶת־מִי מִן־הַנְּבִיאִים לֹא רָדְפוּ אֲבוֹתֵיכֶם וְהֵמִיתוּ אֶת־הַמַּגִּידִים מִקֶּדֶם עַל־אֹדוֹת בִּיאַת הַצַּדִּיק אֲשֶׁר עַתָּה מַסְגִּירָיו וּמְרַצְּחָיו אַתֶּם נִהְיֵיתֶם: נג אֲשֶׁר קִבַּלְתֶּם אֶת־הַתּוֹרָה בַּעֲרִיכַת מַלְאָכִים וְלֹא שְׁמַרְתֶּם: נד וּכְשָׁמְעָם אֶת־אֵלֶּה וַיִּדָּקְרוּ בִּלְבוֹתָם וַיַּחַרְקוּ אֶת־הַשִּׁנַּיִם עָלָיו: נה אַךְ הוּא בִּהְיוֹתוֹ מָלֵא רוּחַ הַקֹּדֶשׁ הִבִּיט אֶל־הַשָּׁמַיִם וַיַּרְא אֶת־כְּבוֹד אֱלֹהִים וְיֵשׁוּעַ עֹמֵד לִימִין

(נ) **האם לא ידי** עשתה כל אלה עניני כחי ועולם חולי — ולכן לא היתה כונת האל יתעלה בחת פקודיו לבנות לו משכן בעבורו, כי אם להריק שפעת רוחו על מקום מוכן מאז כאשר נאמר ביעקב וזה שער השמים. —

(נא) **קשי עורף** עקרו ביונית קשי צואר אשר לא יכופו ראשם תחת רצון ה' כי אם בשרירות לבם הרע ילכו. — **ערלי לב** עניינו לב מלא חרניות ואזנים אטומי משמוע. — **תמיד מתנגדים ברה"ק** לא לפעמים מפני חולשת הבשר אשר לא יכנע תחת רצון האל יתעלה כי אם **תמיד** מריבו כאבותיכם כמוהם אשר קמתם תחת אבותיכם. —

(נב) **את מי** כל הנביאים אשר היו נרדפו מחמת המקנאים **והמיתו** אלה אשר דברו בחזון על ביאת משיח לקיימו באחרית הימים **והוא** הוא אשר יאמרו לו שם **צדיק** כי אין עולה בו ולא לבד עשו זאת לנביאים כי אם גם אל הצדיק הזה אשר בא במלאות הימים, גם בו היתה ידם הרעה להסגירו בידי הגוים ולמרצחים. —

(נג) **בעריכת** בפני מערכות המלאכים עיין אגרת אל העברים ב, ב. —

(נד) **וידקרו** עקרו ביונית עבר בקרב לבו כחרב וכידון ובשרם נעשה חדודין חדודין ותרגומו הכון הוא ויחדו בלבבם. —

(נה) **אך הוא** וההפך סטפנוס **מלא רוח הקודש** תחת כי לבם הרה מאוד מלא הוא רה"ק מלא אהבה נגד שונאיו ומתקוממיו. — **וירא את כבוד אלהים** אף כי בעין בשר אלהים לא יראה מן בני איש, אך כבודו והוד זהרו יראה אשר כמו עלם הסמם לא תראה מעין ואך מגוזרה מודע. **עומד לימין** אלהים כלרך לשון בני אדם בקומו מכסאו להושיע כאשר נאמר יקום אלהים ויפוצו אויביו (תהלים סח, ב). —

הָאֱלֹהִים: נו וַיֹּאמַר הִנֵּה אֲנִי רֹאֶה אֶת־הַשָּׁמַיִם נִפְתָּחִים וְאֶת בֶּן־הָאָדָם עֹמֵד לִימִין הָאֱלֹהִים: נז וַיִּצְעֲקוּ בְּקוֹל גָּדוֹל וַיַּאַטְמוּ אֶת־אָזְנֵיהֶם וַיִּסְתָּעֲרוּ כְּאֶחָד עָלָיו: נח וַיַּשְׁלִיכוּהוּ אֶל־מִחוּץ לָעִיר וַיִּסְקְלוּהוּ וְהָעֵדִים הִנִּיחוּ אֶת־בִּגְדֵיהֶם לְרַגְלֵי נַעַר הַנִּקְרָא שָׁאוּל: נט וַיִּסְקְלוּ אֶת־סְטֵיפָנוֹס הַקֹּרֵא וְהָאֹמֵר אֲדֹנִי יֵשׁוּעַ קַבֵּל אֶת־רוּחִי: ס וַיִּכְרַע עַל־בִּרְכָּיו וַיִּצְעַק בְּקוֹל גָּדוֹל אֲדֹנָי אַל־תָּקֵם לָהֶם אֶת־הַחֵטְא הַזֶּה וְכַאֲשֶׁר אָמַר זֹאת יָשֵׁן:

(נו) **השמים נפתחים** נפתחו לפניו למען יראה בעודנו חי את כבוד אדניו אשר האמין בו ואשר בעבורו יהרג ויקבל מהר את כתר תפארת הולכי תם. —

(נז) **ויאטמו אזניהם** אף כי ערלי לב וחרשי אזן היו בכל זאת האטימו אזנם למען לא ישמעו אף מלה אחת מכל אשר דבר. — **ויסתערו** ויפלו עליו להדיחו ממלבו ומקומו בו עמד. —

(נח) **מחוץ לעיר** כי אין סוקלין בירושלים. — **והעדים** אשר ידם תהיה בו בראשונה להמיתו פשטו בגדיהם מעליהם למען יוכלו להשליך עליו את האבנים ולא ילאו. —

(נט) **בשועו אל אלהים** הודה כי הוא אדוניו והוא הוא המושיע. **קבל את רוחי** אליך אל המקום אשר הכינות אל עושי רצונך. —

(ס) **בקול גדול** הנה קראו בקול גדול להמיתו ולסקלו והוא קרא בקול גדול למען כולם ישמעו ולכולם יודע אחרים אים דבק באלהיו ובמשיחו. — **ישן** בצדיקים לא תשלוט המות כי אם תרדמה ושינה נופלה עליהם עם רוחם תשוב אל אל. —

מבוא תמה המליקים נגד אלה אשר באו בסוד ה' ותשימו לא סככה, אך להפך הגדילו שנאתם, גם שאול הנער היה בקושרים עם אלה אשר על פיהם הומת סטפנוס וגם נפשו רצתה במותו. גם בירושלים רבתה המהומה והמלוקות הגדילו וכוננו אל אלה אשר חרפו נפשם למות על כבוד שם משיחו, ובפני כל איש גדלו ורוממו שמו יחדיו ובסוד ישרים ועדה הודו ולא כחשו אמונתם בו מבלי יראת איש. אכן המקום צר להם עוד ישבו בה. לכן נפוצו הנה והנה בכל גבולי שומרון ויהודה. — אך השליחים עמדו כראוי מועלך לא חתו מפני איש פסוק ב. — קבורת סטפנוס — שאול רודף כל הקהלות מסביב לירושלים ואת אשר האמינו במשיח ה' נתן במשמר — והנה אלה הנפוצים

ח א ושאול היה נאות להרגתו ותהי ביום ההוא רדיפה גדולה על־הקהלה אשר בירושלם וכלם נפוצו בכל גלילות יהודה ושמרון זולתי השליחים׃ ב ויאספו את־סטיפנוס אנשים חסידים

כאשר עזבו את ירושלים מכון שבתם לא שמו רסן למו פיהם כי אם בכל מדרך כף רגלם ובכל המקומות אשר באו שמה ספרו תהלת ה' ועוז משיחו כי הוא יעמוד לימין מאמיניו בו — פס' ד' — גם פיליפוס בבואו לערי שומרון קרא להם מלכות השמים בכח שם משיחנו ונפלאות רבות אשר הוא עשה היו הסבה כי רבים וכן שלמים האמינו בישוע ולבשו חדוה ועוז — פ' ט' — שמעון הקוסם התעה רבים בכזביו, אכן גם הוא החל להאמין בישוע וישב עם פליפי. — פ' יד' — אל השליחים בירושלים נודע כי אנשי שומרון קבלו בשורת אלהים ממלכות השמים ושלחו שמה את פטרוס ויוחנן למען ישפיעו להם שפעת רוח הקודש — פ' יח — ובראות שמעון כי צלחה רוח הקודש על אלה יושבי שומרון אז גם הוא חפץ לקחת כמוהם כמוהו את רוח הקודש בכסף אשר אוה לתת להם מחירה — ויוכח אותו פטרוס לשוב מדרכו הרעה ולהתפלל אל ה' אולי ירפא — פ' כה — ומלאך ה' העיר את פליפוס כי ילך הנגבה עזה — וימצא איש כושי בשובו מהשתחוות בירושלים קרא בספר ישעיהו ויבאר לו דברי הנביא ויאמן בהם ובמשיח אשר בשר לו, ויטבל. ורוח אלהים נשא אותו מאתו. — פ' לט. —

(א) ושאול וכו' עניינו גם נפשו כמוהם כמוהו חפץ כי יומתו אלה אשר בשם משיח צדקנו יקראו על כי ראה כי חפץ לבם הרע להמית את סטפנוס הצליח ועל כי חמו העם על הנבלה אשר נעשתה בקרבם חיש מהר הרבו אלה שונאי משיח ה' שנאתם אף קנאתם והגדילו לעשות כל אשר בכחם לרדוף גם את שארית הקהל אשר נשארה בירושלים המאמינים בה' ובמשיחם. — ביום ההוא רבתה השערוריה בתוך ירושלים והמיתו רבים. — וכולם עניינו כמעט כולם כי רבים הושמו בכלא ובבית הסוהר. — זולתי השליחים כי אלה נשארו בירושלים כעצת רוח הקדש להיות למשען ולמנוס אל אלה אשר בבתי כלא החבאו ואל יתר הפליטה אשר נתנו די ספוקם למו. —

(ב) אנשים חסידים אשר באו בברית משיחם כבדוהו את סטפנוס בקבר וספדוהו כי לא כאחד הנבלים הומת כי אם על האמינו בה' אלהיו ובמשיחו ולא ירא ולא חת לבו מפני אלה הסנהדרין. —

ויעשו עליו מספד גדול׃ ג אך שאול החריב את־הקהלה בבואו פנימה מבית אל־בית סחב אנשים גם נשים ומסגיר אל־משמר׃ ד אז אלה הנפוצים שוטטו ויבשרו את־הדבר׃ ה אך פילפוס ירד לעיר שמרון וקרא להם את־המשיח׃ ו ויקשיבו ההמונים בלב אחד אל־הנאמרים בפי פילפוס בשמעם ובראותם את־האותות אשר עשה׃ ז כי מרבים

(ג) וכבוד הזה בו כבדו את גוית סטפנוס הגדיל מדורת אש חמתם, ולכן גם חרון שאול אשר ידו היתה בחברת הרשעים גדול עד מאד — את הקהילה כרסמה כחזיר מיער — מבית אל בית לא היה די לו לרדוף את אלה אשר בגלוי כבדו שם משיחם כי אם גם בבתים הלך מבית אל בית אולי ישמע דבר על ידו יוכל להשקיט חרונו ולנקום נקמתו אשר יום יום גדלה. — סחב מבלי דרוש וחקור אחרי האמת האם נכון הדבר כי אם כל נפש מאיש עד אשה אשר לא ישרה בעיניו סחב והשליך אל המשמר והיו נעצרים שם עדי יעמידם לפני שופטיהם למשפט. —

(ד) ואלה הנרדפים באף מבלי חשך הבינו והכירו כי יד ה' עשתה זאת למען גם בארצות אשר בהן ידרוכו כף רגלם תהלת ועוז משיחו יספרו ויבשרו לצדקו ועל ידם תרבה הדעת את משיחנו עד מאד ויבשרו את הדבר אשר היה מקדם בטרם הרים יולדו הוא משיח ה' והוא המימרא אשר על ידה נעשה אשר נעשה. —

(ה) לעיר שומרון משטמת אנשי שומרון נגד בני ישראל היתה גדולה עד מאד בימים ההם. ויען כי גם משיח צדקנו עשה גדולות ונפלאות בערי שומרון לכן ירד פליפוס שמרונה כי שם משיח צדקנו שם היה נודע לרבים אשר האמינו בו. — ובתחלה לא הורשו ללכת בערי שומרון (מתי י, ה). — אך המשיח לפני עליתו לשמים צוה אותם כי אחרי שפיכת רוח הקדש עליהם יבשרו בראשונה בירושלים ויהודה ואז בשומרון ובכל העמים עד קצוי הארץ וכי גם המה בו ירוחמו בהאמינם בו, כי גם בעבורם שופך דמו. —

(ו) ההמונים הקשיבו אל אמרי פיו הפך אלה הרשעים אשר כפתן חרש יאטימו אזנם. — בפי פליפוס הוא היה אחד משבעה גבאי הצדקה על ידם מלאו טרף אלה האנשים אשר באו בסוד ובחברת המאמינים במלכם ובמשיחם, אכן אחרי כי אנשי החברה גורשו ונפוצו אנה ואנה ולא מלאה ידו עבודה כמאז, לכן שם לדרך פעמיו, לבשר בשורת מלכות השמים בערי

אֲשֶׁר הָיוּ לָהֶם רוּחוֹת טְמֵאוֹת הֵן בְּצַעַק בְּקוֹל גָּדוֹל יָצְאוּ וְרַבִּים נְכֵי־אֵבָרִים וּפִסְחִים נִרְפָּאוּ׃ ח וַתְּהִי שִׂמְחָה גְדוֹלָה בָּעִיר הַהִיא׃ ט וְאִישׁ אֶחָד שְׁמוֹ שִׁמְעוֹן הָיָה מִלְּפָנִים בָּעִיר הַהִיא קֹסֵם קְסָמִים וּמְהוֹלֵל אֶת־עַם שֹׁמְרוֹן בְּאָמְרוֹ לִהְיוֹתוֹ עַצְמוֹ אִי־זֶה גָּדוֹל׃ י אֲשֶׁר אֵלָיו הִקְשִׁיבוּ כֻלָּם מִקָּטֹן וְעַד־גָּדוֹל בְּאָמְרָם זֶה הוּא גְּבוּרַת הָאֱלֹהִים הַגְּדוֹלָה׃ יא וְהִקְשִׁיבוּ אֵלָיו בַּעֲבוּר הוֹלְלוֹ אֹתָם זְמַן רַב בִּקְסָמִים׃ יב אַךְ כַּאֲשֶׁר הֶאֱמִינוּ לְפִילִפּוֹס הַמְבַשֵּׂר אֶת־הַדְּבָרִים עַל־אֹדוֹת מַלְכוּת הָאֱלֹהִים וְשֵׁם יֵשׁוּעַ

שומרון. — את האותות אשר עשה נגד כל העם ומתנת האותות היתה לכל המאמינים, לא כן מתנת הרוח. —

(ח) ותהי שמחה על הבשורה אשר שמעו כי לא תגרע נחלתן במלכות השמים מנחלת בני ישראל ולכן אמר משיח צדקינו כי אנשי שומרון יעידו בהם אם בקרבם נעשו נפלאות גדולות (מתי יב, מא, מב). —

(ט) שמעון שמו בעיר הזאת בא בשר פיליפוס את מלכות האלהים בה קסם שמעון קסמים — את עם שומרון ענינו בהתעו את יושבי העיר הזאת בכזביו ובשקריו אשר אין שחר למו, והתעום באחיזת עינים כי איש גדול הוא ובידו לעשות גדולות ונפלאות. —

(י) הקשיבו חרדו לקראתו לשמוע מה בפיו, בחשבם כי לו העוז והמשרה ממעל ולא ידעו ולא הבינו כי רוח שקר בלבו וכי בשקריו אשר אין שחר למו יפתם. — כל העם אמרו עליו כי זה הוא גבורת האלהים יען כי על ידי אחיזת עינים נתנה לו כח והאמץ לעשות גדולות ונפלאות ככל אשר יחפוץ. —

(יא) והקשיבו אליו כולם כאיש אחד לא נתנו מקום בלבבם להרהר אחריו על כי מנעורים גודלו להאמין במשאות שוא ומדוחים כאלה אשר אין שחר למו. וכמאמר חז"ל שבשתא כיון דעל על (פסחים דף קיב). —

(יב) כאשר האמינו בבשרו בשורת מלכות האלהים, וכי המשיח בא לבער השטן וכל כזביו מן הארץ, שם ישוע הוא השם הנעלה על כל השמות ואך לו שם עולם אשר לא יכרת, וכל המאמינים בשמו יושעו תשועת עולמים ומבלעדו לא נתן שם בו יבוא אדם אל המנוחה ואל הנחלה לרשת חיי עולם. — נטבלו ענינו באו בברית המשיח על ידי הטבילה לסליחת החטאות ולקבל מתנת רוח הקדש. —

הַמָּשִׁיחַ נִטְבָּלוּ גַּם אֲנָשִׁים גַּם נָשִׁים׃ יג וְשִׁמְעוֹן גַּם הוּא הֶאֱמִין וְכַאֲשֶׁר נִטְבַּל הָיָה דָבֵק אֶל־פִּילִפּוֹס וּבִרְאוֹתוֹ אוֹתוֹת וּגְבוּרוֹת גְּדוֹלוֹת נַעֲשׂוֹת וַיִּשְׁתּוֹמֵם׃ יד וְכַאֲשֶׁר שָׁמְעוּ הַשְּׁלִיחִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַםִ כִּי קִבְּלָה שֹׁמְרוֹן אֶת־דְּבַר הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁלְחוּ אֲלֵיהֶם אֶת־פֶּטְרוֹס וְאֶת־יוֹחָנָן׃ טו אֲשֶׁר־הֵם בְּרִדְתָּם הִתְפַּלְלוּ בַּעֲדָם כִּי יִקְחוּ אֶת־רוּחַ הַקֹּדֶשׁ׃ טז כִּי עוֹד לֹא נָפַל אַף־לֹא עַל־אֶחָד מֵהֶם אַךְ לְבַד נִטְבָּלִים הָיוּ בְּשֵׁם הָאָדוֹן יֵשׁוּעַ׃ יז אָז שָׂמוּ אֶת־יְדֵיהֶם עֲלֵיהֶם וַיִּקְחוּ אֶת־רוּחַ הַקֹּדֶשׁ׃ יח וּבִרְאוֹת שִׁמְעוֹן כִּי בִּסְמִיכַת יְדֵי הַשְּׁלִיחִים נִתַּן רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וַיַּגֵּשׁ לָהֶם

(יג) ובראות שמעון מעשה ה' הגדול אז חרד וגם הוא שב מדרכו הרעה. — נטבל לא באמונה לבדה כי אם גם בטבילה חזקו בריתם ואמונתם. היה דבק ללמוד מאתו את דרך ה' ומשיחו — וישתומם ענינו התפלא עד מאוד בראותו ההבדל הרב בין הגדולות והנפלאות אשר נעשו בכח שם משיח צדקינו ובין אלה השקרים אשר הוא עשה בהתעותו את העם בכזביו ובשקריו באחיזת עינים באין שורש ובאין ענף — כי כל מעשיו היו על ידי השטן אבי הכזב.

(יד) שמעו השליחים אשר לא סרו מירושלים כי יושבי שומרון קבלו את דברי הבשורה אשר בשר למו ולא לבד כי שמעוהו והקשיבו אוזן אל הדברים כי אם גם קבלוהו. — פטרוס ויוחנן לעזור את פילפוס, כי כמוהו כמוהם נכספה וגם כלתה נפשם להרבות דעת ה' ומשיחו בכל הארץ. —

(טו) התפללו בעדם כי יקחו מתנת רוח הקדש והרוח הקדש המוזכר פה איננו רוח המקדש, כי קבלוהו כבר בהאמינם ובהטבלם כי אם מתנות הרוח לעשות נפלאות. —

(טז) לא נפל עוד לא צלח עליהם — נטבלים היו ענינו על פיו פוקדו להטבל בשמו ולהאמין בו, ולקחת חלק ונחלה במותו ובקומו מעם המתים ונצח גבורת המות לשבת לימין עליון. —

(יז) את ידיהם היא הסמיכה הידועה (עיין לעיל פרק ו, ו.) ובסמיכה הזאת יתפללו כי ישלח אלהים ממעון קדשו רוחו עליהם לעשות גדולות ונפלאות למען יראו כולם כי שם ה' נקרא עליהם וכי בכל אשר הם עושים ברכת ה' עליהם ועמהם. —

(יח) ובראות שמעון כי אחרי אשר סמכו אלה השלוחים את ידיהם

כֶּסֶף׃ יט לֵאמֹר תְּנוּ גַם־לִי אֶת־הַשִּׁלְטוֹן הַזֶּה לְמַעַן כָּל אֲשֶׁר אָשִׂים אֶת־יָדַי עָלָיו יִקַּח אֶת־רוּחַ הַקֹּדֶשׁ׃ כ וַיֹּאמֶר אֵלָיו פֶּטְרוֹס כַּסְפְּךָ אִתְּךָ יְהִי לַאֲבַדּוֹן יַעַן דִּמִּיתָ כִּי מַתְּנַת הָאֱלֹהִים בְּכֶסֶף תִּקָּנֶה׃ כא אֵין לְךָ חֵלֶק גַּם־לֹא גוֹרָל בַּדָּבָר הַזֶּה כִּי לְבָבְךָ אֵינֶנּוּ יָשָׁר לִפְנֵי הָאֱלֹהִים׃ כב לָכֵן שׁוּב מֵרָעָתְךָ זֹאת וְהִתְפַּלֵּל לֵאלֹהִים אִם־אוּלַי תְּסֻלַּח לְךָ מְזִמַּת לִבֶּךָ׃ כג כִּי בִמְרֹרַת לַעֲנָה וְחַרְצֻבּוֹת רֶשַׁע אֲנִי רֹאֶה כִּי יֶשְׁךָ אָתָּה׃ כד וַיַּעַן שִׁמְעוֹן וַיֹּאמַר הִתְפַּלְלוּ אַתֶּם בַּעֲדִי אֶל־יְהוָה לְמַעַן לֹא־יָבוֹא עָלַי מְאוּמָה מִן־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם׃ כה אָז הֵם

עליהם ללא עליהם רוח הקדש ונהפכו לאנשים אחרים — ויגש עניינו לא היה די לו במתנת הרוח כי אם בקש בתתו כספו להם יאצל עליו פי שנים ברוח, כי גם הוא כאחד מן השליחים וראשי המורים יוכל להשפיע ולהטיף הרוח ככל אשר יחפוץ אל איש ואיש. ואולת הזאת היתה לו לכלימה בחשבו כי מתנות כאלה בכסף ובמחיר תקנינה, כמו שדה או לחם. —

(כ) כספך אתך את הכסף אשר אספת וגנבת בקמצך קמץ, אתך יהיה לאבדון, לא תגיע טובה אליך מן הכסף אשר לא ביושר ולקט אספת ורכשת וכאשר בא כן ילך, וכאשר נאמר באיוב כחיל תמורתו ולא יעלוס וכן היא משל בפי כל העם: Wie gewonnen, so zerronnen.

(כא) חלק עניינו נחלה או קנין — בדבר הזה אשר בקשת לקבל בעד הכסף. — או עניינו להיות כמוני משרת את הדבר — כי לבבך כל הלבבות דורש אלהים, לפניו נגלו תעלומות וקרב איש והוא אשר עיניו ישטטו בכל יודע כי ממקור משחת נבעו. —

(כב) שוב מרעתך והכנע בתפלה לפני אלהים כי יסיר מקרבך לב האבן ושרש פרה ראש ולענה כי אלהינו ירבה לסלוח ויורה חטאים בדרך. — אולי תסלח לא היה כמסופק בדבר אך הוא דרך תפלה ובקשה. —

(כג) חרצובות רשע הרשעה אשר בקרבך היא אחוזה ונקשרה עמו בקשר אמיץ וחזק בחרצובות כמו במוסרות או כמו בריחי ברזל אשר יחברו שני קרשים יחד למען לא יזוחו ולא יפרדו זה מזה. —

(כד) התפללו אתם על כי ראה כי אלה השליחים הכירו מצפוני לבבו כי ברע המה, לכן ירא מהתפלל בעדו אך בקש כי המה יתפללו בעדו. —

כַּאֲשֶׁר הֵעִידוּ וְדִבְּרוּ אֶת־דְּבַר הָאָדוֹן שָׁבוּ יְרוּשָׁלַיְמָה וּבִשְּׂרוּ רַבִּים מִכְּפָרֵי הַשֹּׁמְרֹנִים׃ כו וּמַלְאַךְ יְהוָה דִּבֶּר אֶל־פִּילִפּוֹס לֵאמֹר קוּם וָלֵךְ הַנֶּגְבָּה עַל־הַדֶּרֶךְ הַיּוֹרֵד מִירוּשָׁלַםִ עַזָּתָה זֶה חָרֵב הוּא׃ כז וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וְהִנֵּה אִישׁ כּוּשִׁי סָרִיס שַׁלִּיט לְקַנְדָּקָה מַלְכַּת הַכּוּשִׁים אֲשֶׁר הָיָה עַל כָּל־אוֹצָרָהּ אֲשֶׁר בָּא יְרוּשָׁלַיְמָה לְהִשְׁתַּחֲוֺת׃ כח וְהָיָה שָׁב וְיוֹשֵׁב עַל־מֶרְכַּבְתּוֹ וַיִּקְרָא בִּישַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא׃ כט וַיֹּאמֶר הָרוּחַ אֶל־פִּילִפּוֹס גַּשׁ וּדְבַק אֶל־הַמֶּרְכָּבָה הַזֹּאת׃ ל וַיָּרָץ שָׁמָּה פִּילִפּוֹס וַיִּשְׁמַע אֹתוֹ קֹרֵא בִּישַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא וַיֹּאמֶר הַאֻמְנָם אַתָּה מֵבִין אֶת אֲשֶׁר אַתָּה קֹרֵא׃

(כה) שבו ירושלימה לשמח נפש השולחים. — מכפרי השומרונים בכל מקום אשר באו בין בעיר בין בכפר בשרו לדק בקהל רב, ולא כחדו הבשורה אחת לשונם כבעיר הגדולה כן בכפרים. —

(כו) מלאך הוא מלאך המשרת כאשר נאמר בתהלים מלאכיו משרתי רצונו — חרב הוא לדעת קצת המבארים עניינו חרב הוא על הדרך כי דרך היורד עזתה הוא בין המדבר, ולפי קצת הוא חרב על עזה החרבה ונהרסה מעת נכבשה תחת יד אלכסנדר מוקדן. —

(כז) ויקם וילך לא התעלל אף התמהמה אף רגע כי אם חיש מהר מלא אשר נאמר לו. — כושי כמו הלא כבני כושיים אתם לי, והוא איש אשר עור בשרו שחור משחור וכמוהו היהפך כושי עורו (ירמיה יג, כג.) — מלכת הכושיים שמתהו לסוכן ולמושל בכל ביתה ובכל אשר לה ועל פיו יצא ויבא כל דבר. — להשתחות לתת כבוד לאל השוכן בירושלים ושם התיהד והחל לקרוא בכתבי הקדש ובספרי הנביאים. —

(כח) והיה שב עקרו ובשובו מירושלים מבית אלהים. — על מרכבתו גם בעת נסעו לא חדל מלהגות בתורת ה', תמיד תורת אלהיו היתה אתו. ומאת אלהים היתה נסבה כי יפגשהו בדרך, כי בירושלים היו שונאי משיח ה' רבים, ואלה לא יכלו להורות אותו את דרך החיים ודברי הנביאים. —

(כט) גש ודבק עניינו התחבר אליו ושבית מרוצת המרכבה למען ידבר עמו ויבאר לו אמרי בן אמוץ אשר נבא על משיח צדקינו. —

(ל) וירץ לא הלך כאשר השכן מנועד ומאז, כי אם רץ למלאות את אשר יעץ אלהיו. והנה אלה הצדיקים עושי רצון האל ירוצו ויעופו לעשות את אשר צוה ובמצותיו יען כי חפצו לכן ירוצו ילכו ולא ייעפו. —

לא ויאמר איך אפוא אוכל אם־איש לא־ינהל אתי ויבקש מאת פילפוס כי יעלה וישב אתו׃ לב ומקום הכתב אשר קרא היה זה כשה לטבח יובל וכרחל לפני גוזזיה נאלמה כן לא יפתח פיו׃ לג בעצרו משפטו לקח ואת־דורו מי ישוחח כי נגזרו מהארץ חייו׃ לד ויען הסרים את־פילפוס ויאמר אני שאל מאתך על־מי הנביא מדבר זאת האם על־עצמו או־על־איזה אחר׃ לה ויפתח פילפוס את־פיו ויחל מן־הכתב הזה ויבשר אתו את־ישוע׃ לו וכאשר נסעו על־הדרך ויבאו אל־מקום מים אחד ויאמר הסרים הנה מים מה מנע אתי

(לא) אתה מבין הבאת אל עמקי ושרשי הענינים על מי ירמזו? — אוכל חסר הפעל ועניינו להבין אמרי הנביא מבלי עזר מורה אשר יורני דעת להבין אמרי החוזה, כי סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם. והפסוק הזה המדבר מעניני ומקורות משיח צדקנו הוא בישעיהו נג, ושם נאמר כי משיח צדקנו לא יצעק ולא ישמיע בחוץ קולו כי גוו יתן למכים והוא כשה יובל לטבח כן הוא יובל להיות קרבן עולמים לכפרת פשע בעד כל יושבי תבל ושוכני הארץ, להתם פשע ולחתום חטאת, ולא יפתח פיו כי אם בנפש חפצה סבל מר המות, כאשר גזרה חכמתו מני קדם. ופסוק זה, באמרו כן בני ישראל פה אחד על מלך המשיח. —

(לג) בעצרו משפטו בישעיה נאמר מעוצר וממשפט לקח. והענין הוא העונש והמשפט אשר עליו עבר, בעבור חטאינו אשר הוא עליו לקח על כי אין לאל ידינו למצוא כפר נפשינו מבלעדיו ולכן נכמרו נחומיו עלינו ובא [illegible] לשלם ולכפר בעדינו לפני ה'. — ואת דורו מי יוכל לספר כל מעשיו אם יחיה חיי עולמים עד אין קץ ותכלית. — נגזרו ענינו יומת כפי הנאמר בדניאל הנביא ט, כו: יכרת משיח ואין לו. —

(לד) על עצמו ענינו האם הנביא ראה בחזון את אשר יקרה לו או היה החזון על איש אחר אשר לא ידעהו. —

(לה) ויבשר אותו את ישוע אמרי החוזה ירמזו על ישוע משיח צדקנו וישוע הוא המיועד מאת אלהים להיות מושיע את כל בני האדם יושבי חלד ולמות ושם הזה רק הוא נתן להושע בו תשועת עולמים ובו נכללו כל תורת הברית החדשה, לכן השם הזה הוא נעלה ונשגב מכל השמות. —

(לו) אל מקום מים בלי ספק הורהו כל תורות הברית החדשה וכי

מהטבל׃ לז ויאמר פילפוס אם־אתה מאמין מכל־לבבך מתר הוא ויען ויאמר אני מאמין כי ישוע המשיח בן־האלהים הוא׃ לח ויצו כי תעמד המרכבה וירדו שניהם אל־המים גם־פילפוס גם הסרים ויטבל אתו׃ לט וכאשר עלו מן־המים רוח יהוה חטף את־פילפוס ולא־ראה אתו הסרים עוד כי הלך על־דרכו שמח׃ מ אך פילפוס נמצא באשדוד ובעברו בשר את כל־הערים עד אשר בא אל־קסריא׃

וכי אדוננו צוה ופקד כי כל אשר יטבלו ויאמינו בשמו יושעו תשועת עולמים. — מהטבל מי האיש או מה הדבר אשר יעצור אותך לעשות לי כאשר צוית את האדון? —

(לז) מכל לבבך מבלי את מקום לספק, ויחפוץ כי הוא יודה בפה מלא את אשר בקרבו האם לבבו נכון עמו כי ישוע הוא המשיח. ובן אלהים הוא המימרא זה הוא הדרך הקצר אשר אחז, אכן בדבריו האלה נכללו שארי עקרי האמונה כי נצלב וקם מקברו ביום השלישי לסליחת חטאים ובו יושעו כל בני אדם יחדיו. —

(לט) עלו מן המים וכו' רוח אלהים נשאו כאשר נאמר (יחזקאל יא, כד. ובמלכים א, יח, יב.) — ולא ראה אותו כי הסרים נסע אל ארצו ופילפוס הלך לדרכו לבשר. —

(מ) באשדוד עיר מערי לפלשתים אשר שם היו עובדי וכהני הדגון. בשר בכל מקום בואו בשר את יושביו את בשורת מלכות האלהים כל איש כי רוח אדוניו היה אתו. —

מבוא את קנאת שאול עוד להטה ובערה באלה אשר האמינו במשיח ולא היתה בקושרים עם הכהן הגדול. והוא שלחהו לדמשק ובקש אלה המאמינים בכל המקומות אשר החבאו למען באזיקים יביאם ובבתי כלא יחבאו. פ' א—ג. בלכתו מאור מאת האדון הגיה לו מסביב. ונפל ארצה ושמע הקול למה תרדפני שאול. — ידבר האדון אליו כי ישים לדרך פעמיו ללכת העירה ושם יאמר לו מה יעשה. פ, ג—ח. האנשים אשר היו עמו לא ראו איש אך קול דברים שמעו. גם עיני שאול כהו לא יכול לראות דבר, ויוליכוהו דמשק; ובמראה נראה האדון אל חנניה בעיר דמשק כי יבקש את שאול אשר יבא דמשק לשים ידיו עליו להסיר עורת עיניו, פ, ח—יז. ויעש כאשר דבר אליו האדון וכרגע שב אליו אור עיניו כבראשונה ויטבל, ואחרי ימים אחדים החל

ד ויפל ארצה וישמע קול אמר אליו שאול למה אתה רדף אתי׃ ה ויאמר מי אתה אדני ויאמר האדון אנכי ישוע אשר אתה רדף אתו קשה לך לבעוט על־דרבנות׃ ו וברעדו ובהשתוממו אמר אדני מה אתה רצה כי אעשה ויאמר האדון

חסד ורחמים. אם האדם ילך שובב בדרך לבו אל כל מקום אשר יהיה רוח תאותו ללכת שמה ילך אז חסדי ורחמי ה' כי לא תמו יכמרו נחומיהם עליו ורוח ממרום ממקום קדשו ישלח אורה להאיר חשכת לבבו לראות כי רגליו בפח ופחת נלכדים ולהשיבו מדרך פשעו, כמאמר נעים זמירות ישראל: שתה עונותינו לנגדך עלומינו למאור פניך. —

(ד) ויפול. שאול אשר הלך עד הנה חשוכים ואין נוגה לו, לא עצר כח לעמוד על רגליו מפני זהר אלהי אשר פתאום מסביב לו היה, וכאשר יהושע נפל על פניו בהביטו את המלאך עומד לנגדו. — שאול שאול: לשון חיבה כמו: אברהם אברהם (בראשית כב, יא.) משה משה (שמות ג, ד.). — למה אתה רודף אותי ברדפך אחרי אלה אשר יאמינו בי ואשר בשמי נקדשו אשר בעבורם נתתי נפשי כפר פדיון נפשם ולא די לך לרדוף אחרי תלמידי ובחירי אשר בירושלים אשר את שמי יקדישו ויפארו, כי אם גם בדרך רחוקה תשא לחפש אחרי תלמידי ומאמיני בי למען תאסרם ותשימם בכלא אלה אשר לא פעלו און ולא רע עשו הלוא בכל צרותם לי צר והנוגע בהם נוגע בבת עיני באהבתי ובחמלתי אני גאלם ואנטלם ואנשאם כל ימי עולם. — וכן הוכיח הנביא את בני ישראל באמרו: עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתיך ענה בי (ג, ג.) —

(ה) ויאמר. שאול ענהו לאמר מי אתה אדוני? וכרגע שמע את המענה מי הוא. — אנכי ישוע הצלוב אשר אתה רודף ברדפך אחרי אלה אשר שמי יקדישו ויעריצו וגאולת עולם היתה להם בשפכי דמי בעבורם. — לבעוט על דרבונות הדרבן הזה הוא מייסר הפרה לתלמיה ואם תבעט נגדו אזי תבחק ותנזק מקוץ הדרבן כן גם אתה תנזק אם כתף סוררת תתן וכאשר אמר ירמיהו (כ, יא.) וה' אותי כגבור עריץ על כן רודפי יכשלו ולא יכלו בושו מאוד כי לא השכילו כלמת עולם לא תשכח. —

(ו) וברעדו. בעת כי ירא איש כי אפס כחו ואין לאל ידו לנוס כי יד ה' היתה בו בכל מקום מדרך כף רגלו ואף מקלט הארץ משאול תחתית תוציאהו להראות גדלו ורום ידיהו כי נשאה אז יחרד וילפת יבוש ויכלם וילבש

אליו קום ולך העירה ושם ידבר לך מה־צריך לך לעשות׃ ז והאנשים הנסעים עמו עמדו משתאים אמנם שמעים את־הקול אך איש בלתי ראים׃ ח ויקם שאול מן־הארץ אך בהפתח עיניו לא ראה איש ויוליכו אתו ביד ויביאהו אל־דמשק׃ ט והיה שלשת ימים בלתי ראה ולא אכל גם־לא שתה׃ י ויהי תלמיד אחד בדמשק ושמו חנניה ויאמר אליו

עצבת ויכניע לבבו הערל. — העירה דמשק אל המקום אשר אליו נכספה וגם כלתה נפשו, אך שם לא יעשה אל כל אשר לבו יענו כי אם אשר יאמר לו זאת יעשה. —

(ז) הנוסעים עמו למען יהיו בעזרו לרדוף ולאסור אלה אשר יאמינו במשיח אלהי יעקב. — עמדו נבהלו ונחפזו גם המה לבשו חרדות מן המראה והקול אשר שמעו ולא ידעו מאין מוצאו ומבואו. — משתאים על הוד וזהר אשר מסביב לשאול ראו, אך לא ידעו מאין הקול כי איש לא ראו. —

(ח) ויקם אז ויוקם כחו אפס ולא היה לאל ידו לעמוד מבלי עזרת האנשים אשר היו עמו לסמכו. — לא ראה איש עיניו כהו מרוב הזהר אשר יגיה עיני חשכת לבבו. — ויוליכו לא נעצר על מקומו ולא עמד או שב ירושלימה כי אם סר מן המקום ללכת דמשק לשמוע מה יענה אדונו אף כי לא יוכל לראות. והנה האנשים אשר הובאו עמו למען יהיו בעזרו להכרית כל אשר בשם ישוע נקרא, אלה האנשים הוליכוהו למען עלה. אדוניו חמלה לבשר ענוים ישועה, על כן יאמר משל הקדמוני: מתוק האור וטוב לעיני בשר לראות השמש, לאורו יעוף חשך, ומדבש ונופת צופים ינעם אור אלהי, לאורו תברח הרשעה וכל עולתה תתבלע. —

(ט) שלשת ימים למען עיני שכלו יפקחו עיני בשרו אשר נחשכו. — ולא אכל, ענה בצום נפשו בהשתוחח עליו נפשו בעת זכרו הימים אשר חלפו ואשר הוא היה בעוכרי אלה הישרים בלבותם אשר לא פעלו און רק להאמין בשם משיחם לרדפם על כלותם לדברו עתה באמונה כי זה היא באמת המשיח אשר קם מעם המתים ונשא לאדון החיים והכבוד. —

(י) תלמיד אשר האמין במשיחו, ונקרא בשמו, ולפי דעת קצת היה אחד משבעים תלמידי ישוע והוא היה נשלח מן אלה השליחים אשר ישבו בירושלים לבשר בשורת מלכות השמים אל יושבי דמשק. הנני אדוני הנה אני

הָאָדוֹן בְּמַרְאֶה חֲנַנְיָה וַיֹּאמַר הִנְנִי אֲדֹנָי׃ יא וַיֹּאמֶר הָאָדוֹן אֵלָיו קוּם וְלֵךְ אֶל־הָרְחוֹב הַנִּקְרָא יָשָׁר וּדְרֹשׁ בְּבֵית יְהוּדָה לְאִישׁ שָׁאוּל שְׁמוֹ תַּרְשִׁישִׁי כִּי הִנֵּה הוּא מִתְפַּלֵּל׃ יב וְרָאָה בְּמַרְאֶה אִישׁ חֲנַנְיָה שְׁמוֹ בָּא פְנִימָה וְשָׂם יָד עָלָיו לְמַעַן יִרְאֶה עוֹד׃ יג וַיַּעַן חֲנַנְיָה אֲדֹנָי שָׁמַעְתִּי מֵרַבִּים עַל־אֹדוֹת הָאִישׁ

עבדך לעשות רצונך חפצתי, הנני לעשות את אשר אצוה. עלי ופקודתך שמרה רוחי. —

(יא) **אל הרחוב** לאות כי ישרים דרכי ה׳ צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם ואוהבי ה׳ ילכו וירוצו ולא ייעפו אין נכשל ועקש בארחותם. — **ודרוש** בקש ושאל בתוך אל איש יהודה אחרי איש אשר נטה לגור וללון פה וזה טרסוסי. טרסוס היתה עיר ואם בפלך קיליקי ועל חוף הימים היא יושבת אליה גוים מקצוי הארץ בעזבוניהם ובמערביהם אף רכולתם באו. — **שאול** איש ימיני, השם הזה נתן לפנים לבן קיש הראשון למלכי ישראל אשר נזר המלוכה הושם על ראשו ואשר נמשח בשמן משחת קודש וזכרו כיין הטוב ומאז לשם ולתהלה בתוך בני ישראל וביחוד בין אנשי בני בנימין היה השם הזה נבחר. ולכן נקראו בנים רבים בשם הזה. — **הוא מתפלל** ישפוך שיחו לפני אל כי יעטוף רוחו. ראשית התשובה היא התפלה לחלות פני אלהים כי לא יבוא במשפט אתו כי לפניו לא יצדק כל חי, באשר לבו יודע כי המרה רוחו את פי אל. וסר ממדרכיו ויתור אחרי לבבו הזונה ואלהים קדושים הוא יודע כל מחשבותינו ובוחן כליות ולב הוא. ואז ילבש בשת ויבוש ויכלם וירע בעיניו הרע אשר עשה ושב ונחם ויחזיק בדעתו להיות כבריאה חדשה. —

(יב) **וראה** עיניו ושאול גם היה ראה במראה. קרוב אלהים לנשברי לב ואת דכאי רוח יושיע והלא אשר לפניו מקירות לבבם ישפכו שיח כי יכפר להם את חטאותם ישמע, כי הוא מרבה לסלוח. וגם שועת שאול שמע ולכן הודיעהו במראה הנבואה כי איש בשמו חנניה אליו יבוא. — **חנניה** חן אלהים, אלהים יחון אשר יחון, וירחם את אשר ירחם. — **ושם ידו** על שאול להסיר חשכת עיניו. —

(יג) **מרבים** לא מאיש אחד או משנים שמעתי את אשר נאמר על האיש הזה ומעשהו, כי אם מאת עדים רבים ונאמנים שמעתי. — **רעות** בהדפו אחריהם להכותם בכל מקום אשר ימצאם. — **לקדושיך** אשר נתנו

הַזֶּה כַּמָּה רָעוֹת עָשָׂה לִקְדוֹשֶׁיךָ בִּירוּשָׁלָיִם׃ יד וּפֹה יֶשׁ־לוֹ שִׁלְטוֹן מֵרָאשֵׁי הַכֹּהֲנִים לֶאֱסֹר אֶת־כָּל הַקֹּרְאִים אֶל־שְׁמֶךָ׃ טו וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָאָדוֹן לֵךְ כִּי כְלִי מִבְחוֹר לִי זֶה לָשֵׂאת אֶת־שְׁמִי לִפְנֵי גוֹיִם וּמְלָכִים גַּם לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ טז כִּי אֲנִי

נפשם לקדש שם האדון בהאמין בו ולקחו סליחת חטאים על ידי המשיח ונתנה רוח הקדש לאדם ולקדם על ידם את לבם. —

(יד) **שלטון** כאשר כתבנו למעלה כי הכהנים נתנו לו אגרות אל ראשי בתי התפלה כי ישמע אם מחרפים במקהלותם את שם משיחנו. — **לאסור** אותם בזקים ולהעמידם למשפט בירושלים למען ירשיעם כאשר הרשעו שאר המאמינים. —

(טו) **לך** כל אשר אני אומר אליך תעשה לא תקשה לשאול הלוא אנוכי בוחן לבב וכליות ואין דבר נעלם ונסתר מנגד עיני. — **כלי מבחר לי זה** למען הודיע אלהינו גבורותיו יוציא אור מתוך חשכה, אלה אשר הרפוהו יהפוך לבם להיות אנשים אחרים למען יודיעון בעמים עלילותיו ויספרו הגדולות אשר עשה עמהם בהפוך את לבבם בהסבו **את לבבם אחורנית**. — **כלי** כאשר יעשה האמן כל מלאכה בכלי מלאכתו אשר ישרת בהם, כן בחר אלהינו שליחים אשר ימלאו את אשר יעץ והשליחים המה גבורי כח להשמיע בקול דבריו — פעם אנשים, פעם מלאכים נוצצים ופעם רוחות כאשר נאמר **עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש־לוהט**. — **לפני גוים** אשר ישבו עוד בחושך למען יראו אור גדול נגהה עליהם וכי גם המה באמונתם בצדקת משיחם יצדקו לפני אלהים ויתברכו מן הברכה המיועדת מאז כי יתברכו בזרע אברהם אבינו כל משפחות הארץ. — **ומלכים** כאשר נאמר בישעיהו עליו יקפצו מלכים פיהם כי אשר לא סופר להם ראו. — **בני ישראל** אשר יקשו ערפם עוד מבוא בברית משיחם אשר היה מיועד לאבותיהם מימי קדם ישובו על ידו בשמעם הבשורה אשר יבשר אותם בדעתם כי מקדם היה כמוהם לבו סר מאחרי משיחו וכי עתה הוד ה׳ ומשיחו הופיע עליו וירחמהו כי מרבה לסלוח ומורה חטאים לשוב מדרך פשעם ויוליכם בדרך יבחר. —

(טז) **אראה אותו כמה יענה לסבול** על כי הקשה חנניה לשאול ולהתפלא על עצת עליון כי ילך אל שאול איש דמים אשר רדף ועוד עד הנה ירדוף אחרי הקדושים והמאמינים בשם משיח צדקנו, על השאלה הזאת ענהו אמנם כן הוא כי הרבה שאול לחטוא, אכן בעבור זאת גם הוא ירבה לסבול יסורים להגדיל ולהקדיש שמי בין הגוים. הגו סגים מכסף **ויצא לצורף כלי**. —

אַרְאֶה אֹתוֹ כַּמָּה צָרִיךְ הוּא כִּי יְעֻנֶּה לְמַעַן שְׁמִי׃ יז וַיֵּלֶךְ לוֹ
חֲנַנְיָה וַיָּבוֹא הַבָּיְתָה וּכְשׂוּמוֹ עָלָיו אֶת־יָדָיו אָמַר שָׁאוּל אָחִי
הָאָדוֹן שָׁלַח אֹתִי יֵשׁוּעַ הַנִּרְאֶה אֵלֶיךָ בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר בָּאתָ בָהּ
לְמַעַן תִּרְאֶה עוֹד וְתִמָּלֵא רוּחַ הַקֹּדֶשׁ׃ יח וּכְרֶגַע נָפְלוּ מֵעֵינָיו
כְּמוֹ קַשְׂקַשִּׂים וּפִתְאֹם רָאָה עוֹד וַיָּקָם וַיִּטָּבֵל׃ יט וַיִּקַּח אֹכֶל
וַיֶּחֱזָק וַיְהִי שָׁאוּל עִם־הַתַּלְמִידִים אֲשֶׁר בְּדַמֶּשֶׂק יָמִים אֲחָדִים׃
כ וּכְרֶגַע בְּבָתֵּי הַכְּנֵסִיּוֹת הִשְׁמִיעַ אֶת־יֵשׁוּעַ כִּי זֶה הוּא בֶּן־

(יז) וילך לו חנניה שם חנניה רמז וסימן היה אל שאול כי אל יחוננהו ויעניקהו מאוצר מתנת חנם, לחון את אשר יחון ולרחם את אשר ירחם וכדאמרינן אף על פי שאין נחוש יש סימן, ושמא גרים. — הביתה בפקודת אדוניו הלך בטח כי לא יאונה לו כל רע. — ידיו לברכהו ולסמכהו אל העבודה ולרפאהו מעורון אשר על עיניו. — ואחרי כי ידע חנניה כי חסד עליון הופיע על שאול להשיבהו מדרך פשעו וכי רוח שאול נכון כעת עם אלהינו ומשיחו, קרא לו שאול אחי לכבדהו להראהו הוד והדר אלהינו מחזה שדי יעוד יחזה וחי יכלה. — שלח אותי על פי צואו ומצותו באתי אליך לא באות נפשי כי סבת בואך שנה ידעתי. —

(יח) כמו קשקשים כעור או כאפר חזק התנערו מעל עיניו והעורון סר. ופתאום יכול לראות לא ברבות הימים כי אם כרגע להראות גודל עוז אלהינו כי רם ידהו ונשא לעשות ברגע נפלאות גדולות עצמו מספר, עורון עיניו בו הוכה מאת אלהיו ומשיחו בדרך אשר הלך, היה לו אות על עורון לבו אשר קשה מאור ובמחשכים ילך ואין נוגה לו. ויטבל באות ברית משיחו להביאהו תחת עול מלכותו ולשום עליו פקודים, בטרם אכל לחם ובטרם שתה מים, כי ה' פקח את עיניו להבין מה רב הטוב הצפון אל אלה המאמינים ומיחלים לישועתו. —

(יט) ויקח אכל ויחזק לא אכל עד הנה והיה עיף ויגע מעמל הדרך. — עם התלמידים אלה המאמינים בשם משיחם רדף מקדם להשמם ולשום בסד רגלם ועתה כי נחה עליו רוח ה' ומשיחו נהפך לאיש אחר וארח לחברתם ובסוד אלה אשר נרדפו מאתו מירושלים ישב כעת למען אתו כיום לפליטה גדולה. — ימים אחדים ידע כי מלאכתו מרובה ובעוד היום גדול עלינו לעבוד ולא לשקוט לשעשע את רעינו. —

(כ) וכרגע אחרי כי ידע כי חסד ה' עליו ויחוננהו אז לא חפץ עוד לשבות ולנוח כי אם אל העבודה אליה קרוא נכספה וגם כלתה נפשו לא לשבת

הָאֱלֹהִים׃ כא וַיִּשְׁתּוֹמְמוּ כָּל־הַשֹּׁמְעִים וַיֹּאמְרוּ הַאִם־לֹא זֶה
הוּא הַמְאַבֵּד בִּירוּשָׁלַםִ אֶת־הַקֹּרְאִים אֶל־הַשֵּׁם הַזֶּה וְגַם הֵנָּה
לְזֹאת בָּא לְמַעַן יָבִיא אֹתָם אֲסוּרִים אֶל־רָאשֵׁי הַכֹּהֲנִים׃ כב אַךְ
שָׁאוּל גָּבַר עוֹד יוֹתֵר וְהֵמַם אֶת־הַיְּהוּדִים הַיּוֹשְׁבִים בְּדַמֶּשֶׂק
בְּהוֹרוֹת כִּי זֶה הוּא הַמָּשִׁיחַ׃ כג וְכַאֲשֶׁר מָלְאוּ יָמִים רַבִּים

שקט לטמון ידיו בצלחת. — בבתי הכנסיות מקום אשר יאספו שם בקר ערב וצהרים לשפוך שיחם לפני אלהים שמה אותה נפשו מקדם ללכת למען רדוף אלה המאמינים אם ימאנו חרוף משיחם, ועתה ארח לחברתם לבא בסודם — לקרוא את ישוע כי על ידו יושעו כל אפסי ארץ, והוא הוא אשר היה מיועד לאבותינו מימי קדם בברכת אברהם: ונברכו בזרעך כל גוי הארץ. — בן אלהים על דרך הכתוב נשקו בר פן יאנף (תהלים ב'). וכל המפרשים הקדמונים פרשו הכתוב הזה על משיח צדקנו. ובמקום אחר יכנהו בשם זהר כבוד אלהים (אגרת אל העברים א, ג.) —

(כא) וישתוממו רבים וכן שלמים יתפלאו ויתמהו ויניעו ראשם בראותם כי יד ה' היתה על האיש הזה להסיר לב אבן מקרבו ולהשיב נפשו אל אלהיו ויאמרו איכה היתה זאת ולא ידעו ולא יבינו כי אל דעות ה' לו נתכנו עלילות בני אדם, הוא ידע עת לכל וזמן לכל חפץ, הוא בכחו ישים קץ לחושך ולאופל יאמר עד פה תבא ואלה אשר יחון מאוצרו הטוב חנם, ימים כבירים יוליכם בתוהו לא דרך ומלאך ה' רודפם חשך וצלמות סביבותם וכמעט סגרה הארץ בעדם בריחיה, אכן עד מהרה יפיץ עליהם ענן אורו וכל דרכם סלולה אין אבן מכשול בארחותם, לאור ה' ילכו וכל אשר יעשו יצליחו, למען הראות גודל חסד ה' על יראיו כי עד מהרה יוציא מרשת רגלם ובשועם אליו שמע למלט משחת חייהם. —

(כב) גובר עניננו הולך וחזק אלה המלאים חסד ודבר ה' אהל לפעמם לא ישובו ולא ינוחו לא יעמדו לטמון ידם בצלחת, כי אם מחיל אל חיל ילכו ולא יגעו עד כי מלאו את אשר חפצו ויוציאו לאור משפט וצדק. — המם ענינו לפי היוני להבליס ולהחפיר איש בהוכחו עמו על כי לא ימלא מענה בפיו. — בהורות עקרו ביונית התקשרות הבנין על ידי הבונה עם היסוד עד כי הכל יעמוד כראוי מוצק ולא יסור ולא ימוט והושאל על ענין החקירה אשר תבוא מיסודות אמיתיות אשר עליהן ישען התלמוד באין ספק. —

(כג) ימים רבים אחרי עברו שלש שנים אשר ישב בדמשק ובערביה

וַיִּוָּעֲצוּ הַיְּהוּדִים יַחַד לְהָמִית אֹתוֹ: כד וַתִּוָּדַע לְשָׁאוּל מוֹעֲצָתָם
וַיִּשְׁמְרוּ אֶת־הַשְּׁעָרִים יוֹמָם וָלַיְלָה לְמַעַן יַהַרְגוּהוּ: כה וַיִּקְחוּ
אֹתוֹ הַתַּלְמִידִים לַיְלָה וַיְשַׁלְּחוּהוּ מַטָּה בְּעַד הַחוֹמָה בְּהוֹרִידָם
בַּסָּל: כו וְכַאֲשֶׁר בָּא שָׁאוּל יְרוּשָׁלַיְמָה וַיְנַסֶּה לְדַבֵּק אֶל־
הַתַּלְמִידִים וְכֻלָּם יָרְאוּ אֹתוֹ וְלֹא הֶאֱמִינוּ כִּי תַלְמִיד הוּא:
כז אַךְ בַּר־נַבָּא לָקַח אֹתוֹ וְהֵבִיאוֹ אֶל־הַשְּׁלִיחִים וַיְסַפֵּר
לָהֶם אֵיךְ רָאָה אֶת־הָאָדוֹן בַּדֶּרֶךְ וְכִי דִבֶּר אֵלָיו וְאֵיךְ בְּדַמֶּשֶׂק
דִּבֶּר בְּגָלוּי בְּשֵׁם יֵשׁוּעַ: כח וַיְהִי אִתָּם בָּא וְיוֹצֵא בִּירוּשָׁלָםִ

(אל הגלטים א, יח.) ובשובו אל דמשק שנית. — להמית באשר כי לא ידעו דרך אחרה להשביתו ממלאכתו. —

(כד) ותודע לשאול מועצתם או ארבם סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם אין חשך ואין אפלה להסתר שם, המה עשו במחשך מעשיהם באמרם מי רואינו, ואם בני אדם יחשו וידמו אז אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יענה. — את השערים מבואו ומוצאו. —

(כה) התלמידים אשר ביתם בקיר חומת העיר שמו עצות בנפשם להציל את מורם ומנהלם בעזור אותו לברוח ולהמלט על נפשו כאשר נאמר הצל לקוחים למות ומטים להרוג אם תחשוך (משלי כד, יא.) — אלה אשר הפקידו שומרים יומם ולילה נבערו ונסכלו על כי אל עליון שומר ישראל לא ינום ולא יישן לצוות למלאכיו לאלה שומרי בריתו ועדותיו. —

(כו) לדבק אל התלמידים בהמלטו ממזמות אשר היהודים עליו חשבו נכספה וגם כלתה נפשו להתחבר עם התלמידים כי נעמה וטוב היא שבת אחים גם יחדיו, אך לדאבון נפשו לא האמינו לשמועתו בזכרם ממעליו לאחו ומבואו ברדפו אחרי אלה המאמינים בימים מקדם. —

(כז) בר נבא אלהים אשר רואה בצרת נפשינו ועיר אוזן אנשים למען יהיו לנו למחסה לעתות בצרה. — דבר בגלוי למען ידעו ויבינו כי נהפך לאיש אחר. ומעת רוח ה' עליו לא לאה הודיע להם כי במקום אשר חשב לרדוף את אלה אשר במשיחם יאמינו במקום הזה קרא ובשר צדקת משיח צדקנו בקהל רב לא כלא שפתיו ולא בסתר דבר כי אם לעיני השמש לפני קהל ועדה בשם משיח אלהי יעקב. —

(כח) בא ויוצא אחרי אשר הכירו וידעו כי נהפך לאיש אחר לבם נהפך לאהוב את האיש אשר יראו מקדם ויכבדוהו להיותו מיושבי ביתם לצאת ולבא

וַיְדַבֵּר בְּגָלוּי בְּשֵׁם הָאָדוֹן יֵשׁוּעַ: כט וַיְדַבֵּר וַיִּתְוַכַּח גַּם עִם
הַיְּוָנִיִּים אַךְ הֵם הִתְכּוֹנְנוּ לַהֲרוֹג אֹתוֹ: ל וְכַאֲשֶׁר יָדְעוּ הָאַחִים
הוֹרִידוּהוּ לְקֵסַרְיָא וַיְשַׁלְּחוּ אֹתוֹ תַּרְשִׁישָׁה: לא וּבְכֵן הַקְּהִלּוֹת
בְּכָל־יְהוּדָה וְהַגָּלִיל וְשֹׁמְרוֹן הָיָה לָהֶן שָׁלוֹם בְּנוּיוֹת וּמִתְהַלְּכוֹת
בְּיִרְאַת יְהוָֹה וּבְנֶחָמַת רוּחַ הַקֹּדֶשׁ רָבוּ: לב וַיְהִי בַּעֲבֹר פֶּטְרוֹס

בתוכם כאיש אשר בא בסודם מנעוריו. — בגלוי לא בסתר כי לצדקת משיחו משגבו למען לא יירא מפני איש כי לא בא אל ירושלים בסתר כי אם בגלוי להיות מורה חטאים ולהשיבם אל ה' ואל משיחו. —

(כט) ויתוכח לא נסוג אחור מעצות ומזמות אשר חשבו, (כי אם ברוח הוכחו הגביר חיילים לשכל חכמתם ולהאביד חכמת חכמיהם ולהסתיר בינת נבוניהם. — להרוג אותו בראותם כי לא בשכלם ובבינתם יוכלו לו אז שמו עצות בנפשם כי בכח ידם ובזרוע עוזם יהרגוהו וישביתו מאנוש זכרו. הוי רעיוני הבל הוי דברי רוח. —

(ל) ידעו האחים, אף כי במחשך מעשיהם ובסוד שמו עצות בנפשם בכל זאת נודע אל האחים אלה המזימות אשר יעצו כי אין חשך ואין ערפל להסתר שם פועלי און. — לקסריא עיר גדולה כלולת יופי בנויה על ידי הורדס המלך (ולכבוד אוגוסטוס קיסר רומי נקראה כן) על חוף רחבת ידים בים האמצעי (הוא ים הגדול הנזכר בתורה). — תרשישה היא עיר חפשית ואם בפלך קיליקי. —

(לא) היה להן שלום כל אלה הקהילות אשר האמינו במשיח אלהי יעקב ובו שמו כסלם מרודפות היו בלי חשך על ידי שאול ולא נחו ולא שקטו מרוב התלאה והעמל אשר הביא עליהן. אכן מעת אשר נהפך והיה לאיש אחר ורוח משיחו עליו צלחה, אז פרש ה' סכות שלומו על קהילותיו למען ינוחו מעמלם ויוסיפו כח פן יצר לעדם ולא יכלו לקום ביום צרה. — בנויות התיסדו והתכוננו, בעת המנוחה והשלוה אשר היתה, שמו עצות בנפשם לכונן כל ענייניהם ולהקים הריסותיהם: — רבו השיבה על ידה גדלו והצליחו היתה התהלכם ביראת ה' אשר היא ראשית דעת וצרות אשר עברו עליהן לא הוסיפו לדאבם עוד על כי רוח הקדש נחמם ודבר על לבם כאיש אשר אמו תנחמנו. —

(לב) בעבור כמנהג נביאים הראשונים לסבוב את כל הערים הקטנות והגדולות אחת מהנה לא נעדרה להורות ויושביהן את הדרך בה ילכו כאשר נאמר

בכל־עברים וירד גם אל־הקדושים הישבים בלוד׃ לג וימצא שם איש אחד ושמו אינאס משכב על־מטה משמנה שנים אשר היה נכה אברים׃ לד ויאמר אליו פטרוס אינאס ישוע המשיח רפא אתך קום ורפד לך וכרגע קם׃ לה ויראו אתו כל־ישבי לוד ושרון ויפנו אל־האדון׃ לו וביפו היתה תלמידה

בשמואל (א, ז. טז.) וסבב בית אל והמצפה ושפט את ישראל את כל המקומות האלה כמנהג הזה כן גם הוא נהג אחרי כי נחו שקטו הערים וישבו שקט שאין אין מחריד, וסבב הכל לדרוש את דבר ה׳ ומשיחו בכל מקומות פזוריהם לחזק ברכים כושלות ולאמץ ידים רפות ואחרי כלה מלאכתו אז ירד גם אל אלה אשר רוח הקדש עליהם לאחה יושבי לוד. לוד היא אחת מערי בנימין (עזרא ב, לג. נחמיה ז, לז.) והיא Lydda. —

(לג) אינאס ובהעתקה הסורית אנים ותרגומו כמו שם הלל בעברים. — שמונה שנים ועל כי האריכו שני חליו נאבדה תוחלתו כי ירפא עוד וכי ימלא מזור למחלתו. —

(לד) רופא אותך ישוע המשיח לא בספק ולא כמו בתפלה אלא בבירור בדרך החלטה אמר כי יהושע המשיח ירפאהו. לבו ידע נכון כי לא קצרה יד משיחנו לעשות נפלאות עד אין מספר אל אלה אשר בשמו יאמינו ובו ישימו כסלם, והוא לא לקח העטרה לעצמו להתפאר כי אם להגדיל שם משיחו. — רפד לך ועניינו להציע הכרים והכסתות עליהם שכב להשכיבם בסדר נכון ויאה, ולמען הודיע על ידי האות הזה כי עוד האדון פה בכחו ובגבורתו כמאז וכמקדם בעוד התהלך ארצה. כי הקים איש נכה רגלים אשר שכב על ערש דוי זה שמונה שנים פתאום בהזכר שמו, לכן העביר כל העניינים אשר היו אות אבילות ופקד להציע המטה אשר היא סימן שמחה וגיל בשבתות וימים טובים. —

(לה) כי יושבי לוד כל אלה אשר ידעו את נכה הרגלים כי הוא היה כגבר אין אונים נפל למשכב זה שמונה שנים נבהלו ויתמהו על הנפלאות אשר עשה ה׳ ביד אלה המאמינים בשמו הגדול. — שרון היא המישור המתפשט בארץ ישראל מצפון הר הכרמל נגבה עד העיר יפו ומהולל מאוד ברוב תנובותיו ופרחיו ויינו. גם בתלמוד יהולל יין השרוני ואף כי מהול בשני חלקי מים בכל זאת יעמד טעמו בו וריחו לא נמר ויעמוד במראהו כמראה יין הכרמלי חי (נדה כא, א.) —

(לו) יפו עיר בגבול נחלת מטה דן, אך לא מנחלתם (יהושע יט,

אחת ושמה טביתא אשר מתרגמה נאמרה צביה היא היתה מלאה פעלים טובים ונדבות אשר עשתה׃ לז ויהי בימים ההם ותחלה ותמת וכאשר רחצו אתה שמוה בעליה׃ לח ובהיות לוד קרבה ליפו והתלמידים שמעו כי פטרוס יש־בה שלחו אליו שני גברים ויבקשוהו לבלתי העצל לעבר אליהם׃ לט ויקם פטרוס וילך אתם וכבואו העלו אתו אל־העליה ותעמדנה אצלו כל־האלמנות בוכיות ומראות כתנות

מז.) אשר ישבה בשפת הים על שן סלע גבוה אשר לרגלו היה לפנים חוף גדול ליורדי הים באניות, אכן מזרם וסופה לא תמלט בטח שם, אליו הובילו הצורים את עצי ארזים אשר כרתו במלאות חירם מלכם על הלבנון לבנות בית ה׳ בירושלים, וכל יורדי הים הגדול ירדו באניה מחוף הזה גם יונה בן אמיתי הנביא ירד אל החוף הזה ברצונו ללכת תרשישה מלפני ה׳ (יונה א, ג.) והעיר הזאת לא רחוקה היא מלוד וכמו דרך עשר שעות מירושלים. — תלמידה כאשר בעלי התלמוד הכנו בשם תלמידי חכמים מדרך הענוה אף כי היו מורים ומלמדים כן גם היא נקראת תלמידה מדרך הענוה והמוסר והצניעות אף כי היתה יודעת את דרך גם תורת המשיח. — מלאה פעלים כל מגמתה וכל תפלה היתה להיטב לזולתה לחבוש הנשברים ולהקים כושל ולהיות משען ומשענה לכל מבקשים עזרתה. —

(לז) בימים ההם ה׳ אלהים הוא היודע עת וזמן לכל חפץ את הכל עשה בעתו כאשר גזרה חכמתו להגדיל את שמו הגדול כאשר נאמר יקר בעיני ה׳ המותה לחסידיו (תהלים קטז, טו.) — רחצו אותה להעביר כל כתם וזוהמה בשבת החלי והמשכב, וכן הוא במשנה לשבת פרק כג. משנה ה. עושין כל צרכי המת סכין ומדיחין אותו. — בעליה הוא החדר הסמוך לגג שמו אותה שם להסירה מן יושבי הבית מפני הריח. —

(לח) קרובה ליפו כבר פרשנו לעיל. — ויבקשוהו לא הודיעו לו סבת בקשתם ואולי שלחו אליו כי יבא לנחם אבותיה וקרוביה, או לספדה ולבכותה. — לבלתי העצל לא ישקוט ולא ינוח כי אם עד מהרה יבוא. —

(לט) ויקם וילך, לא התעצל כי אם מהר ללכת עמהם מבלי עכוב. — וכבואו לא הרבו דברים כי העלוהו אל העליה למען יראה בעיניו. בוכיות מקירות לבן בכו לא כאשר יקוננו המקוננות עת חשאנה נהי כי אם בכו על אבדון עוזרתן. — כתנות ובגדים אשר בפועל כפיה עשתה להלבישם עניים

וּבְגָדִים כֹּל אֲשֶׁר עָשְׂתָה צְבִיָּה בִּהְיוֹתָהּ׃ מ וַיּוֹצֵא פֶּטְרוֹס אֶת־כֻּלָּם הַחוּצָה וַיִּכְרַע עַל־בִּרְכָּיו וַיִּתְפַּלֵּל וַיִּפֶן אֶל־הַגְּוִיָּה וַיֹּאמַר טְבִיתָא קוּמִי וְהִיא פָּתְחָה אֶת־עֵינֶיהָ וּבִרְאוֹתָהּ אֶת־פֶּטְרוֹס וַתָּקָם וַתֵּשֶׁב׃ מא וַיִּתֶּן לָהּ יָד וַיְקוֹמֵם אֹתָהּ וְכַאֲשֶׁר קָרָא אֶת־הַקְּדוֹשִׁים וְאֶת־הָאַלְמָנוֹת הִצִּיג אֹתָהּ חַיָּה׃ מב וַתִּוָּדַע זֹאת בְּכָל־יָפוֹ וְרַבִּים הֶאֱמִינוּ בָּאָדוֹן׃ מג וַיְהִי וַיֵּשֶׁב יָמִים רַבִּים בְּיָפוֹ אֵצֶל שִׁמְעוֹן אֶחָד בּוּרְסִי׃

בשלחה ידיה בכישור וכפיה תמכו פלך הראו לו לאמור ראה את אשר אבדנו ומי יהיה לנו עתה למושיע. ואלה הנשים לא היו כפויות טובה כאלה אשר ימהרו וישכחו את כל הטוב אשר היה למו מאנשי בריתם כי כפר בריתם עם המות, לא כן אלה הנשים זכרו הטוב אשר עשתה למו בעודה בחייה. —

(מ) ויוצא כאשר עשו אליהו ואלישע ומשיחנו (מלכים א, יז, כ. ומלכים ב, ד, לג. יוחנן) ויכרע על ברכיו ויתפלל בטרם שם פניו אל המתה לדבר אליה. כרע להתפלל לשפוך שיחו לפני אלהים כי ישמע ה' תפלתו ויחוננהו לשמוע שועתו. והנה ה' שמע קולו בקראו אליו, ואחרי התפללו אז פנה אל גוית המתה ויאמר אליה. — קומי עוררה כי הקיץ כאיש אשר יעור את רעהו משנתו. — ותקם ותשב ענינו הקימה את עצמה, לא בכח אחר כי אם נשאה שכמה מעל מטתה לקום. — ותשב על המטה כמו ויתחזק ישראל וישב על המטה (בראשית מח, ב.) —

(מא) ויתן וכו' נתן לה יד להיות לה בעוזריה להקימה בכל גופה, ואחרי כן הקימה עצמה מבלי משען ומבלי עזר. — אל הקדושים אשר כמו צביה האמינו בישוע משיחם ובעלי בריתה היו — ואת האלמנות אשר התעצבו ובכו על מות צביה אשר הרבתה להטיב עמהן בעודנה בעבורן. — חיה כי רוחה השיב אלוה כמקדם ומאת ה' היתה נסיבה להשיב נשמתה אליה למען גם הקדושים וכל העם יאמינו כי לא קצרה יד אלהים מהושיע ויד משיחנו להשיב נשמות לפגרים מתים. —

(מב) ותודע זאת דבר גדול כזה נודע לעיני השמש ולפני כל העם, לא יוכל להסתר כי אם לכל אדם נודע. — ורבים האמינו באשר ראו כי רם ידהו ונשא ואין מעצור לו להושיע וככחו אז כן כחו עתה לעשות נפלאות גדולות לבדו. —

(מג) ימים רבים אחרי כי חפץ ה' בידו הצליח לא מהר לעזוב את

י א וְאִישׁ אֶחָד הָיָה בְקֵסַרְיָא אֲשֶׁר שְׁמוֹ קַרְנֵלְיוֹס שַׂר מֵאָה מִן־הַגְּדוּד הַנִּקְרָא הָאִיטַלְקִי׃ ב חָסִיד וִירֵא אֶת־הָאֱלֹהִים עִם כָּל־בֵּיתוֹ וְעֹשֶׂה נְדָבוֹת רַבּוֹת לָעָם וּמִתְפַּלֵּל לֵאלֹהִים בְּכָל־

המקום זה כי אם ישב שם להשיב נפשות רבות אל ה' ומשיחו ולהורותם את הדרך אשר ילכו. — שמעון הבורסי מלאכת הבורסי היתה מלאכה בזויה עד מאוד בימים ההם עד כי שנו להם כי אשה יכולה לכוף בעלה לגרשה מביתו אם מלאכתו היא מלאכה בזויה כאמרם (כתובות דף עז.) אלו כופין אותו להוציא מוכה שחין ובורסי. ובמ' מס' קדושין אמרו: אשרי מי שאומנתו בושם ואוי למי שאומנתו בורסקי. ואף כי היתה מלאכתו מלאכה בזויה בכל זאת לא היה נקל בעיניו ויכבדהו לשבת בביתו ולדור עמו ימים רבים על כי לא הלוך בגדולות נפשו השפלה ולא רמו עיניו. —

מבוא חזיון אשר היה אל קרניליו, מולדתו ומושבו ודרכו בפרק הזה יסופר, למען הודיע הסיבה איך באה הבשורה גם אל אלה הגויים מגויי הארץ לבעבור גם המה חלק ונחלה יקחו במלכות השמים. טבילת קרניליו שר הצבא עם ביתו על ידי פטרוס אשר בגלל הדבר הזה נקרא לבא הנה לקיסריא. המחזה אשר אף גם הוא חזה תורהו אשר עליו לעשות לרחק ולקרב. —

(א) בקסריא כבר דברנו על העיר הזאת בפרק הקודם פסוק ל'. — קרניליוס עקר השם הוא מלשון רומי וענינו כמו בעברית קרן, ובתלמוד נמצא שם עצם פרטי הזה לרוב ויכונה בשם קרנא, ואולי היה לסימן כי על ידו תהיה צמיחת קרן לגוים מגויי הארץ. — מן הגדוד עקרו ביוני דבר מעוגל או כדורי והושאל על אנשי קרב אשר יעמדו בסדרים כדוריים. והסורי תרגם: מן ספירא האיטלקי. ושם התאר הזה הוא במשנה איסר האיטלקי (בריש מסכת קדושין) לוג יין האיטלקי (סנהדרין מה.) כתים ודודנים (בראשית) תרגם ירושלמי איטליא, ועוד נזכר בגמרא איטליא של יון. — להבדיל מחנה ממחנה נתנו למחנות שמות כפי מקום תחנותם או כפי שם שר הצבא אשר עליהם. —

(ב) חסיד אשר עושה מעשה הצדק. — וירא את האלהים בלי ספק גר תושב היה אשר ידע עבודת האל וירא אלהי האמת. — עם כל ביתו לא לבד כי הוא דאג לנפשו למצוא מנוחה תחת כנפות אלהים כי אם גם בני ביתו הדריך בדרך הזה למען גם המה ישמרו כמוהו. — לעם אלהי ישראל אשר פוקד עליהם עושה להם חסדים לא ישלם ויענשם כפי פעלם כי אם

עֵת׃ ג הוּא רָאָה בְמַרְאֶה נִגְלוֹ כְּשָׁעָה הַתְּשִׁיעִית בַּיּוֹם מַלְאַךְ אֱלֹהִים בָּא פְנִימָה אֵלָיו וְאָמַר אֵלָיו קָרְנֵלְיוֹס׃ ד וְהוּא הִבִּיט בּוֹ נִבְעַת וְאָמַר מָה הוּא אֲדֹנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו תְּפִלּוֹתֶיךָ וְנִדְבוֹתֶיךָ עָלוּ לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי הָאֱלֹהִים׃ ה וְעַתָּה שְׁלַח גְּבָרִים

עושה עמהם חסד להרבות לנו טוב. — ומתפלל ראה כח התפלה התמידית היא תבוא אל אלהים ואליה יטה אזנו משמי קדשו. —

(ג) כשעה התשיעית. היא השעה השלישית אחרי הצהרים בה הקריבו את קרבן תמיד של בין הערבים כדגרסינן תמיד (של בין-הערבים) נשחט בשמונה ומחצה וקרב בתשעה ומחצה (פסחים נח, ע״א. ברכות כו, ע״ב.) במראה גלוי לא בלילה ובתרדמה כי אם בעת הקיצו ביום נגלה אליו המלאך ובתרגום הסורי: בחזוא גליאית. — בא פנימה אליו בחדרו בו שפך שיחו לפני אלהיו. קרנליוס בשמו קראו כי יטה אליו אזנו וישמע את אשר הוא מדבר אליו: —

(ד) בהביטו בו קרנליוס הביט בו והבין כי מלאך ה׳ צבאות הוא. — נבעת, עת יראי אלהים מחזה שדי יחזו ויראו ויבעתו בדעתם כי אין צדיק בארץ אשר לא יחטא, ואלהים הוא הקדוש, וכן וירא יעקב אבינו עת ראה בחזיון לילה מראות אלהים עולים ויורדים על-הסולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה כאשר נאמר וייקץ יעקב משנתו ויירא ויאמר (בראשית כח, יז) וכן גדעון עת נראה אליו המלאך בחבטו חטים בגת אמרו לו שלום לך אל תירא (שופטים ו, כג.) — מה הוא אדוני הכנוי תמורת הפועל ועניינו מה הדבר אשר תשאל או מה תפקוד עלי. — תפילותיך אשר התפלל עלו אלי השמימה כקטורת ריח נחוח לה׳ וכשמעה תפילותיך לתת לך משאלות לבך. בעל גמולות פועל ישלם ויקשב ה׳ וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה׳ ולחושבי שמו (מלאכי ג, טז.) — לזכרון כדרך בני אדם הכתוב מדבר כי אין שכחה לפני אלהים. כמו ויזכור אלהים את נח (בראשית ח, א.) והענין כי זכר אלהים את הבטחתו לאברהם ואת בריתו אתו כי בזרעו יתברכו כל גויי הארץ והנה בא הקץ עת דודים הגיעה להאיר לגויי הארץ אשר הלכו עד הנה בחושך, כי ישובו מדרך פשעם ויחסו תחת אברת משיח אלהי יעקב ויגילו בצדקתו ובשמו יתהללו. —

(ה) שלח, פקד עליו כי ישלח אנשים יקרים אשר יכבדוהו כאשר יאות אל מורה, והמה ידברו אל לבו כי יבוא אליך. — פטרוס מלאכי אלהים גם

אֶל־יָפוֹ וּקְרָא אֵלֶיךָ אֶת־שִׁמְעוֹן הַמְכֻנֶּה פֶטְרוֹס׃ ו זֶה מִתְאָרֵחַ אֵצֶל שִׁמְעוֹן אֶחָד בּוּרְסִי אֲשֶׁר בֵּיתוֹ אֵצֶל הַיָּם זֶה יֹאמַר אֵלֶיךָ מַה צָּרִיךְ לְךָ לַעֲשׂוֹת׃ ז וְכַאֲשֶׁר הָלַךְ לוֹ הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר אֶל־קָרְנֵלְיוֹס וַיִּקְרָא אֶל־שְׁנַיִם מֵעֲבָדָיו וְאֶל־אִישׁ מִלְחָמָה חָסִיד מִן־הָעֹמְדִים לְשָׁרֵת אֹתוֹ׃ ח וְכַאֲשֶׁר סִפֵּר לָהֶם אֶת־הַכֹּל שָׁלַח אֹתָם אֶל־יָפוֹ׃ ט וּמִמָּחֳרָת כַּאֲשֶׁר הֵם נֹסְעִים בַּדֶּרֶךְ וּקְרֵבִים

המה יראי אלהים יכבדו, והמלאך הורהו כי יבקש מורה מאת בן אדם כי לא על ידי מלאכים נודע דרך אלהים כי אם על ידי השורש אשר ילודי אשה יורו אותנו. וכאשר יאמר משל הקדמוני: בני אם קנות תורה אותה תשיק לך את חכמים והאבק בעפר רגליהם למען תחכם. —

(ו) בורסי כבר בארנו למעלה, ולהודיעו כי את דכא ועני ונכה רוח ישכון לא עם יושבי בית ארזים, ספון בארז ומשוח בששר. — קרנליוס לא הלך אל פטרוס, כי באשר היה שר צבא לא יכול לעזוב מקומו ומשמרתו עליה פוקד. מאת משכהו לשום עיניו ולבו שם תמיד, גם קוה בבוא פטרוס אל ביתו גם בני ביתו וכל אשר עמו יוכלו לקחת מפיו תורה ולהתבשר בשורת שלום וצדק כמוהו כמוהם. —

(ז) וכאשר המלאך הלך, וחלף ועבר, ויקרא קרנליוס לא השתומם ולא חקר ודרש אחרי דמות המלאך או אולי שגגה היא או אם איש רמהו כי אם עשה את אשר פוקד עליו, עשה והאמין בכל לבבו כי מאת ה׳ היתה נסיבה בבוא המלאך אליו, המלך דבר רדה. — ואל איש מלחמה העומד תחת פקודיו ושר למשמעתו באשר גם הוא ירא את ה׳ ואת אלהיו יכבד כאשר נאמר הולך בדרך תמים הוא ישרתני (תהלים קא, ו.) —

(ח) ספר לאלה בני בריתו גלה את אשר נאמר לו וכאשר סוד ה׳ ליראיו ולחושבי שמו כן גם אנחנו לא נגלה מסתרי לבבנו כי אם לאלה אשר נדע מהם כי נכון לבם אתנו ואין תרמית בפיהם. —

(ט) וממחרת אחרי אשר שולחו האנשים לקרוא את פטרוס. ביום הראשון נראה המלאך אליו ולא התמהמה שלוח עוד ביום הזה שליחים אל פטרוס וביום השני בעת הצהרים באו אל יפו וילינו שמה וישבו עוד יום השלישי ואז שבו למקומם וילינו בדרך (פסוק כג, כד.) וביום הרביעי באו קסריא עם פטרוס, כי כמו דרך עשר שעות בין העיר יפו ובין קסריא כאשר בארנו למעלה. — על הגג עניינו אל העליה להתבודד ולהתפלל שם ולשום

אֶל־הָעִיר וַיַּעַל פֶּטְרוֹס עַל־הַגָּג לְהִתְפַּלֵּל כַּשָּׁעָה הַשִּׁשִּׁית׃
י וַיְהִי רָעֵב מְאֹד וַיֹּאבֶה לִטְעֹם וְכַאֲשֶׁר הֵם מְכִינִים וַיִּפֹּל עָלָיו
תִּמָּהוֹן׃ יא וַיַּרְא אֶת־הַשָּׁמַיִם נִפְתָּחִים וּכְלִי אֶחָד כְּמוֹ סָדִין
גָּדוֹל יוֹרֵד עָלָיו קָשׁוּר בְּאַרְבַּע קְצָווֹת וּמוּרָד עַל־הָאָרֶץ׃
יב אֲשֶׁר־בּוֹ הָיוּ כָּל מְרֻבְּעֵי רַגְלַיִם אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ וְהַחַיּוֹת

פניו נגד ירושלים כאשר נאמר בדניאל (ו, י.) וכוין פתיחן לי בעליתיה קבל ירושלים. — **בשעה הששית** היא **עת הצהרים** (שעה שתי עשרה) כאשר נאמר **ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהמה** (תהלים נה, יח.) —

(י) **ויהי רעב מאוד** כי על הנה ישב בצום וחפץ **לטעום** את אשר יכינו לו אנשי ביתו כעת הצהרים. — **ויפל עליו תמהון** ולפי תרגום הסורי: **תמהא** ועניינו התפשטות הנשמות מגוף האדם ואז שוכב כאבן דומם אך רוחו עוד תפעם בקרבו ותחזה שדי יחזה. והרבה מדרגות בענין הנבואה כפי השגת המקבל (כמו בישעיה ו, א. יחזקאל א, א.) ובעת יתרבה באדם כח המדמה כאשר נאמר **וביד נביאים אדמה** (הושע יב, יא.) אז יתפשטו מאתו שאר החושים ויחלשו שאר הכחות כאשר נאמר ואני הייתי נרדם על פני ופני ארצה (דניאל י, ט.). —

(יא) **שמים נפתחים** כמו נפתחו השמים (יחזקאל א, א.) כל זאת ראה במראה או בחזון. — **וכלי אחד** אשר יוכל להכיל דברים רבים כמו **שמלה** אשר צרורה מכל ארבע כנפותיה אשר ממנה לא יפול צרור ארץ **ומורד** כמו מים המוגרים **במורד** (מיכה א, ד.) — והנה בנביאיו דבר ה' מקדם על פי חזיונות וינבאו קצתם בהשגתם הנבואה במראה או בחלום ואז והיה החזיון דמיון או משל למקרה אשר יקרה אותם אחרי כן בפועל ממש, כחלום יוסף וכפתרון חלום פרעה שהיו בחזיונות לתיאורות **המעשים** אשר נהיו אחרי כן וככה ידמה הנביא חזיונות כפי הפעולות העתידות להקרות. אחרי זה כמו שראה יחזקאל דמות המרכבה שהוא סימן נסיעת הכבוד מבית ה' וזולתם מהדמיונות הנבואיות הנאותים לפי המעשים. —

(יב) **אשר על הארץ** לא נזכר טהורות וטמאות כאשר נאמר בנח, (בראשית ו, ג.) ויקרא (יא, א—מז.) כי אם כל חיות הארץ והנה החיות אשר מפרי הארץ ישבעו רעבונם, והחיות הנה חיות השדה וחיות מדבריות אשר יטרפו **טרף**, **ועוף השמים**. גם בעופות לא נזכר סימני טהרה וטומאה. —

וְהָרְמָשִׂים וְעוֹף הַשָּׁמָיִם׃ יג וַיְהִי קוֹל אֵלָיו קוּם פֶּטְרוֹס זְבַח
וֶאֱכֹל׃ יד וַיֹּאמֶר פֶּטְרוֹס חָלִילָה לִּי אֲדֹנָי כִּי מֵעוֹלָם לֹא־
אָכַלְתִּי כָּל־חֹל אוֹ טָמֵא׃ טו וְקוֹל הָיָה עוֹד שֵׁנִית אֵלָיו אֶת
אֲשֶׁר טִהַר הָאֱלֹהִים אַתָּה אַל־תְּשִׂים לְחֹל׃ טז וְזֶה נִהְיָה

(יג) **קול אליו** במראה או בחזיון הנבואה שמע את הקול מדבר אליו — **זבח ואכל** חית הארץ ובהמות השדה כאשר יאכלו הבהמות הטהורות בשחיטה והדגים בכלל. —

(יד) **חלילה** כפירש רש"י כלומר חולין הוא לך לפקוד עלי לעשות כדבר הזה אשר נשמרתי ממנה לעשות עד הנה. — **כי מעולם** עניינו מעת היותי. — **חול** עקרו ביונית κοινός = gemein = **חולין** ועניני כי בימי בית שני טרם ואחר החרבן היו היהודים מדקדקים עד מאוד בעניני טהרה וטומאה וכפי עדות התלמוד היו החסידים ואנשי מעשה נשמרים ונזהרים אף באכילת חולין לאכול אותו על טהרת הקדש כפי מנהג החברים (המה הם אסאים Esseer אשר נזהרו בפרישות גדולה ויתירה) כי גזרו על הידים להיות שניות לטומאה ובחולין שנעשו על טהרת הקודש דשני עושה שלישי. (עיין חגיגה פרק ב, ג. חולין פרק ב, ה. נדה פרק עשירי ו. טהרות פ, ב, ח.) —

(טו) **שנית** כאשר יראה או ישמע לנביאים או לאנשי אלהים דבר אשר היא כפי דעתם נגד רצון וחפץ אלהים ויראו לעשות אז תוסיף הנבואה האלהית לתת כחה בקריאה שנית, כמו **ויקרא מלאך ה' אל אברהם שנית מן השמים** (בראשית כב, טו.) וכן ויישן ויחלום **שנית** (שם מא, ה.) וישב מלאך ה' **שנית** (מלכים א, יט. ז.). — **טהר האלהים** אלהים אשר ברא הבל וכל צבאיה צפור שמים ודגי הים וכל בהמות שדי ברוח פיו ובמאמרו נבראו כולמו, וכולם יצורי כפיו **אלהים טהרם** כל אשר חפץ ה' עשה, פיו אסרם ופיו טהרם מי יאמר לו מה תעשה? ומיום ברא ה' עולמו התיר לפעמים לדור אחרון את אשר אסר לדור הקדם כפי השתנות העתים והזמנים ודעות בני האדם. וזה לשון בעל המדרש שוחר טוב (תהלים מזמור קמו) מהו ה' **מתיר אסורים? יש אומרים כל בהמה שנטמאה בעולם הזה מטהר אותה הקדוש ברוך הוא לעתיד. למה אסר אותה לראות מי שמקבל דבריו ומי שאינו מקבל דבריו ולעתיד לבוא הוא מתיר את כל מה שאסור וכו'** עיין שם. והדבר ברור כי **תכלית התורה היא המשיח לצדקה לכל המאמין** — כאשר כתב פולוס באגרת אל הרומים (פ' עשירי ד.) וכן נאמר בירמיה

שָׁלֹשׁ פְּעָמִים וּכְרֶגַע לֻקַּח הַכְּלִי לְמַעְלָה אֶל־הַשָּׁמָיִם׃ יז וְכַאֲשֶׁר הִשְׁתָּאָה פֶּטְרוֹס בְּנַפְשׁוֹ מָה אֵפוֹא יִהְיֶה הַמַּרְאֶה אֲשֶׁר רָאָה וְהִנֵּה הַגְּבָרִים הַנִּשְׁלָחִים מֵאֵת קָרְנֵלְיוֹס דָּרְשׁוּ לְבֵית שִׁמְעוֹן וְעָמְדוּ עַל־הַשָּׁעַר׃ יח וַיִּקְרְאוּ בְקוֹל וַיִּשְׁאֲלוּ אִם־שִׁמְעוֹן הַמְכֻנֶּה

(לא, לג.) הנה ימים באים נאום ה' וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה, לא כברית אשר כרתי את אבותם ביום החזיקי בידם להוציאם מארץ מצרים אשר המה הפרו את בריתי ואנוכי בעלתי בם נאום ה' כי זאת הברית אשר אכרות את בית ישראל אחרית הימים ההם נאם ה' ונתתי את תורתי בקרבם ועל לבם אכתבנה והיתי להם לאלהים והמה יהיו לי לעם ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את ה' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם כי אסלח לעונם ולחטאתם לא אזכור עוד. וזהו אשר אמרו (שבת סג, עא.) אמר רבי חייא בר אבא כל הנביאים לא התנבאו אלא לימות המשיח ועתה להורות בזה המאמר כי בימי המשיח תהרבה הארץ דעה כמים לים מכסים וזו תבוא תורה הדשה על ידי המשיח כאשר רמז בזה תרגום יונתן בתרגומו הפסוק: ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה (ישעיה יב, ג.) ותקבלון אולפן חדת בחדוא מבחירי צדיקיא. וכן אמרו במדרש קהלת דף קי"ד ע"א (דפוס פרנקפורט.) כל התורה שאדם לומד בעולם הזה הבל היא נגד תורתו של משיח. —

(טז) שלש פעמים להורותו כי נכון הדבר מאת אלהים כאשר נאמר בפרעה ועל השנות החלום אל פרעה פעמים כי נכון הדבר מעם אלהים וממהר לעשותו (בראשית מא, לב.) — הכלי למעלה אל השמים ממקום בואו להודיעהו כי את אשר יסר ונכון בעיני אלהים גם בארץ אל ירע בעיניו. —

(יז) השתאה כאשר שבה רוחו אליו והתבונן על ענין וחוכן המראה אשר ראה על מה ולמה היתה אליו. — השער אשר היה סגור עמדו לראות מה יקרה להם. ואם ימצאו את פטרוס בבית. —

(יח) ויקראו אל איש מאנשי הבית, או אל שומר הבית. — וכאשר אלה השלוחים קראו ובאו אליהם איש, או שאלו, האם שמעון מתגורר בבית הזה עוד. —

פֶּטְרוֹס מִתְאָרֵחַ שָׁם׃ יט וּבְהִתְבּוֹנֵן פֶּטְרוֹס עַל־הַמַּרְאֶה וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָרוּחַ הִנֵּה שְׁלשָׁה גְבָרִים מְבַקְשִׁים אֹתָךְ׃ כ אַךְ קוּם רֵד וְלֵךְ אִתָּם בִּבְלִי סָפֵק מְאוּמָה כִּי אָנֹכִי שְׁלַחְתִּי אֹתָם׃ כא וַיֵּרֶד פֶּטְרוֹס אֶל־הַגְּבָרִים הַנִּשְׁלָחִים אֵלָיו מֵאֵת קָרְנֵלְיוֹס וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲנִי הוּא אֲשֶׁר אַתֶּם מְבַקְשִׁים מָה הִיא הַסִּבָּה אֲשֶׁר בַּעֲבוּרָהּ בָּאתֶם הֵנָּה׃ כב וַיֹּאמְרוּ הֵם קָרְנֵלְיוֹס שַׂר־מֵאָה אִישׁ צַדִּיק וִירֵא אֱלֹהִים וּמוּעָד מֵאֵת כָּל־עַם הַיְּהוּדִים קִבֵּל מַעֲנֵה אֱלֹהִים מֵאֵת מַלְאָךְ קָדוֹשׁ לִקְרֹא אֹתְךָ אֵלָיו אֶל־בֵּיתוֹ

(יט) ובהתבונן כאשר שוטטו רעיוניו אנה ואנה לחקור ולדעת תכונת המראה אשר מאת ה' נראה ועל מה באה להורות? אז רוח מאת אלהים תחליפהו כח, ובאשר אמרו כי שלוחי קרנליוס אלה שלשה אנשים אשר שלח לקראו באו הנה לקראו לשלום, ומן הקריאה הזאת יודע לו כי המראה אשר ראה מאת ה' היתה להורותו כי ישמע אליהם ללכת עמהם. —

(כ) רד מן העליה אשר עוד היה שם כי עוד לא נכון לבו ובטוח כי מאת ה' היתה סבת בוא השלוחים הנה כאשר נאמר חכם ירא וסר מרע, וכסיל מתעבר ובוטח (משלי יד, טז.) אשרי אשר אתה אלהים תבחר ותקרב, אתה תאיר מרוחך עלינו תאיר כאור חשכת רוחם ואתה תלמדם לעשות רצונך ורוחך הטובה תנחם בארץ מישור (תהלים קמג, י.) — כי אנכי שלחתי אותם עניני על ידי היתה הסיבה כי נשלחו, אנכי הוא הפועל ואתה שמרו פקודתם אשר פקדתי עליהם. —

(כא) אני הוא בטרם דברו השלוחים אליו דבר ענה אותם לאמר כי הוא אשר יבקשוהו. — הסבה התגלות הרוח לא היתה אליו כי אם בדרך כלל, כי שלשה אנשים יבקשוהו אכן סבת מבוקשם לא הוגלה לו לכן כאשר ראה אלה האנשים שאל אותם אודות הסבה. —

(כב) צדיק וירא אלהים לקח בלי יראת אלהים אונה לקח גמורה כאשר נאמר כגוי אשר צדקה עשה ומשפט אלהיו לא עזב (ישעיה נח, ב.) — מאת כל העם לא לבדה גלויה היא בין אנשי צבאו ובעלי אמונתו, כי אם גם בקרב היהודים גדול שמו והללוהו ושבחוהו על אשר לבבו וכי צדק ובתמתו כל מעשהו. — ואחרי אשר הודיעו אשר מלאכו וירא את האלהים יוסיפו לאמור כי קבל מענה אלהים האלהים לזה ופקד מלאכו עושה דברו כי ירא אליו לאמור לו אשר עליו לעשותו. — קדוש כי גם רוח דעה תבא

ולשמוע דברים ממך: כג אז קרא אתם פנימה ויארחם ולמחרת פטרוס יצא אתם ואחדים מן־האחים אשר מיפו הלכו עמו: כד ולמחרת באו אל־קסריא וקרנליוס היה מוחיל להם אחרי קראו אל־בני משפחתו ואל־רעיו הקרבים: כה ויהי בבוא פטרוס ויפגשהו קרנליוס ויפל לרגליו וישתחו: כו אך פטרוס הקים אתו ויאמר קום גם אנכי אנוש אני: כז וכאשר נדבר אתו ויבוא פנימה וימצא רבים נקהלים: כח ויאמר אליהם אתם ידעתם איך לא־נכון הוא לאיש יהודי

לפעמים להביא את האדם להעבירהו והוליכהו שולל כאשר נאמר (שמואל א, טז. טו.) רוח אלהים רעה מבעתך, ובאחאב נאמר נתן ה' רוח שקר בפי כל נביאך (מלכים א, כב. כג.) לכן אמרו את המלאך באומר קדוש אשר נאמנים כל דבריו ואין נפתל ועקשות בכל אשר יצא מפיהו. — אל ביתו היהודים היו נזהרים מאוד מפני הטומאה ללכת וללון בבתי הגוים ולכן היה מן הצורך לאמר את המלאך הדובר עמו באומר טהור. —

(כג) קרא אותם בתחלה קראם ואחרי אשר ראה כי יתעללו מבוא, היה מהר אליהם ואז הכניסם ללון שמה כי רד היום. — הלכו עמו לראות ולשמוע מה יקרהו שמה. —

(כד) ולמחרת אחרי אשר לנו בדרך באו קיסריא כבר בארנו. — אחרי קראו וכו' האיש אשר חרד על דבר ה' וחפץ לחסות תחת כנפי אלהים לא יתן תנומה לעיניו ולא ישקוט ולא ינוח עד כי ישיב רבים מעון להביא גם אותם בסתר כנפי אלהים ולשמוח עמהם.

(כה) בבוא כאשר קרב לבוא אל העיר. — ויפול לרגליו השתחויה והתנפלות היתה הביאה מנהג כבוד בימים מקדם למלכים ולשרים ולשאר נכבדים כמו (שמואל ב, א. ב. רות ב, י.) —

(כו) הקים אותו מן הארץ הקימהו למען לא יכנע עוד. — גם אנכי כמוני כמוך ילוד אשה אשר ספחות ימינו וחלדנו יחדל. —

(כז) נדבר אתו עודנו בחצר הבית או באכסדרה ושאל איש לרעהו לשלום. — ויבוא אל חדרי הבית. — רבים מקרוביו ובעלי ברית קרנליוס אשר גם המה נכספו לראות ולשמוע את האיש בשר על יד המלאך המה נקהלו גם יחדיו בבית רעיהם. —

(כח) אתם ידעתם אשר תשכנו בעיר הזאת כולכם ועמם. — לא

לדבק או לגשת אל־יליד עם אחר והאלהים הראה אתי לבלתי אמר לאי־זה איש חל או טמא: כט בעבור זאת גם בבלי התנגד באתי כאשר נקראתי לכן אני שאל בעבור מה שלחתם לקרא לי: ל ויאמר קרנליוס מן־היום הרביעי עד השעה הזאת הייתי צם ובשעה התשיעית הייתי מתפלל בביתי

נכון ענינו ביוני דבר אשר איננו כתורה. והסורי כיוון יפה בתרגומו דלא מפס ועניינו es ist nicht erlaubt. והנה כפי הנוסח היוני אשר לפנינו הם שני ענינים אשר לא נכונו ליהודי לעשות (א) להתחבר (ב) ולבוא בית אל איש נכרי. ואף כי בתורה לא ימצא חוק ומשפט או תורה אשר יאסר לנו זאת, בכל זאת נדע מן התלמוד כי איבה והרחקה גדולה עד מאוד היתה בין בני ישראל ובין אלה הגוים מגויי הארץ אשר פרצו ועברו חוק לעשות תועבות גדולות, ורבה המשטמה בינם ובין היהודים ולכן אמרו בגמ' דמס' ע"ז. (דף כב. ע"א.) לא יתיחד אדם עם נכרי מפני שחשודין על שפיכת דמים. אכן בתורה לא נאסר בפירוש כי אם חתנות (שמות לד, טז. דברים ז, ג. נחמיה יג, כה.) — הראה אותי ברוח קדשו כי נפרץ הגדר בין עם ועם, בין יהודי ובין נכרי מגויי הארץ כולם חטאים ורעים, לא לפני אלהים יצדקו במפעלם, כי הכל סר כי אם נאלד החסד והחכמה ירצו לפני ה' באמונתם במשיח אלהי יעקב ובצדקתו לבד יצדקו, לכן לא נכון כי יקרא אחד טמא ואחד טהור כי כטהור כטמא יחדיו נאלחו. —

(יט) באתי לא נעצרתי ולא נתעכבתי היום מהרתי ללכת עמכם. — בעבור מה מה היתה הסיבה הראשונה אשר שלחתם אלי, ואף כי הסיבה היתה נודעת לו מן השלוחים בכל זאת נכספה וגם כלתה נפשו לשמוע מפיהם בלי אמצעי אם באמת אחרי האמת ידרשו אם לא אחרי חדשות לא שמעו נפשם תכסוף, ואולי היתה דעתו כי יודיע בקהל אשר כעת בביתם נאסף הסיבה על ידה שלחו אחריו להגדיל ולהקדיש שם ה' ומשיחו בתוך קהל רב, ולכן לא הוחיל עד כי נח מתלאות הדרך ויאכל וישת ויחזק לבו, כי אם תיכף מהר בבואו הביתה פתח פיו לשאול אחרי הסיבות לספר נגד עמו נפלאות. —

(ל) מן היום הרביעי ענינו ולפני ארבעה ימים הייתי צם ארבעה ימים וביום ההוא בשעה התשיעית (היא השעה השלישית אחרי הצהרים) אני התפללתי בביתי תפלת המנחה. — בלבוש בהיר ענינו בדים לבנים כאשר נאמר בדניאל י, ה. ומראה הלבן היה לו למשל כאשר נאמר כלו הפך לבן טהור הוא (ויקרא יג, יג.) —

והנה איש נצב לפני בלבוש בהיר: לא ויאמר קרניליוס נשמעה תפלתך ונדבותיך נזכרו לפני האלהים: לב לכן שלח אל יפו וקרא אליך את שמעון המכנה פטרוס הוא מתארח בבית שמעון בורסי אצל הים אשר כבואו הנה ידבר אליך: לג לכן כרגע שלחתי אליך ואתה היטבת לעשות בבואך הנה ועתה הננו כלנו פה לפני האלהים לשמוע את כל הדברים המצוים לך מאת האלהים: לד ויפתח פטרוס את פיו ויאמר באמת אני מכיר כי האלהים איננו נושא פנים:

(לא) נשמעה תפלתך ענין התפלה לא נזכר אך מהמשך המאמר נכר כי התפלל כי ירחמהו ה' להיטיב לו בארח נפשו וינחילהו מרב טוב הצפון להולכי תום ויחל פניו בענין משיח אלהי יעקב. — עלו לזכרון כאשר בקרבן סוטה נאמר מנחת קנאות הוא מזכרת עון (במדבר ה, יד.) כי על ידי הקרבן תתעורר השגחת ה' על הרשע להענישהו ולתת לו כפרי מעלליו, אבל תפילות המעני לב ודורשי ה' בכל לבב תעלינה לפני אלהים לתת להם אשר שאלו היום ולצדקותיהם אשר עשו ופעלו תעלינה לזכרון לפני אלהים להזכירם בעת צרה לטובה ולהפקידם בדבר ישועה ורחמים. —

(לב) לא התמהמה עד יבוא איש יבוא אליך כי אם שלח מהר. — וקרא על ידי משרתיך ושליחך. ולמען לא יתעכב ובבקשתו אנה ואנה הודיע לו מקום מלונו בדיוק גדול כי הוא יושב בבית שמעון הבורסי, ולמען לא יחליף שמעון הבורסי זה בשמעון אחר הודיע לו בית מושבו כי הוא על שפת הים. — ולמען לא יתמהמה לשוח כהגיע אליו כי יחפוץ לסדר הדברים אשר ידבר עמו בטרם שלחו אליו הודיעהו כי יבין תועלת השיח כי בבואו ידבר פטרוס אליו את כל אשר חפץ לדעת והוא יוכל לדבר עמו. —

(לג) היטבת לעשות אף כי לא נאמר לו כי ימהר בואו ובכל זאת הודע לו כי מכל הדברים אשר נשמעו לו יוכיח כי ימהר ויחיש מעשהו כאשר בארנו בפסוק הקודם. — היטבת על כי גם אתה מהרת לבוא הנה. — לפני האלהים אשר הוא בוחן כליות ולב. ובכל מקום אשר שמו נקרא שם הוא. — לשמוע להבין ולהשכיל ולעשות. —

(לד) באמת את הדבר אשר אנכי אדע ואבין היכנו רעיון ודעות רוח בי אם הדבר; אמת ונכון הדבר והוא נודע אלי עתה יותר מקודם אשר רק על פי נביאי אלהים ידעתי כי ימים יבואו ויקראו כל גויי הארץ אל יתלבטו

לה כי אם בכל גוי הירא אתו ופעל צדק הוא רצוי לו: לו את הדבר אשר שלח לבני ישראל מבשר שלום על ידי ישוע המשיח זה הוא אדון הכל: לז את הדבר אתם ידעים

האלהים אכן עתה ידעתי אל נכון כי הימים ההם באו לא בעתיד כי אם בהוה המה. — נושא פנים להבדיל בין איש לאיש או בין גוי לגוי או בין יהודי לגוי כאשר נאמר (ד"ה ב, יט, ז.) אין עם ה' אלהינו עולה ומשא פנים ומקח שוחד. —

(לה) הירא אותו ראשית חכמה יראת ה' והיא המדרגה הראשונה לבוא על ידה אל אהבת האלהים כמו שכתוב (שמות כ.) בעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו „ויראת ה' היא תכלית הפרישות ובקצה האחרון, וקרובה שבמדרגות אל מדרגות אהבת האלהים והוא השער הראשון משעריה ואי אפשר שיגיע האדם אליה, אלא אחר שתתקדם יראתו ופחדו מאלהים יתברך“ (חובת הלבבות פתח שער אהבת ה') ולכן האל בה. — ופועל צדק עניננו שפעולתו הראה בצדקות אשר נעשו על ידה, וצדקות אשר עשה הנה פרי אמונתו ויראתו ולא לבד כי הוא עשה צדקה כי אם גם יעשה בכל דרכיו את אשר ערב בעיני האלהים. —

(לו) לבני ישראל בני אברהם יצחק ויעקב כי אל אבותיהם היתה ההבטחה כי בזרעם יתברכו כל גויי הארץ ומראשית היתה מאת ה' נסבה כי זרע אברהם אוהבו, יתברך במשיח אלהי יעקב כי אליו השתרעו כל אמרי הנביאים והשירים, ומעת הודחו אבותינו מגן עדנים לאכול מפרי אשר הנחש הסית אותם והוא היה בערכם, מאז החלה הבשורה לאמור כי זרע האשה ירוצץ ראש הנחש ומאז רבתה שפע הנבואה, הלכה הלוך וגדול לנחם אלה המצפים לישועתו לראות העת בוא לצדק עולמים. אך אחרי אשר אלה בני אברהם השטימו אוזן משמוע אל הבשורה שלח זאת הבשורה אל אלה הגויים מגויי הארץ לקרוא ללא עמי עמי אתה וללא רוחמה רוחמה. — מבשר שלום שלום הוא הסגולה היקרה מכל מחמדי תבל, ולכן אמרו רז"ל לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום וכן ברכת כהנים ותפלת י"ח חותמות בשלום. — על ידי ישוע המשיח חמדת כל הגוים. — אדון הכל אשר היה לפני כל ועל ידו נהיה אשר נהיה. —

(לז) את הדבר דבר הבשורה אשר בשרתי אתכם. — אתם יודעים כי מראשית כזאת לא בסתר דברתי אליכם כי אם בגלוי לפני השמש. —

הַנִּהְיָה בְּכָל־יְהוּדָה כֻּלָּהּ וְהֵחֵל מִן־הַגָּלִיל אַחֲרֵי הַטְּבִילָה אֲשֶׁר
קָרָא אֹתָהּ יוֹחָנָן׃ לח אֶת־יֵשׁוּעַ אֲשֶׁר מִנְּצֶרֶת אֵיךְ מָשַׁח אֹתוֹ
הָאֱלֹהִים בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וּבִגְבוּרָה אֲשֶׁר הָלַךְ פָּעוֹל טוֹב וְרָפֹא
אֶת כָּל־הַמְכֻבָּשִׁים מֵאֵת הַשָּׂטָן כִּי הָאֱלֹהִים הָיָה עִמּוֹ׃

את הדבר הוא מומרא דוי"י. — **בכל יהודה** בכל ארץ ישראל כי מלכות בית יהודה היא העיקר ובה נקראה בשורת מלכות האלהים בתחלה ובה נעשו אותות ומופתים רבים. — **החל מן הגליל** אף כי אנשי הגליל היו הבוערים והנבזים בתוך העם בכל זאת מאת ה' היתה נסיבה כי בקרבם ישמע קול קריאת מלכות האלהים, כי את אשר נבזה לפני בני אדם נכון ונשא וגדול מאוד לפני אלהים, ולכן בחר מיושביה שליחיו ותלמידיו אלה היו הראשונים אשר עליהם נגה כבוד ה' וראו אור גדול אשר אחריו הלכו. — **הטבילה** לתשובה כי באין תשובה אין סליחת חטאים וטהרת הגוית מזוהמתם היא האות על טהרה הרוחנית. —

(לח) **טוב** (חגיגה יב, א. שבועות כו, א. תענית כא. ירושלמי סוף פאה. בראשית רבה פ, כג.) והנה הענין הזה והארכתי מעט למען חסום דוברי עתק על כותבי ברית החדשה והמה לא ידעו ולא השכילו כי כל דבריהם מלאי רוח הקדש ורק טהרי לב יבינו ויבואו בסוד ה' אשר ליראיו. — **משח אותו** לנביא, לכהן הגדול, ולמלך. — **ברוח הקדש** בלא מדה (יוחנן ג, לד.) בטרם הולדו (לוקס א, לה.) ובטבילתו לעיני כל (מתי ג, טז.) וכחתם קדש ביום עמדו מעם המתים (רומים א, ד.) ועלותו השמימה ושפיכת רוח הקדש על יראיו בימי חג השבועות פעלי השליחים (ב, לג.) — **ובגבורה** בהיותו מלך על כל ועושה נפלאות גדולות לבדו, ודורש טוב ומשמיע שלום ומבשר ישועה לרבים בסליחת החטאים ובשפיכת רוח הקדש למיחלים לחסדו. **אשר הלך** עקרו ביונית אשר **עבר** בכל הערים והכפרים לא להשתעשע נפשו ולהרגיעה כי אם לעשות טובות ונפלאות עד אין מספר, ולכן נפלאו מעשיו ממעשי כל **נביא** כי נפלאותיו לא היו לענוש החטאים (כקרח וכעדתו) כי אם עשות חסד וצדקה להחיות רוח שפלים לחבוש את הנשברת. — **פעול טוב** לכל אשר ידרשון אותו. — **המכובשים** לעבדות, לא לבד אלה אשר רוח רעה מבעתם ובחלאים רעים הוכו כי אם גם אלה אשר באו תחת סבלות החטא, כי החוטא איננו שליט עוד בשכלו לשפוט על פיו את אשר יעשה ואת אשר יניח. — **כי אלהים** (בראשית כא, כב.) עמו עניניו בעצמותו. —

לט וַאֲנַחְנוּ עֵדִים אֲנַחְנוּ לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה גַּם בְּאֶרֶץ
הַיְּהוּדִים גַּם בִּירוּשָׁלָיִם אֲשֶׁר הֵמִיתוּ אֹתוֹ בִּתְלוֹתוֹ עַל־עֵץ׃
מ אֶת־זֶה הָאֱלֹהִים הֵקִים בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְנָתַן אֹתוֹ לִהְיוֹת גָּלוּי׃
מא לֹא לְכָל־הָעָם כִּי אִם־לְעֵדִים הַנִּבְחָרִים מִקֶּדֶם מֵאֵת
הָאֱלֹהִים לָנוּ אֲשֶׁר אָכַלְנוּ וְשָׁתִינוּ עִמּוֹ אַחֲרֵי קוּמוֹ מֵעִם

(לט) **ואנחנו** השליחים אשר ישנו פה לבשר הבשורה הטובה הזאת וכל השליחים אשר איננו פה עמנו. — **עדים** אשר בעינינו ראינו. — **בארץ היהודים** וגליל ועבר הירדן בכלל. — **גם בירושלים** נזכרת בפרט על כי בה גמלוהו רע תחת טובה ויסרוהו בשוטים ויתנהו את רשעים קברו. — **המיתו** עקרו ביונית אחרי אשר הוקיעו אותו. —

(מ) **את זה** אשר שמה המיתו בזדון לבבם הרע אותו הקים אלהים כי לא מחשבות בני אדם מחשבות האלהים אך ישר יחזו פנימו. — **הקים** בשעירו אחרי מותו. — **ביום השלישי** אחרי מותו. ולמה ביום השלישי? במדרש שוחר טוב (תהלי' כב.) אין הקדש ברוך הוא מניח את הצדיקים בצרה יותר **משלשה ימים**. וכן **רחב** אומרת לשלוחי יהושע אין לכם להצטער אלא **שלשה ימים** שנאמר ונחבאתם שמה שלשת ימים (יהושע ב.) וכן אתה מוצא **ביונה** ויהי יונה במעי הדג **שלשה** ימים **ושלשה** לילות (יונה ב.) וכן **הושע** אמר **יחיינו מיומים וביום השלישי יקימנו** (הושע ו') וכן באסתר וצומו עלי ועל תאכלו **שלשת** ימים (אסתר ד.) — **ונתן** ענינו כמו מתנה למאמינים כן נתן אלהים אותו וחבלים נפלו להם בנעימים בהראתו לעיניהם למען יביטוהו ויראוהו כאשר דבר להם מקדם, להאמץ בלבבם האמונה בו כי הוא הוא המיועד מימי קדם אל אבותינו לאמור ונברכו בזרעך כל גויי הארץ. —

(מא) **לא לכל העם** כאשר אמר מקדם אל היהודים כי שוב עוד לא יראנו עוד מתי כג, לט. יען כי מאסו הבונים וכל העם באבן אשר היתה לראש פנה על כן לא ראו אותו אחר תקומתו מן הקבר אך בכל זאת הוא נתן עדים נאמנים על תקומתו כי לא נעזב לשאול נפשו להביא כל בני אדם אל האמונה בשמו למען יושעו. — **הנבחרים** מקדם ענינו ביונית בזרוע נטויה נסמנו כפי המנהג בימים ההם אם איש נבחר והורם מעם בקהל, אז קמו אלה אשר בחרו בו והראו עליו באצבעותיהן לאמור זה האיש בו רצתה נפשינו, והנה מאמר חז"ל הצדיקים יאמרו הנה אלהינו זה. —

המתים׃ מב וצוה אתנו לקרא לעם ולהעיד כי זה הוא המיעד מאת האלהים לשפט החיים והמתים׃ מג לזה כל־הנביאים מעידים כי יקח בשמו סליחת חטאים כל המאמין בו׃ מד עוד פטרוס מדבר את־הדברים האלה ויפל רוח הקדש על כל־השמעים את־הדבר׃ מה וישתוממו המאמינים אשר מבני המילה כל אשר באו עם־פטרוס כי גם על־הגוים מתנת רוח הקדש נשפכה׃ מו כי שמעו אתם מדברים בלשנות ומגדלים את־האלהים אז ענה פטרוס׃ מז היוכל

(מב) אותנו אנחנו שליחיו נבחרו מאתו לקרוא במקומו בשורה טובה המבשרת שלום מאת אלהים באמצעות משיח לדבקינו באמונה בו. — ולהעיד מבלי נשוא פני איש ומבלי אימה ופחד. — לשופט החיים אשר יחיו עדנה. — והמתים שכבר מתו אותם יקים ביום קומו לעד לשפטם ולשלם להם כפועל ידיהם. —

(מג) לזה כי יקום משיחנו לדין היה תחלת הבשורה בערם ובשרו סליחת החטאים, למען עוררם לתשובה ולהכניע לבבם הערל; כי בטרם יודעו להם משאת חטאם כי גדולה היא מנשוא לא יבקשו סליחת החטאים. — מן דכאיב ליה רישא ליזל לבי אסיא יאמר משל הקדמוני. — כל הנביאים מעידים כבר בארנו זה העניין, ומחז"ל כל הנביאים לא התנבאו אלא לימות המשיח: — סליחת חטאים על כי הוא הערה למות נפשו בעבור כולם לקרבן והוקרב ברוח עולם (באגרת אל העברים). — כל המאמין בו כי הוא המיועד מימי קדם להביא צדק עולמים; אז יקחו חלק ונחלה בכפרתו אשר הביא. —

(מד) מדבר את הדברים, עוד לא כלה לדבר אז צלחה רוה"ק במתנותיו הנפלאות עליהם כי האמונה בוערה בקרב לבם ונודעו בבירור כי הגיעה אליהם סליחת החטאים על כי רוח הקדש צלחה עליהם. — על כל השמעים נאום לבב למען דעת את אשר יעשו. —

(מה) המאמינים מבני ישראל אשר באו בחברתו ניפו תמהו נבהלו נחפזו בראותם כי מתנת רוה"ק גם על אלה הגוים ערלי בשר נשפכה, כי לא האמינו כי רוה"ק תשרה על איש אשר לא מזרע אברהם. —

(מו) כי שמעו מדברים בלשונות אשר לא למדו ולא הבינו. — ומגדלים את האלהים בתתם לו הכבוד והתפארת והעוז כאשר יאתה. —

(מז) היוכל איש למנוע את המים אף כי גוים מגויי הארץ המה

איש למנוע את־המים לבלתי הטבל אלה אשר לקחו את־רוח־הקדש כאשר גם אנחנו׃ מח ויצו כי יטבלו בשם האדון אז שאלו אתו לשבת עמהם ימים אחדים׃
יא א וישמעו השליחים והאחים אשר ביהודה כי גם הגוים קבלו את־דבר האלהים׃ ב וכאשר עלה פטרוס ירושלמה

למען יהיו לאגודה אחת עם חברת המאמינים, ובאמונת משיחם ישרשו ויחזקו, וכמו המלה אשר היתה חותמת ברית קדש כן הטבילה היה חתימת האמונה: — לקחו את רוה"ק למתנה כמונו, ואת הרוה"ק כבדם וינשאם מי יחללם לאמר לא נכון להם לבוא בברית עם ה'? —

(מח) ויצו כי יטבלו' עניינו כפי סדר הנכון אשר פקד משיחנו. —

מבוא, האחים שמעו כי הגדר אשר היה מאז בין הגוים ובין היהודים נהרס כי הגוים גם כן נטבלו וגם הם קבלו מתנת רוה"ק, ריבו היהודים עם פטרוס על כי אכל עם הגוים ויצטדק על ידי המראה אשר נראה לו על ידה נראה לו לנכון את אשר טהר אלהים לא יפגל בן אדם. א—ט, שלשה אנשים באו מקסרין. ובפקודת הרוח שם לדרך פעמיו ללכת עמהם וששה אחים הלכו, ובבואם אל בית האיש ספר להם כי על פי פקודת המלאך שלח אליו למען יושע על ידו הוא וביתו. ט—טו, שפיכת רוה"ק עליהם. — הנפוצים מפני הרדיפה אשר היו על ידי סטיפנוס שטו ועברו עד אנטיוך בשרו את הדבר אך ליהודים פסוק ך' — ומספר גדול האמינו — השליחים שלחו את בר נבא אל אנטיוכיא — ויבקש אותם כי ידבקו באלהים בלב נכון. — בר נבא הלך תרשישה לבקש את שאול וישובו יחדיו אל אנטיוכין אז החלו לקרוא משיחיים טו—כ. אגב הנביא יבשר הרעב — והתלמידים שלחו לאחיהם ביהודה מתנות כפי משת ידם על יד בר נבא ושאול: פסוק ל. —

(א) וישמעו השליחים ע"י אנשים באו מקסרין. — השליחים אשר היו בירושלים עוד והאחים אשר עזבו עיר הקדש בשערוריה אשר נעשתה על עדות נאמנה אשר נתן סטיפנוס, ושטו בערי יהודה. — כי גם הגוים עניינו אחדים מגויי הארץ כמו קרנליוס וביתו ועוד אחרים בקסרין. — דבר האלהים על ידי האמונה במשיח אלהי יעקב להשליך שקוציהם וגלוליהם אחרי גוים. —

(ב) וידונו עקרו הכון ויתוכחו עמו הנמולים מבני ישראל באמרם כי

וַיָּדוֹנוּ עִמּוֹ אֵלֶּה אֲשֶׁר מִבְּנֵי הַמִּילָה׃ ג לֵאמֹר כִּי אֶל־אֲנָשִׁים אֲשֶׁר לָהֶם עָרְלָה בָּאתָ וְאָכַלְתָּ עִמָּהֶם׃ ד וַיָּחֶל פֶּטְרוֹס וַיְפָרֵשׁ לָהֶם כְּפִי הַסֵּדֶר לֵאמֹר׃ ה אֲנִי הָיִיתִי בְּעִיר יָפוֹ מִתְפַּלֵּל וּבְתִמָּהוֹן רָאִיתִי מַרְאֶה כְּלִי אֶחָד כְּמוֹ סָדִין גָּדוֹל יוֹרֵד בְּאַרְבַּע קְצָווֹת מוּרָד מִן־הַשָּׁמַיִם וַיָּבוֹא עָדָי׃ ו וְכַאֲשֶׁר הִבַּטְתִּי עָלָיו הִתְבּוֹנַנְתִּי וָרְאִיתִי אֶת מְרֻבְּעֵי הָרַגְלַיִם אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ וְהַחַיּוֹת וְהָרְמָשִׂים וְעוֹף הַשָּׁמָיִם׃ ז וָאֶשְׁמַע קוֹל אֹמֵר אֵלַי קוּם פֶּטְרוֹס זְבַח וֶאֱכֹל׃ ח וָאֹמַר חָלִילָה לִּי אֲדֹנָי כִּי כָל־חֹל אוֹ טָמֵא

גויי הארץ לא יוכלו לבא בסוד משיח אלהי יעקב ובקהל בעדם כמולו ובאו על ידי המילה בברית אברהם אבינו. —

(ג) ערלה באת הלכת בבתיהם וחברת אתם ולא זאת לבד היה די לך כי גם אכלת לחם עמהם אשר לא יאות מדרך התורה והחוק (במדבר יט, טז.)

(ד) ויחל העתיד מבנין הפעיל, החל להתנצל ולתת להם תשובה על טענותיהם בעניינים ההם כפי הסדר הנכון. — ויפרש להם להודיע להם הסיבות אשר הסבוהו לעשות את אשר עשה. — הסדר באר היטב על פי סדר נכון למען יקבלו את אמריו בשמחה ובנפש חפצה. —

(ה) בעיר יפו כאשר נסעתי משם ועברתי את הארץ ושם הייתי בבית שמעון הבורסי. — מתפלל בעת הצהרים היא תפילת המנחה אחרי נטות השמש. — מראה משמים נפתחים אשר כמוה עוד לא ראיתי. — מורד מן השמים ויבא עדי, בארבע כנפותיו מקושרות יחדיו ובעת הורד התקרב תמיד אלי. על כי בעין בשר יכולתי לראות מה המה החיות והעופות אשר נכלאו בארבעת כנפות השמלה. —

(ו) הבטתי עליו אבינה בו ושמתי עיוני בו להבין הדבר עד תכליתה ולדעת אם לא חושי פתוני לראות את אשר לא ימצא במציאות. —

(ז) ואשמע קול אשר מן השמים ידבר אלי. — קום על כי רעב אתה ונפשך נאכל תאוה אכול אלה אשר הורדו מן השמים אחרי אשר תזבח אותם כאשר נאמר תזבח ואכלת בשר, כי אף לבן נח לא הותר לאכול בשר כי אם על ידי נחירה. —

(ח) ואומר התוכחתי עם הקול לא אביתי לשמוע לו. — חלילה כלומר חולין לי כמו דבר חול יהיה לי הדבר הזה. — כי כל דבר פגול אשר מפוגל לראות לא בא בפי ולא טעמתיו. —

מֵעוֹלָם לֹא־בָא אֶל־פִּי׃ ט וַיַּעַן אֹתִי קוֹל שֵׁנִית מִן־הַשָּׁמַיִם אֵת אֲשֶׁר טִהַר הָאֱלֹהִים אַתָּה אַל־תָּשִׂים לְחֹל׃ י וְזֶה נִהְיָה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיִּמָּשֵׁךְ עוֹד הַכֹּל לְמַעְלָה אֶל־הַשָּׁמָיִם׃ יא וְהִנֵּה פִּתְאֹם שְׁלֹשָׁה גְּבָרִים עָמְדוּ עַל־הַבַּיִת אֲשֶׁר הָיִיתִי בוֹ נִשְׁלָחִים מִקֵּסַרְיָא אֵלָי׃ יב וַיֹּאמֶר אֵלַי הָרוּחַ לָלֶכֶת אִתָּם בִּבְלִי סָפֵק מְאוּמָה וַיֵּלְכוּ אִתִּי גַּם שֵׁשֶׁת הָאַחִים הָאֵלֶּה וַנָּבוֹא פְּנִימָה אֶל־בֵּית הָאִישׁ׃ יג וַיְסַפֵּר לָנוּ אֵיךְ רָאָה אֶת־הַמַּלְאָךְ נִצָּב בְּבֵיתוֹ וְאֹמֵר אֵלָיו שְׁלַח אֲנָשִׁים אֶל־יָפוֹ וּקְרָא אֵלֶיךָ אֶת־שִׁמְעוֹן הַמְּכֻנֶּה פֶּטְרוֹס׃ יד אֲשֶׁר יְדַבֵּר דְּבָרִים אֵלֶיךָ אֲשֶׁר תִּוָּשַׁע בָּם אַתָּה וְכָל־בֵּיתֶךָ׃ טו וּבַהֲחִלִּי לְדַבֵּר נָפְלָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם

(ט) שנית כאשר עוד ראיתי השמים נפתחים. — אשר טהר האלהים נתנו לו בחזיון חיות. וקול אלהים שנית ושלישית היה להודיעהו כי חפץ ה' כי הוא יעשה כפי אשר נראה לו, ועל ידי כי בא אליו הקול שנית ידעו ויכירו כי נמצא בהכרח מלא את אשר פוקד לו מאת הקול. —

(י) וכאשר עוד התמהמה למלאות פקודת הקול נשמע עוד בשלישית. — אל השמים כאשר נאמר בשמואל א, ג. ח. —

(יא) פתאום שלשה גברים המה יבארו עניני הקול אשר היה אליו שלשה פעמים. —

(יב) הרוח בקרב לבי פקד עלי כי אנכי אמלא משאלותם ללכת עמהם ולבל אדאג אם נכון זאת לפני אלהים כי אלך אל בית איש נכרי אשר לא מבני ישראל הוא. —

(יג) ואומר אליו עניננו הודיע להם כי מלאך נראה אליו עומד בביתו אשר פקד עליו לשלוח אנשים אל יפו לקרוא את שמעון יכונה פטרוס או כיפא, וכן היה המראה אל פטרוס כי ילך אחרי אנשי קרנליו בבואם אליו. תהלים נג, כג. —

(יד) תושע הוא יורה אותך דברי חיים על ידם תושע אתה ותיכן את חקים באמונה שלמה ונכונה לרשת חיי עולם. —

(טו) ובהחלי לספר מעט מגבורת ישוע משיחנו אשר עשה ופעל בקרבינו, ועמים בהם ענה לעדות כי פקד מאת אלהים להיות שופט החיים והמתים, ובטרם כליתי אמרותי האלה אמרות טהורות נחה רוח אלהים עליהם כאשר

כַּאֲשֶׁר גַּם־עָלֵינוּ בַּתְּחִלָּה׃ טז וָאֶזְכֹּר אֶת־דְּבַר הָאָדוֹן אֶת אֲשֶׁר אָמַר אָכֵן יוֹחָנָן טָבַל בַּמַּיִם אַךְ אַתֶּם תִּטָּבְלוּ בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ׃ יז לָכֵן אִם אֶת־הַמַּתָּן הַדּוֹמֶה נָתַן לָהֶם הָאֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר גַּם־לָנוּ הַמַּאֲמִינִים בָּאָדוֹן יֵשׁוּעַ הַמָּשִׁיחַ אֲנִי אֵפוֹא מִי הָיִיתִי עָצוּם לִמְנֹעַ אֶת־הָאֱלֹהִים׃ יח וּכְשָׁמְעָם אֶת־אֵלֶּה הֶחֱרִישׁוּ וַיְכַבְּדוּ אֶת־הָאֱלֹהִים לֵאמֹר אָמְנָם כֵּן גַּם לַגּוֹיִם נָתַן הָאֱלֹהִים אֶת־הַתְּשׁוּבָה לַחַיִּים׃ יט וְאָמְנָם אֵלֶּה הַנְּפוֹצִים בִּגְלַל הַמְּצוּקָה אֲשֶׁר נִהְיְתָה עַל־סְטֵיפָנוֹס הָלְכוּ עַד־פֵּנִיקְיָא וְכַפְרוֹס וְאַנְטְיוֹכְיָא וְלָאִישׁ לֹא־דִבְּרוּ אֶת־הַדָּבָר זוּלָתִי לַיְּהוּדִים לְבַדָּם׃ כ וַיִּהְיוּ אֲחָדִים מֵהֶם אֲנָשִׁים כַּפְרוֹסִים וְקוּרֵנִים אֲשֶׁר

כאשר עלינו השליחים ביום חג השבועות בראשונה לדבר בלשונות לא הורגלנו מנעורינו להגדיל שם אלהים עליון ביד משיחנו. —

(טז) ואזכור ימים מקדם בשמעי את דבר משיחנו בטרם עלותו השמימה אשר יוחנן טבל. —

(יז) אם נתן להם אלהים לגוים מתנות רוה"ק כמונו ליהודים, כי ברית אשר יאמינו בשם ישוע משיחנו ואם אלהים נתנה מתנת רוה"ק והברכות והמתנות הנספחות אליה. — אני מי אנכי למנוע ולכלות את הרוח? האוכל לעצור ביד ה' מתת מתנותיו אל כל אשר יחפוץ? —

(יח) החרישו לא התוכחו עוד עמו ויכבדו את גדולת אלהים על החן אשר חוננם. — גם לגוים אשר לא ממעי ישראל יצאו וגם לא באו בברית היהודים ע"י מילה וקרבן. — נתן האלהים התשובה אם ישובו מדרכם הרע ויאמינו במשיח כי כפר בעדם גם עליהם בדמו היקר כי אז גם הם יושעו וירשו את החיים. —

(יט) הנפוצים מפני המציקים אשר הציקו אותם עת ישבו בירושלים אחרי כי קלס סטפנוס שם משיחנו. — הלכו עד פניקיא היא ארץ [illegible] ידים, קופרוס היא קפריסין, יון קפריסין וזכרתי למעלה. — אנטיוכיא עיר גדולה — אך אל היהודים לבדם בחשבם כי רק ליהודים היתה הקריאה כאשר גם פטרוס חשב מקדם (למעלה פרק י, כח) כי רק היהודים יושעו במשיחם תשועת עולמים ולא כן נחלת גויי הארצות. —

(כ) אנשים כפרוסים וקורנים אלה היו גרי שער אשר ידעו לשון ושפת

בְּבוֹאָם אֶל־אַנְטְיוֹכְיָא דִּבְּרוּ אֶל הַיְּוָנִיִּים מְבַשְּׂרִים אֶת־הָאָדוֹן יֵשׁוּעַ׃ כא וַתְּהִי יַד יְהוָה עִמָּהֶם וּמִסְפָּר רַב הֶאֱמִין וּפָנָה אֶל־הָאָדוֹן׃ כב וַיִּשָּׁמַע הַדָּבָר לְאָזְנֵי הַקְּהִלָּה אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַםִ עֲלֵיהֶם וַיִּשְׁלְחוּ אֶת־בַּר־נַבָּא לַעֲבֹר עַד־אַנְטְיוֹכְיָא׃ כג אֲשֶׁר בְּבוֹאוֹ שָׁמָּה וּבִרְאוֹתוֹ אֶת־חֶסֶד הָאֱלֹהִים שָׂמַח וַיַּזְהֵר אֶת־כֻּלָּם לִדְבֹּק אֶל־הָאָדוֹן בִּתְשׂוּמַת הַלֵּב׃ כד כִּי הוּא הָיָה אִישׁ טוֹב וּמָלֵא רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וֶאֱמוּנָה וַיִּוָּסֵף הָמוֹן רַב אֶל־הָאָדוֹן׃ כה וַיֵּצֵא בַר־נַבָּא תַּרְשִׁישָׁה לְבַקֵּשׁ אֶת־שָׁאוּל וְכַאֲשֶׁר מָצָא אֹתוֹ הֱבִיאָהוּ אֶל־אַנְטְיוֹכְיָא׃ כו וַיְהִי בְּהִתְאַסְּפָם בַּקְּהִלָּה שָׁנָה תְמִימָה

יונית וקבלו עליהם שבע מצות בני נח גם להם. בשרו בשורת מלכות השמים אחרי כי שמעו את הגבורה ואת מתנות הרוח אשר היתה לקרנליו וביתו. — מבשרים את האדון ישוע כי הוא הוא המושיע רבים מחטאותיהם, ובו יושעו תשועת עולמים וכי גם חטאותם נשא וגם את עונותם הוא סבל אשר גם בעבור לקוחינו קם וישב לימין עליון. —

(כא) יד ה' ברחמיו פתח לב ואזן השומעים כי הדברים אשר שמעו לא ימושו מפיהם ומקרב לבם ומספר גדול אשר שמעו את הבשורה האמינו בדברי הבשורה והשיבום מדרכם הרעה להיות כבריאות חדשות לה'. —

(כב) וישמע הדבר כי הגוים התגיירו ובאו תחת על משיחנו. — הקהלה כל המאמינים, ביחוד ראשי הקהלה הם השליחים אשר נותרו, אחרי כי המאמינים נתפרדו מירושלים. — וישלחו את בר נבא להיות בתומכי יד אלה המורים שם להקל משאם פן תכבד עליהם. —

(כג) חסד האלהים מתנת חנם אשר נתנה אל הגוים. — לדבק למען יהיו תמיד דבקים באלהים ובמשיחם כאשר משה אמר ואתם הדבקים באלהים ולבל יסורו מן אלה דברי הבשורה אשר שמעו ובהם האמינו, הדברים האלה יהיו שמורים בקרבם תמיד והאמונה תהיה בלב נכון כי כל הלבבות דורש אלהים והוא יודע כל מסתרי מחשבותינו. —

(כד) איש טוב בעשותו צדקה ופעל טוב כל אשר מצאה ידו לעשות. — המון רב עניינו נספחו ונלוו עליהם להאמין כמוהם בישוע משיח צדקינו.

(כה) עתה כאשר העבודה החלה להרבות אז הלך בר נבא תרשישה לבקש את שאול כי יהיה בעזרו. —

(כו) שנה תמימה שמה ישבו לבשר איש איש את דבר מלכות השמים

וילמדו המון רב גם נקראו בראשונה באנטיוכיא התלמידים משיחיים: כז ובימים ההם ירדו נביאים מירושלם אל־אנטיוכיא: כח ויקם אחד מהם ושמו אגב ויורה על־פי הרוח כי רעב גדול עתיד להיות על כל־התבל אשר גם נהיה בימי קלודיוס הקיסר: כט ומן־התלמידים כפי אשר השיגה יד איש חרצו כל־אחד מהם לשלוח לשרות אל־האחים היושבים ביהודה: ל אשר גם עשו וישלחו אל־הזקנים ביד בר־נבא ושאול:

ולמנהג ותורה משיח לזקינו. — וילמדו המון רב היו מורים נאמנים לאנשים רבים מאום ועד אשה. — ועל כי האמינו במשיח לכן נקראו משיחיים, כי הוא מלכם. — באנטיוכיא היתה הקהלה הראשונה בה נוסדה קהלה המאמינים בישוע משיחם וההולכים בתורתו ונקראו על שמו. —

(כז) נביאים מירושלים אנשים באים בסוד ה' וידעו כתבי הקודש ירדו מירושלים למען יעזרו את המורים שם ובלאחם משם ישבו שם מתחיהם. —

(כח) ויורה עניינו הגיד את אשר נראה אליו בחזון אשר חזה על פי הרוח׳ כי רעב גדול יהיה בארץ כאשר אמר משיחנו מאז (מתי כד, כז). — בימי קלודיוס הקיסר והרעב הזה לא היה לבד בארץ ישראל כי אם בכל ממשלת הרומים. —

(כט) התלמידים אשר כעת נקראו משיחיים התנדבו לתת נדבות ומתנות להיות עזר ומשען לאחיהם אשר יושבים ביהודה ואף כי לא עושר רב היה אתם בכל זאת נתנו מאשר יכלו. —

(ל) אל הזקנים המה הגבאי הצדקה. —

מבוא גם יד הורדוס היתה ברשעות הרדיפות נגד אלה המשיחיים כאשר מקדם רודפו על ידי הסנהדרין ויהרוג את יעקב אחי יוחנן למען ימלא חן בעיני היהודים, ויוסף לרדוף עוד גם אלה השרים וגם בפטרוס שלח ידו הרעה. — והימים האלה היו ימי חג המצות — פסוק ג' — ועל בתי המשמר פקד אנשי צבאו כי ישמרוהו היטב ואחרי החג יעמידהו למשפט. תפילת הקהלה בעדו. פסוק ה' — מלאך ה' הוציאו ממסגר. — ופתאום הלך המלאך ממנו. פסוק יא. — ויבא בבית הנקהלים שם — השפחה הכירתהו — הורדוס בקשו ולא מצאו — פסוק יח.—יט. מלחמות הורדוס בצידונים — פסוק כ. — וילבש

יב א ובעת ההיא שלח הורדוס המלך את־ידיו להרע לאחדים מן־הקהלה: ב ויהרג את־יעקב אחי־יוחנן בחרב: ג ובראותו כי רצויה היא אל־היהודים ויוסף ללכד גם את־פטרוס אז היו ימי המצות: ד וכאשר תפש אתו שמו אל־משמר וימסרהו אל־ארבעה ארבעתי אנשי מלחמה לשמר אתו ברצותו להעלותו אל־העם אחרי הפסח: ה ובכן

מלכות ויגבה לבו ויומתהו ה' פסוק כ.—כג. — בר נבא ושאול שבו מירושלים אחרי תמו עבודתם. — כה. —

(א) ובעת ההיא עת שוב פטרוס מקסרין אל ירושלים ושאול ובר נבא בשרו הדבר באנטיוכיא והביאו נדבות אל אחיהם ביהודה אודות הרעב, שלח הורדוס המלך בן אריסטובל נכד הורדוס הגדול לאנשי הקהלה לשומם במשמר למען עינוים בחשבו כי בהכרותו את הרועים אז חיש מהר ובנקל תפולנה הצאן. ויען כי אחרי נתן להורדוס מאת הרומים משרת המלך אשר אליה כל מגמתו ונפשו נכספה אליה, התחבר גם אליה משרת המקדש לעשות כל אשר חשב וחפץ לבו הרע, גם לדון דיני נפשות אשר לא היו מקדם, כי אם ביד בית דין הגדול היא הסנהדרי הגדולה בית דין של שבעים ואחד. —

(ב) ויהרוג עניינו המיתהו בחרב. — אחי יוחנן הוא בן זבדי חוזר זה הוא להבדילו מן יהודה בן אלפי אחי יהודה השליח. —

(ג) ובראותו עניינו יען כי רבתה משטמת היהודים נגד אלה האלומים אשר לא מזרע ישראל היו אשר באו למשול ולשפוט שפטו והמשטמה הזאת היתה מאז ומקדם מימי הורדוס אבי אביו לירושת כללו. לכן חקר ודרש במה יתרצה אל עם ישראל ובמה יוכל למצוא חן בעיניהם, לכן התחכם לשלוח ידו באלה הבחירים המאמינים במשיחם למצוא חן בעיני העם, ולהגדיל חנו שם. גם פטרוס במשמר עם האחרים אשר כבר באו בסד רגלם. — אז היו ימי חג הפסח: בו נקהלו כל עם בני ישראל לכן ירא לשלוח ידו בפטרוס על כי בכל המקומות נודע לטוב שמו וכי הוא עשה גדולות ונפלאות. —

(ד) ארבעה ארבעתי סך אנשי הצבא היו ששה עשר ויחלקם לארבעה ראשים, כל ראש וכל ראש יהיו מארבעה אנשי הצבא אשר ישמרוהו, שנים מהן היו בפנים החדר ורותקו בזיקים בגוית פטרוס ושנים מחוץ לפני פתח בית הכלא יעמדו לראות כי לא יצא ויבוא איש ביניהם. —

פֶּטְרוֹס נִשְׁמָר בְּבֵית הַכֶּלֶא אַךְ תְּפִלָּה נַעֲשְׂתָה בַעֲדוֹ מֵאֵת
הַקְּהִלָּה מֵאֵין הֲפוּגוֹת אֶל־הָאֱלֹהִים׃ ו וְכַאֲשֶׁר חָשַׁב הוֹרְדוֹס
לְהָבִיא אֹתוֹ בַּלַּיְלָה הַהוּא הָיָה פֶּטְרוֹס יָשֵׁן בֵּין שְׁנֵי אַנְשֵׁי
מִלְחָמָה אָסוּר בִּשְׁנֵי רַתּוּקוֹת וְשֹׁמְרִים לִפְנֵי הַדֶּלֶת נָצְרוּ אֶת־
הַמִּשְׁמָר׃ ז וְהִנֵּה מַלְאַךְ יְהוָה נִצָּב וְאוֹר נָגַהּ בַּבִּנְיָן וַיַּךְ עַל־
צַד פֶּטְרוֹס וַיְעִירֵהוּ לֵאמֹר קוּם מְהֵרָה וַיִּפְּלוּ רַתּוּקָיו מֵעַל יָדָיו׃
ח וַיֹּאמֶר אֵלָיו הַמַּלְאָךְ הִתְאַזֵּר וְהִנָּעֵל נְעָלֶיךָ וַיַּעַשׂ כֵּן וַיֹּאמֶר

(ה) פטרוס נשמר לא לבד כי מחוץ למשמר העמידו שומרים מסביב כי אם, גם במשמר אותו שמרוהו עד כי לא היה לאל ידו לברוח כפי דרך הטבע. אך קהל המאמינים אשר אהבם נפש אהבוהו וידעו והכירו מעלתו שפכו שיחתם בעדו לפני אלהים, אל אל המושיע בעת צרה כי הוא יוציא לאור משפטו. — מאין הפוגות ענינו בחזקה כאשר עשו אנשי נינוה. —

(ו) חשב הורדוס להביא אותו לא לשלחהו חפשי אך להוציאו מבית האסורים למען העמידהו בדין לפני רשעים כמוהו ולהמיתהו אחר כן. — בלילה ההוא לפני יום המשפט, ופטרוס ישן. מבלי אימה אשר יקרהו למחר כי אם שינתו ערבה לו בין שני אנשי הצבא אשר רותקו בשרשרות בגויתו ומלבד אלה השומרים בפנים עוד שנים עומדים עליו מבחוץ שומרים את המשמר לבל יקרב אליו איש להצילהו. —

(ז) והנה ראה כפלאות לוריתו אשר יוציא לאור משפטו ואור מחושך. — מלאך ה' אולי הוא המלאך אשר מאז נשלח לו קפיטל ה, יט. — ואור נגה בבנין שם בית הסוהר ויכהו כן לדרך כבוד. — על צד להשיב נפשו אליו מן השינה אשר חזקה עליו. — ויעירהו עוררהו כי חיש מהר יעמוד ממשכבו בטרם יאיר היום. — ויפלו ובכח המלאך חיש ומהר נפלו השרשרות מידיו. —

(ח) התאזר כי הוא שכב בבית הסהר וחגורה לא היתה על מתניו לכן פקד עליו המלאך כי יחגור מתנו כאיש אשר ישים לדרך פעמיו. — והנעל נעליך כי בעת השינה נשל הנעלים מעל רגלו. העטה מעילך הוא הבגד אשר ממעל כל הבגדים למען לא ישאר בבית הסוהר מאומה מכל אשר לו, כאשר בבני ישראל נאמר עת יצאם מארץ מצרים לא תשאר פרסה, ולמען יראו שוכניו כי לא בחפזון ובמנוסה עזב את בית הכלא. —

אֵלָיו הַעֲטֵה מְעִילְךָ עָלֶיךָ וְלֵךְ אַחֲרָי׃ ט וַיֵּצֵא וַיֵּלֶךְ אַחֲרָיו
וְלֹא יָדַע כִּי אֱמֶת הוּא הַנִּהְיָה עַל־יְדֵי הַמַּלְאָךְ אַךְ דִּמָּה לִרְאוֹת
מַרְאֶה׃ י וְכַאֲשֶׁר עָבְרוּ מִשְׁמֶרֶת רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה בָּאוּ אֶל־
שַׁעַר הַבַּרְזֶל הַמּוֹלִיךְ אֶל־הָעִיר אֲשֶׁר נִפְתַּח לָהֶם מֵעַצְמוֹ
וְכַאֲשֶׁר יָצְאוּ עָבְרוּ רְחוֹב אֶחָד וּכְרֶגַע סָר הַמַּלְאָךְ מִמֶּנּוּ׃
יא וּפֶטְרוֹס בְּשׁוּב דַּעְתּוֹ אֵלָיו אָמַר עַתָּה יָדַעְתִּי נֶאֱמָנָה כִּי
שָׁלַח יְהוָה אֶת־מַלְאָכוֹ וְהִצִּילַנִי מִיַּד הוֹרְדוֹס וּמִכָּל־תּוֹחֶלֶת
עַם הַיְּהוּדִים׃ יב וְכַאֲשֶׁר הִתְבּוֹנֵן וַיָּבוֹא אֶל־בֵּית מִרְיָם אֵם
יוֹחָנָן הַמְכֻנֶּה מַרְקוֹס אֲשֶׁר־שָׁם הָיוּ רַבִּים נִקְבָּצִים וּמִתְפַּלְלִים׃
יג וַיִּדְפֹּק פֶּטְרוֹס עַל־דֶּלֶת הַשַּׁעַר וַתָּבוֹא נַעֲרָה לְהַקְשִׁיב וּשְׁמָהּ

(ט) לראות מראה, כל כך גדלה הפלאה אשר היתה לו עד כי קשתה עליו להאמין כי באמת כן הוא להיותו יוצא מבית הכלא כי חשב אולי חלם חלום וכמעט יקיץ והנה ריקה נפשו וכאשר נאמר בתהלים (קכו' א.) — היינו כחולמים ענינו לא נאמין כי באמת השיב ה' שבותינו כי אם נחשוב כי חלמנו [illegible]. —

(י) שער הברזל על ידו יבוא אל העיר. אכן השער על ידו באו מחוץ חומת בית הסוהר נפתח בכח המלאך מבלי גבורת איש. — רחוב אחד והנה אחרי כי כלל אז הלך המלאך ממנו ולא ראה אותו פטרוס עוד. —

(יא) בשוב דעתו ענינו כי שבה רוחו אליו מכח הבהלה והשממון אשר עליו עברו. — עתה ידעתי באמת, אחרי הפרד המלאך מאתו אז הכיר כי לא חלם חלום ולא חזון או מראה ראה כי באמת שלח אלהים מלאכו כי יוציאהו מבית הסוהר. — מיד הורדוס אשר מזימות יעץ למען לא אמלט מידו. — עם היהודים ענינו תוחלת היהודים אשר שמעו כי מחר יומת וישמחו במפלתו, גם חשבו כי עד מהרה ישמד מארץ זכר כל המאמינים במשיח. —

(יב) התבונן ענינו חשב ושכל בדעתו מה לעשות אנה ילך ויבוא בחשכת הלילה, וכאשר ידע המקום בו יקהלו ידידיו בא בית מרים אם יוחנן, לא הוא המבשר וגם לא המטבל כי אם הוא אשר שמו יכונה מרקוס ובבית הזה היו רבים מן הקהלה אשר התאספו שמה להתפלל. —

(יג) וידפוק על כי הדלת היתה סגורה מבוא, דפק להשמיע כי איש

רודה: יד ובהכירה את־קול פטרוס לא־פתחה את־השער משמחה כי אם־רצה פנימה ותגד כי־פטרוס עמד לפני השער: טו ויאמרו אליה משתגעת את אך היא החליטה בחזקה כי כן הוא והם אמרו מלאכו הוא: טז אך פטרוס היה עמד ודפק וכאשר פתחו ראו אתו וישתוממו: יז וינע להם ביד לחשות ויספר להם איך האדון הוציא אתו מן־המשמר ויאמר הגידו את־אלה ליעקב ולאחים ויצא וילך אל־מקום אחר: יח וכאשר היה יום ותהי בהלה לא־קטנה בין אנשי המלחמה מה אפוא נהיה פטרוס: יט והורדוס כאשר בקש אתו ולא מצא בקר את־השמרים ויצו כי יוסרו

מבחוץ מבקש לבוא בבית. — להקשיב מי הוא הדופק כעת בחשכת הלילה בנפול תרדמה עלי אנשים. —

(יד) ובהכירה ענינו בשמעה את הקול כי קול פטרוס מדבר אליה ועל כי ידעה כי בא בבית הסוהר לכן לא ידעה בבירור את אשר שמעה הנכון הוא. — ותגד בשרה הבשורה כי פטרוס עומד לפני חצר הבית ומבקש כי יפתח לו לבוא הביתה. —

(טו) משתגעת ואלה אשר התאספו פה בתפלה אמרו אליה משגעת היא על כי ידעו כי בכבל באה רגלו וכי בכלא הושם. — מלאכו הוא אחד מן המלאכים לשמרו או משרתו אשר שלח מבית האסורים הנה להביא לו דבר מה. —

(יז) ביד להחשותם לבל ירימו קול שמחה גדולה ויעירו רבים משכנם ועל זאת חודע להם בטרם יאור היום כי אלהים הציל פטרוס מבית האסורים. — ליעקב הוא הקטן אשר לא היה בבית הזה. — ולאחים למען יתנו תודה לאלהים. — אל מקום אחר ילא מירושלים כי ירא חמת המקנאים. —

(יח) וכאשר האיר היום וראו כי פטרוס אין אתם אז לבשו חרדות ובהלות ותמהון אחזום בדעתם חמת מלכם, ואף כי לבם לנכון היו בכל זאת יראו מאד. —

(יט) והורדוס כאשר נאספו המקהלות וחשבו כי יראו וישמחו במות פטרוס, שלח אל בית הסהר להריצו אליו אך נכזבה תוחלתו בשמעו את אשר נעשה כי אנשי הצבא עוד בבית הסהר אך פטרוס איננו, נס וימלט. — בקר ענינו חקר מהם במועצות לדעת הסיבה על ידה נגלו, אך כאשר מענה לא היה להם

וירד מיהודה אל־קסריא ויגר שם: כ ויהי הורדוס זעם מאד את הצורים והצידונים אך בלב אחד באו אליו ובפתותם את־בלסטוס אשר על־חדר משכב המלך בקשו שלום בעבור כלכל ארצם מארץ המלך: כא וביום נועד הורדוס לבוש מלכות וישב על־כסא המשפט דבר מליצה אליהם: כב ויצעק העם קול אלהים ולא קול אדם: כג וברגע הכהו מלאך יהוה עקב כי לא־נתן את־הכבוד לאלהים ויהיה מאכל תולעים ויגוע: כד ודבר האלהים גדל ורב: כה ובר־נבא

אז חרץ עליהם משפט מות על כי לא שמרו פקודתם אשר פקד להם. — אך כאשר בוש על כי לא נמלאה עצתו להרוג את פטרוס והיה למשחק בעיני העם אז עזב העיר וירד אל קסרין ויגר שם. —

(כ) הצורים והצידונים אשר היו אויביו מאז, והוא שם עלילות להעמיד שומרים ולשום משמר על יד הדרכים בכל אורח ודרך מבוא העיר פן יובא אליהם דגן ולחם, כי כל מחסורם לקחו מיד בני ישראל. — בלב אחד לראות איך יבוטל הגזירה כי רעב גדול היה בארצם. — בלסטוס הוא היה יועץ למלך וישימו עצות בכספם לבקש מאתו כי הוא יהיה להם למליץ לעמוד בין המלך וביניהם. — בקשו שלום למען יקחו דגן ולחם ככל אשר יחפוצו. כלכל ארצם המלך מכר את אשר הותר לו אחרי כי דאג בעבור ארצו. —

(כא) וביום נועד המיועד מאת המלך כי יבואו לפניו הצורים והצידונים לחקור ולהשכיל על אודותם. — מלכות בגדי שש ורקמה תכלת וארגמן כפי יד המלך. — כסא המשפט אשר הוקם בימים ההם בעבור הדבר הזה. — דבר מליצה להתגאות. —

(כב) העם מושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים וחנפים אשר ידברו כל העולה על רוחם, ובשמעם קולו אמרו קול אלהים הוא. —

(כג) [illegible] נתן הכבוד לאלהים, יד המלאך היתה בו להמיתהו ולשימהו פגר מובס. — תולעים גדלו בתוך בני מעיו וחררוהו ומת. — על כי לא נתן הכבוד לאלהים ולא גער בעם באשר חנפוהו לאמור כי קולו קול אלהים. —

(כה) מירושלים אל אנטיוכיא אשר היו שם מקדם — מלאו העבודה

וְשָׁאוּל שָׁבוּ מִירוּשָׁלַם כְּכַלּוֹתָם אֶת־הַשֵּׁרוּת וְלָקְחוּ אִתָּם אֶת־יוֹחָנָן הַמְכֻנֶּה מַרְקוֹס׃

יג א וַיִּהְיוּ בַקְּהִלָּה אֲשֶׁר הָיְתָה בְּאַנְטְיוֹכְיָא נְבִיאִים וּמוֹרִים אֲחָדִים וְהֵם בַּר־נַבָּא וְשִׁמְעוֹן הַנִּקְרָא נִיגֶר וְלוּקִיּוֹס מִקּוּרֵנִי וּמְנַחֵם הַמְגֻדָּל עִם־הוֹרְדוֹס שַׂר־הָרֶבַע וְשָׁאוּל׃ ב וְכַאֲשֶׁר שֵׁרְתוּ לַיהוָה וְצָמוּ וַיֹּאמֶר רוּחַ הַקֹּדֶשׁ הַבְדִּילוּ לִי אֶת־בַּר־נַבָּא וְאֶת־שָׁאוּל אֶל־הַפֹּעַל אֲשֶׁר קְרָאתִי אֹתָם לוֹ׃ ג אָז צָמוּ

לתת הכסף אשר לקחו מיד האחים באנטיוכיא אל יד השליחים. — מרקוס כי יהיה עזר למו בבשורת מלכות האלהים בקרב האחים. —

מבוא. בר נבא אחד מן הנביאים ומורים באנטיוכיא נפקד מרוה"ק עם שאול איש ימינו אל העבודה — ג. — וכה שלחום משם וסמכו ידיהם עליהם ויברכום וישלחו אותם אל סליקא וסלימוס שם בשרו בקהל רב את דבר אלהים — ויוחנן שרת אותם ו. עלימס המכשף לא יתן כי סרגיוס פולוס יבא אל האמונה — ט. פולוס יביט בו אז נפלה עליו אימה ועיניו עורו ויבקש איש יוליכהו. פולוס ילך עם אשר אתו אל פרגא. יוחנן יפרד מהם — יג. — בואם אל בית התפלה. —

(א) **אשר באנטיוכיא** היא אנטיוכיא האשורית ונבדלה מאנטיוכיא אשר בפיסידיא פ, יד. — **נביאים** המה אשר דרשו והבינו במקראי ובכתבי הקדש. — **הנקרא ניגר** ענינו בעברית שחור או כושי והמה הורו את אנשי הקהלה את דבר אלהים ומשיחו. — והמה היו המורים בכלל ובפרט היה בר נבא. — לוקיס מקורני רע פולוס מוזכר טז, כא. — ומנחם חבר שמאי הזקן עליו נדבר במקום אחר אם ירחב ה' לנו — **ושאול** מוסב למעלה אל לוקוס מקרינא גם שאול היה עם המורים בשובו מירושלים עם בר נבא, יב, כה. —

(ב) **וכאשר שרתו לה'** ענינו בעבדם עבודתם אשר עליהם בעניני התפילה אשר התפללו ובלמדם. — **הבדילו לי את בר נבא** הרוח הקדש פקד עליהם כי יבדילו **אל העבודה** לקרוא בשורת מלכות אלהים את בר נבא ושאול. וענין ההבדלה היא כמו מאז הבכורים היו נבדלים מתוך בני ישראל שמות ג, ב. וכאשר נאמר בתהלים כי הפלה ה' חסיד לו. — **קראתי אותם** לבשר הגוים בשורת מלכות השמים ואמונה במשיח אלהי יעקב וסליחת החטאים.

(ג) **אז צמו** כולם למו לא לבד ברנבא ושאול. — **והתפללו** כי חפץ

וְהִתְפַּלְלוּ וְכַאֲשֶׁר סָמְכוּ אֶת־יְדֵיהֶם עֲלֵיהֶם שִׁלְּחוּ אֹתָם׃ ד לָכֵן אֵפוֹא אֵלֶּה הַמְשֻׁלָּחִים מֵאֵת רוּחַ הַקֹּדֶשׁ יָרְדוּ אֶל־סֶלֶיקְיָא וּמִשָּׁם הָלְכוּ בָאֳנִיָּה אֶל־כַּפְרוֹס׃ ה וּבְבוֹאָם אֶל־סַלָמִיס וַיְבַשְּׂרוּ אֶת־דְּבַר הָאֱלֹהִים בְּבָתֵּי הַכְּנֵסִיּוֹת אֲשֶׁר לַיְּהוּדִים וְהָיָה לָהֶם גַּם יוֹחָנָן מְשָׁרֵת׃ ו וְכַאֲשֶׁר עָבְרוּ אֶת־הָאִי עַד־פָּפוֹס וַיִּמְצְאוּ מְכַשֵּׁף אֶחָד נְבִיא שֶׁקֶר יְהוּדִי אֲשֶׁר־שְׁמוֹ בַּר־יֵשׁוּעַ׃ ז אֲשֶׁר הָיָה עִם־הַפֶּחָה סֶרְגִּיּוֹס פָּאוּל אִישׁ נָבוֹן זֶה קָרָא אֶל־בַּר־נַבָּא וְשָׁאוּל וַיַּחְפֹּץ לִשְׁמֹעַ אֶת־דְּבַר הָאֱלֹהִים׃ ח וַיִּתְנַגֵּד לָהֶם

ה' בידם יצלח. — **סמכו את ידיהם** כבר באַרנו ענין הסמיכה למעלה. — **שלחו אותם** אף כי האחים אל הקהלה היו בכל זאת כאשר נפקדו מרוה"ק אז שלחו אותם מהר בלי התרשלות. —

(ד) **ירדו אל סליקיא** גם העיר הזאת היתה לאשור, ונבנתה ממלך סליקוס ניקטור. — **הלכו באניה** שיט. — **כפרוס** היא קפריסין ובעברית כופר כמו אשכול הכופר וזאת היתה הדרך הראשון בו הלכו שאול ובר נבא יחדיו לבשר את קהלה הגוים בשורת מלכות האלהים. —

(ה) **סלמיס** היא עיר ואם הנבחרת בין ערי האי הזאת. — **ליהודים** אף כי נפקדו ללכת אל הגוים בכל זאת גודל אהבתם אל בני עמם עוררה אהבה מאז אליהם ולא חדלו לקרוא אותם **ראשון** לבשורת שלום לבשורת מלכות השמים. — **יוחנן למשרת** מנהג בימי קדם היה כי התלמידים ישרתו מוריהם ומנהיליהם כאשר נאמר מן יהושע בן נון משרת משה, ואלישע אשר יצק מים על ידי אליהו. —

(ו) **פפוס** עברו את האי ממזרח למערב עד פפוס והיא הרחק כמו כ"ה פרסאות מעיר סלימס. — **מכשף** ענינו האוחז עינים ועושה מעשה בעל אוב ומתעה את העם בכזביו ובשקריו ולוקח ממונם בהבטיחם כי ימלאו להם מזור ותרופה למחלותם על ידי כשפיו. — **בר ישוע** להורות שמו יעיד עליו כי בידו כח להושיע ולעשות גדולות. —

(ז) **הפחה** היא המשרה לעמוד במקום או תחת איש אשר על פיו יצא ויבוא כל דבר. — **נבון** אשר יודע להבדיל דבר מדבר, שקר מבין האמת ולכן בקש לשמוע הבשורה מפי שאול ובר נבא כי הבשורה נתבשרה לפניהם ושמע את שמעם כי יעשו נפלאות ומופתים. —

(ח) **ויתנגד להם** ענינו והתיצב לדבר נגדם לענות בפניהם כחשם כי

אֱלִימַס הַמְכַשֵּׁף כִּי־כֵן מְתֻרְגָּם שְׁמוֹ בְּבַקְשׁוֹ לְהַפְרִיעַ אֶת־
הַפֶּחָה מִן־הָאֱמוּנָה׃ ט אַךְ שָׁאוּל הוּא גַּם פָּאוּל בְּהִמָּלְאוֹ
רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וּבְהַבִּיטוֹ בוֹ אָמַר׃ י הוֹי מָלֵא כָל־מִרְמָה וְכָל־
עָוֶל בֶּן־הַשָּׂטָן שׂוֹנֵא כָל־צְדָקָה הַאִם לֹא תֶחְדַּל מְסַלֵּף אֶת־
דַּרְכֵי יְהוָה הַיְשָׁרִים׃ יא וְעַתָּה הִנֵּה יַד יְהוָה בָּךְ וְתִהְיֶה עִוֵּר
בִּלְתִּי רְאֹה אֶת־הַשֶּׁמֶשׁ עַד עֵת וּכְרֶגַע נָפְלָה עָלָיו אֲפֵלָה
וַחֲשֵׁכָה וּבְסוֹבְבוֹ בִּקֵּשׁ מְנַהֲלֵי יָד׃ יב אָז בִּרְאוֹת הַפֶּחָה אֶת

לא יטה אזנו וכמו המספר יניס וימברוס אשר התיצבו למשה במצרים כן הוא התיצב נגד השליחים למען כי לא יבואו אל הפחה בדעתו כי אם יבואו אליו אז ישמע אליהם ואז לא יוכל עוד לפתות העם בכזביו ובשקריו על האי הזאת. —

(ט) הוא גם פאול הפעם הראשון אשר יכונה בשם פאול ועניינו קטן בלע"ז. — בהמלאו רוה"ק ויודע תרמיתו ורעת האיש ההוא. — ובהביטו בו כל הבטה האמור בב"ית היא לרעה כמו יביטו יראו בי ועניינו כי הענישהו בראיתו אשר ראה עליו. —

(י) מלא אתה האיש אשר מלאתה כל מרמה וחוף. — בן השטן לא כאשר תקרא בר ישוע או בר ישו כי אם בן השטן — כל צדקה אשר יעשה אדם בעצמו או ביד אחרים ותרע נפשו בראותו כי אחיו ושכנו או קרובו יעשה דבר צדקה אשר נזכרה בתורת אלהים ומשיחו. — האם לא תחדל עניינו מלאה רעות לבבך ונכון לך כי תחדל מלדבר עוד שקר ומסלף את דרכי ה' לשום החשך לאור ואור לחשך. —

(יא) יד ה' אשר בו כחשת וחללת שמו לתת לך הכבוד הנה ידו בך נגדך לשלם לך כאשר הרשעת, וכאשר יד ה' תברך צדיקיו ככה תהיה משלחת למשנאיו ומחללי שמו. — ותהיה עור על כי לא תאבה לראות את האור האמתי המביא חיים לעולם, לכן בגלל הדבר הזה תהיה עור עין, ובל תראה את השמש עניינו אור השמש כאשר נאמר ומתוק האור וטוב לעינים לראות את השמש (קהלת יא, ז.) — נפלה עליו אפילה וחשיכה תחת אשר אמר בכזביו כי נביא ורואה הוא נהפך להיות עור לא יוכל לקום ממקומו. — ויבקש אנשים אשר יוליכהו ביד על כי לא היה לאל ידו לעזוב מקומו. —

(יב) את הנהיה כי ברגע אור עיניו חשך ולא יוכל לנוע ממקומו ויאמן כי כח משיחנו מלאה הארץ ורצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע לעשות כל

הַנִּהְיָה הֶאֱמִין בְּהִשְׁתּוֹמֵם עַל־לֶקַח הָאָדוֹן׃ יג וַיִּסְעוּ פָּאוּל
וְאֵלֶּה אֲשֶׁר אִתּוֹ מִפָּפוֹס וַיָּבֹאוּ אֶל־פֶּרְגָּא אֲשֶׁר בְּפַמְפּוּלְיָא
אַךְ יוֹחָנָן נִפְרַד מֵהֶם וַיָּשָׁב יְרוּשָׁלָמָה׃ יד וְהֵמָּה עָבְרוּ מִפֶּרְגָּא
וַיָּבֹאוּ אֶל־אַנְטִיוֹכְיָא אֲשֶׁר בְּפִיסִדְיָא וַיֵּלְכוּ אֶל־בֵּית־הַכְּנֶסֶת
בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וַיֵּשְׁבוּ׃ טו וְאַחֲרֵי קְרִיאַת הַתּוֹרָה וְהַנְּבִיאִים שָׁלְחוּ
אֲלֵיהֶם רָאשֵׁי בֵית־הַכְּנֶסֶת לֵאמֹר אֲנָשִׁים אַחִים אִם־יֵשׁ לָכֶם
דְּבַר תּוֹכַחַת אֶל־הָעָם דַּבֵּרוּ׃ טז וַיָּקָם פָּאוּל וַיָּנַע בְּיָד וַיֹּאמַר
אֲנָשִׁים יִשְׂרְאֵלִים וְהַיְרֵאִים אֶת־הָאֱלֹהִים שְׁמָעוּ׃ יז אֱלֹהֵי

אשר יחפוצו. — בהשתומם נפלאו היו העניינים האלה להבינם על מקורם על ידי כח השכלו לכן תמה על הלקח אשר שמע מאת שאול אשר בשם האדון בשר. —

(יג) פמפוליא בארץ הנגב באסיא הקטנה, — וישב ירושלימה מקום מגורי אמו ושם היתה יושבת. —

(יד) אשר בפיסידיא להבדילה מן אשר באשור, כאשר באַרנו למעלה. — ויבואו בערב שבת באו העירה, אך ביום השבת באו אל בית ה'. — וישבו עד אחר התפלה ועד יעבור יום השבת. —

(טו) קריאת התורה היא סדר השבוע ולא נדע אם הקריאה היתה כפי מנהג ארץ ישראל להשלים התורה בשלש שנים, או כפי המנהג בימינו ויחלק התורה לנ"ד פרשיות. — והנביאים הם דברי ההפטורה אשר בה מענייני התורה הנקראת בשבת ימלא. ומספר בגמ' כי נתקנו קריאת ההפטורה בימי אביפניוס עת גזרה מלכות הרשעה שלא יקראו בתורה. — ראשי בית הכנסת אשר יעמדו להשגיח בבית הכנסת לראות אם הכל הוא בסדר יפה ונכון. — דבר תוכחה בימים ההם לא דמו ראשי העם כי העם כולם צדיקים מגדלם ועד קטנם כאשר יחשבו עמנו היום, אך ידעו כי דבר תוכחה מן ההכרח לעם ולכל איש יחדיו כי הכל סר יחדיו אין עושה טוב אין גם אחד. —

(טז) ויקם פאול ממושבו אשר ישב למען עלות הבמה לדבר אל העם. — וינע ביד להחרישם. — אנשים ישראלים אשר מזרע ישראל אתם מבטן ומהריון ומלידה. — והיראים את האלהים מגויי הארץ אשר באתם לחסות תחת צל אלהי ישראל. —

(יז) אלהי העם הזה אשר בחר העם הזה לעם סגולתו ועמהם כרת

הָעָם הַזֶּה יִשְׂרָאֵל בָּחַר אֶת־אֲבוֹתֵינוּ וְאֶת־הָעָם רוֹמֵם בִּמְגוּרָם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וּבִזְרוֹעַ רָמָה הוֹצִיא אֹתָם מִמֶּנָּה׃ יח וּכִזְמַן אַרְבָּעִים שָׁנָה כִּלְכֵּל אֹתָם בַּמִּדְבָּר׃ יט וְכַאֲשֶׁר הֶאֱבִיד שִׁבְעָה גוֹיִם בְּאֶרֶץ כְּנַעַן חִלֵּק לָהֶם בְּגוֹרָל אֶת־אַרְצָם׃ כ וְאַחֲרֵי זֹאת כְּאַרְבַּע מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה נָתַן לָהֶם שׁוֹפְטִים עַד שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא׃ כא וּמֵאָז שָׁאֲלוּ מֶלֶךְ וַיִּתֵּן לָהֶם הָאֱלֹהִים אֶת־שָׁאוּל בֶּן־קִישׁ אִישׁ מִשֵּׁבֶט בִּנְיָמִין אַרְבָּעִים שָׁנָה׃ כב וְכַאֲשֶׁר הֱסִירוֹ וַיָּקֶם לָהֶם אֶת־דָּוִד לְמֶלֶךְ אֲשֶׁר הֵעִיד עָלָיו וַיֹּאמֶר מָצָאתִי דָוִד בֶּן־יִשַׁי אִישׁ כִּלְבָבִי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת כָּל־רְצוֹנִי׃ כג מִזֶּרַע הָאִישׁ הַזֶּה הֵקִים הָאֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל כְּפִי הַהַבְטָחָה מוֹשִׁיעַ

בריתו בחר את אבותינו מימי קדם להיות לו לעם וירומם וינשאם, במצרים בהעלותו את יוסף לגדולה, ועל כי הרבם שם עד מאוד ועשה שפטים ונפלאות בארץ מצרים ויוציאם בזרוע נטויה. וסבת האהבה אל האבות היתה על כי באחרית הימים יעץ אל לשלוח משיח צדקינו להם ובהם יושעו כל יצורי עולם תשועת עולמים. —

(יח) ארבעים שנה כלכלם במדבר בארך אפים וברב חסד באשר ידע כי בשר המה רוח הולך ולא ישוב. —

(יט) שבעה גוים על ידי עונש וסאתם מלאה (בראשית טו, טז.) וינחילם בגורל את הארץ. —

(כ) כארבע מאות וכו' עד. ומי שמואל ומימיו כמו ארבע מאות וחמשים שנה מעת יצא אברהם מארצו או מלדת יצחק עד שמואל הנביא אחרון השופטים וראש לנביאים הראשונים. — כ"ף כארבע היא כף הדמיון לאמר כי המספר הזה איננו מדוקדק. —

(כא) מלך ככל הגוים אשר יצא ויבוא לפניהם (שמואל א, ח, ה.) בן קיש אשר גם המדבר הוא מגזעו וממשפחתו. — ארבעים שנה שמואל מלך שלושים ושאול עשרה שנים. —

(כב) הסיר אותו הוד המלכות הסיר אלהים מאתו לתתו לדוד אשר לבו יתר נכון עם אלהיו. — מצאתי דוד עיניו נבחר ממנו והוא יעשה וימלא את כל אשר יעצתי וימלא רצוני. —

(כג) מזרע וכו' מזרע דוד הקים אלהים כפי הבטחתו אל האבות מימי

אֶת־יֵשׁוּעַ׃ כד כַּאֲשֶׁר קָרָא יוֹחָנָן מִקֶּדֶם לִפְנֵי בִּיאָתוֹ אֶת־טְבִילַת הַתְּשׁוּבָה אֶל־כָּל־עַם יִשְׂרָאֵל׃ כה וְכַאֲשֶׁר מִלֵּא יוֹחָנָן אֶת־הַמְּרוּצָה אָמַר אֶת־מִי אַתֶּם מְדַמִּים אֹתִי לִהְיוֹת לֹא־אֲנִי הוּא כִּי אִם־הִנֵּה הוּא בָא אַחֲרַי אֲשֶׁר אֵינֶנִּי שָׁוֶה לְהַתִּיר אֶת־נַעֲלֵי רַגְלָיו׃ כו אֲנָשִׁים אַחִים בְּנֵי מִשְׁפַּחַת אַבְרָהָם וְהַיְרֵאִים אֶת־הָאֱלֹהִים בָּכֶם לָכֶם דְּבַר הַיְשׁוּעָה הַזֹּאת נִשְׁלָח׃ כז כִּי יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַםִ וּמוֹשְׁלֵיהֶם אֶת־זֶה לֹא יָדְעוּ וְגַם־לֹא אֶת־קוֹלוֹת הַנְּבִיאִים הַנִּקְרָאִים בְּכָל־שַׁבָּת וּבְהַרְשִׁיעָם אֹתוֹ מִלְאוּ אֹתָם׃

קדם מושיע באמת הממלט משחת חייו. — את ישוע לישראל אף כי גם לגוים יהיה מושיע בכל זאת עקר בואו היה אל עם בני ישראל. —

(כד) לפני ביאתו לפני בוא המשיח כאשר נאמר ופנה דרך לפניו וקרא לתשובה ובשורת מלכות האלהים. — טבילת התשובה כי מבלי תשובה לא יוכלו לקבל סליחת חטאים ושאר מתנות רוה"ק אשר בשר אותם אל כל עם בני ישראל אשר באו כולם מירושלים ומעבר הירדן. —

(כה) המרוצה. עניינו המרוץ כגבור ירוץ אורח כן רץ לעשות רצון אלהיו, וכאשר כלה המרוץ הודה ולא כחש באשר כי רבים חשבו כי הוא הוא המיועד לאבותיהם אמר. — לא אני עניינו אנכי איננו המשיח, אך המשיח עוד יבוא ואנכי איני ראוי להתיר נעלו מעל רגליו. —

(כו) אנשים אחים. אשר אני אהבת אחים אהבתי אתכם, בני משפחת אברהם אשר אליו היתה ההבטחה כי בזרעו יתברכו כל הגוים. — והיראים בכם הגוים מגויי הארץ. — לכם באה הבשורה מאז, לכם באה הבשורה עת נתראה משיח צדקינו לכם. שלוחה הבשורה אשר הנני אנכי היום מביא אותה לכם. היא הבשורה אשר בושרה מאז ומקדם אל אבותיכם. —

(כז) יושבי ירושלים. באשר המסוה על עיניהם והאטימו אזנם משמוע. — ומושליהם המה הכהנים ויודעי התורה. — את זה לא ידעו כי הוא הוא המיועד לאבותינו מימי קדם, ובקשו כי יהיה להם משיח אשר יכניע ממשלת הרומיים ויקח נקמתו מהם. — הנקראים בכל שבת אשר ירמזו על הימים הבאים בהם יקים ה' להם שרש מגזע ישי אשר יעמוד לנס עמים. — מלאו אותם באשר חרצו עליו משפט מות מלאו את דברי הנביאים כי המשיח יעונה ויחלה ויקם ביום השלישי כפי הכתוב. — ובאמרו את זה לא ידעו בדברים האלה הואיל ללמד זכות על יושבי ירושלים ושריהם באמרו כי לא במרד

כח וּבִבְלִי מְצֹא בוֹ כָּל־אַשְׁמַת מָוֶת שָׁאֲלוּ אֶת־פִּילָטוֹס כִּי יוּמָת׃ כט וְכַאֲשֶׁר מִלְאוּ אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הַכְּתוּבִים עָלָיו הוֹרִידוּהוּ מִן־הָעֵץ וְשָׂמוּ אֹתוֹ בְּקָבֶר׃ ל אַךְ הָאֱלֹהִים הֵקִים אֹתוֹ מֵעִם הַמֵּתִים׃ לא וְהוּא נִרְאָה יָמִים רַבִּים אֶל־אֵלֶּה אֲשֶׁר עָלוּ אִתּוֹ מִן־הַגָּלִיל יְרוּשָׁלָיְמָה אֲשֶׁר הֵם עֵדָיו אֶל־הָעָם׃ לב וַאֲנַחְנוּ מְבַשְּׂרִים אֶתְכֶם עַל־הַהַבְטָחָה אֲשֶׁר נִהְיְתָה לַאֲבוֹתֵינוּ כִּי אֹתָהּ מִלֵּא הָאֱלֹהִים לִבְנֵיהֶם לָנוּ בַּהֲקִימוֹ אֶת־יֵשׁוּעַ׃

ובמעל עשו זאת כי אם מהוסר הידיעה, כי לא ידעו את משיחו ולא הבינו אמרי הנביאים אשר כספר חזות היו להם. —

(כח) ובבלי מצוא על כי לא מצאו בו עול והוא לא חמס עשה ולא יוכלו לשלוח בו יד, לכן שאלו כי פילטוס יהרגהו וירשיעהו על בקשו להיות מלך היהודים ועל כי הומת אף אם אין עולתה היתה בו לכן נשא עליו עונות ופשעי בני ישראל ואת עונות כל בני האדם לכפר בעדם. —

(כט) וכאשר מלאו את כל הדברים הכתובים עליו בספרי הנביאים אשר איש מהם לא נעדר חלוהו ולעגו עליו, ועל בגדיו ידו גורל ובצלעותיו תקעו כידון ואלה הענינים נרמזו בתורה ובנביאים ובכתובים — הורידוהו אחרי כי רוחו נאסף ונשמה לא נותרה בו שמו אותו בקבר כאשר נאמר ויתן רשעים קברו ואת עשיר במותיו. —

(ל) ואלהים אשר דברו נצב בשמים ולא איש אל ויכזב ולא מחשבות אדם מחשבותיו הפך כל עצתם כי אחרי המיתוהו הקימו אלהים לנצח מרירות המות ולהיותו בכור התחיה. — הקים אותו מעם המתים לשבת לימין עליון לשפוט תבל בצדק וזאת היא העקר אשר אליה סבב כל אמרותיו להודיע כי משיחנו המיועד לאבותינו עודנו בקרבנו אף כי הרשעים חלוהו בכל זאת יד ה' רוממה וגבורות עשתה להרים קרנו בכבוד ככחו אז כן עתה בתקפו ובגבורתו.

(לא) אשר עלו אתו לא אל אשר המיתו אותו אך אל תלמידיו ורבים אחרים אשר ראוהו בעיניהם ובאזנים שמעו אמרותיו ובדעתם אותו. — עדים עליו אל העם אשר יאמין בו המה יתנו עדותם כי כאשר אמר בעודו התהלך בארץ בטרם חרצו עליו משפט מות. —

(לב) ואנחנו גם אנחנו נוכל להעיד עמהם תקותנו. — מבשרים לכם הבשורה אשר היתה לאבותינו כי המשיח יקום מקברו במלאות ימים. — כי אותה הבשורה לאבותינו מדור דורים באה לנו, אנחנו אשר קמנו תחת

לג כַּאֲשֶׁר גַּם־כָּתוּב בַּמִּזְמוֹר הַשֵּׁנִי בְּנִי אַתָּה אֲנִי הַיּוֹם יְלִדְתִּיךָ׃ לד וְכִי הֵקִים אֹתוֹ מֵעִם הַמֵּתִים מִבְּלִי יִהְיֶה עוֹד עָתִיד לָשׁוּב לְשָׁחַת כֹּה אָמַר כִּי־אֶתֵּן לָכֶם חַסְדֵי דָוִד הַנֶּאֱמָנִים׃ לה עַל־כֵּן הוּא אֹמֵר גַּם בְּמִזְמוֹר אַחֵר לֹא־תִתֵּן חֲסִידְךָ לִרְאוֹת שָׁחַת׃ לו כִּי דָוִד אָמְנָם כְּשָׁרְתוֹ אֶת־דּוֹרוֹ כִּרְצוֹן הָאֱלֹהִים יָשַׁן וְנֶאֱסַף אֶל־אֲבוֹתָיו וְרָאָה שָׁחַת׃ לז אַךְ זֶה אֲשֶׁר הֵקִים אֹתוֹ הָאֱלֹהִים לֹא רָאָה שָׁחַת׃ לח לָכֵן מוּדַעַת תִּהְיֶה לָכֶם אֲנָשִׁים אַחִים כִּי עַל־יְדֵי זֶה סְלִיחַת חֲטָאִים מֻגָּדָה לָכֶם׃ לט וּמִכָּל הַדְּבָרִים

אבותינו, כי בימינו מלא אלהים לנו אנחנו אשר מבשרים לפניכם היום בהקימו את משיח לדקינו כאשר נאמר בתהלים כי יקים אלהים משיחו מזרע דוד המלך כפי הבשר. —

(לג) בני אתה באמת, לא על דרך משל כאשר יקראו המלכים על דרך הסלה תהלים ב, ו. — היום הוא מימות תבל בטרם הארץ חוללה ותבל ויושבי בה אך תקומת המשיח כעת קימה וחזקה לנו את אמיתת הדבר הזה. —

(לד) וכי הקים אותו היתה הסיבה למען לא ישוב עוד לשחת כי אם לחיות חיי עולמים ולבלע המות כאמרו אתן לכם חסדי דוד הנאמנים המה לנצח יעמדו, כל ההבטחה אשר היתה לדוד כי ממנו יצא משיח אלהי יהיו נאמנים, ואם המשיח לא הוקם אז לא יוכלו להמלאות כל החסדים האלה להיות מלך תמיד על בית יעקב ולשבת לימין אלהים. —

(לה) על כן הפסוקים האלה עד פסוק לט. כבר באַרנו למעלה באר היטב בפרק ב' פסוק כה, וכו'. —

(לח) לכן מודעת ענינו לכן יקוע תדעו. — כי על ידי זה בישוע המשיח הוגד לכם הבשורה מסליחת החטאים אשר לא היתה לכם משמור פקודי התורה כי על ידה לא נדע רק מהות החטא אך לא נקבל כח ללחום נגדו, ולהסיר ממשלתו מאתנו ובעבדות אשר אנחנו תחת העבודה בה ישחרר עלינו לא נמלט בידיעת התורה ולמוד מצותיה וחוקיה, אך ורק האמונה בשם משיחנו היא העיקר וכל המאמין בו כי הוא הוא המיועד לאבותינו וכי הוא חטא רבים נשא ועונותם סבל ולוקח נחלה וחלק במיתתו. —

(לט) ובתקומתו יצדק בו על ידי על כי הוא מלא כל פקודי התורה אשר בן אדם לא יוכל למלאות. —

אשר לא־יכלתם להצדק בתורת משה בזה כל־המאמין נצדק: מ לכן ראו פן־יבוא עליכם הנאמר בנביאים: מא ראו בזים והתמהו והתמו כי פעל אני פעל בימיכם פעל אשר לא תאמינו אם־איש יספר לכם: מב וכצאת היהודים מבית הכנסת בקשו הגוים כי בשבת הבא יאמרו אליהם הדברים האלה: מג וכאשר נפטרה הכנסת וילכו רבים מן־היהודים והמתיהדים היראים אחרי פאול ובר־נבא אשר דברו אליהם והזהירו אתם לעמד בחן האלהים: מד ובשבת השנית כמעט

(מ) הנאמר בנביאים אלה הקללות אשר מבואות על אלה אשר לא ישמעו אל דברו משיחו. מלבד הכבוד והנימוס לא זכר בפרוטרוט כל הקללות אך רמז עליהן. —

(מא) ראו בוזים כמעט ראה בפניהם כי לא הוטבו דבריו בעיניהם וכי יבוזו את דברי קדשו לכן קרא להם בוזים אתם אשר תבוזו אמרותי, אמרות ה' הביטו אל נפלאות תורינו. והתמהו תמהו כי את אשר אני אומר אליכם עיני ראו ולא זר ופועל ישועות ה' אלהים בימיכם אשר לא תאמינו כי ספר לכם כאשר נאמר בישעיה כי את אשר לא ספר להם ראו ישעיה נב, טו. —

(מב) וכצאת היהודים אשר אלה הדברים אשר דברו השליחים לא הוטבו בעיניהם וילאו מבית הכנסת. — בקשו הגוים אשר נספחו שם כי גם המה היו בתוך הבאים בבית ה' לשמוע תורה ולהתפלל שם, בקשו כי להם ידבר הדברים האלה עיניו כי יעריך אמרותיו כאשר יאות להם כפי כח הבנתם כי לא את אשר נכון וישר ונקל להבין לפני איש ישראל נכון ונקל הוא לפני איש נכרי אשר מנעוריו לא למד, ולא חלק ונחלה בתורה ובנביאים היה לו. —

(מג) וכאשר כלו אמרותיו והעם שבו איש לביתו. — וילכו יהודים רבים אשר נספחו עוד על כלות התפלה. — והמתיהדים המה גרי הצדק היראים החרדים לדבר ה' ומשיחו. — דברו אליהם כאיש אשר אתו מכמתנו ומדבר על לבו. — לעמוד עיניו להיות תמיד בחן אליהם כי לא כשכר נירש חיי עוה"ב כי אם מאולר מאתם חן וחנינה. —

(מד) כל העיר אחרי כי אחדים מן היהודים חרה אפם על דברי השליחים לכן היתה מאת ה' נסיבה כי בשבת הבאה יוספו עוד אנשים לשמוע מה בפי אלה המבשרים, לכן כל העיר נקהלה לבוא בית ה'. —

כל־העיר נקהלה לשמוע את־דבר האלהים: מה ובראות היהודים את־ההמונים וימלאו קנאה וידברו נגד הדברים הנאמרים בפי פאול מדברים נגדם ומגדפים: מו וידברו פאול ובר־נבא בבטחת לב ויאמרו צריך היה כי לכם בראשונה ידבר דבר האלהים אך באשר מאסתם אתו ושפטתם את־עצמכם בלתי שוים לחיי עולמים הנה אנחנו פנים אל־הגוים: מז כי כה צוה אתנו האדון נתתיך לאור גוים להיותך לישועה עד־קצה הארץ: מח וכאשר שמעו הגוים וישמחו ויכבדו את־דבר יהוה ויאמינו כל אשר היו מעתדים לחיי עולמים: מט ויפרץ דבר יהוה בכל־המדינה: נ אף היהודים הסיתו

(מה) וכאשר ראו היהודים כי אלהים סכל עצתם ואת אשר חשבו להרע לאלה המבשרים בריבם עמהם, היתה כעת הסיבה כי הגדילה הקהלה כעת ורבים מאשר באו אז אל בית ה' באו עתה, אז החלו לחרחר ריב אתו בגלוי. — מדברים נגדם על כל דבריו ויתקלו בגוים. על רבים מהגוים אשר באו, על כי שמעו כי גם להם בשרה הבשורה והמשיח גם עליהם. כפר בדמו, ולכן כחשו בפניו לאמר כי דבר את אשר לא נכון. — ומגדפים שם משיחנו ושם המבשרים. —

(מו) פאול ובר נבא לא חתו ולא יראו מפני איש. — בראשונה דבר הבשורה היה מן הצורך כי יובא לכם בראשונה להיותכם בני אבות אשר לכם בשר המשיח במלאות הימים אכן עתה באשר מאסתם בו ככלי אין חפץ בו כאנשים בלתי שוים לרשת חיי עולם על ידי המשיח, לכן אנחנו נפנה ונלכה אל הגוים כי המה יקחו וירשו כל הברכות אשר היו מיועדות לכם. —

(מז) כי כה צוה אותנו האדון לעשות כאשר אמרנו, ורמז בזה גם בכתבי הקדש באשר כתוב כי השם הבטיח אל משיחנו כי סבת בואו יהיה למען יהיה לאור גוים וישועתו תהיה עד קצה הארץ כולם יושעו בשמו וישיגו חיי נצח. —

(מח) וישמחו על כי לא תגיע עוד הבשורה אליהם על ידי ממוצע כי אם בדרך ישרה תובא גם אליהם. הבשורה תכלול הברכות וטוב הצפון להיותם נבדלים מאז לרשת חיי עולם כפי רצון האל יתעלה וכפי אשר גזרה חכמתו.

(נ) הסיתו לרדוף אחרי המבשרים למען יקהלו עליהם לגרשם. ובקשו כי

את־הנשים היראות והנכבדות ואת ראשי העיר ויעוררו רדיפה על־פאול ועל־בר־נבא וישליכו אתם מגבוליהם׃ נא אך המה נערו את־עפר רגליהם עליהם ויבאו אל־איקניון׃ נב והתלמידים נמלאו שמחה ורוח הקדש׃

יד א ויהי באיקניון ויבואו יחדיו אל־בית הכנסת אשר ליהודים וידברו ככה עד אשר האמינו גם מיהודים וגם מיונים המון רב׃ ב אך היהודים אשר היו בלתי־מאמינים עוררו והכעיסו

נשים היראות. הסיתו בעזרתם למען הנה תדברנה על לב בעליהן ועל ידן יטו ראשי העיר את אזנם לגרש אותם. —

(נא) נערו את עפר רגליהם כאשר פקד עליהם האדונים (מתי י, יד.)

(נב) נמלאו שמחה על כי אל חוננם לדבר במקהלות עם לספר כבודו ולהגדיל שם משיחנו. —

מבוא. פולוס וברנבא יחדיו התאחדו לדבר ולבאר באר היטב בשורת מלכות השמים במקהלות עם באקניא ובלאקאוניא פ׳ א — ו בכח. עוד אשר פולוס לבם מגרוס רפא איש פסח. העם יושבי אשר האמינו כי הוא אחד מבני אלהים אשר ירד משמים. פולוס יעתק אהלו לטעת אותו בעיר דרבא, ומשם דרך לוסטרא ואקניא אל אנטיוכיא אשר בפסידיא פ׳ כ — כג. ומשם שב דרך פרגא אל אנטיוכיא אשר בסוריא כד — כח.

(א) ויבואו יחדיו עניינו פולוס ובר נבא באו בעצה אחת לבשר את מלכות השמים והאמונה במשיח אלהי יעקב. — וידברו בפני קהל ועדה את אשר בלבבם מתורת המשיח כפי אשר הורגלו וכפי אשר עשו עד עתה, ואף כי קנאת היהודים עברה עליהם לרוב, בכל זאת לא רפתה רוחם לשוב כמקדם אל בני עמם להודיע לקח משיחנו בפני קהל ועדה. וברכת ה׳ היתה אתם כי אמרים אמרי אמת אשר מקירות לבבם נבעו לא שבו ריקם כי אם עשו פרי האמונה והמון רב באו אל האמונה במלכם ובמשיחם. —

(ב) בלתי מאמינים עניינו אשר עוד לא באו אל האמונה, כי הנה אף כי המון רב באו בסוד ובחברת המאמינים, בכל זאת עוד נשארו אנשים אשר לא נחה עליהם רוח האמונה והאטימו אזן משמוע. — עוררו והכעיסו לא לבד כי המרו אמרי קדש אשר שמעו מפי השליחים אך גם עוררו להכעיס ולהביא שנאה בלב אלה הגוים נגד האחים — חברת המאמינים אשר במשיחם כסלם

את־נפשות הגוים נגד האחים׃ ג לכן ישבו שם זמן רב ודברו בבטחה ביהוה המעיד לדבר חנו והנותן אותות ומופתים להיות על־ידיהם׃ ד ויקרע המון העיר ואלה היו עם־היהודים ואלה עם־השליחים׃ ה וכאשר נהיתה סערת הגוים והיהודים עם־ראשיהם להכלים ולסקל אתם׃ ו הם בדעתם נמלטו אל־ערי

ובאלהים משגבם, כמו אחים מבטן ישבו יחדיו, איש בצרת רעהו לו צר ובשמחתו גם נפשו תגיל. —

(ג) לכן עניינו לא נפל לב השליחים מקול מחרף ומגדף כי אם בעוז ה׳, על משמרתם עמדו לבשר לקח בקהל רב ולא עזבו המקום בו ישבו כי אם הוסיפו כח ואומץ בדברם אל העם למען יכירו כי רוח אמת בפיהם ותרמית לא ידעו — המעיד אמת אשר היא חותמו של הקדוש ברוך הוא, והיא מורה דרכו כי ישרים דרכיו ונכוחים לישרי לב ולתמימי דרך, היא העידה כי כנים אמרי אלה השליחים אשר יבשרו כי הטובות המיועדות להם הנה מתנות חנם חן וחסד ולא כשכר הבואנה להם, כי איה אנוש אנוש בן המותה אשר יצדק לפני שדי כי יקוה כשכיר פעלו? — והאלהים יעמד לימין אקים להורגם ונפלאים באותות אשר נעשו על ידם בתפלתם ובבקשתם, כי רצון יראיו יעשה אלהים לנו ואת שועתם ישמע ויושיעם, למען ידעו כולם כי ה׳ אתם בכל משלח ידם וכי הוא עזרה בצרה. —

(ד) ויקרע עניינו חלק לבם לא היו עוד כמקדם בלב אחד כי אם התפרדו ונחלקו ונעשו חלוקות חלוקות. כי רבים קבלו דברי חן מן אלה השליחים בלב ובנפש חפצה, בדעתם כי אמרים האלה ממקור נאמן נבעו, אך בלב שכל לא שנות חכמה ודברי חן לא יבינו על כי דרכם דרך חשך, ואמת זרה בעיניהם, ובגאון רוחם יחשבו לדעת כי חכמים המה ויבינו לקח אלהים בכח בינתם אשר נאבדה ונסרחה. —

(ה) סערת הגוים עניינו רגשת ושאון הגוים אשר התקשרו עם היהודים להרעים כל יושבי העיר על אלה השליחים אשר בשרו לקח בקהל רב ולהודיע בקהל עם כי כולם, כגוים כיהודים סרו מן הדרך אשר צוה ה׳ וחרון אפו ישיגם, אם לא ישובו ויחסו תחת צל כנפי משיח. לקינו להכלים בטרם נחרץ משפט מות בכלם, הגרשם בכלא ושבעוהו קלון וחרפה. —

(ו) הם בדעתם עקרו הנכון וכאשר נודע להם זאת, או כאשר הבינו כי הרעש הגדול הזה לא ישקט עד מהרה (מתי י, כג.) נמלטו מפח וממוקשים אשר

לוקאניא לסטרא ודרבה ואל־הככר מסביב: ז ושם היו
מבשרים: ח ואיש אחד בלסטרא חלש ברגליו ישב והוא
פסח מבטן אמו אשר מעולם לא התהלך: ט זה שמע את־
פאול מדבר אשר בהביטו בו ובראותו כי יש לו אמונה
להושע: י אמר בקול גדול עמוד על־רגליך קוממיות וידלג

אלה הגוים והיהודים עם ראשיהם שהו להם, בחסד ה' עליהם אשר יסתיר אוהבי שמו והוא מגנם ומשגבם והוא מנוסם בעת צרה. — לוקאניא שם לוקום ברומי הוא כמו זאב בעבריה, ועל כי זאבים רבים היו בארץ הזאת לכן כנו הארץ הזאת "לוקניה" כלומר ארץ הזאבים. ובתלמוד סוף סוכה לוקום לוקום עד מתי אתה מכלה ממון של ישראל. —

(ז) ושם היו עניינו אלה השלוחים אשר בחסד עליון נמלטו לא כחדו אמרי קדוש בבואם אל עיר אחרת אף כי ידעו כי שבת בשורת מלכות אלהים ושיחו סער ומהומת העם עליהם התחוללה, בדעתם כי ה' מגן להולכי תם ולכל אשר יקראוהו באמת רצון יראיו יעשה, ואלה אשר העירו חמתם עליהם על כי בשרו מלכות השמים אלה היו הסבה כי הבשורה הזאת תפוץ ותתרבה בכל הגליל ובערי הסביבות. —

(ח) ישב על כי אין לאל ידו ללכת, ישב תמיד וינשא ממקום אל מקום. — פסח עקרו חגר — מבטן אמו מעת לאתו וגיחו מרחם אמו לא ראה בטובה ולא יוכל להתנועע ממקום למקום. מעולם עניינו מיום הולדו עד עתה לא נסה ללכת. —

(ט) זה עקרו האיש הפסח הזה — כאשר שמע אמרי חיים את אשר אלה השליחים ידברו מגאון תפארת ומגודל כח משיח צדקינו. — אמרים האלה אמרי אמת על כי ממקור נאמן נבעו שם הפסח הזה אל לבו ובהביטו וכאשר הביט אליו וודע לו כי יד אלהים לא קצרה להושיע את אלה אשר בשמו יאמינו ובמשיחו ישימו כסלם ואל אשר קרא יש אמון גם לו יכולת לרפא את הפסח הזה. אמונה להושע יאמין ברצות ה' יש לו היכולת כי יושע וירפא. —

(י) אמר פולוס השליח, בקול גדול למען כל הגוים אשר נקהלו פה ואשר ידעו מאז את הפסח הזה כי לא נסה מנעוריו להציג כפות רגליו על הארץ, ישמעו אמרי פיו כי רק בשמו ובתפלתו שנה אלהים חוקי ודרכי הטבע ורפא את הפסח הזה — קוממיות עניינו זקף ויושר על כי עד הנה היה כפוף כאגמון

ויתהלך: יא ובראות ההמונים את אשר־עשה פאול וישאו
את־קולם ויאמרו לוקאנית האלהים נעשו דמים לבני אדם
וירדו אלינו: יב ויקראו לבר־נבא בעל ולפאול מרקולים באשר

גבו וגו'. — וידלג כאשר נאמר בישעיה (לה, ו.) אז ידלג כאיל פסח. ויתהלך עניינו הלך לו לביתו ולדרכו. —

(יא) עשה פאול המון העם לא הכירו את אצבע אלהים להבין כי השליח הזה לא בכחו ועוצם ידו עשה הדבר הזה כי אם יד אלהים פועלה על ידו וכי רק התהלה והשבח אל אל עושה נפלאות גדולות לבדו יאתה — ויאמרו לוקאנית הוא שם התואר מעיר לוקאניא הנזכרה בפסוק ו, ועניינו בלשון לוקאניא כמו חדבר אלינו ארמית נאהרס. נעשו וכו' עניינו בבא אלהים אשר לא יבצר ממנו מזמה לעשות כל אשר חפץ בשמים ובארץ החליפו בני אלהים את עצמותם האלהי ולקחו להם עצמות אנושי בה לבשו עת רדתם משמים בין בני אדם ארצה למען ידמו להם ויהיו כבני אדם, כי אולי שמעו מספורי התורה מן השלשה האנשים אשר נראו אל אברהם אבינו באלוני ממרא, או מאמרי הנביאים וכתובים בתארו את אל יתעלה כמו גבור אשר ילבש נקם כמו וירכב על כרוב ויעוף ישת חשך סתרו (תהלים יח, יא.) — וירדו עניינו משמים כי שם מכון שבתם וכאשר נאמר ממכון שבתו השגיח אל יושבי הארץ. —

(יב) ויקראו עניינו כנוהו וקראו לו שם, לברנבא קראו בעל עקרו ביונית יופיטר והוא היה להם כמו אל אלים הגדול מכל אלהים אכן שם בעל עניינו בארמית כמו אדון, ועל כי האמינו באלהות רבות לכן יאמר מבעל בלשון רבים בעלים, ובעל ביחיד הוא כנוי לכל מין ממיני עבודה זרה, לכן מלאנו כי הבעל יתואר כפי המקום והזמן בעל צפון שמות יד, ה. בעל מעון במדבר לב, לח. בעל ברית שופטים ט, ד. בעל זבוב (מלכים ב, א, ב.) ודומיהם ודמות בה חקקו פסלו היתה כאיש זקן היורה ברקים וחזיזים. ואולי היה בר נבא איש זקן בעל שער ולבות ראשו וזקנו חלחלים לכן חשבוהו ליופיטר על כי כן חקקו פסלו. מרקולים מוזכר פעמים רבות בתלמוד כמו כזורק אבן למרקוליס, ובשירים אשר בדו מלבם בהם קורות אלים ספרו, ירבו דברים לספר איך יופיטער בחברת מרקולים ירדו משמים ארץ לראות את בני אדם ולבקר בהיכליהם לראות אם ייטיבו ארח לגמול חסד עם עוברי אורח לפתוח להם ביתם ולתת להם לחם לרעבונם. — בעל המלה עניינו איש או בעל דברים אשר לא ייחת מפני כל ומלתו תמיד על לשונו ואל כל אשר יחפץ יטנה. —

הוא היה בעל המלה׃ יג וכהן הבעל אשר היה לפני עירם הביא פרים ועטרות שושנים אל־השערים ויחפץ לזבוח עם ההמונים׃ יד וכשמע השליחים בר־נבא ופאול ויקרעו את־בגדיהם וידלגו אל־תוך ההמון ויצעקו לאמר׃ טו אנשים למה אתם עשים את־אלה גם אנחנו אנשים חלשים דומים לכם

(יג) וכהן הבעל העומד לכהן ולעבוד עבודתו הנכריה. אשר היה הכנוי מושב או שם אל בעל. אולי היתה מצבת או פסל בעל על הר או גבעה לפני העיר. — פרים להקריב לפני אלה האלהים בחברת הגוים אשר עזבו מכון שבתם לכבד יושבי ליקאוניא. ועטרות מנהג עבודה זרה הוא לעטר קרני הזבחים בטרם יקריבו אותם לאלהיהם בעטרות שונות מקולעות מלילים ופרחים כאשר עטרו היהודים הבהמות בהם הביאו הבכורים כאשר שנינו במסכת בכורים. אל השערים לא בא אל תוך העיר כי ירא פן יחולל כהנו אך עמד בשער לראות את היוצאים ובאים וכמו כן נאמר בעלי הכהן הגדול אשר גם הוא ישב יד השער. —

(יד) וכשמוע כאשר השליחים שמעו דברי חרופים וגדופים כאלה כי יחשבו אותם לאלהים וחפצו להקריב להם קרבנות. קרעו בגדיהם כן הוא מדיני הקריעה אשר נוהגים עוד עד היום הזה בין היהודים לקרוע הבגדים בעת ישמעו דברי חרוף וגדוף (כמו במדבר יד, ו. מתאי כו, סה.) — ההמון עברו ורצו בתוך רבוי האנשים אשר סביב שתו עליהם להוכיחם ולהשבית מעשהם למנעם מעשות הרעה הגדולה הזאת לזבוח קרבן לאיש בן תמותה והכבוד הזה אך לאל אמת שוכן ובורא שמים וכל לאלהיהם המגיד מראשית אחרית אשר אין לו תחלה וקץ ועיניו משוטטות בכל הארץ אך לאל כזה יאתה העבודה והקרבן לא אל בני אדם. — ויצעקו הרימו קולם למען כולם ישמעו וילמדו כי אך לאלהים הכבוד, לו יאתה העבודה והתפלה אך לא אל ילודי כפיו ילודי אשה קצרי ימים ושבעי רגז, כחציר בבקר יציצו ויחלופו ולערב ימוללו כמו נמלים ויתמוללו. —

(טו) למה אתם עושים ענינו מה זאת אשר עלתה ברוחכם ובלבבכם לעשות לזבוח ולהקריב לנו קרבן? מי אנחנו כי תכבדו אותנו בכבוד אשר אך אל אלהים בורא שמים וארץ הוא. הלוא גם אנחנו חלשים ענינו עלולי ההפסד והבליה באין כח ואיל וכמוכם כמונו, והלוא סבת בואנו הנה היתה למען נשיב שבותכם מדרך הזה בו הלכתם שובב באין דעת את אלהי האמת

ומשמיעים אנחנו אתכם כי מן־ההבלים האלה תפנו אל־האל החי אשר עשה את־השמים ואת־הארץ ואת־הים ואת־כל־אשר בם׃ טז אשר בדורות החלפים הניח לכל־הגוים ללכת בדרכיהם׃ יז אמנם גם לא־הניח את־עצמו בבלי עדות עליו בהטיבו מן־השמים בתתו לנו מטר ועתות פריות ובמלאו את־

לזנות אחרי האלילים אשר המה מעשה ידי אדם וכל רוח בקרבם אין, לא יועילו ביום רעה ואין לאל ידם לעשות חסד עם אלה אשר כבדום, ותשובו בכל לבבכם ולבקש סליחה מאל אמת כי הוא יורה חטאים בדרך ומרבה לסלוח לשבי פשע. —

(טז) אשר בדורות וכו' ענינו פן תשאלו אם דרכינו ואמונתינו לא ישרה בעיני ה' מדוע עזב אותנו עד הנה הלוא גם אנחנו ילידי כפיו, על אמרים כאלה ישיב להם תשובה נכחה. לא מאת האלהים היתה נסבה כי הלכתם עד הנה בחשיכה, אך אבותיכם אשר לפניכם סרו מאל אמת כפרה סוררה ללכת מבלי מוסר ומבלי יראת ה' אך לתור ולבקש תאוות הבשר והגוף נפשכם חפצה לא לעבוד אלהים, ועל כי סרו מן הדרך הטובה התעם ה' בתהו לא דרך ובהרבות רשעם וגאונם כן העמיקו לנפול, ואתם בניהם אשר קמתם מאחריהם תלכו בדרכי אבותיכם ותוסיפו להרע מאבותיכם.

(יז) אמנם יוסיף לבאר להם חמלת ה' על ברואיו ויצורי כפיו לאמור, אף כי אבותיכם השחיתו והתעיבו עלילה בכל זאת חסד ה' עליהם היה ולא הניח אותם באין דבר אשר יעורר אותם מתרדמת אולתם, כי עדים רבים היו להם אשר יורו אותם כי יש אל משגיח על בני אדם ממכון שבתו, בידו היכולת לעשות ככל אשר יחפוץ בשמים ובארץ, והעדות הזאת היתה בחוקי הטבע אשר לא ישבותו קור וחום קיץ וחורף כולם יבואו בעת אשר הגביל להם, ואלה מזרי השמים הן הנה עבדיו עושי רצונו ומגדולת העבדים גדולת האדון נודעת לכל יודעי דעת והמה יעידו כי הוא אל עליון — בתתו מטר להשקות את האדמה מתנה יצא אוכל לשבוע כל חי באכל, ועתות פוריות ענינו בעת אשר האדמה תתן פריה ויבולה להשביע נפש שוקקה היה עליהם לדעת כי אינה סבה בלתי מסובב והאל אשר הוא מסובב הכל הוא אוהב לצדק, ושקר שנאה נפשו ורק אליו ראויה ונכונה העבודה לא לזולתו, ועל כי לא שמעו העדות מחוקי הטבע האטימו אזנם משמוע וזנו אחרי אלהים אחרים וטמאו את נפשותם בתועבות רעות, לכן חלק ה' אותם אל אלה כחות הטומאה משאם בשם אשר העבידו

לְבוֹתֵינוּ אֹכֶל וְשִׂמְחָה׃ יח וּבְדַבְּרָם אֶת־אֵלֶּה בִּכְבֵדוּת הִשְׁקִיטוּ אֶת־הֶהֲמוֹנִים לְבִלְתִּי זְבוֹחַ לָהֶם׃ יט וַיָּבֹאוּ שָׁמָּה יְהוּדִים מֵאַנְטְיוֹכְיָא וּמֵאִיקֹנְיוֹן וַיְפַתּוּ אֶת־הֶהֲמוֹנִים וַיִּסְקְלוּ אֶת־פָּאוּל וַיִּסְחָבֻהוּ אֶל־מִחוּץ לָעִיר בְּחָשְׁבָם כִּי־הוּא מֵת׃ כ וְכַאֲשֶׁר

אותם ויסגירום וישליכום מתאוה לתועבה, ומתועבה לתועה כאשר באר הכותב בראשון אל הרומיים פסוק כח באמרו וכאשר לא חפצו להחזיק בדעת האלהים מכר אותם אלהים בידי לב נמאס לעשות את אשר לא יאתה. וימלאו כל עולה זנות רשע וכו' מורשי רעות בנים סוררים, כסילים בוגדים אכזרים וכו' ומה נעמו אמרי חז"ל בתלמוד הבא לטהר מסייעין לו הבא לטמא פותחין לו. אל הטהרה תבוא עזרה וסיוע מאת אלהים, אך הבא לטמאה נפתחו לו דרכים רבים וגדולים בהם ילך בשרירות לבו הרע וכאשר נאמר יש דרך ישר לפני איש ואחריתו מרה כלענה. (משלי). —

(יח) ובדברם את אלה כל הדברים אשר נקודות לבבם נבעו באין חנף ומרמה ולא להשיג דבר אך בעבור האמת, ונתנו הכבוד לאלהי מרום ומשיחו, אז החלו להאמין אך לא בנקל יכלו להשקיט סערת המון העם אשר הוכן לאכול מזבחי העם, ולחוג חג ולחול במחולות. —

(יט) והיהודים אשר עמדו מאז לשטן לו אשר עוררו קנאתם וחמתם בקשרם קשר עם היונים (פסוק ה) לא נחו ולא שקטו כי אם רדפו אחריהם לחור ולדעת מקום שבתם והנה מלאו את השליחים וחיש מהר התחברו אלה מאנטיוכיא ואלה מאיקניא לפתות את ההמונים ויסקלו על כי היה בעיניהם כמגדף לכן סקלו אותו באבן. — ויסחבוהו כל כך גדלה קנאתם וחמתם עד כי גם במותו לא שקטו ולא נחו כי בזוהו גם בהיותו בלי כח וכמעט נשמה לא נותרה בו וכפגר מובס הוסחב אל מחוץ לעיר ולא נתנוהו לקבורה נפשו ובשרו. מה גדלה שנאת הדת המפרדת איש מעם אחיו. המעוררת מדנים בין אחים ותגדיל המשטמה באין קץ, שומר נפשו ירחק ממנה כי רבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגיה, שוחרה לא ידע רחמים, לבו כאבן ולמעה העשוקים וילאתם כדברי שיר נחשבו להם. ומה נאמנו אמרי החכם מכל אדם באמרו הכל הבל מי יתגאה ומי ישמח בהגיעו לו כבוד מאת דלת העם אשר היום יכבדוהו ומחר יסקלו אותו באבנים. כה באין מעמד יחלופו ויבלו, כל מחמדי התבל כמעט יעופו, וכעוף יעופף לא נודע מקומם איה. —

(כ) התלמידים אשר בכה דבריו באו אל התמונה הנכונה סבבוהו לראות

סָבְבוּ אֹתוֹ הַתַּלְמִידִים וַיָּקָם וַיָּבוֹא אֶל־הָעִיר וּמִמָּחֳרָת יָצָא עִם־בַּר־נַבָּא אֶל־דַּרְבֶּה׃ כא וְכַאֲשֶׁר בִּשְּׂרוּ אֶת הָעִיר הַהִיא וְגַם עָשׂוּ רַבִּים לְתַלְמִידִים שָׁבוּ אֶל־לִסְטְרָא וְאִיקֹנְיוֹן וְאַנְטְיוֹכְיָא׃ כב מְחַזְּקִים אֶת־נַפְשׁוֹת הַתַּלְמִידִים וּמַזְהִירִים אֹתָם לְהַתְמִיד בֶּאֱמוּנָה וְכִי בְּצָרוֹת רַבּוֹת צָרִיךְ הוּא כִּי נָבוֹא בְּמַלְכוּת הָאֱלֹהִים׃ כג וְכַאֲשֶׁר הֵקִימוּ לָהֶם זְקֵנִים בְּכָל־קְהִלָּה וְהִתְפַּלְלוּ בְּצוֹמוֹת הִפְקִידוּ אֹתָם בְּיַד יְהוָה אֲשֶׁר הֶאֱמִינוּ בוֹ׃ כד וְכַאֲשֶׁר סָבְבוּ

מה לעשות, ולדעת העוד נותרה בו נשמת חיים אם נפשו יצאה בסקלם אותו באבנים — ויקם באין עוזר לו כי חסדי אלהים סביבו והמה עטרוהו כלנה רצון למען לא תאונה אליו רעה מן האבנים אשר ירו עליו. — וממחרת לא הפך עוד לשבת בקהל מרעים כאלה וילא ללכת אל דרבה. עם בר נבא אף כי ידע כי בחברת פולוס הלאוה רבות תסובבנהו, בכל זאת לא נסוג אחור להיות בחברתו ולעזור לו בבשרו בשורת מלכות אלהים ומשיחו. —

(כא) את העיר ענינו את יושבי העיר, בשרו אותם בשורות טובות ממלכות השמים אשר קרבה להם. — לתלמידים אשר קבלו הדבר, דבר הבשורה ובאו בתמורת האמונה בטבילה ואמונה בשמו. — שבו אל לסטרא בעיר הזאת הטו רבים אזנם אליהם לשמוע אמרי קדם אשר לא כחדו בקהל רב לספר נפלאות אורינו, וכי רחם ונחם אלהים את בני אדם בשלוח להם את בנו במלאות הימים. —

(כב) מחזקים כמעט רפו ידי המאמינים על ידי המלוקות והתלאות אשר עברו על נפשותם לכן היה על השליחים לחזקם ולאמצם ולדבר על לבם ולנחמם כאיש אשר אמו תנחמנו ולהורות אותם כי אלה התלאות והצרות הרבות אשר תעבורנה עליהם מאת ה' באו להנחילם מרב טוב הצפון להולכי תום במלכות השמים אשר שמה נחזה שדי יחזיון ויתענגו בהוד ובזהר עליון. —

(כג) וכאשר הקימו ענינו ביונית הושיטו והרימו ידם לאות כי בחרו באיש הזה להיות להם למורה. והתפללו שפכו שיח לפני אלהים כי יהיה עזר למו בכל משלח ידם הפקידו אותם ביד אלהים כי יחוננם מאוצר מתנת הנס ויהיה עמהם להצליח דרכם להשיב רבים מעון ולהסיר המכשול מקרב אחיהם, וענין הפקידה היא בנשאם עיניהם אל אלהים כי הוא ימלט ויושיעם בכל צרותם אשר המה לא יוכלו לעשות. —

(כד) פיסידיא היא ארץ אשר סמוכה אל קיליקיא, היא ארץ מולדת המבשר — באו אל פמפוליא הדרך אשר באו שנו ואף כי רבו שם שונאיהם

בְּפִיסִידְיָא בָּאוּ אֶל־פַּמְפּוּלְיָא׃ כה וְכַאֲשֶׁר דִּבְּרוּ אֶת־הַדָּבָר בְּפֶרְגָה יָרְדוּ אֶל־אַטַּלְיָא׃ כו וּמִשָּׁם נָסְעוּ בָאֳנִיָּה אֶל־אַנְטִיּוֹכְיָא אֲשֶׁר מִשָּׁם נִמְסְרוּ לְחֵן הָאֱלֹהִים אֶל־הַפֹּעַל אֲשֶׁר מִלֵּאוּ׃ כז וּבְבוֹאָם שָׁמָּה וּבְהַקְהִילָם אֶת־הַקְּהִלָּה סִפְּרוּ כַּמָּה גְדוֹלוֹת עָשָׂה הָאֱלֹהִים עִמָּהֶם וְכִי פָתַח לַגּוֹיִם אֶת־שַׁעַר הָאֱמוּנָה׃ כח וַיֵּשְׁבוּ שָׁם זְמַן לֹא־מְעַט עִם הַתַּלְמִידִים׃

אשר הרבו עליהם בכל זאת גדלה אהבתם אל עמם אשר כוננו לשוב אליהן ולחזקם ולעמוד לימיניהם ולהקים ברכים כושלות. —

(כה) וכאשר דברו לא נחו ולא שקטו אחרי כלות מלאכתם כי אם חיש מהר נסעו מזה אל מקום אחר למען יפוצו מעיני דעת אלהים בכל מקום באין מעצור. —

(כו) ומשם נסעו עברו באניה על כי דרך אחר אין לבוא מאיטאליה אנטוכיה. — נמסרו ענינו נכללו והפקדו להיות שליחים על ידי האחים בצום ובתפלה אל העבודה, להיות מבשרים בשורת שלום ואת מלכות השמים את היהודים וגויי הארץ אשר נלוו עליהם ונספחו על בית יעקב — אשר מלאו פקודתם שמרה רוחם וברכת ה' היתה עמהם בכל מדרך כפות רגליהם. —

(כז) ובבואם שמה אל אנטוכיה אשר בסוריה. — הקהילה חברת המאמינים בעיר הזאת. — עמהם על ידם ובכחם אשר נתן להם לבל יבושו ואל יחתו מכל איש ולא יחרף לבבם מן הצרים אשר ירדו עליהם מכל צד עבר ופנה. פתח לגוים עד הנה נסגרו דלתים ובריחים ואין מבוא היה לגויי הארץ לבוא בסוד ה' ומשיחו, אך עתה באה עת דודים כי פתח ה' להם הפתח הזאת פתח האמונה בה יבואו כל המאמינים בשם משיחו ימלטו ויושעו תשועת עולמים ופתח האמונה יהיה להם לפתח תקוה. —

(כח) עם התלמידים לא נחו ולא שקטו שמה כי אם עת שבתם היו עם התלמידים להחזיקם ולהוסיף להם דעת בבשורת מלכות השמים למען יוסיפו כח ועצמה ויגדילו תושיה בשאת פרי הלולים קדש לה' עליון. —

מבוא. אנשים באו מיהודה עוררו דברי ריבות על דבר המילה ובגלל הדבר הזה נשלחו פולוס ובר נבא ירושלימה לשמוע תורה וכדת מה לעשות מפי הזקנים שמה — א — ה הזקנים והשליחים גמרו אומר וחרצו משפט והשיבו דבר על ידי פולוס ובר נבא אל קהלת המאמינים באנטוכיה ו — לה פולוס נפרד מברנבא פסוק לו — מא.

טו א וַאֲחָדִים אֲשֶׁר יָרְדוּ מִיהוּדָה לִמְּדוּ אֶת־הָאַחִים כִּי אִם־לֹא תִמֹּלוּ כְּפִי חֻקַּת מֹשֶׁה לֹא תוּכְלוּ לְהִוָּשֵׁעַ׃ ב לָכֵן כַּאֲשֶׁר נִהְיָה רִיב וְהִתְוַכְּחוּת לֹא־מְעַט לְפָאוּל וּלְבַר־נַבָּא נֶגְדָּם יָעֲדוּ עֲלוֹת פָּאוּל וּבַר־נַבָּא וַאֲחֵרִים אֲחָדִים מֵהֶם אֶל־הַשְּׁלִיחִים

(א) ואחדים מעטים מן קהלות משיח צדקינו אשר היו בני ברית — ירדו בעצמם ובאות נפשם לא על פי פקודת ראשי קהל המאמינים ובעצמם, מיהודה ענינו מירושלים אשר שם כסאות לבית דוד וראשי קהלות המאמינים — והנה אלה מחרחרי ריב אשר בקשו להפריד בין האחים ולהגדיל המשטמה באו אל אנטוכיא אשר בסוריא למדו לקחו משרת המורים ללמד האחים אשר באו בסוד ה' ומשיחו והשליכו שקוציהם אחרי גויהם. — אם לא תמולו בשר ערלתכם לשום אות הברית בבשרם. — להושע לרשת חיי עולם. והנה כפי הקבלה היה ראש אלה מחרחרי ריב בשמו קרינטוס, ולדעתו היה על אלה אשר באו בסוד ה' ומשיחו כי ימולו בשר ערלתם, ולא היה די להם בקבלם עליהם שבעה מצות בני נח כי אם לשמור כל פקודי התורה. והתחזקו בדעתם בראותם כי גם פולוס מל את טימותיוס אשר היה בן איש מגויי הארץ, אך אמו היתה מזרע ישראל. ולא ידעו ולא הבינו משפטי התורה כי ילד אשר נולד מאשה ישראלית דינו לכל דבר כבן ישראל, אך לא להפך כי הנולד מאם מגויי הארץ אף כי אביו מישראל בכל זאת דינו לכל דבר כגוי. ועל כי לא הבינו ויבינו תוך הענין הזה אשר עמוק עד מאד הוא אעיר הקורא הנאמן ברמז על הענין הזה ואומר: אחרי כי שמעו ולומדו כי כל הקרבנות ומעשה המשכן היו רמז וסוד אל משיח צדקינו וביחוד קרבן הפסח לכן חשבו ושמו עלות בנפשם כי כל גוי מגויי הארץ בבואו לחסות תחת כנפי משיח צדקינו ולקחת חלק ונחלה במותו ובתקומתו, יוטל עליו כי ימול בשר ערלתו כאשר נאמר בפסח וכי יגור אתך גר ועשה פסח ליי' המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו וכל בן נכר לא יאכל בו (שמות יב, מח.) ולכן אמרו כי אם לא ימולו לא יוכלו להושע ענינו לא יוכלו לקחת חלק ונחלה בתשועת עולמים אשר נהיתה רק על ידי מות ותקומות משיח בעבור צדקינו אשר היה קרבן פסח אמתי. —

(ב) התוכחות כמו ועם ישראל יתוכח. — לא מעט ענינו גדולה. — יעדו גזרו אומר וחרצו משפט כי יעלו לירושלים שם מושב הזקנים, כאשר נאמר כי יפלא ממך דבר למשפט וכו' דברי ריבות בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר יי' אלהיך בו (דברים יז, ח.). —

והזקנים ירושלימה על־אדות השאלה הזאת׃ ג אז הם כלותם מאת הקהלה עברו בתוך פניקיא ושמרון ויספרו את־תשובת הגוים ויתנו שמחה גדולה לכל־האחים׃ ד ובבואם ירושלימה קבלו מאת הקהלה והשליחים והזקנים ויספרו כמה גדולות עשה האלהים עמהם׃ ה אך קמו אחדים מאנשי מחלוקת הפרושים הנהיים למאמינים ויאמרו כי צריך למול אתם ולצוותם לשמר תורת משה׃ ו ויקהלו השליחים והזקנים לראות על־אדות הדבר הזה׃ ז וכאשר נהיתה התוכחות רבה

(ג) כלוותם ענינו נתנו לו לויה בטרם הפטירו ממנו. — תשובת הגוים הגוים שבו מתועבותיהם ליראה את ה׳ ולעבדו שכם אחד עם משיחו. — ויתנו שמחה הביאו שמחה בלב אחיהם על דבר הבשורה הזאת, על דרך הכתוב נתת שמחה בלבי. לכל האחים לא היתה קנאה ולרה עין בין האחים כי אם כולם שמחו על הגדולות אשר עשה ה׳ אל הגוים למען והגדיל שמו ולפאר שם משיחו עד עולם ועד. —

(ד) קבלו היינו לבוא לפניהם לספר את אשר בלבם. — הקהלה מן העם אשר האמינו והיו לקהלה ולאגודה אחת. — השליחים והזקנים אשר עוד נשארו בירושלים. — גדולות נסים ותשועות גדולות עשה ה׳ לגוים אף כי לא נמולו. —

(ה) אך קמו אלה הדברים עוד ספרו השליחים אף כי עשה אלהים גדולות, בכל זאת קמו באמונתיאה אנשים אחדים אשר היו ממחלוקת, ענינו מכת הפרושים אשר ידעו כי יקנאו קנאת ה׳ צבאות ולא היה די להם כי יבקשו מגויי הארץ כי ימולו בשר ערלתם, אך גם זאת יבקשו כי ישמרו כל תורת משה אשר אך מורשה קהלת יעקב בני אברהם הוא, כאשר נאמר מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום, (תהלים קמז, יט). —

(ו) ויקהלו אף כי היו תמיד יחדיו בכל זאת הכינו אסיפה וקהלה יחדיו בפרטות לחקור ולדרוש על אודות הדבר הזה. — לראות ענינו לעיין בדבר הזה לעשות את הישר בעיני ה׳. —

(ז) התוכחות רבה אלה האחים מכת הפרושים הרבו לחקור אחרי פרטי עניני הגוים, אחרי תהלוכותם ועניני ביתם ונפלאות אשר נעשו ביניהם —

ויקם פטרוס ויאמר אליהם אנשים אחים אתם ידעתם כי מימים קדמונים האלהים בחר בתוכנו לשמוע הגוים על־ידי פי את־דבר הבשורה ולהאמין׃ ח והאלהים הידע את־הלבבות העיד עליהם בתת להם את־רוח הקדש כאשר גם לנו׃ ט ולא־הבדיל מאומה בינינו וביניהם בטהרו את־לבותיהם באמונה׃ י ועתה אפוא מה אתם מנסים את־האלהים לשום עול על־צוארי התלמידים אשר גם־לא אבותינו גם לא אנחנו

ויקם פטרוס לא החליט לסיום כעורכי הדיינין כי אם ספר את אשר בלבו על דבר השאלה הזאת וכי גם הוא היה ירא לקרב גוי מגויי הארץ להסתפחו בנחלת אל חי ומשיחו מבלי ישמור תורת ה׳ התמימה, עד כי המראה אשר היתה לו מאת השמים הורהו כי לא על גויי הארץ היא לשמור את תורת ה׳ כי לא בלדקה אשר תבוא על ידי שמירת מלות התורה יירשו חיי עולם כי אם בהאמינם בלדקת משיח אשר הוא עשה בעבורם להלדיקם ולקדשם בדמו להביא תשועת עולמים. מימים קדמונים מעת החל לבשר את הבשורה אחרי תקומת משיח לקיניו את קורנליוס ובני ביתו. — בחר בתוכינו ענינו אותי בחר, ומדרך הענוה לא רלה לאמר אותי בחר. לשמוע הגוים ענינו להשמיע הגוים את דבר הבשורה ולהאמין להביאם אל האמונה בלדקת המשיח, וכל זאת היתה בלכתי בראשונה אל בית קרנליוס שר החיל. —

(ח) היודע את הלבבות ובוחן כליות ואין איש אשר יכחש לו. — העיד עליהם נתן בעבורם עדות נאמנה כי יקרבם ויקדישם על כי נתן מרוחו רוח קדשו עליהם, כאשר נתן גם לנו למען הודיע כי עשה בברית החדשה אין מסך עוד מבדיל בין בני ישראל ובין הגוים מגויי הארץ. —

(ט) בטהרו את לבותיהם לא טהרת בשר כי אם טהרת הרוח אשר באה בקרבם, על ידי האמונה בלעתם כי לא על ידי מעשי אנוש ילדק איש לפני עושהו כי אם על ידי האמונה, וכאשר נאמר ביחזקאל (לט, כט.) ולא אסתיר עוד פני מהם אשר שפכתי את רוחי על בית ישראל וכו׳. —

(י) מנסים את אלהים ענינו על כי אתם תכבידו עול האנשים האלה תנסו את אלהים האם ביכולת אלהים להלדיק אלה הגוים מגויי הארץ על כי לא נמולו בבשר ערלתם. — צוארי התלמידים אשר מעולם לא עלה עליהם עול כזה ולא נשו ללכת באלה החקים והמשפטים. — יכלנו לשאתו הבוחים

יכלנו לשאתו: יא כי אם־בחן האדון ישוע המשיח מאמינים אנחנו להושע כאשר גם־המה: יב וישתק כל־ההמון וישמעו את־בר־נבא ופאול בספרם כמה אותות ומופתים עשה האלהים בגוים על־ידיהם: יג ואחרי שתקם ויען יעקב לאמר אנשים אחים שמעו אלי: יד שמעון ספר איך בראשונה פקד האלהים לקחת מן־הגוים עם לשמו: טו ולזאת נאותים דברי הנביאים

ואנחנו אשר קמו מאחריהם עברו חקי התורה על כי כבדו מלוחיה עלינו עד מאד ומדוע נבקש כי אחרים יעשו אשר לא היה ביכולת אים מעמנו לעשות. —

(יא) כי אם בחן אשר נושענו כעת תשועת עולמים, התשועה הזאת לא באה אלינו מפעלי התורה לקבל שכר בעבור העבודה אשר עבדנו כי אם מתנת חנם היא בה נושע, ובעבור צדקת משיח צדקינו אשר הוא פעל ועשה לקחנו מתנת חן וחנינה ולא מפועל כפינו. — כאשר גם המה יאמינו כי ירשו חיי עולם. מלות גם המה מוסבות על התלמידים אשר נזכרו בפסוק הקודם אל המאמינים מגויי הארץ או אל האבות הראשונים בברית הראשונה. —

(יב) וישתוק אחרי כי חשו ולא ענו עוד אז החלו בר נבא ופאול לספר בפרט את האותות והמופתים אשר עשה ה' אלהים להם, למען הודיע כי ה' היה אתם בכל משלח ידיהם, כי מלבעדי זאת לא יוכלו לעשות אותות ומופתים יוצאים חוץ מסדרי הטבע לולא אל אדון הטבע היה אתם. —

(יג) ואחרי כי נערכו הטענות מכל צד וחשו כולם אז ענה יעקב הוא יעקב הקטן בן אלפי לחות דעתו בענין הזה — שמעו אלי תנו עתה לבבכם לשמוע ולקבל את אשר אדבר אחרי אשר כלנו שמענו את תעודת אחינו. —

(יד) שמעון הוא פטרוס הוא כיפא — ספר כבר ספר וספר כל הדברים אחד לאחד (פסוק ז) כאשר באה לו הפקודה בראשונה ללכת אל בית קרנליו ואז נודע לו כי עת דודים אל הגוים הנה באה לקחת לו לעם להקדישם ולהוכנס במתת חן ולקרוא אל לא רוחמה בני אל חי כאשר נאמר בהושע וארשתיך לי באמונה (ב, כב.) כי המתנות אשר ישיגו יותן להם בעבור אמונתם. —

(טו) נאותים את אשר אמר שמעון ואת אשר אנכי אמרתי כל דברינו מיוסדים ונשרשים בפי הנביאים מקדם אשר נבאו על הימים הבאים בהם יפקוד ה' את שארית הגוים. —

ככתוב: טז אחרי זאת אשוב ואבנה את־סכת דויד הנפלת והרסתיה אבנה ואקים אתה: יז למען ידרשו שארית אדם את־יהוה וכל־הגוים אשר־נקרא שמי עליהם נאם־יהוה עשה כל־אלה: יח נודעים לאלהים מעולם כל־פעליו: יט על־כן

(טז) אחרי זאת אחרי פקדתי את הגוים לקחת מהם עם לשמי כי ימלא ה' אשר יען אמר בחרב ימותו חטאי עמי האומרים לא תגיש ותקדים בעדינו הרעה (עמוס ט, י.) אשוב ואבנה יען בעת קצפו נסתר כמסתר פניו ממנו לכן אמר אשוב כאשר נאמר (בהושע ה, טו.) השובה אל מקומי אקים לשכון בה ולהיות כצל כבודי בשמים עד אשר יאשמו לבקש פני כאשר יתכחשו ובחם לבב יבקשו וישחרונני וגם לקחתי בראשונה מן הגוים עם לשמי ואז אשוב בחסד לקחת עם בני ישראל כמאז ומקדם. והריסותיה חלקי הבנין אשר עוד לא נפלו כי אם נהרסו, אבנה מחדש ומשל הריסה היא הפרידה אשר היתה בין מלכי ישראל ויהודה. —

(יז) למען ידרשו תכלית הבניה והקימה היה לדרוש את שארית אדם. שארית אדם בעמוס נאמר שארית אדום והכותב הביא הכתוב לפי העתקת היונית אשר היתה אז ביד כל אים והענין אחד על כי אדום הוא שם כללי לכל הגוים מגויי הארץ וכן הוא שארית אדם שם כללי לכל הגוים עניננו את אשר עוד נשאר מן בני אדם ידרשו אחרי ה' ויבואו כל הגוים להשתחות ולהודות לשמו להסתפח בנחלת משיח אלהי יעקב — כי עד הנה הלכו כצאן באין רועה הנה ישבו בחשך כי אם גם כל אלה אשר רק בשמותם בשם משיחי נקראו אך לבם רחק ממנו כי תחת ממשלת שלוחים ושרים היו אשר מלכו עליהם בחזקה כמו על גוים אחרים אלה הגוים לעבוד את אל עולם כבני ישראל. וכל הגוים אשר נקרא שמי עליהם אשר עד הנה נקראו לא רוחמו יקראו עתה בני אל חי ובשם משיחי יכונו. — עושה כל אלה ביד ה' הוא הכח לעשות כל אשר יחפוץ בשמים ובארץ. —

(יח) נודעים אין שינוי באל ותעלה אך על כי הוא פעל ועשה כל היום גזר מקדם אשר ישלים במלואות העת כפי אשר גזרה חכמתו ותעלה, ואם רופא יאמר בראשונה אל החולה כי לא יאכל אשר לא יאות לחליו ולא ישתה יין ואחר כן בסוף מחלתו יפקד עליו לעשות ההפך מאשר אמר בתחלה הנה

אני שפט לבלתי הרגיז את־אלה מן־הגוים השבים לאלהים׃ כ כי אם־לכתוב אליהם להנזר מטנופי האלילים ומן־הזנות ומן־הנחנק ומן־הדם׃ כא כי משה מדורות קדמנים יש לו בכל־עיר ועיר המגידים אתו בהקראו בבתי הכנסיות בכל־שבת ושבת׃ כב אז ישר בעיני השליחים והזקנים עם כל־הקהלה לבחר גברים מאתם ולשלח אתם אל־אנטיוכיא עם־פאול ובר־נבא את־יהודה המכנה בר־שבא ואת־סילא אנשים מנהלים בין האחים׃ כג ויכתבו על־ידם כזאת השליחים והזקנים והאחים אל־האחים אשר מן־הגוים באנטיוכיא

השנוי לא היה אל הרופא כי ידע כי יבוא מועד ויתירו מאשר בראשונה אשר איסר על נפשו, ואם בראשונה אסר אל לאכול ולשתות אשר אחרי כן יתיר הנה השנוי איננו מצד אלוה כי אם מצד המקבל. —

(יט) אני שופט דעתי בזה הענין כפי התורה והכתוב — אלה מן הגוים אשר יבואו [illegible] לא יורגזו לא יהיו [illegible] [illegible] בראשונה. —

(כ) כי אם לכתוב ולהודיע אל הגוים יושבי אנטוכיא את אשר גזרנו פה. טנופי האלילים שקוציהם וגלוליהם. מן עבודת האלילים אשר עד הנה עבדו וברוב עבודתם היתה זנות וזימה עקרי עבודתם, ומן הנחנק כי לבן נח לא הותר אכילת בשר בלא נחירה. —

(כא) כי משה, מעת עזרא הסופר עלה מבבל תקן שיהיו קורין בתורה שני וחמשי וביום השבת כדאמרינן במסכת בבא קמא (דף פב) והנה מדי עלותם בבית ה' ישמעו את אשר לא יאה להם לעשות ואת אשר אסרה התורה וזאת ישמרו למען בבני ישראל יתאחדו ולא יהיו עליהם למשא. —

(כב) עד הנה הוה יעקב דעתו בענין הזה וכאשר שמעו השליחים דבריו אז ישרו בעיניהם ובעיני כל אנשי הקהלה אשר ידעו דת ודין כי יבחרו אנשים לשלוח אל אנטוכיא להודיעם את אשר עלה על רוחם ואת המשפט אשר חרצו. — מנהלים בין האחים ענינו אשר נודעו אל הגוים מאז בהיותם להם למורים ומנהלים בין האחים ענינו בין הגוים, מגויי הארץ אשר שמעו את דברי הבשורה ממלכות השמים ונושעו תשועת עולמים בדם משיחם. —

ובארם ובקיליקיא שאלים לשלום׃ כד כאשר שמענו כי אחדים אשר יצאו מאתנו עכרו אתכם בדברים וסלפו את־נפשותיכם באמרם לכם להמול ולשמר את־התורה אשר לא צוינו אתם׃ כה ישר בעינינו אנחנו הנקהלים בלב אחד לשלח לכם אנשים נבחרים עם־ידידינו בר־נבא ופאול׃ כו אנשים אשר מסרו את־נפשותיהם על־שם אדנינו ישוע המשיח׃ כז לכן שלחנו את־יהודה ואת־סילא והם בפיהם יגידו אתכם הדברים האלה׃ כח כי נראה לרוח הקדש ולנו לבלתי שים עליכם משא עוד בלתי את־הדברים האלה הצריכים׃ כט להנזר מדברים ׀ הנזבחים לאלילים ומדם ומנחנק ומזנות אשר אם־תשמרו את־נפשותיכם מהם תיטיבו לעשות שלום לכם׃ ל אז אלה המשלחים באו אל־אנטיוכיא וכאשר הקהילו את־ההמון מסרו את־האגרת׃ לא וכאשר

(כד) אשר לא צוינו אותם האנשים האלה המחרחרי ריב ומדנים בין האחים לשום עליהם עול, לא בפקודתינו באו אליכם כי רק מלבם בדאו את הדברים האלה לכן אין מן הראוי כי תשמעו בקולם. —

(כו) מסרו נפשם חרפו נפשם למות למען הגדיל והקדים שם משיחנו אשר לא ישאו פני איש, והאנשים האלה שלמים הם את ה' ומשיחם. —

(כז) יהודה וסילא אשר נאמנו את אל ומשיחם רוחם ולא ישקרו ותורת אמת בפיהם ועולה לא נמצאה בשפתם במלה. ענינו דברים אשר כתבנו בספר יקיימו על ידי אמרי פיהם כי אין עדות נאמנה מפי הכתב כאשר דקדקו ואמרו בתלמוד דברי התורה על פי שנים עדים יקום דבר, מפיהם ולא מפי כתבים והנה בעל פה יגידו ויספרו תוכן הדברים האלה אשר כתבנו. —

(כח) ורוח הקדש לא אשר עלה על לבנו פקדנו וצוינו אליכם כי אם את אשר חרצנו משפט הוא על פי רוח הקדש. —

(כט) תיטיבו לעשות את הישר בעיני ה' ובעיני הקהלה ולא יהיה עוד ריב ומדנים ביניכם. —

(ל) הקהילו קהלה להשמיע אותם את אשר בפיהם מפי הזקנים והשליחים. —

קראו שמחו על־הנחמה: לב ויהודה וסילא בהיותם גם־הם נביאים באמר רב הזהירו את־האחים וחזקום: לג ובכלותם שם זמן שלחו בשלום מאת האחים אל־השליחים: לד אך ישר בעיני סילא לשבת עוד שם: לה גם פאול ובר־נבא ישבו באנטיוכיא מלמדים ומבשרים עם־אחרים רבים את־דבר האדון: לו ואחרי ימים אחדים אמר פאול אל בר־נבא נשובה נא ונבקר את־אחינו בכל־עיר ועיר אשר השמענו בהן את־דבר האדון השלום להם: לז וברנבא חפץ לקחת עמו את־יוחנן המכנה מרקוס: לח אך פאול חשב ישר לבלתי קחת אתם את־זה הסר מהם מפמפוליא ולא הלך עמם אל־הפעל: לט אז נהיה רגז עד אשר נפרדו איש מרעהו ובר־נבא לקח את־מרקוס ונסע באניה אל־כפרוס: מ ופאול בחר

(לא) על הנחמה כי עד הנה יראו לנפשותם ונחנו דאגה בלבם פן עשו עד הנה אשר ה' לא צוה אכן כאשר שמעו כי הזקנים הסכימו עמהם אז שמחו ונחנו מיגונם. —

(לב) נביאים ענינו המבארים דברי הנביאים בנוח רוח הקודש עליהם. — הזהירו על פי דברי הנביאים והתורה את אשר עליהם לעשות — וחזקום באמונתם לבל ינועו לכל רוח כאשר ינוד הקנה במים כי אם יעמדו כראי מוצק ולא יחרפו לבבם מני לד. —

(לה) אחרים רבים יושבי אנטוכיא כי מבלעדם היו שמה מורים ומבשרים את בשורת מלכות השמים ובפיהם היו דברי תורה להורות להם אשר יעשון. —

(לו) לא היה די להם בלמדם ובבשרם מלכות השמים ולהביאם אל האמונה כי אם שבו ובקרו את הקהלות אשר יסדו למען יראו אם עומדים באמונתם, או אם האמונה הכתה שורש וענף לשאת פרי האמונה והצדקה — השלום להם באין אמונה נכונה אין שלום בלב וקרב איש, ומקול עלה נדף ייחת ולא ישקוט ולא ינוח. —

(לח) אל הפועל ענינו אל העבודה אשר נקראו לבשר בשורת שלום ואמת אל יושבי חשך ולהביאם אל האמונה בשם ה' ומשיחו. —

בסילא ויצא בהמסרו לחן האלהים מאת האחים: מא ויעבר בארם ובקיליקיא מחזק את־הקהלות:

טז א ויבא אל־דרבה ואל־לוסטרא והנה־שם תלמיד אחד [illegible]
ושמו טמותיוס בן־אשה אחת יהודית מאמנת ואביו יוני: ב אשר הועד עליו מאת האחים אשר בלסטרא ובאיקניון:

(מ) בהמסרו ענינו בהפקדו לחן האלהים כי ה' עזרהו וימלטהו ויהי לו למשען בכל אשר יפנה. —

(מא) מחזק על כי נרעשו מאת הגוים ומאת היהודים וכמעט לא עצרו כח לעמוד מקול מחרף ומגדף לכן היה על אלה המבשרים אשר יסדו הקהלות כי יחזקם בעת שבא עליהם המצוקות והרדיפות וישימו באלהים כסלם ובמשיחם משגבם כי את עם עני יושיע ותקות עניים לא תאבד לעד. —

מבוא פולוס יקח עמו טימותיוס ויעבור עמו בחברת סילא קהלות אסיא.
פסוק א—ה. — אז יעזב עם אנשי בריתו אשר היו עמו, אשר גם לוקס נלוה עמהם, את קהלות אסיא ויבוא אל פיליפי בארץ מוקדון. פסוק ו—יב. — רוח רעה מבעל אוב וידעוני על ידה שפחה הסיבה לשואלה דבר. גרש ובגלל הדבר הזה באו למשפט, ויסרו את פולוס ואת סילא בשוטים ויושלכו בבית הבור. פסוק יג—כד. — רעש גדול נהיה והארץ התפוררה והתמוטטה ועל ידו נפלו קירות הבית עם אסורי ידיו פסוק כה—כו. — שומר בית הבור הכיר מפעלות אל חי ובא אל האמונה באלהים. פולוס ומרעיו נמצאו ישרים ותמימים בהשפטם, אחרי כן נסעו מזה פסוק כז—מ. —

(א) ויבוא אל דרבה בלבי אוהב אלהים לא תבוא יראה ואימה מקול מחרף ומגדף, להגדיל שם אלהים יחרפו נפשם למות לדבר בפני קהל ועדה את אשר בלבבם — פולוס שב אל לוסטרא אף כי ידע רוח יושביה אשר אבן עליו הרימו וסקלוהו בעודו היה שם בראשונה, בכל זאת לא נסוג אחור מכלימות ורוק ומאימת מות. — טמותיוס שמה קרא גריס ועקרו ביוונית איש אשר יכבד אלהים. — בן יהודית מדין תורה לא היה החתון נאמר כי עם בשבעה עמים, אך מדברי הסופרים כאשר החתון בכלל (מלכים ב, יח. מלכים א, ח. ד.) — מקום מולדתו לא נודע. —

(ב) הועד מכיריו ואנשי עירו נתנו לו עדות על יושרו ותומו וכי נאמן

ג את־זה חפץ פאול כי יצא עמו ויקח וימל אתו בגלל היהודים אשר היו במקומות ההם כי ידעו כלם את־אביו כי יוני היה׃ ד ובעברם את־הערים נמסרו להם לשמר את־הדתות הנחרצות מאת השליחים והזקנים אשר בירושלם׃ ה ובכן הקהלות חזקו באמונה ורבו במספר יום יום׃ ו וכאשר עברו את־פרוגיא ואת־מדינת גלטיא נמנעו מאת רוח הקדש

את אל רוחו, כי בימים ההם לא בא איש אל משרת מורה ומנהל את עם ה' בטרם הועד עליו כי בצדק ובמשפט יהלך. —

(ג) את זה יען למד מנעוריו קרוא בספרי תורת אלהים והנביאים (בשני אל טימותיוס ג, ט"ו). — חפץ ענינו הוא כי ילוה אליו לבשר את בשורת מלכות השמים. — כי ידעו כולם גם היהודים יושבי ארץ מוקדון, אל ארץ הזאת שם לדרך פעמיו כעת הוא לקחת עמו טימותיוס, גם היהודים ההם הכירו אבותיו ומולדתו. — כי יוני היה גוי מגויי הארץ אשר לא הניח למול את בנו, כי מבלעדי זאת היתה אמו משתדלת למול אותו כאשר עשתה צפורה כאשר נאמר ותכרות ערלת בנה וכו'. —

(ד) ובעברם כאשר נסעו מעיר אל עיר ובמצאם שמה מאמינים מגויי הארץ. — וימסרו ענינו למדו ונתנו להם פקודת המורים בירושלים לשמור הפקודים אשר פקדו, וענין המסירה היתה בכתב למען גם המה יקראו ויבינו וידעו להשיב לשואליהם או אל המערערים דבר. —

(ה) ובכן ענינו כאשר נודע להם משפטי השליחים והזקנים יושבי ירושלים על מה יוסדו והבינו שרשי תורת המשיח, אז חזקו הקהלות בדעתם את אשר כשר וישר בעיני ה' אלהים. — גם אחרי שמעם וקראם בספרים הנשלחים להם מירושלים כי לא עליהם לשמור תורת משה או רבו מספר אנשים המאמינים בה' ובמשיחו. —

(ו) נמנעו ענינו הרוח הקדש אשר היה אתם בכל משלח ידם ועל פיו הלכו ובואו הנה, ומאן להניחם לדבק לבשר את תורת מלכות השמים. — באסיא להבדילה מן אסיא אשר באירופא אשר תכלול כל ארץ בולגריין וכו' ונקראת בשירי הומירוס. ולא על כי יושביה הקטנו מעשיהם מאחיהם עד כי היה למשל ולשנינה בקרב גויי הארץ לכן נמנעו מהם כי אם על כי יושבי מוקדון קוו למו ואליהם נשאו את נפשם לאת שלחם, ולכן לא יוכלו להשתהות בדרך וימהרו לקראתם.

מדבר את־הדבר באסיא׃ ז וכאשר באו אל־מוסיא נסו לנסע אל־ביתוניא ולא־הניח אתם הרוח׃ ח וכאשר עברו על־פני מוסיא ירדו אל־טרואס׃ ט וחזון נראה אל־פאול בלילה איש מקדוני אחד היה עמד ומבקש אתו ואמר עבר אל־מקדוניא ועזרנו׃ י וכאשר ראה את־החזון כרגע בקשנו לנסע אל־מקדוניא בהבין לבטח כי קראנו האדון לבשר אתם׃ יא לכן כאשר נסענו באניה מטרואס רצנו בדרך ישר אל־סמתרקיא וממחרת אל־נאפולים׃ יב ומשם לפילפי אשר

(ז) מוסיא גם היא מחוז ופלך באסיא הקטנה. — נסו לא ידעו מה לעשות ברצונם היה לבשר לכל איש הבשורה הטובה ממלכות השמים אך לא דרכי האל דרכינו רק הוא לבדו ידע עת לכל וזמן לכל חפץ, עת לחשות ועת לדבר. — הניח ענינו מנעם ללכת שמה. —

(ט) חזון במראה הלילה בבואו או בטרם בואו. — איש מקדוני בחזון ראה איש מקדוני מדבר עמו ומבקש כי ימהר ויחיש מעשהו לבוא שמה לבשר הבשורה. — ועזרנו כי תחת משאת החטא כמעט רבצו כולם לכן בקשו עזרה להוציאם ממצוקתם. —

(י) ראה את החזון וידע פתרונו, וגם אל מרעיו הגיד את אשר ראה בחזון. — כרגע עבדי ה' אשר יעבדו את אדוניהם יגילו וישמחו בדעתם לעשות את אשר יחפוץ ה' ולא יתמהמהו כי אם כרגע יעופו כנשרים וכמאמר רז"ל מצוה הבאה לאדם אל יחמיצה (פסחים נ"ג) ואמרם בפרקי אבות הוי עז כנמר רץ כצבי וקל כנשר לעשות רצון אביך שבשמים. — בהבין לבטח ענינו בבירור ובאין ספק, כי בטרם דעתם בבירור רצון האל לא היה עליהם לנסוע שמה כי אולי רוח מתעה היה, אך אחרי אשר הבינו וידעו רצון האל אז חיש מהרו מעשיהם לשום לדרך פעמיהם. — קראני האדון מאת אלהים יצא הדבר כי הוא יטה לב אנוש לכל אשר יחפוץ. —

(יא) בדרך ישר מבלי עקלקלות למען נמהר לבוא שמה לעשות רצון אלהים. — רצנו הרוח נשבה לפנינו והוליכה את האניה בגבורתה כאות נפשינו כי ברצות ה' דרכי איש גם רוח וסער ישלימו עמו וימהרו ויחישו מעשהו. — אל נאפולים ענינו בעברית עיר או קריה חדשה. —

(יב) עיר חפשית עקרו קלוניא הנזכרת ברוב בתלמוד כמו בעינה

היא העיר הראשונה בחלק הזה ממקדוניא עיר חפשית ונשב בעיר הזאת ימים אחדים: יג וביום השבת יצאנו אל-מחוץ לעיר על-יד הנהר אשר שם הסכינו להתאסף לתפלה ונשב ונדבר אל-הנשים הנקהלות שם: יד ואשה אחת ושמה לודיא מכרת ארגמן מעיר תואתירא יראת אלהים שמעה אשר פתח אדני את-לבה להקשיב אל-הדברים הנאמרים בפי פאול:

למעיבר עבריה קולניתא וענינה שר או מלך אשר כבש ממלכה והוליך יתר הפליטה אשר לא נפלו בחרב אל ארץ אחרת נתן אל אנשי חילו חלק השבי והמלקוח וארצות הממלכה אשר כבש ולא היו למס עובד כי אם כאנשים חפשים היו ואיש איש הלך לשדהו ולביתו אשר נתן לו היה והורמו מאת העם אשר גויתם ביתם וילדיהם תחת יד אדוניהם היו וכעבדי עולם נחשבו הורמו להיות חפשי לשבת בכל אשר להם כאות נפשם. — ימים אחדים אנשים חפשים ועשירים לא יכבדו לרוב את בשורת מלכות השמים, כי ילבשו גאון ותפארת ולכן עזב אחרי ימים אחדים את העיר הזאת. —

(יג) על יד הנהר בתי התפלה בימים ההם נבדלו מבתי הכנסיות אשר היו לכל יושבי הקהלה הכן אל בתי התפלה לא באו כי אם בני חברה אשר היו לאגודה אחת. ואת הבתים האלה בנו על יד הנהר (וכמ"חז"ל למה נמשלו דברי תורה למים? מה מים אינם הולכים אלא למקום נמוך כך דברי התורה אינם קיימים אלא בנמוכי רוח ובאנשי ענוה) להורותם כי חק ומוסר הוא כי כל איש בבואו בית ה' לא יעוז ולא יגבה לבבו כי אם ישפכו לפניו לבבם כמים. — הסכינו ענינו הרגלו להתפלל שם. — אל הנשים הנקהלות מעניני מלכות השמים ותורת המשיחים. —

(יד) ושמה לודיא אולי כינו אותה על שם עיר לוד. — מוכרת ארגמן, בעיר לוד היו יושביה סוחרים גדולים ועצומים, ולמר הרבה צבעו שם לתכלת והארגמן. — יראת ה' כי יקום אלהים לדין ביום המשפט על כי עזבוהו מקור מים חיים ללכת אחרי אלהים אחרים. — שמעה את דברי הבשורה כי באה העת להתם פשע ולהביא צדק עולמים בדם משיח צדקינו אשר גם בעבורה שפך דמו להצדיקה ולהנחילה מרב טוב הצפון להולכי תם. עין לא ראתה. — אשר פתח מקרא מסורס הוא זה אחרי כי פתח אלהים לבה להקשיב לדברי המבשר באו אמרותיו בלבבה ושמרה רוחן. —

טו וכאשר נטבלה היא ובני-ביתה ותשאל לאמר אם-שפטתם אתי להיות נאמנה לאדני באו לביתי ושבו ותאלץ אתנו: טז ויהי בלכתנו אל-התפלה ותפגש אתנו נערה אחת בעלת רוח אוב אשר הפיקה בצע רב לאדניה בקסמה: יז היא הלכה אחרי פאול ואחרינו ותצעק לאמר האנשים האלה עבדי אל עליון המה המגידים לנו את-דרך הישועה: יח וזאת עשתה ימים רבים ובהתעצב פאול ויפן ויאמר אל-הרוח אנכי מצוך בשם ישוע המשיח לצאת ממנה ויצא בעצם השעה

(טו) ואחרי הורו אותה ואנשי ביתה תורת ומשפטי המשיח אז נטבלה ובאו כולם בברית המשיח על ידי הטבילה. — אם שפטתם ענינו האם חשבו בלבבכם עלי. — וישבו למען הביא עוד רבים אל האמונה בשמו. — ותאלץ כמו ותאלצהו בדברים (שופטים י"ג). —

(טז) בלכתנו אל התפלה לא נזכרת העת בו הלכו. — ותפגש כמו כי יפגשך עשו אחיך (בראשית נ"ג) בעלת רוח אוב אשר רוח אוב נכנס בה ואותה חשה להגיד לה האותיות אשר תבואינה הפיקה ענינו הביאה הון רב לבעליה בכח בעל האוב. — בקסמה כמו בשאול ואמר קסמי לי בבעל אוב וידעוני. —

(יז) הלכה אחרי אף כי בעלת אוב היתה בכל זאת נתנה הכבוד לא לבד לפולוס כי הוא ילך בראשונה והיא הלכה אחריו, כי אם גם אל אנשיו אשר היו אתם נתנה הכבוד הזה. — ותצעק לאמר הרימה קולה למען כל העם ישמעו וכל אנשי עיר הזאת מי הוא הבא אליהם. וזאת היתה לפי המנהג בימים ההם כי הכריזו והודיעו לאמור כי איש גדול בא העירה וכדתנאו בתלמוד אכריזו עלה דצורבא מדרבנן אתא לאתרין. — עבדי אל עליון למען לא יקנאו בהם עובדי אלילים אחרי כי ישמעו כי עבדי אל עליון המה אשר לו יאתה הגדולה והכבוד. — דרך הישועה להושע תשועת עולמים. —

(יח) ימים רבים משך שבתו בעיר הזאת לתת כבוד לה' ובהתעצב בדעתו כי בעל אוב הוא המדבר מקרבה. — לצאת ממנה להניחה ולעזוב משכנו אשר הוא למושב לו בקרב בן אדם. — ויצא אף כי ישב בקרבה ימים רבים בכל זאת נכנע ופקודת פולוס שמר לעזוב משכנו ומכון שבתו. כי בכח שם

ההיא: יט ויראות אדניה כי אזלה תקות בצעם ויתפשו את־פאול ואת־סילא ויסחבום אל־השוק לפני המשלים: כ ויביאו אתם אל־הקצינים לאמר האנשים האלה עכרים את־עירנו מאד בהיותם יהודים: כא ומגידים מנהגים אשר אין־מתר לנו לקבל אתם וגם לא לעשות בהיותנו רומים: כב ויקהל ההמון עליהם והקצינים קרעו את־בגדיהם מעליהם ויצוו להכותם בשוטים: כג וכאשר שמו עליהם מכות רבות השליכום במשמר ויצוו את־שמר האסורים לשמרם בטח:

משיחינו גורם, וכאשר פעל ועשה עולנו התהלך עמנו כן ישקיף כעת ממרום שמיו למלאת נקמתו אלה המתאוננים באל ובמשיחם. —

(יט) תקות בצעם עניינו תקותם כי על ידי בעל אוב ירכשו רכוש ובצע כסף יקחו מידי אלה אשר יבואו לשאול באוב להודיע להם את אשר יקרה אותם. — ויסחבום להקל כבודם ולתתם לבוז ולקלון כאחד הריקים, הפך מאשר עשה בעל האוב, כי הוא כבדם בקראם עבדי אל עליון. — לפני המושלים עניינו שרי ושופטי העיר למען יענשוהו כי על ידי פולוס הגיע להם נזק גדול באבדם תקותם לרכוש רכוש. —

(כ) אל הקצינים אלה הם ראשי העיר אשר ימתיקו סוד עם המושלים השרים והשופטים כדת מה לעשות. — עוכרים עניני ישביתו טוהר שלום עירנו. — בהיותם יהודים אשר במשפטם ובתורתם נבדלו מגויי הארץ. —

(כא) מנהגים מורים דברים אשר לא שמענו עד הנה בתוך גויי הארץ. — בהיותנו רומים כל עיר וכל עם בימים ההם פנו אל פסיליו ואל גלוליו וכפי תורת הכמרים כבדו אליליהם, ולא יכלו לקחת עבודה ותורה בלתי את אשר קבלו ממכהניהם. —

(כב) קרעו בגדיהם לסימן אבלות, ולעור על הרעה והשערוריה אשר נהיתה בעיר אשר המה ראשי וקציניה. — להכותם בשוטים כעוברי דת וכאנשי בליעל. שוטים מגזרת שוט כאשר נאמר אבי ייסר אתכם בשוטים (מלכים ...) —

(כג) ואחרי אשר הוכו אז השליכו אלה השליחים הבורה. — לשמרם בטח — לשום עיניהם ולשקוד כי לא יצאו מן הבורה, והקצינים יוכלו להיות בטח שלו ושאנן בבטחם בדעתם כי המשפט אשר חרצו ימולא. —

כד והוא בקחתו פקדה כזאת הוליכם במשמר הפנימי ויבא את־רגליהם בסד: כה ובחצות הלילה פאול וסילא היו מתפללים ומזמרים תהלות־לאלהים וישמעו אתם האסירים: כו ופתאם היה רעש גדול עד כי־נעו מוסדי המשמר וכרגע נפתחו כל־הדלתות ומוסרות כלם הותרו: כז וכאשר הקיץ שמר המשמר משנתו וראה את־דלתות המשמר פתוחות וישלף את־חרבו ויחשב לאבד את־עצמו בדמותו כי ברחו האסירים: כח ויקרא פאול בקול גדול לאמר אל־תעש לך

(כד) והוא שומר המשמר ראה כי יקנאו קנאתם ופקודתם ישמור רוחו הוליכם במשמר הפנימי אף אשר לא פוקד עליו ושם רגליהם בסד גם זאת לא פוקד עליו אדון השפחה השומר. — הפנימי עניינו חדר בתוך חדר — ולמען לא יוכלו לנסות לברוח הביא רגליהם בסד, כמו אם תשים בסד רגלי (איוב יג, כז). —

(כה) מתפללים כי אל יוציא מסד רגלם בו נלכדו. — ומזמרים תהלות אל נתנו לו שבח ותהלה על כי הוא כבדם לבשר בשורת מלכות שמים וגאולת משיחו, ובגללם באו בבית הבור. — האסירים בור הזה היא בית הסוהר העיר אשר בו יושלכו כל עוברי חוק ומשפטי העיר וכמו כן רוצחים ושודדים. —

(כו) נעו התפוצצו הנה והנה כמו וינועו אמות הספים (ישעיה ו, ד.) מוסדי המשמר הרעש לא בא מלמעלה למטה כי אם מלמטה למעלה מתחתית הארץ למען יבינו כי לא מכח קים בא הנענוע הזה. — כל הדלתות אשר מבחוץ ואשר מבפנים ולא כי הספים התנועעו הנה והנה ולא לבד כי הדלתות נפתחו בהנוע הספים כי אם גם כי גם מוסרותיהם הותקו. —

(כז) הקיץ פועל עומד כמו וייקץ יעקב (בראשית כח, טז.) הקיץ מעצמו — וישלף את חרבו אשר היתה אסורה על מתניו למען כרגע יוכל לקחת נקם מאלה אשר יחפצו לצאת מבית הבור. — לאבד את עצמו עניינו להמית נפשו בדעתו כי ירשע למשפט עת נודע כי האסורים ברחו והלכו להם. —

(כח) בקול גדול למען ישמעו השומרים אשר עמדו בחוץ קולו, כי הוא היה חדר בחדר במשמר הפנימי. — מאומה רעה להמית נפשך — כלנו פה עוד במשמר אף כי נפתחו מאסורנו. —

מאומה רע כי כלנו אנחנו פה: כט וישאל נר וידלג פנימה ויבוא רעד ויפל לפני פאול וסילא: ל ויוצא אתם החוצה ויאמר אדני מה צריך לי לעשות למען אושע: לא ויאמרו האמן באדון ישוע המשיח ותושע אתה וביתך: לב וידברו אליו את־דבר אדני ואל כל־אשר בביתו: לג ויקח אתם בשעת הלילה ההיא וירחץ את־מכותם ויטבל הוא וכל־אשר לו כרגע: לד ויביאם אל־ביתו וישם שלחן לפניהם ויעלץ

(כט) וישאל נר השומרים יביאו נר להאיר להם, ביראם ללכת תוך הבור פן יהרגו. — וידלג ענינו ויקפץ איש מהר בא פנימה תוך הבור בו שמם בסד רגלם. — רועד על כי לא ידע מה היה לו ומה היה אל בית הבור ולאסורים. — ויפול מדרך הכבוד והודיה על כי לא הלכו להם. —

(ל) מה עלי לעשות כי השומרים ראו ושמעו הסבה על ידה באו בבית הסהר וידעו כי המה יורוהו דרך ישר בו יושע כל איש תשועת עולמים. —

(לא) האמן בלי ספק הגידו לו עצמות מתורת המשיח ונפלאותיו אשר עשה (פסוק לב.) וכי בכח גבורתו נהיה הרעש הגדול הזה על ידו: ההפלאה ונרעשה הארץ ממקומה ועמודי המשמר גם מוסדותיו התפלצו בקשו מאתו כי יאמין במשיחנו כי האמונה הוא יסוד מוסד ומבלעדה לא יוכל איש לרשת חיי עולם. — אתה וביתך התשועה והאושר האמתי אינן בתכלית השלמות אם לא אנשי בריתנו בינינו ואשת חיקנו חלק ונחלה תקח עמנו באחריתנו. —

(לב) דבר אדני דבר תורת המשיח וגם אשר דבר ביד עבדיו הנביאים ימים מקדם כי במלואת הימים ישלח בנו להראות יושבי חשך אור גדול: ועוד נבואות כאלה. — בביתו גם המה שמעו הבשורה הטובה למען גם המה יושעו כעבד כאדוניו כשפחה כגבירתה ולהפך מושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים. —

(לג) וירחץ ענינו טהר פצעם וחבורותם והעלה תחבושת וארוכה על מכתם. — ואחרי כי כאבם כמעט שקטה אז מהרו לטבל את אלה השומרים להביאם בברית משיחם וכמאמר חז"ל מצוה הבאה לאדם אל יחמיצנה. —

(לד) ויביאם למען הטבילם עזבו הבית ואחרי הטבילה שבו אל בית השומר וישם שלחן ערוך לפניהם לאכול לחם להשיב נפשם על כי רפו כחם מן המכות ומן האסורים אשר היו עליהם. — ויעלוץ השמחה לא תנוח ולא

עם כל־ביתו בהיותו מאמין באלהים: לה וכאשר היה יום וישלחו הקצינים את־השטרים לאמר שלח את־האנשים ההם חפשי: לו ויגד שמר המשמר את־הדברים האלה לפאול כי־שלחו הקצינים אשר תשלחו חפשי ועתה צאו ולכו לכם בשלום: לז ויאמר פאול אליהם הכו בגלוי אתנו בלתי־מרשעים ואנחנו אנשים רומים והשליכו אתנו אל־משמר ועתה בסתר יגרשו אתנו לא כן כי־אם־יבואו המה ויוציאו אתנו: לח ויגידו השטרים את־הדברים האלה אל־הקצינים

תנוח בלב איש אשר לבו לא נכון עם אלהיו ומשיחו, לקול עלה נדף ייחת ומפני כל איש יירא, אכן אשר שם אלהיו כסלו ומשיחו משגבו לא יירא רע הוא אף כי בגיא צלמות ילך. —

(לה) היה יום ענינו האיר היום או הבקר אור, הרשעים האלה לא שקטו ולא נחו על משכבותם וכאשר אמר הנביא כתנור בערה מאופה וכו' בקר הוא בוער כאש להבה (הושע ז, ז.) הקצינים את השוטרים הקצינים אשר נתנו פקודתם בושו ללכת אל המשמר לראות מה נהיתה אל אלה אשר הושלכו אתמול אל הבור ושלחו את השוטרים. — אולי גם עליהם נפלה אימה ופחד בלילה עת שכבו על מטותם. —

(לו) שלחו הקצינים ביד השוטרים. תשלחו חפשי אין עליכם עוד לשלם כסף אל אדון הנערה. צאו מבית הסהר — בשלום אשר היה אתם בשלום הזה ילכו. והבין אמרו בשלום בבי"ת ולא בלמ"ד. —

(לז) בגלוי בחרפה ובבוז כאחד הריקים באין דין ומשפט. — בלתי מרשעים לא היה בנו חטא כי רק האדון הנערה שם עלינו עלילות. — רומים שמת משרת מלכות רומי אשר איננה כמשפט לבזות איש רומי ביסרהו בשוטים כמו איש אחד מעם לועז. —

(לה) הבסתר יגרשו אותנו הנה הוא השכיל עד מאד לדבר, ולאמר כי יגורשו בסתר למען ישימו אחרי כן עליהם עלילות דברים כי בורחו, ופרצו חומת הבור וגדעו בריחי ברזל. — יבואו המה אלה אשר בזו אותנו ונתנו אותנו לחרפות אלה בעצמם ובכבודם יכבדו ויוציאו אותנו בגלוי מן המשמר על כי לא מצאו בנו עול. — ויראו פן אלה השליחים אשר חנם חרפום ובזום

וַיִּירְאוּ בְּשָׁמְעָם כִּי־רוֹמִיִּים הֵם׃ לט וַיָּבֹאוּ וַיְבַקְשׁוּ מֵהֶם וְכַאֲשֶׁר הוֹצִיאוּם שָׁאֲלוּ כִּי יֵצְאוּ מִן־הָעִיר׃ מ וְכַאֲשֶׁר יָצְאוּ מִן־הַמִּשְׁמָר בָּאוּ אֶל־בֵּית לוּדְיָא וַיִּרְאוּ אֶת־הָאַחִים וַיְנַחֲמוּ אֹתָם וַיֵּצֵאוּ׃
יז א וְכַאֲשֶׁר עָבְרוּ בְּאַמְפִּפּוֹלִיס וּבְאַפּוֹלוֹנְיָא וַיָּבֹאוּ לְתֶסָּלוֹנִיקָא אֲשֶׁר־שָׁם הָיָה בֵּית־הַכְּנֶסֶת שֶׁל־הַיְּהוּדִים׃ ב וּכְפִי הַנָּהוּג

והביאום בבור ויביאו את דבריהם אל המשפט בו אנשי רומיים ישבו כשאת למשפט לקנא קנאתם על כי נרשעו כאחד הריקים. —

(לט) **ויבקשו מהם** סליחה במענה רך להשיב חמתם. — **הוציאם** הקצינים בעצמם נתנו להם יד ומודים יחדיו יהלכו — **שאלו** אחרי כי ראו כי השליחים לא יעזרו שנאה וכי ירצו לסלוח אז שאלו כי יצאו עיר, כי הקצינים יראו מדלת העם פן גם המה יקנאו בהם ויתנו אותם לגדופים. —

(מ) **באו אל בית לודיא** אשר היא וביתה באו בברית משיח אלהי יעקב. — **האחים** אשר האמינו כמוהם במשיחם **וינחמו** על הצרה אשר עברה עליהם. — **ויצאו** מולא פיהם שמרה רוחם ואף כי לא נזכר כי אמרו למלאות חפץ הזקנים לצאת העירה, בכל זאת יצאו ועזבו המקום הזה בו קדשו שם אלהים ומשיחם. —

מבוא פולוס בבואו אל טסלוניך יבשר בשורת מלכות השמים. ואנשי העיר יטו לו אוזן ויקשיבו אל דבריו — אך היהודים קשרו עליו קשר וירדפוהו פסוק יא. — אז ישים לדרך פעמיו ויסע אל ברהע גם שם מלא עדה מקשיבה אל דבריו בין בני ברית ובין גויים מגויי הארץ. אך היהודים יושבי טסלוניך לא נחו ושקטו ובקנאתם גם פה רדפוהו על כן עזב את העיר ושם דרכו אל אתונא פסוק יא—טו שם ידבר עם אנשים רבים ובמקהלות חכמים גדולים ידבר דבריו ויוכיח אמתת בשורת משיח צדקנו טו—לד.

(א) **באמפיפוליס** היא עיר מוקדניה ובמשך העתים הרבתה לשנות שמה ועתה נקראת אמוליס. — **אפולניא** גם היא העיר מוקדניה בגבולי אלירון — **ויבואו לתסלוניקא** אם לכל ערי מוקדניה היתה בימים ההם. — **יהודים** אשר דרו בעיר הזאת בנו או קנו בית להתאסף שמה יחדיו מדי עלותם בבית ה' לשפוך שיחם. —

(ב) **כפי הנהוג** אף כי קנאתם ושנאתם סבל. בכל זאת אהבתו אל אחיו גדלה מן שנאתם, ולכן בבואו בעיר הלך נבקר את אחיו לראות מעמדם ומצבם

לְפָאוּל בָּא פְּנִימָה אֲלֵיהֶם וּבְשָׁלֹשׁ שַׁבָּתוֹת נִדְבַּר עִמָּהֶם מִן־הַכְּתוּבִים׃ ג פָּתֹחַ אֹתָם וּמַחֲוֶה כִּי צָרִיךְ הָיָה לַמָּשִׁיחַ לְעֻנּוֹת וְלָקוּם מֵעִם הַמֵּתִים וְכִי זֶה הוּא הַמָּשִׁיחַ יֵשׁוּעַ אֲשֶׁר אֲנִי מַגִּיד לָכֶם׃ ד וַאֲחָדִים מֵהֶם נוֹכְחוּ וְנִלְווּ אֶל־פָּאוּל וְסִילָא וּמִן־הַיְּוָנִים הַיְּרֵאִים הָמוֹן רָב וְגַם מִן־הַנָּשִׁים הָרִאשׁוֹנוֹת לֹא מְעָטּוֹת׃ ה אַךְ בְּקִנְאַת הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר לֹא־הֶאֱמִינוּ לָקְחוּ לָהֶם מֵאַנְשֵׁי

למען יעזרם ויוכיחם, וישיב רבים מאון וזאת היה דרכו מאז ולא שנה טעמו בקנאתם בו. — **פנימה** ענינו דבר עמהם בתוך בית הכנסת לא בחוץ או ברחוב למען לא יאספו שמה רבים מדלת יושבי העיר אשר לא להשקות למאוכם לדבר ה' באו כי אם להרבות השערוריה והרעש להגדיל המריבה והצעקה. — **שבתות** עת ינוחו מעבודתם נכון לבם ובטוח לשמוע ולחשוב את אשר שמעו. — **מן הכתבים** מן כתבי הקדש וביחוד נביאים האחרונים והכתובים. —

(ג) **פותח** עקרו מבאר אותם ופרש להם מליצתם על כי דברי הנביאים היו להם כספר החתום, ותוכן דבריו כללו שלשה ענינים, א) ענוי משיח צדקנו לא היה במקרה, כי אם מאת ה' המגיד מראשית אחרית והוא, אך הוא לבדו מסבות מתהפך, יען וחרץ משפטו מקדם כי יעונה משיחו וכמות ככל־יומות ויתלה על העץ, למען במותו יחיו רבים ויביא להם תשועת עולמים. ב) **ולקום מעם המתים** כי לא יעזוב לשאול נפשו, למען בקומו רבים יקומו עמו בכבוד אלהים לרשת חיי עולם. ג) וכי כל עניני המשיח אשר נרמזו בכתבי הקדש כולם יחדיו דבר אחד מהם לא נעדר, נמלאו **בישוע המשיח** אשר עליו השתרעו כל אמרי החוזים וכי הוא היה משיח צדקנו אשר היה חמדת הגוים ועליו לפני דורות מני קדם. —

(ד) **נוכחו** בהתוכחם עמו אז הוכיח מן כתבי קדש ומן הקבלה כי נאמנה הבשורה אשר בשר להם ולא יוכלו לענות עוד והודו כי צדק הלין אחו בעניני תורת המשיח. — **ונלוו** באו בסודם ובחברתם על כי ידעו כי צדק אמרי פיהם ואין עולתה בהם. — **ומן היונים היראים** ענינו הגרים אשר קבלו עליהם ז' מצות בני נח ואשר סרו מן עבודתם הזרה את אלהי ישראל יראו. — **הנשים הראשונות** ענינו יקרות ממשפחות נכבדות. —

(ה) **לקחו להם** פתו אותם להיות בעזרם. — **מאנשי השוק** עקרו מיושבי קרנות אנשים רקים ופוחזים אשר אין להם יד ושם בחכמה ובתורה. —

הַשּׁוּק גְּבָרִים רָעִים אֲחָדִים וַיַּאַסְפוּ הָמוֹן וַיְהוּמוּ אֶת־הָעִיר וַיִּתְיַצְּבוּ עַל־בֵּית יָסוֹן וַיִּשְׁאֲלוּ לְהָבִיא אֹתָם אֶל־הָעָם׃ ו וְכַאֲשֶׁר לֹא־מְצָאוּ אֹתָם וַיִּסְחֲבוּ אֶת־יָסוֹן וְאַחִים אֲחָדִים אֶל־מֹשְׁלֵי הָעִיר וַיִּצְעֲקוּ כִּי־אֵלֶּה אֲשֶׁר הָפְכוּ אֶת־הַתֵּבֵל בָּאוּ גַּם הֲלֹם׃ ז אֲשֶׁר קִבֵּל אֹתָם יָסוֹן וְאֵלֶּה כֻלָּם נֶגֶד דָּתֵי הַקֵּיסָר פֹּעֲלִים בְּאָמְרָם כִּי יֵשׁ מֶלֶךְ אַחֵר יֵשׁוּעַ׃ ח וַיַּרְגִּיזוּ אֶת־הֶהָמוֹן וְאֶת־מֹשְׁלֵי הָעִיר בְּשָׁמְעָם אֶת־אֵלֶּה׃ ט וְכַאֲשֶׁר לָקְחוּ דֵּי עֲרֻבָּה מִיָּסוֹן וּמִן־

גברים רעים עניינו אנשים אשר נודעו לאנשי רע ובליעל אשר ילכו לשערוריה ולמהומה. — ויאספו המון כל אלה המזכרים הקהילו המון להיות בעזרתם. ויהומו מגזרת הום עניינו ע"ו כמו והמם מהומה גדולה (דברים ז, כג). — על בית יסון סבבו הבית ויתיצבו לפני פתח בית יסון אשר שם לנו והורו. — וישאלו בקשו וחפצו. — להביא עקרו להוציאם לפני דלת העם למען יד העם תהיה בהם ברשותה ליסרם ולהמיתם. —

(ו) לא מצאו בלי ספק חקרו ובאו הביתה לבקש אותם ולא מצאום אולי החביאם יסון או הלכו להם למלט נפשם. — ויסחבו דרך בזיון. — ואחים אחדים אשר באו אל האמונה הנכונה ואלה מצאו בבית יסון. — משלי העיר עניינו שופטי העיר. — ויצעקו בחשבם כי בצעקתם תרב מהומה דלת העם אשר יצעקו עמהם בחברתם. — הפכו התבל עניינו תבל וכל יושביה הרעישו והפכו בתורתם החדשה אשר הורו בכל מקום בואם במקהלות. — באו גם הלום לגודל נפשות ולהרעישם להביאם אל אמונה חדשה לא שערום אבותינו מקדם. —

(ז) קבל עניינו הביאם אל ביתו ללון ועוד ישבו בביתו ויארח עמהם לחברה ולהיות בעוזרי נפשם — כל עדה וחברת המאמינים. — פעלים עניינו תכלית מעשיהם ועבודתם היא להרעים ולהשבית מלכות ודתי הקיסר ולהסירו ממלוך ולהקים קיסר אחר תחתיו. — מלך אחר זה משיח לקינו אשר מלכותו מלכות כל העולמים אכן ממשלתו איננו מעולם הגשמי הזה. —

(ח) וירגיזו עניינו הביאו חמה ורוגז בלבב יושבי העיר בדברם קשות כאלה כי יעשו דבר נגד חוקי הרומים. —

(ט) די ערובה כמו ערוב ערבה (משלי יז, יח.) הערובה נתינה כי ישלמו את אשר יושת עליהם אם לא ימלאו באין עולה ביום המשפט. — ומן

הָאֲחֵרִים שִׁלְּחוּ אֹתָם׃ י וְהָאַחִים שִׁלְּחוּ כְרֶגַע אֶת־פָּאוּל וְאֶת־סִילָא בַּלַּיְלָה אֶל־בִּירוֹאָה וְהֵם בְּבוֹאָם שָׁמָּה הָלְכוּ אֶל־בֵּית הַכְּנֶסֶת אֲשֶׁר לַיְּהוּדִים׃ יא וְאֵלֶּה הָיוּ שׁוֹעִים יוֹתֵר מֵאֵלֶּה אֲשֶׁר בְּתֶסָּלוֹנִיקָא אֲשֶׁר קִבְּלוּ אֶת־הַדָּבָר בְּכָל־הִתְנַדְּבוּת הָרוּחַ בְּדָרְשָׁם יוֹם יוֹם אֶת־הַכְּתָבִים אִם־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כֵּן הֵמָּה׃ יב וְלָכֵן רַבִּים מֵהֶם הֶאֱמִינוּ גַּם מִן־הַנָּשִׁים הַיְּוָנִיּוֹת הַנִּכְבָּדוֹת וּמִן־הַגְּבָרִים לֹא מְעַטִּים׃ יג וְכַאֲשֶׁר יָדְעוּ הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּתֶסָּלוֹנִיקָא כִּי גַם בְּבִירוֹאָה הֻגַּד דְּבַר הָאֱלֹהִים עַל־פִּי פָּאוּל וַיָּבֹאוּ גַּם־שָׁמָּה

האחרים אשר היו עם בית יסון ופאול. — שלחו המשלחים היו מושלי העיר כי מושלי העיר לא אבו להניחם כי עוד ישבו בעיר הזאת אשר בה על ידם נהיתה השערוריה. —

(י) כרגע אחרי השקט הריב והמהומה. — בירואה עיר רחוקה מעיר תסלוניק כמו חמשה פרסאות. — אל בית הכנסת בכל בית הכנסת היה חדר לאיש עובר אורח בה לן וישב שם כל ימי מגורו במקום ההוא. —

(יא) שועים עניינו נכבדים וישרים לא קנאו כאנשים רקים ופוחזים כי אם הטו אזן לשמוע מה בפי אלה השליחים ולא השיבו דבר בטרם ישמעו. — בכל התנדבות הרוח עניינו ברוח נדיבה אשר אקבל הכל באין אונס. — יום יום הכתבים עניינו לדרוש כתבי קודש יום יום כאשר יאמר המשל הקדמוני אם יום תעזבנו יומים תעזבך. — הדברים האלה אשר נאמרו בכתבים יבוארו כאשר פרשו אותם אלה השליחים. —

(יב) ולכן עניינו יען כי מצאו כי כל דברי השליחים נאמנים ונכונים ויסודתם בכתבי קדש לכן האמינו. — גם מן הנשים אשר גם הנה דרשו את ה' בכל לבבן, והיו יראות את אלהים. — ומן וכו' גם פה הקדים נשים לאנשים. —

(יג) ידעו עניינו הוגד להם. — הגד דבר אלהים בשר בשורת מלכות שמים. — ויבואו גם שמה לקנא באלה השליחים, אשר לפי דעתם הדיחו והסיתו רבים מישראל לעבודה נכריה. — ויעוררו הביאו רוגז וחמה בלבב יושבי העיר מדלת העם ורקים ופוחזים, למען יארחו לחברתם נגד אלה השליחים. —

ויעוררו את ההמונים׃ יד אז כרגע שלחו האחים את פאול ללכת עד הים וסילא וטמותיוס נשארו עוד שם׃ טו והמלוים את פאול הביאו אתו עד אתינה וכאשר לקחו פקדה אל סילא ואל טמותיוס כי ימהרו מאד לבוא אליו הלכו להם׃ טז אך פאול ביחל להם באתינה התחמץ רוחו בקרבו בראותו את העיר כלה מלאת אלילים׃ יז לכן התוכח בבית הכנסת עם היהודים ועם יראי האלהים ובשוק יום יום עם כל הפגשים אתו׃ יח ופילוסופים אחדים מן האפיקורים ומן האסטאיקים

(יד) כל קנאתם ושנאתם לא גדלה על סילא ורעו כי אם על פאולוס על כי חכמתו ותורתו גדלה עד מאוד, ולכן בו קנאו יותר מכל רעיו, ולכן שלחו יושבי בירואה בתחלה את פאול מן העיר הזאת למען לא יתחרחר ריב על ידיהו. — עד הים עד ימצא אניה ללכת עמה אל מחוז חפצו. — נשארו עוד שם לספר, במקהלות בשורת מלכות השמים. —

(טו) והמלוים חק הוא בישראל מימי קדם ללות אורח למען יבוא בטח אל מקומו, וכאשר אמרו ז"ל ידינו לא שפכו הדם הזה (דברים כא, ז) לא פטרנוהו בלא לויה. — לקחו פקודה עניינו שמעו את אשר צוה עליהם לעשות בבואם אל עירם. — כי ימהרו לעזוב את ברואה לבוא אליו אתינה. — הלכו להם נפרדו ממנו ושבו דרך ביתם וארצם. —

(טז) אך ביחל צפה אליהם כי ימהרו ויחישו בואם. — התחמץ רוחו בקרבו ככתב. — את העיר הגדולה הזאת אשר מלאה חכמות רמות ובכל זאת היו יושביה עובדי פסל המתהללים באלילים. —

(יז) התוכח כמו עם ישראל יוכח העריך טענותיו נגד עבודה והנכרים אשר בעיר הזאת להשיבם מדרך פשעם ולהורותם את הדרך אשר ילכו בה. — יראי האלהים המה גרי השער אשר קבלו עליהם ז' מצות לבני נח, ועזבו תועבות וגלולי עבודה זרה. — ובשוק מקום שם יבא כל איש למכור ולקנות כל דבר, לכן נקהלו שמה אנשים רבים. — הפוגשים לפני כל איש אשר פגשהו שפך רוחו והודיעו כי צר לו בראותו כי יושבי עיר גדולה המהוללת בכל הארץ יהיו עובדי פסל ויסגדו לבול עץ. —

(יח) פילוסופים עקרו אנשים אוהבי חכמה. אפיקורסים מיסד הכת הזאת היה איש אשר שמו אפיקורוס בן העיר הזאת, והבאים אחריו נקראו על

התגרו בו ואחדים אמרו מה רוצה המבטא הזה לאמר ואחרים הוא נראה להיות מגיד אלי נכר יען את ישוע ואת התקומה בשר אתם׃ יט ויקחו אתו ויביאוהו אל המקום ארואפגוס ויאמרו הנוכל לדעת מה הוא הלקח החדש הזה הנאמר בפיך׃ כ כי דברים זרים אתה מביא לאזנינו לכן נחפץ לדעת מה אלה המה׃ כא וכל אנשי אתינה והנכרים הגרים בה

שמו ויסוד התפלספותו היה באמרו אין למעלה מתענוגי בשר וכל אושר האדם אך בתענוגי בשר ימצא והכחישו השגחה פרטית מאל יתעלה וכי במות הגוף גם נפשו ונשמתו יאסף עמו. — איסטואיקים גם המה היו כת אוהבי חכמה ומיסד החברה הזאת בשמו זענא יכונה, וגם המה הורו דעות נכריות וזרות באמרם: כי יסוד העולם היא חומר ונשמה או אלהים. והחומר הוא נצח וכי כל עניני התבל המה בהכרח גמור מאז. נשמת האדם היא חלק אלוה ממעל והאושר האמתי היא השלמות המדות. — התגברו בו בלמדו נגד דעתם החכמה. — ואחרים לעגו עליו לאמר מה יוכל איש נכרי לגלות לנו מתעלומות החכמה. — המבטא עניינו איש מלא מכלות והוללות אשר לא בלעתי מילין יכביר וידבר. — הוא מבשר אלהי נכר אלילים מארץ אחרת באו לא ידעום אבותינו. — את ישוע המשיח אשר הביא צדק עולמים ובצדקתו יושעו כל ברואי תבל וזאת היא נגד דעת האיסטואיקים בלמדם כי השלמות המדות היא האושר האמתי אך באין אמונה ולפי מעלליו ומעשיו יצדק איש לפני עושהו. גם אנשי האפיקורי גערו בו בבשרו תקומת משיח לצדקו מעם המתים וכחישו השארת הנפש במות הגויה וכי אין תחיה ואין תקומת המתים. כל אלה נועדו יחדיו להיות ממתקוממיו. —

(יט) ויקחו עניינו אחזוהו ולא רפו ממנו עד כי הלך עמהם. — המקום ארואפגוס הר או גבעה נשאה היתה עליו פסל מאדים היה. — ולא הביאוהו הלום לשפטהו כי אם להתל ולשחוק בו ולנסותו ולשמוע מה בפיו. — הלקח החדש עניינו דעה ותורה חדשה לא שערום אבותינו. —

(כ) דברים זרים עניינו דברים יוצאים מחוקי הטבע באמרך תקומת המתים. — מה אלה המה לא מאמר אחד אשר שמענו מבלי סדרים נוכל להבין ולדעת עניני פילוסופיא החדשה, אך בקיצור כל הענינים אשר המה משולבים נוכל לדעתם ולבוא על יסודתן. —

(כא) והנכרים אשר באו מארץ רחוקה לשמוע חכמות ותורות מפי מורים

לֹא הָיָה לָהֶם עֵת פְּנוּי לִמְאוּמָה זוּלָתִי לְדַבֵּר אוֹ לִשְׁמֹעַ אִיזֶה חָדָשׁ׃ כב וַיַּעֲמֹד פָּאוּל בְּתוֹךְ אַרְאוֹפָּגוֹס וַיֹּאמַר אַנְשֵׁי אַתִּינָה בְּכָל־דְּבָרִים אֲנִי רֹאֶה אֶתְכֶם כְּמוֹתִירֵי יִרְאַת אֵלִים׃ כג כִּי בְעָבְרִי וּבְהַבִּיטִי אֶת־מִקְדְּשֵׁי אֱלֹהוּתְכֶם מָצָאתִי גַּם־בָּמָה אֲשֶׁר כָּתוּב עָלֶיהָ לָאֵל בִּלְתִּי־נוֹדָע לָכֵן אֲשֶׁר בִּבְלִי דַעְתְּכֶם אַתֶּם יְרֵאִים אֹתוֹ אֶת־זֶה אֲנִי מַגִּיד לָכֶם׃ כד הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־הַתֵּבֵל וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר בָּהּ זֶה בִּהְיוֹתוֹ אֲדוֹן הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ אֵינֶנּוּ שֹׁכֵן בְּהֵיכָלוֹת הַנַּעֲשִׂים בְּיָדַיִם׃ כה וְגַם אֵינֶנּוּ מְשֹׁרָת מִידֵי בְנֵי־אָדָם כְּחָסֵר מְאוּמָה כִּי הוּא נֹתֵן לְכָל חַיִּים

אשר גרו בעיר הזאת. — עת פנוי עת שבתו ממלאכתם או מאשר עליהם לעשות לא כלו זמנם בשעשועים ותענוגים כי אם לדבר ולשמוע חדשות מה בפי איש. —

(כב) בתוך אראופגוס על הגבעה הנשאה במקום הזה. — בכל דברים בכל ענינים אשר תעשו בשבתכם ובמקומכם וכל עניני בתיכם כל אלה יחדיו יעידון. — כמותירי ענינו כאנשים אשר מיראת אלים יהפכו לעשות את יותר מאשר עליהם לפי חק ונמוס לעשות וזה בעבור כי אדוקים אתם באמונתכם יותר מכל אנשי בריתכם. —

(כג) בעברי בתוך העיר ובלכתי אנה ואנה. — ובהביטי פסיליכם ומצבותיכם אשר העמדתם בכל רחוב חוץ ופנה. — אלהות הוא שם המושפט מן אלהים, וענינו אל בלתי נודע ונסתר. — לכן אשר ענינו אלהים אשר — בבלי דעתכם ענינו מאין דעת ומחסרון ידיעה את זה בלי הבנה והשכל כבעל חומר וגוף. — אני מגיד לכם את זה אשר תעבדו מבלי דעת אותו. —

(כד) האלהים הזה הוא מגיד אשר עשה את התבל הוא התקיף ובעל היכולת לעשות כל אשר יחפוץ בשמים ובארץ והוא בלתי בעל תכלית ואיך יקיפהו היכל עשוי בידי אדם. —

(כה) כחסר מאומה כל ענינו עבודה אשר נעשה לאלהינו יעידון כי איננו ביכלתו לעבוד עבודתו בעצמו לכן תעשה על יד עבדיו, וזאת אשר נעשתה לו על ידי אחרים הוא חסרון בעצמותו. — וכל דברים אשר יחסר להם להחיות את נפשם הוא נותן להם מתנת חנם לכלכם ולזונם. —

וּנְשָׁמָה וְכָל־דְּבָרִים׃ כו וַיַּעַשׂ מִדָּם אֶחָד כָּל־גּוֹיֵי בְנֵי־אָדָם לִשְׁכֹּן עַל־כָּל־פְּנֵי הָאָרֶץ וְהִגְבִּיל אֶת־הָעִתִּים הַנּוֹעָדִים מִקֶּדֶם וְאֵת גְּבוּלֵי מוֹשָׁבָם׃ כז לְמַעַן יְבַקְשׁוּ אֶת־אֲדֹנָי אִם־אָמְנָם אֵפוֹא יְמַשְּׁשׁוּ אֹתוֹ וְיִמְצָאוּהוּ אַף אָמְנָם אֵינֶנּוּ רָחוֹק מִכָּל־אֶחָד מֵאִתָּנוּ׃ כח כִּי בוֹ אֲנַחְנוּ חַיִּים וְנָעִים וְהֹוִים כַּאֲשֶׁר גַּם אֲחָדִים מִן־הַמְשׁוֹרְרִים שֶׁלָּכֶם אָמְרוּ כִּי גַם מִמּוֹלַדְתּוֹ אֲנָחְנוּ׃ כט לָכֵן בִּהְיוֹתֵנוּ מִמּוֹלֶדֶת הָאֱלֹהִים אֵין רָאוּי לָנוּ לְדַמּוֹת כִּי הָאֱלֹהוּת דּוֹמָה לְזָהָב אוֹ לְכֶסֶף אוֹ לְאֶבֶן חֲרֹשֶׁת אָמָּן וּמְזִמַּת אָדָם׃

(כו) מדם אחד ענינו מזרע איש אחד והוא האדם הראשון ממנו כל אנשים הנפוצים כעת בחיי היום לגוייהם ולמשפחותיהם בכל התבל בא. — על כל פני הארץ בעוז גבורתו הטביע בכח אנוש כי יגור בכל פני כל הארץ באקלימים החמים ובקרים, ורק באנוש הטביע כח הזה לא עשה כן לחיות הארץ. — והגביל ענינו נתן זמן וקצב לכל דבר הן בעניני מוסר הן בעניני תקופת השנה קור וחום קיץ וחורף לא ישבותו על כי הוא התקיף ובעל היכולת לעשות ככל אשר יחפוץ בשמים ובארץ. — וגבולי מושבם לשבת שם כי לא לתוהו בראם כי אם לשבת יצרם וכדאמרינן בגמרא (סוטה דף מ"ו ע"ב) ארץ שגזר עליה אדם הראשון לישוב נתישבה ארץ שלא גזר עליה אדם הראשון לא נתישבה. —

(כז) יבקשו את ה' את האלהים אשר נעלם מהם יבקשו בהביטם בפלאות הבריאה אשר ידיו כוננו כי כל נברא יש לו התיחסות אל אשר בראו ומגדולת הבריאה גודל הבורא נודע בשכל ועל ידו אל החושים. — ימשו אותו וימצאו כל כך נודע לנו בבירור באין שום ספק כאלו נמשש אותו בידים כמו בעל גוף. — איננו רחוק כי קרוב ה' לכל אשר יקראו באמת. —

(כח) ונעים מגזרת נוע כמו וינועו אמות הספים (ישעיה ו', ד'.) ועל כי כל תנועה היא אות וסימן הרגשה וחיים, לכן אמר חיים ונעים כי תואר החיים בלבד יוכל גם כן על הצומח ועל העץ אשר עושה פרי ועולנו בא. — שלכם ממשוררי היונים. — ממולדתנו עקרו קרוב וממשפחתו הוא. —

(כט) ממולדת עקרו יען כי אלהים קרוב הוא לנו וממשפחתנו על כי הוא עשנו ובראנו. — לדמות לחשוב מחשבת און. — כי דמות אלהות אשר בידו לקחת פסל כסף וזהב או לעשות פסל בחרושת אבן כפי העולה

ל אָכֵן מְעָתוֹת הַבְּעָרוּת הָהִיא הִתְעַלֵּם הָאֱלֹהִים אַךְ עַתָּה הוּא מְצַוֶּה אֶת כָּל־בְּנֵי הָאָדָם בְּכָל־מָקוֹם לָשׁוּב׃ לא יַעַן כִּי תִכֵּן יוֹם אֲשֶׁר בּוֹ הוּא עָתִיד לִשְׁפֹּט אֶת־הַתֵּבֵל בְּצֶדֶק בְּיַד־אִישׁ אֲשֶׁר הִבְדִּילוֹ בְּהָפִיק אֹמֶן לַכֹּל בַּהֲקִימוֹ אֹתוֹ מֵעִם הַמֵּתִים׃ לב וּכְשָׁמְעָם תְּקוּמַת הַמֵּתִים אֵלֶּה לָעֲגוּ וְאֵלֶּה אָמְרוּ נִשְׁמָעֲךָ

על רוח בן אדם הבל הוא ובאמת תאר אלהים אשר לא יראהו כל חי ונעלם ונסתר מעין בשר לא יצוייר כי הוא עצם פשוט וכל ציורי הפסילים אינם כי אם רעיוני הבל ודברי כזב להתעות בשקריהם אנשי חסרי לב. —

(ל) אכן מעתות וכו', בימים אשר חלפו ועבר החכמה נדעך ופשתה כבו והסכלות והוללות ירדו בבני אדם בפרך להטותם אל כל אשר יהיה הרוח ללכת בימים האלה. — התעלם העלים עיני לדעו ויסרו מן בני אדם להביא אותם במשפט על עבדם פסל ומסכה והתהללם באלילים, כי אם נתן אותם בידי תאותם והיו עבדי תזנותיהם ושכר תעתועיהם לקחו בנפשותם. — עתה בשר עת החנוך ועת דודים הנה באה שלח אלהים את בנו משמי קדשו ללאת לישע עמו לגאלם בהאמינם בשמו, למען הביא לקץ עולמים להתם פשע ולחטאת עוד לא ועלים עיניו מתעשים הרעים אשר עשו יושבי תבל כי אם מצוה כי כולם ישובו איש איש מדרכו הרעה. כי תבל שר יחדיו נאלחו ומבלעדי האמונה במשיח אלהי יעקב לא ימצאו מרגוע לנפשותם וצרי ומזור למחלתם. —

(לא) תכן יום במועד נכון אשר רק לו לבדו נודע, ויום אשר בו ישפוט כל ברואי חלד המתים אשר כבר מתו ואשר עודנו בחיים אשר יגיע עליהם לבוא בכל מקומות מושבותם. — בצדק תבלי נשוא פני איש כקטון כגדול כולם יבוא לפניו לקחת כפרי מעלליהם. — ביד איש הוא משיח לדקינו אשר בעודו התהלכו בתבל היה לבוש עור ובשר כמונו. — אשר הבדילו ענינו הרימהו והקימהו להיות שופט החיים והמתים. — בהפיק אמן בתת הן אלקים תורת האמונה. — בהקימו מעם המתים אלה אשר ישובו ויאמינו בתקומתו מעם המתים כי ה' לא נתן חסידו לראות שחת ירשו חיי עולם. —

(לב) וכשמעם אלה החכמים ואנשי אפיקור כאשר שמעו כי יבשר תקומת המתים כי יקיצו ישני עפר אדמתם. לעגו על חלומותיו ועל דבריו בהאמינם כי במות האדם לא תשאר נשמתו עוד בקרבו והגוף יחלף מהרה

עוֹד עַל־זֹאת׃ לג וּבְכֵן יָצָא פָּאוּל מִתּוֹכָם׃ לד אַךְ אֲנָשִׁים אֲחָדִים דָּבְקוּ אֵלָיו וְהֶאֱמִינוּ וּבֵינֵיהֶם גַּם דִּיוֹנִיסִיּוֹס שׁוֹפֵט בְּאָרֵאוֹפָּגוֹס וְאִשָּׁה וּשְׁמָהּ דָּמָרִיס וַאֲחֵרִים עִמָּהֶם׃

יח א וְאַחֲרֵי־כֵן יָצָא פָּאוּל מֵאַתִּינָה וַיָּבֹא אֶל־קֹרִנְת׃ ב וַיִּמְצָא

לגולם עפר ואפר אשר היה בתחלה. — עוד בימים הבאים, הרף עתה היום מדבר דברי רוח כאלה אכן נוחיל בעת ההיא ונשוב ונשמע עוד. —

(לג) ובכן יצא עליו היה לדבר בפני קהל ועדה את אשר בלבבו ולא יכחד אמרי קדש, אכן כאשר עשה את אשר עליו לעשות, היה מהר עבר ועזב את המקום הזה ללכת אל עיר אחרת אולי ימצא שם פקחי לב אשר רוחם נכון עם אלהים. —

(לד) אחדים מעטים מן הכלל אשר אור נגה עליהם לטובה והאמינו לכל דבריו. — דבקו אליו ענינו דבקו בו להאמין כל מוצא אמרי פיהו. — וביניהם ענינו ובתוך אלה האנשים אשר החלו להאמין היה גם דיוניסיוס מיועצי העיר הזאת. —

מבוא. פולוס ימצא בקורינת אקוילא איש פונטסי עם פריסקילא אשתו — ויעזרהו במלאכת ידהו. — א—ד ובכל יום השבת יתוכח עם היהודים, ויטו לבבם אחריו, סילא וטימותיוס באו ממקדוניא, פולוס יבשר בשורת מלכות השמים. אך היהודים יגדפוהו על הדבר הזה, יחפוץ לעזבם ואל הגוים ללכת. ד—ו קריספוס ראש בית הכנסת האמין ויטבל בשם אדון ישוע המשיח ו—ט. מראות המלאך אליו לבשר סליחת החטאים — היהודים באכזריות ילשינוהו ויביאוהו לפני גליון הפחה — ויתאמן להיות שופט בדברי ריבות כאלה ויגרשם מתחת כסא המשפט יב—יח, פולוס ירד באני שיט אל ארם ויגלח ראשו — ובאפסוס יתוכח עם היהודים, וירד אל קסרין וישאל שם שלום הקהילה, ויעבור ארץ גלטיא ופרוגיא לחזק ידי התלמידים יח—כג. אפלוס איש ידוע לו רב בבאורי כתבי קודש יבוא אל אפסוס: פריסקילא ואקולא אישה קרבוהו אליהם ויבארו לו דברי אלהים יעה און לבקשת יושבי אכיא וירד אליהם ורבים באו אל האמונה בכח אמרי פיו. — כד—כח. —

(א) ואחרי כן אף כי לא בנעימים ובשלוה היו ימי שבתו באתונה, בכל זאת לא התמהמה ללכת אל קורינתא מבלי ירוא את אשר שמה יקרהו. — וכנס ראה מה גדלה חסדי אל על ילידי כפיו: אף כי ששחיתו והתעיבו עלילה,

שם יהודי אחד ושמו אקילא ממולדת פנטוס אשר מקרוב בא מאיטליא ואת פריסקלא אשתו בעבור צות קלודיוס את כל היהודים למוש מרומא ויבא אליהם׃ ג ובעבור היותו בעל מלאכה שוה ישב אצלם ויפעל כי היו עשי אהלים במלאכתם׃ ד ויוכח בבית הכנסת בכל שבת

בכל זאת ירחמם וישלח להם נביא אשר יוכיחם על עזבם מקור מים חיים לחצוב להם בארות נשברים כאשר שלח את יונה בן אמתי לנינוה (יונה א, ב). אולי ישובו מדרכם הרעה ומן החמס אשר בכפיהם. — יהודי מבטן ומלידה אשר הכיר משיח אלהי יעקב והאמין בו.

(ב) ושמו אקילא לשון רומי הוא וענינו נשר. — ממולדת ענינו ממשפחה פנטי. — אשר מקרוב ענינו לפני ימים לא כבירים. בעבור צוות ענינו על כי יצאה הפקודה והגזירה כי כל היהודים גולים ועד אשה את העיר רומא יעזבו ובגרשו אותם משם הלכו לגור באשר ימצאו. ודע כי אקולא הנזכר פה עקרו עקילס והוא השם הנזכר בגמרא דירושלמי פרק קמא דמגלה גבי ההיא דהני רבן שמעון בן גמליאל אומר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית; אמר ר' חייא עקילס הגר תרגם את התורה לפני ר' אליעזר ורבי יהושע וקלסו אותו. ועיין בספר מאור עינים להאדומי פרק מה, וגם עקילס הנזכר בגמרא היה מאי פונטוס כאשר נזכר בתורה כהנים יפה צהר סיני, אבל האיש הזה היה בימי קלודיוס קיסר ימים רבים אחרי המעשה הזה — היהודים גרשו אלה המאמינים במשיח מירושלים, ואותם גרש קלודיוס הקיסר מעיר רומא, כפועל אדם כן שלם להם אלהים ובמדה שאדם מודד מודדין אותו. —

(ג) בעל מלאכה עקרו אמן למד במותו באותה מלאכה — ומלאכתם היתה עשית האהלים לחברם יחדיו ומאביו אשר הכוהו לשמוע בלמודי גם במלאכת עבודה לומר למען ימצא די טרפו מעבודת ידיו כפי אשר הורגלו בימים ההם, ואמרו רז"ל במס' קדושין כל מי שאינו מלמד את בניו אומנות כאלו מלמדו ליסטים ובמס' אבות אמרו כל תורה שאינה עמה מלאכה סופה בטילה. —

(ד) בכל שבת אחרי כי ימי השבוע היו לו לעבודה למצוא טרפו. לא חלל עבודת הרוחני ביום השבת, יום כל העם שבתו ממלאכתם ואז הוכיח להם מאת כתבי הקדש דרכי המשיח ותורתיו במה יצדק איש לפני אלהיו למצוא כופר וסליחה בהאמין במשיח אלהי יעקב כי הוא המיועד מימי קדם לאבותינו למצוא כמו כפרת עון ועל ידו יושעו תשועת עולמים. —

ויוכח בדעת היהודים והיונים׃ ה וכאשר ירדו סילא וטימתיוס ממקדוניא היה פאול נאחז בדבר בהעיד ליהודים כי ישוע הוא המשיח׃ ו וכאשר הם התנגדו וגדפו וינער את בגדיו ויאמר אליהם דמכם על ראשכם נקי אנכי מעתה אל הגוים אני הולך׃ ז ויעבר משם ויבא בבית אחד ושמו יוסטוס איש ירא את האלהים אשר ביתו היה סמוך לבית הכנסת׃ יח ח וקרספוס ראש בית הכנסת האמין באדני עם כל ביתו

(ה) ממוקדניא אשר שם הרבו ללמוד גם אחרי הפרק, פולוס, מאשם, הסיבו רבים מעון. נאחז ענינו הנכון רוח אלהים החל לפעמו ואללהו כי לפני כל העם יחן העידהו על כי ישוע הוא המשיח הנולד בבית לחם והגלגל בירושלים. —

(ו) התנגדו היו לו לאויבים בתחלה ואחרי כן ברואותם כי לא גבורתם אלולתם אז החלו לגדף שם משיח לדקיו. — וינער את בגדיו עקרו קרעו ונערו את בגדיהם כדין במגדף ובבריכות השם לאות ולסימן אבילות וכי היעבד חק לו על עקלקלות לבבם כאשר נאמר בכתובים (ה, יג). — דמכם על ראשכם כל אשר יגיע לכם אף מידכם תבואו אליכם כל הרעה הזאת אף אתם לבדכם היותם בעוכריכם (שמואל כח, טז. ויקרא טז, כח.) אל הגוים אשר גם להם היתה בשורה אני הלך כאשר נאמר (בהושע ד, ו.) כי אתה הדעת מאסת ואמאסך מכהן לי ותשכח תורת אלהיך אשכח בניך גם אני.

(ז) ויעבור בכל מקום אשר יזכר שם אלהים באמת ובאמונה שם השכינה אלהים שכינת עוזו ולכן כאשר שמע פולוס כי בבית אלהים יגדפו שם משיח לדקיו לא חיש נאהר עזב המקום הזה כו התועבה הגדולה הזאת נעשתה — ויבוא בבית איש אחד אף כי הבית הזה לא היה בית הכנסת כי ידע כי בכל מקום אשר יזכר שם אלהים גם ברכתו יבוא. ושמו יוסטוס הנה שמא קא גרים כשמו כן היה איש רומי צדיק וגר צדק היה. —

(ח) ראש בית הכנסת על פיו יצאו ויבואו כל ענייני ודברי בית הכנסת והיו אז כמו גבאים, או כמו חזן הכנסת אשר נזכר לפעמים במשנה אך שחזן הכנסת הוא אשר למד את הנערים כל הברכות — האמין במשיח אלהיו אשר נטבלו מפולוס. בראשון אל הקרינטים א, יד) וביתו הטוב אשר היה לו לא לקח לו לבדו כי אם גם אנשי ביתו לקחו חלק ונחלה עמו כאשר המול אברהם כל אנשי ביתו (בראשית יז, כז). כשמעם את דברי הבשורה. — האמינו

וְרַבִּים מִן־הַקְּרִנְתִּים כְּשָׁמְעָם הֶאֱמִינוּ וַיִּטָּבֵלוּ׃ ט וַיֹּאמֶר הָאָדוֹן עַל־פִּי מַרְאָה בַּלַּיְלָה אֶל־פָּאוּל אַל־תִּירָא כִּי אִם־דַּבֵּר וְאַל־תֶּחֱשֶׁה׃ י כִּי אָנֹכִי עִמָּךְ וְאִישׁ לֹא־יִפְגַּע בְּךָ לְהָרַע לָךְ כִּי עַם־רַב יֶשׁ־לִי בָּעִיר הַזֹּאת׃ יא וַיֵּשֶׁב שָׁם שָׁנָה וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים מְלַמֵּד בָּהֶם אֶת־דְּבַר הָאֱלֹהִים׃ יב וּבִהְיוֹת גַּלְיוֹן סְגַן אֲכַיָא וַיָּקוּמוּ הַיְּהוּדִים בְּלֵב אֶחָד עַל־פָּאוּל וַיְבִיאוּ אֹתוֹ אֶל־כִּסֵּא הַמִּשְׁפָּט׃ יג לֵאמֹר כִּי זֶה מְפַתֶּה אֶת־הָאֲנָשִׁים לַעֲבֹד אֶת־

כאשר הבינו אמרי כתבי הקדש כי על משיח אלהי יעקב יעידון ויגידון יחדיו. — נטבלו באו בברית משיחם על ידי הטבילה כאשר הורה תלמידיו בעודו מתהלך ביניהם בטרם עליתו השמימה. —

(ט) האדון אשר הבטיח את תלמידיו כי יהיה עמהם וינח את רוחו עליהם נראה אל פולוס במראה לנחמהו ולעוררהו לבל יחשה ואל יחת מגערת אלה האנשים הנטבעים בתענוגי הגוף אשר יאטימו אזנם משמוע אמרי אלהים. — דבר ואל תחשה כאשר נאמר לבן אמוץ קרא בגרון אל תחשוך כשופר הרם קולך וכו' כי אף אם בני אדם יחשו ולא יעידו גם אבן מקיר תזעק וכפים מעץ יעננה גם. —

(י) אנכי עמך אנכי אשר לי הכח והיכולת רב להושיע ומי יתקומם נגדך? יפגע בך עניננו אין איש יוכח עליך ויתמון פח לך. — עם רב אשר יבואו על ידך אל האמונה. —

(יא) וישב אחרי נודע לו כי אדוניו ישעדהו ויהיה עמו אז דבר בהורות אותם את דרכי ה' ודברי כתבי הקדש ולא חשה וישב עמהם ולא היה עוד כארח וכגר נטה ללון אשר ביום מחר ישים לדרך פעמיו. — מלמד כמורה נאמן.

(יב) סגן אכיא עניננו המשנה אשר הושם על פלך או מחוז למלוך תחת המלך ובפלך אכיא היתה העיר קורינת אם הפלך בה ישב המשנה לשפוט כל ריב. — בלב אחד יחדיו קשרו קשר להרע בראותם כי רבים מבני עמם האמינו במשיחם ואף כי שנאת חנם תמיד רבתה ביניהם בכל זאת היו כלם בלב אחד להרע אל פולוס ולהביאו במשפט על כי לא חדל מלמד את העם דרך ה' ומשיחו. — כסא המשפט עליו ישב עת הביאו לפניו ריב לשפוט להצדיק את הצדיק ולהרשיע את הרשע. —

(יג) הוא מפתה בהוכיחו מכתבי הקדש כי ישוע הוא המשיח המיועד

הָאֱלֹהִים נֶגֶד הַתּוֹרָה׃ יד וְכַאֲשֶׁר חָשַׁב פָּאוּל לִפְתֹּחַ אֶת־פִּיו וַיֹּאמֶר גַּלְיוֹן אֶל־הַיְּהוּדִים אִם־אֵפוֹא הָיָה אֵי־זֶה אָוֶן אוֹ נְבָלָה רָעָה הַיְּהוּדִים כְּפִי הַיֹּשֶׁר סָבַלְתִּי אֶתְכֶם׃ טו אַךְ אִם־הוּא שְׁאֵלָה עַל־מִלָּה וְשֵׁמוֹת וְעַל־תּוֹרָה אֲשֶׁר לָכֶם רְאוּ אַתֶּם כִּי אֲנִי לֹא אָבֶה לִהְיוֹת שֹׁפֵט הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה׃ טז וַיְגָרֶשׁ אֹתָם מִכִּסֵּא הַמִּשְׁפָּט׃ יז וַיֶּאֶחֱזוּ כָל־הַיְּוָנִים בְּסָסְתְּנֵס רֹאשׁ בֵּית־הַכְּנֶסֶת וַיַּכֻּהוּ לִפְנֵי כִּסֵּא הַמִּשְׁפָּט וְגַלְיוֹן לֹא דָאַג לִמְאוּמָה

לאבותם מימי קדם הוא משקר באמונתם ובכזביו יעור עיניהם ויכשילם כי יסור מדרכי ומקבלות אבותיהם ביד משה בהם לומדו מנעוריהם. — נגד התורה בה"א הידועה היא תורת משה אשר גם הרומים וגויי הארץ יכבדו. —

(יד) חשב עניננו רצה או אבה לענות בם כחשם כאשר היה אליו המראה כי ידבר ואל יחשה. ויאמר גליון לא הניחו להצדיקהו ולענות בהם כקשם. — אפוא היה אם דבר המשפט אשר לכם היה על דבר און בעשוק איש את רעהו או נבלה עניננו זנות כמו כי נבלה היא לשכב את בת יעקב (בראשית לד, ו.) סבלתי אז היה עלי לשאת עול טורח המשפט למען שפוט בצדק ובמישרים כי בגלל הדבר הזה אנכי הוקמתי על לשבת פה לשמוע ולהבחין בין גבר מחליק על רעהו ופורש רשת על פעמיו ובין תמים דרך אשר לא ידע רע. —

(טו) שאלה עניננו דברי ריבות הנוגעים אל עניני האמונה בבאור מלות ובפירוש אמרי נביאכם ושמות אם המה רמוים על ישוע המשיח או על שם איש אחר אשר עוד תקוו בואו ועל תורה אם בבואו המשיח תוסבת התורה וברית חדשה תחתיה תעמוד או אם עול התורה עוד על המאמינים במשיחם יושם. — ראו אתם הבו אתם לכם עצה כדת מה לעשות — אך אנכי איש מגויי הארץ אין עלי מחוק המוסר והנמוס להיות שופט ולהבחין עם מי הצדק והישר בדברי ריבות בבאור עניני תורת ישראל. —

(טז) ויגרש אותם אחרי כי לא אבו שמוע אל דבריו בטעם וצדק גרש אותם בחזקה משניו. —

(יז) כל היונים יושבי העיר הזאת אשר היו גוים מגויי הארץ. — ויכוהו על כי נקהלו לפני כסא המשפט להענות את גליון בדברי ריק. אשר אין שאר למו. — לא דאג עניננו לא הרך משפטו נגדם על הכותם איש אשר לא הרע להם ואף בקנאם את קנאתו הכוהו ופצעוהו. —

מאלה׃ יח ופאולוס כאשר אחר עוד ימים רבים ברך לשלום את־האחים וילך משם באניה אל־ארם ועמו פריסקלא ואקילא אחרי גלחו את־ראשו בקנכראה כי־היה לו נדר׃ יט ויגע עד־אפסוס ואתם עזב שם אך הוא בא אל־בית הכנסת וידבר עם־היהודים׃ כ וכאשר שאלוהו כי־ישב אצלם זמן רב לא הואיל׃ כא כי אם־ברך אתם לשלום ויאמר צריך לי בכל־ לעשות את־החג הבא בירושלים אך עוד אשוב אליכם אם־

(יח) ופאולוס אשר ראה כי האדון היה למשען לו בכל אשר יפנה וגם במשפט לפני כסא המשפט עמד לימינו [illegible] עמד כמשען. עוד ימים רבים בטרם שם פעמיו לדרכו. — ברך לשלום עקרו ברכם בשלום כי מעלת השלום עולה על כל המעלות ולכן אחרי קום האדון מבין המתים ובא אל תלמידיו ברכם בשלום. — וילך עקרו ירד באניה. — ועמו [illegible] אשר התחברו עמו היו פריסקילא ועקילס והזכיר שם האשה קודם לבעלה כאשר נאמר [illegible] אשתו. — קנכראה עיר קטנה בחוף הים וכמו מהלך ארבע שעות מן קורינתוס. — גלחו את ראשו לפי דעתי פולוס נזיר עולם היה מבטן ומהריון [illegible] בפרק ג׳ מהלכות נזירות: [illegible] נזיר עולם אם הכביד שערו מיקל בתער משנים עשר חדש עד שנים עשר חדש ומביא קרבני שלם בהמות כשיגלח [illegible] (ר״מ) והגלות הנזכר פה לא היה גלות גמור [illegible] כי היה לו נדר [illegible] עד יחוס [illegible]

(יט) עד אפסוס את הממלכה מאסיא הקטנה [illegible] ואותם עקילס ואשתו הניח שם עד שובו אליהם למען גם המה [illegible] אל בית הכנסת בטרם נסעו מאפסוס הלך אל בית התפלה שם יועדו ויקהלו רבים להורותם את דרך ה׳. — וידבר עם היהודים אשר עוד לא [illegible] (ז״ב)

(כ) שאלו פריסקילא ועקילס איסכו — ישב אצלם בחברתם [illegible] לא הואיל עניינו לא חפץ להיות שם [illegible]

(כא) צריך לי על בכל אופן לעשות לחוגג את החג בירושלים כי חג השבועות הוא משלש רגלים אשר כל ישראל חייבים בראיה [illegible] להביא קרבן

ירצה האלהים ויסע באניה מאפסוס׃ כב וכאשר ירד אל־קסריא עלה ושאל לשלום את־הקהלה וירד אל־אנטיוכיא׃ כג וכאשר אחר איזה זמן יצא והתהלך כסדר בארץ גלטיא ופרוגיא מחזק את־כל־התלמידים׃ כד ויהודי אחד ושמו אפלוס אלכסנדרוני במולדתו איש נבון מלים בא אל־אפסוס והוא כביר בכתבים׃ כה זה היה מלמד דרך יהוה ובהתלהבו ברוח דבר ולמד בזהירות את־הדברים אודות ישוע בדעתו רק

נזרו (במדבר ו, יח). — אשוב אליכם בכלות ימי החג. אם ירצה ברצות ה׳ אלהים. —

(כב) ירד באניה אל. עלה לירושלים מן האניה. —

(כג) והתהלך ענינו עבר כמו ויעבור אברם בארץ (בראשית יב, ו) כסדר ענינו בקר קהלה אחר קהלה לדרוש שלומם ולדבר על לבם ולנחמם ולאמצם עם מעבורם עליהן לרוח ומצוקות ולהשקיט כל ריב ומדון ביניהם. ומחזק לב כל התלמידים אשר עוד לא חזקו בגברים משיחם כי כמו. לחם ובשר ומזון הוא הכרח לקיום הגויה, כן הוא דבר ה׳ לקיום הנפש כאשר נאמר כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי אם על כל מוצא פי ה׳. —

(כד) אלכסנדרוני עקרו אלכסנדרי כאשר יכונה פילון היהודי ידידיה האלכסנדרי. — במולדתו עקרו עיר מולדתו היתה אלכסנדריה אשר שם היה קהלה נכבדה וגדולה עד מאוד מיום הוסדה מאת אלכסנדר מוקדן. — נבון עקרו איש מהיר ומבין ויודע לדבר צחות. — בא אחרי כי עזב פולוס את העיר הזאת — כביר עקרו ידיו רב לו בבאורי כתבי הקדש אשר יודע לבאר כל קשים בעניני תורת אלהים ובדברי נביאיו אשר התנבאו על ימי משיח צדקנו. —

(כה) מלומד דרך ה׳ ידע והשכיל להורות את העם דרכי ה׳ ומשיחו בבארו להם דברי תורה והנביאים התלהבו עקרו רוח ה׳ נוססה ובערה בקרבו ולבו חם בקרבו אודות ישוע כי הוא הוא המשיח אשר היה מיועד לאבותינו מני דורות מקדם ודור אחרי דור הקים ה׳ לעמו נביאים ישרים ותמימים אשר התנבאו על העת וקץ עת יתגלה ליושבי תבל להביא צדק עולמים בדמו אשר יוסף לסליחת חטאי העולם. — רק טבילת יוחנן אשר בא בגבורת אליהו להיות מלאך אשר נשלח טרם בוא משיח צדקנו והוא הורה דרכי התשובה וטבל

את־טבילת יוחנן לבד׃ כו וזה החל לדבר בבטחה בבית הכנסת וכשמע אתו עקילא ופריסקלא לקחו אתו וביתר זהירות בארו לו את־דרך האלהים׃ כז וברצותו לעבר אל־אכיא האחים כתבו אל־התלמידים והזהירום לקבל אתו אשר בבואו שמה עזר הרבה עם־אלה אשר נהיו מאמינים על־ידי

אלה אשר שבו מדרכם הרעה אך הטבילה הנכונה אשר באה אחריו היתה אשר היתה בשם משיח צדקינו ובשם האב והרוח כאשר פקד האדון בטרם עלותו שמימה לשבת לימין ה'. —

(כו) וזה היה אפלוס האלכסנדרי. — לדבר לבאר ולפרש עניני המשיח מבלי יראה היהודים — בבטחה בבטוח על חסדי ה' כי לא תמנו וכי הוא העומד לימין צדיק ולהושיע כל חוסי בו. — בבית הכנסת בה נקהלו היהודים לשפוך שיחם לפני אלהים ולשמוע דברי ה' ונביאיו. — וכשמוע אותו כאשר עקילס ואשתו אשר גם המה היו מן הבאים בבית ה' והטו אזנם לדבריו. — לקחו אותו פתו אותו בדברים נעימים כי יבוא אל ביתם לגור עמהם. — וביתר עניניו הרבה מאשר נודע לו והכיר תורת המשיח עד עתה. — בזהירות עקרו בדקדוק יתר גדול בכל פרטי וכללי תורת המשיח בארו לו פרשו דברי הנביאים והתורה לפניו להורותו כי את אשר נאמר מקדם בכתבי הקדש ברמז וסוד בטרם מלאות הימים התמלא כעת ועתה הגיעה העת עת דודים שלח ה' משיחו ואת אשר לראשונים היה ברמז נראה כעת לעין כל לפני אלה אשר יוכלו לראות אור בהיר הוא בשחקים. —

(כז) וברצותו אחרי אשר ישב שם נכספה וגם כלתה נפשו לבקר קהלות אחרות למען גם הנה יוסיפו לקח ותורה על ידו. — אל אכיא ביחוד אל קורינת. — האחים אלה מבני הקהלה המאמינים במלכם ובמשיחם היו כולם יחדיו כאחים מבטן ומלידה. — כתבו וביחוד עקילס ואשתו המליצו בעדו כי יקבלוהו האחים באחוה כאשר יאות אל אלה המאמינים במלכם ובמשיחם — ובבואו שמה אל קורינת. — עזר הרבה היה לעזרה גדולה ולמשען לאלה אשר באו בחסד עליון אל ברית משיחו כי חזקם ואמצם באמונתם להבין סוד המשיח. — מאמינים באור דברי הנביאים כי ישוע הוא המשיח אשר היה מיועד לאנושיו מימי קדם. —

החסד׃ כח כי בחזקה הוכיח כליל את־דעת היהודים בגלוי בהראות מן־הכתבים כי ישוע הוא המשיח׃

יט א ויהי בהיות אפלוס בקרנת פאול בעברו בגלילות העליות בא אל־אפסס וימצא תלמידים אחדים ויאמר אליהם׃ ב האם את־רוח הקדש לקחתם מאז האמנתם ויאמרו אליו

(כח) בחזקה אף כי לא אבו ולא בקשו לבוא בברית אלהים ומשיחו הכריחם בעצמת כח שבט פיו כי יאמינו אל דבריו. — וכל תכונתם ודבריהם האביד וחשו ולא יכלו בהתוכחם יחד עמו לענותו. עוד בגלוי לעיני השמש למען כי לא יתפארו עליו לאמר כי נלאוהו באשר לא יוכל לענות אותם על תלונותיהם ודבריהם. — בהראות בהוכיחו מן הכתבים מכתבי קדש כי על משיח ישקעו ועליו רמזו כי באין משיח לא יבינו דבריהם. —

מבוא פולוס ימצא באפסוס תלמידי יוחנן. ויורה אותם דרכי ותורות משיח אלהיו ויאצל אליהם רוח הקדש א—ז ואחרי כן הבדיל המשיחים מן היהודים וישב באפסוס כשני שנים, בהורות יושביה דרכי ותורות המשיח בעשותו נפלאות רבות ח—יב הענין היהודים המכשפים וספרי קוסמיהם שרף יג—כ. הצורף דמטריוס הסית יושבי העיר נגד פולוס אך הפחה השבית שאונם והמונם כא—מ. —

(א) בהיות אחרי אשר חפץ ללכת ובא אל קורינת לרוות נפש הצמאים והחרדים לדבר ה' ומצא חן בעיניהם להטות אזנם לאמרי פיו — בא פולוס לבקר את יושבי קורינת — בעברו בגלילות העליונות, מאסיה הקטנה כמו גליל העליון וגליל התחתון בארץ ישראל. אחדים לא רבים המה הנבחרים. —

(ב) לקחתם מתנות רוח הקדש אחרי אשר נטבלתם והאמנתם במשיח אלהי יעקב? ותוכן השאלה היה לדעת אם המתנות הנפלאות אשר תבואנה בחברת ובקשור ובשבת ברכת רוח הקדש אשר יחדיו תתלכדנה ולא תפרדנה נפלו להם בנעימים ונחלת ברכת המתנות האלה שפרה עליהם לעשות נפלאות ולדבר בלשונות אשר לא למדו מנעוריהם? אבל לנכון ידעו כי השיגו רוח הקדש כי מבלעדו לא יכלו להאמין במשיחם כאשר נאמר בראשון אל הקורינתים (יב, ג.) אין איש יוכל לקרוא לישוע אדון זולתי ברוח הקדש וכאשר הובטחו מאת נביא אלהים (יואל ג, כח.) באמרו: אחרי כן אשפוך רוחי על כל בשר ונבאו בניכם

אַךְ אַף לֹא שָׁמַעְנוּ אִם־יֵשׁ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ׃ ג וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֶל־מָה אֵפוֹא נִטְבַּלְתֶּם וַיֹּאמְרוּ אֶל־טְבִילַת יוֹחָנָן׃ ד וַיֹּאמֶר פָּאוּל אָכֵן יוֹחָנָן טָבַל טְבִילַת הַתְּשׁוּבָה בְּאָמְרוֹ אֶל־הָעָם כִּי יַאֲמִינוּ בַּזֶּה הֶעָתִיד לָבוֹא אַחֲרָיו זֶה הוּא בְּיֵשׁוּעַ הַמָּשִׁיחַ׃ ה וְכַאֲשֶׁר

וכו' והכתוב הזה יורה באר היטב על עצמות והויה רוח הקדש כאשר נאמר הוא ורוחו שלחני (ישעיה מח, טז). — **אם יש רוח הקדש** אשר בחברתו ובסבת ברכתו גם רוח הנבואה ומתנות הנפלאות ישפכו על המאמינים בהיותם שוכנים מחוץ לארץ הקדושה. ואמונה ותורת בעלי התלמוד אותם הטעות באמרם אין הנבואה שורה על אדם בחוץ לארץ. —

(ג) **אל מה** עקרו על מה, תוכן השאלה לא היה על מי? כי אם על מה על איזה תורה, מה היתה הדיעה והתורה אשר לומדתם ואשר על ידה באתם אל האמונה להטבל? **אל טבילת יוחנן** עקרו יוחנן או אחד מתלמידיו אשר קבל ממנו תורה ולמד אותנו ועל ידו נטבלנו במים **לתשובה** לבדה ולא לסליחת החטאים אשר היה רק על ידי משיח צדקנו אשר יגלה, ועל ידו נבוא לרשת חיי עולם. ותכלית השאלה היתה לדעת על מה אמונתם כוננה ונוסדה כאשר נאמר בירמיה ותדע ובחנת את דרכם (ו, כז). —

(ד) **ויאמר** השיבם בטוב טעם להבינם ענין הטבילה וההפרש אשר בין טבילת יוחנן בטרם בוא אדונינו להאיר יושבי חשך וצלמות, ובין הטבילה אשר הוקם לאות ברית קודש אחרי עלותו השמימה. — **טבילת התשובה** ענינו אחרי כי קרא יוחנן כי כל איש יתודה חטאיו וישוב מדרכו הרע למען פנות דרך אל המשיח אשר יבוא, אז טבלם בטבילה כי יאמינו **באשר יבוא אחריו** והוא משיח צדקנו, והטבילה אשר על ידו ואחריו תבוא תהיה לסליחת החטאים ולהשגת רוח הקודש, וכאשר לא יזורע הזורע בארץ בטרם שקל האדמה מאבן וכל קוץ ושמיר ושית עד יסודה נעקר ונהרס, כן לא יזרע זרע האמונה על תלמי לב איש מלא און בטרם שב מרשעתו ויבוש מחטאיו ונחם ה'. — **העתיד לבוא** ענינו אשר היה מיועד להבטיחנו מימי קדם מעת חטא אבינו הראשון ובטרם גרש מעדן גן עדנים כאמרו נחומי אל על יציר כפיו והבטיחו כי במלאות הימים ישלח משיחו והוא **זרע האשה** אשר ישוף ראש הנחש הקדמוני. —

(ה) **שמעו** תלמידי יוחנן, כי טבילתם היתה לתכלית האמונה בישוע המשיח אשר יבא אחרי יוחנן. — **נטבלו** לדעת קצת מיוחנן נטבלו לתשובה לסליחת חטאים אשר תהיה בישוע המשיח המיועד לבוא והנה הוא בא. —

שָׁמְעוּ נִטְבְּלוּ בְּשֵׁם הָאָדוֹן יֵשׁוּעַ׃ ו וְכַאֲשֶׁר סָמַךְ פָּאוּל אֶת־יָדָיו עֲלֵיהֶם וַתָּבֹא רוּחַ הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם וַיְדַבְּרוּ בִלְשֹׁנוֹת וַיִּתְנַבְּאוּ׃ ז וַיִּהְיוּ כָל־הַגְּבָרִים כִּשְׁנֵים עָשָׂר׃ ח וַיָּבֹא אֶל־בֵּית הַכְּנֶסֶת וַיְדַבֵּר בְּבִטְחָה בִּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים מִתְוַכֵּחַ וּמוֹכִיחַ אֶת־הַדְּבָרִים עַל־אֹדוֹת מַלְכוּת הָאֱלֹהִים׃ ט וְכַאֲשֶׁר אֲחָדִים הִקְשׁוּ וְהָיוּ סוֹרְרִים וְחֵרְפוּ אֶת־הַדֶּרֶךְ הַזֶּה בִּפְנֵי הֶהָמוֹן וַיִּרְחַק מֵהֶם וַיַּבְדֵּל אֶת־הַתַּלְמִידִים וַיּוֹם יוֹם הִתְוַכֵּחַ בְּבֵית מִדְרַשׁ אִישׁ אֶחָד טוּרַנּוֹס׃ י וְזֹאת הָיְתָה שְׁנָתַיִם יָמִים עַד אֲשֶׁר כָּל־יוֹשְׁבֵי אַסְיָא שָׁמְעוּ

(ו) **סמך ידיו** הסמיכה היתה להשרות רוח הקדש עליהם ולהאציל עליהם משפע כל טוב אדונינו אשר בידו למען יקחו חלק ונחלה בכל מתנות הרוח אשר תבואנה בחברתו. — **בלשונות** אשר לא למדו ולא שמעו מנעוריהם **ויתנבאו** בנוח עליהם הרוח. —

(ז) **כשנים עשר** מספר כל האנשים בהם נראו לעיני כל מפעלות רוח הקדש. היו כשנים עשר כמספר שבטי בני ישראל. —

(ח) **וידבר** באשר בטח כי אלהיו עמו לכן לא ירא ממשנאיו הבוטח בה' חסד יסובבנהו. — **ומוכיח** הביא ראיות ברורות ובאמתות על באורו פסוקי כתבי הקדש המדברים מעניני המשיח וממלכות השמים. —

(ט) **הקשו** ענינו הקשו לבבם הערל לבלתי שמוע אל המדבר אליהם מאת אלהים. — **והיו סוררים** עקרו דברו לשון הרע והלשינוהו לבלתי שמוע אל האמונה ולהכנע תחת עול משיח צדקינו. — **וחרפו** עקבות משיח אלהי יעקב לעיני כל. — **וירחק** מהם לבלי ילכד הוא ותלמידיו המאמינים בעון הרשעים האלה ולכן הבדילם למען לא יתחברו עמהם וילמדו ממעשיהם הרעים. — ויום יום אחרי כי ראה כי קשה [illegible] לב אנשי בית הכנסת כי לא כל דופקי שערי בית ה' עבדי ה' המה, כאשר הוכיח ישעיה אנשי דורו כי תבואו [illegible] בקש זאת מידכם. — **התוכח** כשואל ומשיב עם הבאים לשמוע את תורת ה'. ראה הקורא! איך נאמנה רוח פאולוס את אלהיו אף כי דברי אלהים ומשיחו בשר אנשי בית הכנסת ועליו חשבו רע והפיחו כזביהם בכל זאת לא חרף לבבו מני גר ואף את המקום עזב, אך לא האנשים אשר נכספה לבם לדעת את ה' וכמאז ובמקדם הוכחו עמהם בבית המדרש. —

(י) בשם בית המדרש אשר לטורנוס היה גדול ונודע בכל אסיא ורבים

את־דבר האדון ישוע גם־יהודים וגם יונים׃ יא וגבורות בלתי מצואות עשה האלהים בידי פאול׃ יב עד אשר גם על־החלים הובאו משארו מטפחות או חגורות ויחלצו מהם התחלאים וגם הרוחות הרעות יצאו מהם׃ יג ויזידו אחדים מן־היהודים המשוטטים משביעי שדים לקרא את־שם האדון ישוע על־אלה אשר היו להם רוחות רעות לאמר אנחנו משביעים אתכם בישוע אשר פאול קרא אתו׃ יד והם היו שבעה בני סקוא יהודי ראש כהנים העשים זאת׃ טו ותען הרוח הרעה ותאמר את־ישוע אני מכיר ואת־פאול אני ידע

הרחוקים והקרובים באו שמה. ובבואם נגלו את פולוס בבשרו את בשורת האלהים וכאשר ראה כי יום יום אלו יאספון הבאים האמתים אל דבר ה' ומשיחו, לכן ישב שמה שנתים ימים ללמדם תורת אלהים ומשיחו גם יהודים גם יונים אשר באו מרחוק ומקרוב לשמוע וללמוד. —

(יא) וגבורות עניינו נפלאות אשר לא נראו ולא נשמעו בכל הארץ. — בידי פאול. עניינו על ידו. —

(יב) משארו מטפחות. עניינו שמלה שהוא מכסה עור בשרו או חגורות בטן ויחגר מתניו הובאו על החולים למען יכסו או יחגרו בהן, למען ירפאו בזכותו. — ויחלצו: עניינו הלכו מהם והיו כבריאות הקשות כי הלך והיו ועשה ה' ישועה. — הרוחות הרעות: בכח ובימין ה' כי רוממה ונשגבה עזבו מקומן ומשכנותן. —

(יג) ויזידו עניינו הרהבו בנפשם בעוז וגאון בערמת לבבם אף כי ידעה כי לבם לא נכון את אלהים ולא נאמנה את רוחם. — המשוטטים בכל ארץ אנה ואנה לבקש מחיתם וטרף ביתם ומולדים ללחם להם כאשר ומלאו. — משביעי שדים: כי יעזבו השדים את החולים בכח השבועות והחרמות. קורא אותו קורא כמו מגיד כי רק בשמו ולא מבלעדיו ישעו כולם תשועות עולמים; ובשם הזה השביעו הרוחות הטמאות אשר דבקו בחולים וכי אליהם מהם ... אותם. —

(יד) והם אלה המשביעים. — היו בחברתם במספרם שבעה אנשים — ראש כהנים כהני המשמר אשר היו שומרים עבודתם לבית המקדש. —

(טו) אני מכיר להיותו בן אלהים. — אני יודע כי עלם עליון ושליח

אך אתם מי־אתם׃ טז וידלג עליהם האיש אשר בו היתה הרוח הרעה ויכבש אתם ויגבר עליהם עד כי־נסו מן־הבית ההוא ערומים ופצועים׃ יז וזאת היתה מודעת לכל גם ליהודים גם ליונים הישבים באפסוס ותפל יראה על־כלם ויגדל שם האדון ישוע׃ יח ורבים מאלה אשר נהיו מאמינים באו מתודים ומגידים את־מעשיהם׃ יט אך רבים מאלה אשר פעלו כשפים הביאו את־הספרים יחד וישרפו אתם בפני כל ויחשבו את־מחירם וימצאו כסף חמשת רבבות׃ כ ככה בעז גדל

ובלק ובמישור ילך. — מי אתם? אשר משוטטו אנה ואנה בכל הארץ? עבדי אתם ולא אדוני לפקוד ולצוות עלי לצאת מן הגויה בה אנכי שוכן לאמר פה אשב כי אויתיה. —

(טז) ויכבש אותם עד כי לא יכלו עוד לברוח מפניו. ויגבר עניינו החזיקם. — נסו הגבירו והתעלמו לנוס. — ערומים על כי בהאבקם עמו נקרעו בגדיהם ונשארו ערומים. —

(יז) לבלי הקיף עוד שם משיחנו ולקרא שמו על שוא ושקר, כי כולם ראו כי מגדול עוז שם אלהינו ומשיחנו בו ירוץ צדיק ונשגב. — ויגדל כי גם הרוחות הרעות נתנו עדותן לאמור כי יכירוהו ומפניו יראו ויחתו עת יפקוד עליהם לצאת. —

(יח) ומאמינים על כי ראו מפלת אלה המשוטטים וכי רוח שקר בפיהם בהם ותעו שומעיהם אחרי כי המשוטטים יקחו מהם בערמה לרורה כספיהם. — באו אל פאולוס ואל תלמידיו. — מתודים את עונם ומגידים את מעשיהם בתעלם אשר מעלו בלכתם אחרי משאת שוא ומדוחים כאלה. —

(יט) פעלו כשפים עניינו כשפו או עשו מעשה אוב או ידעוני ושאר תועבות. — הספרים בהם קראו דברי רוח כאלה לכזב ולשקר ולכסף. — שרפום בפני כל הודו ולא בושו לאמר שקר נחלנו אין בהם מועיל ועל כי מקדם כבדו הספרים האלה בפני כל לכן בעת שרפו, כעת הודו בפני כל כי מעשה תעתועים המה. — מחירם אשר נתנו בעבורם בקנותם את הספרים האלה. —

(כ) ככה גדל הלך וגדל דבר ה' עד כי גדל עד מאוד וגבר הגביר אלים לנצח שונאיו עד כי יום יום הוסיף לכבוש מתנגדיו לשומם הדום לרגליו. —

וְגָבַר דְּבַר יְהוָה׃ כא וְכַאֲשֶׁר נִשְׁלְמוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה שָׂם פָּאוּל בְּרוּחוֹ אַחֲרֵי עָבְרוֹ בְּמַקְדוֹנְיָא וּבְאַכַיָא לִנְסֹעַ יְרוּשָׁלְמָה לֵאמֹר כִּי אַחֲרֵי הֱיוֹתִי שָׁם צָרִיךְ לִי לִרְאוֹת גַּם אֶת־רוֹמָא׃ כב וְכַאֲשֶׁר שָׁלַח אֶל־מַקְדוֹנְיָא שְׁנַיִם מִן־הַמְשָׁרְתִים אֹתוֹ אֶת־טִמוֹתִיוֹס וְאֶת־אֶרַסְטוֹס הוּא אֵחַר זְמַן בְּאַסְיָא׃ כג וַתְּהִי בָּעֵת הַהִיא מְהוּמָה לֹא־קְטַנָּה עַל־אוֹדוֹת הַדֶּרֶךְ הַזֶּה׃ כד כִּי אִישׁ אֶחָד וּשְׁמוֹ דֶּמֶטְרִיוֹס צֹרֵף כֶּסֶף הָעֹשֶׂה הֵיכְלֵי כֶסֶף קְטַנִּים שֶׁל־אַרְטְמִיס

(כא) נשלמו צדיקים יראי ה' ילכו מחיל אל חיל ירוצו בכלותם מלאכתם אל עבודה אחרת לא ינוחו ולא ישקוטו. — לנסוע ירושלמה אחרי שבתו באפסוס כשלשה שנים בלמדו ובבשרו שמה בשורת מלכות אלהים אל כולם חפץ לשוב אל העיר הקדושה דרך מקדוניא ואכיא לבקר שם הקהלות אשר יסדם ועל ידו כוננו. — רומא למען גם שמה אוכל בשר את יושביה בשורת מלכות אלהים ולהודיע גדולת שם משיחו. —

(כב) שלח לפניו למען ידעו עת בואו ולמען יקבצו נדבותם כפי משאת יד איש איש מאת יושביה המאמינים ולא יעכב בבואו שם לאגור כסף. — אחר ענינו עקב למען עוד יוסיף להורותם דעת ותורות אלהיו ומשיחו כמים לים מכסים. אוהב תורה וחכמה לא יאמר מעולם למלאי די, כי ידו מלאה חכמה ותורה די והותר, כי אם כרבות תורתו כן תרבה תשוקתו אחרי התורה והחכמה כמו בעניני הזמן נאמר אוהב כסף לא ישבע כסף. —

(כג) בעת ההיא אשר שם אל לבו לעזוב המקום הזה ולשום לדרך פעמיו. — על הדרך הזה ענינו על תורתו ועל הבשורה אשר בשר במלכות השמים על כל הדברים האלה החלו להתרעם ואחרי אשר קבלוהו בראשונה בחום לבב, החלו כעת להתקומם נגדו ולריב ריבם עמו. —

(כד) צרף כסף ענינו עושה מלאכתו בכסף, ועל כי בטרם תעשה הכסף אל כלי חפץ הצרף להסיר ממנה כל סיג לכן נקרא צרף בכסף. — הכלי כסף ענינו בתים קטנים כמו היכל, בהם יושב פסלו מכסף לשבת שם כתפארת אדם לשבת בית. והפסל הזה היה פסל דיאנא היא האלהות בדמות נקיבה אוחזת קשת וכידון בימינה, וכלבים רבים סביביה והיתה דמות הלבנה על ראשה כמו כתר לאות כי בלילה ממשלתה ולכבודה בנו בני אסיא היכל וארמון גדול אשר גדל כבודו ולא היה כמוהו בכל הארץ הזאת. ובמראה ההיכל הגדול הזה

הֵפִיק לָאֻמָּנִים מַשְׂכֹּרֶת לֹא מְעָט׃ כה אֲשֶׁר בְּקַבְּצוֹ אֹתָם וְאֶת הַפֹּעֲלִים בִּדְבָרִים כָּאֵלֶּה וַיֹּאמַר אֲנָשִׁים יְדַעְתֶּם כִּי מִן־הַמְּלָאכָה הַזֹּאת רְכוּשֵׁנוּ הוּא׃ כו וְאַתֶּם רֹאִים וְשֹׁמְעִים כִּי לֹא לְבַד בְּאֶפְסוֹס כִּי אִם־כִּמְעַט בְּכָל־אַסְיָא פָּאוּל זֶה פִּתָּה וְהִדִּיחַ הָמוֹן רַב לֵאמֹר כִּי לֹא אֱלֹהִים הֵמָּה הַנַּעֲשִׂים בְּיָדָיִם׃ כז וְלֹא לְבַד הַחֵלֶק הַזֶּה נִסְכַּן לָנוּ לָבוֹא בְּבִזָּיוֹן כִּי אִם־גַּם הֵיכַל הָאֱלֹהִית הַגְּדוֹלָה אַרְטְמִיס יֵחָשֵׁב לְאַיִן וְגַם עָתִיד לְהוּרַד גְּדֻלָּתָהּ אֲשֶׁר

כן עשה הצורף דימטריוס היכלות קטנות מעשה חרש מצוקת כסף למען שביא איש איש דמות ההיכל הגדול הזה אשר אליו כלם ידרושון אל ביתו לזכרת כי יטה לבבו אל אלהיה השוכן בקרבה ולכבד ולעבוד אותה. — הפיק ענינו הביא משכורת גדולה אל אלה אשר היו בעוזרו מלאכתו. —

(כה) בקבצו ענינו בהקהילו אותם על כי הוא היה ראש האמנים את האמנים ואת הפועלים אשר היו בעזור אותו במלאכתם מן המלאכה הזאת מלאכת ההיכלות רכושינו מחית חיינו היא. —

(כו) רואים ושומעים לא בסתר מעשהו כי אם בגלוי לפני השמש ולפני כל העם מעשהו לפתות לבות שומעיו לשמוע אל דבריו, ואם נחשה ולא נעננו אז יהיה חכם בעיניו ויליז עוד רבים בחלקלקות אמרותיו לא לבד פה העירה כי אם בכל אסיא הדיח פאולוס הנבזה הזה רבים אשר הלכו אחריו והאמינו בו והשליכו אליליהם אחרי גווים באמרו כי לא אלהים המה רק ילידי יד אנוש המה, פסל משכית או במה כל אלה לא יועילו ביום צרה אזנים להם ולא ישמעו אף רוח אין בקרבם. —

(כז) ולא לבד כי באשר הזכרתי כי האיש הזה יענה בנו לאמר כי שקר בפינו ועולה בכל משלח ידינו וכאלהים אשר אין אמון בהם מלאי תרמית נעבוד למען הבצע, נהיה לחרפה ובוז נגד כל העם במכור להם אלילים והיכלות מעשה תעתועים אין מועיל בהם. — החלק הזה ענינו בחלק מלאכת העבודה אשר נעבוד בעשותינו פסל והיכלות. — נסכן מלשון סכנה כלומר אנחנו בסכנה כי עוד רעה גדולה מזאת תבואה לנו. — והרעה הגדולה עד מאד תהיה כי היכל אלהות היכל בה שמו פסל בדמות אשה ארטמים היא דיאנא אשר זכרתיה למעלה יחשב לאין כי אם בפסל אין רוח ואין כח להושיע, אף כי בהיכלה אשר עשו לכבודה לשבת. — וגם היכל הזה אשר

כָּל־אַסְיָא וְהַתֵּבֵל מִשְׁתַּחֲוִים לָהּ׃ כח וּבְשָׁמְעָם זֹאת וַיִּמָּלְאוּ חֵמָה וַיִּצְעֲקוּ לֵאמֹר גְּדוֹלָה אַרְטְמִיס שֶׁל־הָאֶפְסִים׃ כט וַתִּמָּלֵא כָל־הָעִיר מְבוּכָה וַיִּסְתַּעֲרוּ בְּלֵב אֶחָד אֶל־הַתֵּאַטְרוֹן כְּתָפְשָׂם בְּגַיוֹס וּבְאַרְסְטַרְכוֹס הַמַּקְדּוֹנִים חַבְרֵי מַסְעוֹת פָּאוּל׃ ל וְכַאֲשֶׁר רָצָה פָּאוּל לָבוֹא אֶל־תּוֹךְ הָעָם לֹא־הִנִּיחוּ לוֹ הַתַּלְמִידִים׃ לא וְגַם אֲחָדִים מִקְּצִינֵי אַסְיָא אֲשֶׁר הָיוּ רֵעִים לוֹ שָׁלְחוּ אֵלָיו וְהִזְהִירוּ אֹתוֹ לְבִלְתִּי תֵת אֶת־עַצְמוֹ אֶל־הַתֵּאַטְרוֹן׃ לב וּבְכֵן

אליו גוים מכל. **אסיא ומתבל** היא ממשלת רומי אשר היתה אז כמעט בכל חלק הישוב, יבואו אליו להשתחות ולכבד הפסל אשר הושם בו. — בין כה תרמית אלים הבבל הזה: אשר בחלקת שפתיו השמיע קולו כאלים אשר רק כבוד פסלו בקש, אך בקרבו דאג רק על מחיתו אשר הגיע לו על ידיה. מק׳ כה דברו המתקדשים מאז ועד הנה, אלה לבם יסתירו ותחת מסוה יראת אלהים יעמכו לאמר כי יחרדו לכבוד אלהים ויקנאו קנאת ה׳ צבאות. —

(כח) **ובשמעם** אלה האמרים בקנאו קנאת פסלו וכבוד היכלה. **וימלאו חמה** על כי שמעו כי כבוד פסלם הורד והיה לאין. — **גדולה** עניני גדול כחה ורבה עלמה היא להושיע הדורשים אליה. — **של האפסים** אשר שמה מושב כבוד משכנה בין יושבי אפסוס. —

(כט) **כל העיר** באשר כל יושבי העיר לקחו חלק ברעש הזה אשר הרעים הלוקף, על כי גם להם היתה מחית וטרף ביתם מאנשים רבים אשר באו להשתחות אל הפסל אשר ישכן בעירה. — **ויסתערו** הלכו בחפזון ובמהירות גדולה באין סדרים. — **תאטרון** מקום המשפט להרשיע את פאולם. — **כתפשם** כאשר בשלף קלף רצו אל המשפט חפשו בפגעם. — **המקדנים** אנשי מוקדן. — **חברי מסעות** אשר הלכו עמו ואשר לקחו חלק ונחלה ואחרו לחברתו במסעיו. —

(ל) **תוך העם** לדבר על לבם ולהשקיטם למען יגלל חבריו אשר הלכו עמו ואשר כמעט נקיים היו. — **לא הניחו לו** באשר יראו כי סער וחימה יתחולל על ראשו. —

(לא) **מקציני אסיא** מנכבדי יושבי אסיא אשר האמינו במשיח ובתורתו. — **תת** ענינו לא ישליך נפשו מנגד עת יבוא לפני המונו. —

(לב) **אלה זאת** באשר איש לא ידע מה בנפשו ובנפש רעהו לכן צעק

צָעֲקוּ אֵלֶּה זֹאת וְאֵלֶּה זֹאת כִּי הַקָּהָל הָיָה נָבוֹךְ וְהָרֹב מֵהֶם לֹא יָדְעוּ עַל־מָה נִקְהָלוּ׃ לג וַיּוֹצִיאוּ אֶת־אֲלֶכְּסַנְדֶּר מִתּוֹךְ הֶהָמוֹן בִּדְחוֹף אֹתוֹ הַיְּהוּדִים וַיָּנַע אֲלֶכְּסַנְדֶּר אֶת־יָדוֹ וַיַּחְפֹּץ לְהִתְנַצֵּל לִפְנֵי הָעָם׃ לד וְכַאֲשֶׁר יָדְעוּ כִּי יְהוּדִי הוּא וַיְהִי קוֹל אֶחָד מִכֻּלָּם וַיִּצְעֲקוּ כִּשְׁתֵּי שָׁעוֹת גְּדוֹלָה אַרְטְמִיס שֶׁל־הָאֶפְסִים׃ לה וְכַאֲשֶׁר הִשְׁקִיט סוֹפֵר הָעִיר אֶת־הֶהָמוֹן וַיֹּאמַר אַנְשֵׁי אֶפְסוֹס מִי־אֵפוֹא הָאִישׁ אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ יֹדֵעַ אֶת־עִיר הָאֶפְסִים כִּי הִיא מְשָׁרֶתֶת הָאֱלֹהִית הַגְּדוֹלָה אַרְטְמִיס וְהַצֶּלֶם הַנֹּפֵל מִן־הַבָּעַל׃ לו לָכֵן בַּאֲשֶׁר נִמְנָע לְהִתְנַגֵּד אֶל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה צָרִיךְ לָכֶם

כל אחד אשר עלה על רוחו — **על מה נקהלו** כי רק קול צעקה שמעו אכן ענין ותוכן הדברים עוד לא נודעו להם. —

(לג) **בדחוף** היהודים דחפוהו מתוך המון העם ויוליכוהו למען ישמעוהו **להתנצל** ענינו לאמר כי אף הוא מפשע ובמוהו כל היהודים בדברי הזה ואין עולה ואחריות בקרבם. —

(לד) **יהודי הוא** לכן בערה קנאתם בקרבם עד מאד בשמעם כי יהודי הוא אשר ישקץ כל האלילים ויבזה כל מעשה פסל תבנית או תמונת כל. — **קול אחד** כולם יחדיו כאיש אחד צעקו קול גדול ולא יאסף. — **גדולה** ענינה גדול כחה ורב חילה להושיע את אלה אשר יאמינו וישימו כסלם בה. —

(לה) **השקיט** כרגע למען יוכל לדבר אליהם בחנו להם אות בהרימו ידיו. — **איננו יודע** בדרך שלילה ועניננו הלוא כל איש יודע. — **משרתת** ענינה בקרבה הוא ההיכל אשר נקדש לעבודתה. — **וצלם הבעל** אשר נפל משמים, ובזה שמאמר אשר חפץ להשקיט הריב החלל גם את פאולוס באמרו כי פאולוס יבזה רק פסל מעשה ידי אדם אכן הפסל הזה אשר אנחנו מכבדים ועובדים להם אינם מעשה אנוש כי כולם ידעו כי מן השמים נפלו — והפסל הזה היה מן עץ הגפנים זקן עד מאוד מעשה חרשת עץ כאשר הפסילים והגלולים אשר רוח אין בהם וכהניו בדו מלבם כי נפל משמים. —

(לו) **נמנע להתנגד** אין באפשרית כי איש אשר רוח חכמה בקרבו יתנגד ויכחש הדברים האלה. — ולכן אין לכם לדאוג ולשמוע אל אמרי רוח האלה אשר לא יאומנו אל כל בעל שכל. — **שוקטים** שקטים מבלי סערורים ומעדה — **בחפזון** בטרם יחקר וידרש מאת השופטים ביד מי האמת. —

לִהְיוֹת שֹׁקְטִים וְלֹא־לַעֲשׂוֹת מְאוּמָה בְּחִפָּזוֹן׃ לז כִּי הֲבֵאתֶם אֶת־הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֵינָם בֹּזְזֵי מִקְדָּשׁ וְגַם לֹא מְגַדְּפֵי אֱלֹהִיתְכֶם׃ לח וְאִם־יֵשׁ לְדֶמֶטְרִיּוֹס וְלָאֻמָּנִים אֲשֶׁר עִמּוֹ דְּבַר רִיב אֶל־אִישׁ הֵן עִסְקֵי חֲצַר הַמִּשְׁפָּט נַעֲשִׂים וּסְגָנִים יֵשׁ יָרִיבוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ׃ לט אַף אִם־אַתֶּם דֹּרְשִׁים מְאוּמָה עַל־דְּבָרִים אֲחֵרִים בִּקְהַל כְּפִי־הַחֹק יְפֹרָשׁ׃ מ כִּי אֲנַחְנוּ נִסְכָּנִים לְהִקָּרֵא לָדִין עַל־מְהוּמַת הַיּוֹם הַזֶּה וְאֵין סִבָּה אֲשֶׁר נוּכַל בָּהּ לְהָשִׁיב חֶשְׁבּוֹן עַל הַהִתְגּוֹדְדוּת הַזֹּאת׃ מא וְכַאֲשֶׁר אָמַר זֹאת פָּטַר אֶת־הַקָּהָל׃

(לז) את האנשים גאיוס ואריסטרכוס ועניינו בהם כאנשים אשר משפט מות להם, אמנם האנשים האלה לא חטאו מאומה ולא סרו מדרך הטובה. בזזי מקדש במקדש אשר לכם לא בזזו ולא לקחו מאתו מאומה. — אף לא אלהותכם גדפו לא הרסו ושברו מלבושיה והיכלה. —

(לח) לדמטריוס הצורף אשר נתנו ילא סער הגדוף הזה ולאמנים אשר עמו ובאו בבריתו עמו בעבור כי ידאגו כי יחסר מחיתם ומחית ביתם בפרוץ דבר פאלוס בארץ הזאת. — דברי ריב דברים אשר עליו ירבו. — עסקי חצר המשפט דברים אשר נכונו לבוא לפני שופטי אלה המשפט. — וסגנים עניינו שוטרים אשר מאת הממשלה הוקמו להביא כל ריב לפניהם ועל פיהם ישפט בין איש ובין רעהו בדין. —

(לט) אף אם אתם חפצתם דבר אשר לא יאות לבוא במשפט לפני הסגן הגדול הזה, כי אם לפני שופטי העיר הזאת ולפני יושביה. — בקהל עם יושבי העיר הזאת וזקניה וכהניה וחקר עם מי היושר והצדק ויפרש אשר יצדק ואשר ירשע בדין. —

(מ) נסכנה מגורת סכנה. ועניינו יראים אנחנו פן נבוא לדין ונקרא למשפט מאת הממשלה. — להשיב חשבון עניינו לתת מענה וטעם. — התגודדות על כי יושבי העיר התאספו גדודים גדודים אשר לא יאות להעשות מדרך המוסר והצדק. —

(מא) פטר את הקהל אחרי כי שמעו דבריו ולא מלאו מענה נגדו פטר עניינו שלחם כי ילכו איש וישובו אל ביתם עד כי יקראו לבוא למשפט לפני זקני העיר הזאת. —

כ א וְאַחֲרֵי אֲשֶׁר שָׁבְתָה הַמְּהוּמָה וַיִּקְרָא פָּאוּל אֵלָיו אֶת־הַתַּלְמִידִים וַיְבָרְכֵם לְשָׁלוֹם וַיֵּצֵא לָלֶכֶת אֶל־מַקְדּוֹנְיָא׃ ב וְכַאֲשֶׁר עָבַר בַּגְּלִילוֹת הָהֵן וְהִזְהִיר אֹתָם בְּאֹמֶר רַב וַיָּבֹא אֶל־אֶרֶץ יָוָן׃ ג וְכַאֲשֶׁר יָשַׁב שָׁם שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים הוּשַׂם לוֹ מַאֲרָב מֵאֵת הַיְּהוּדִים בְּחָשְׁבוֹ לִנְסֹעַ בָּאֳנִיָּה אֶל־אֲרָם וַיִּוָּעַץ עֵצָה לָשׁוּב דֶּרֶךְ מַקְדּוֹנְיָא׃ ד וַיֶּאֱרַח עִמּוֹ עַד־אַסְיָא סֹפַּטֵר הַבֵּרוֹאִי וּמִן־הַתֶּסָּלוֹנִיקִים אֲרִסְטַרְכוֹס וּסְקוּנְדוֹס וְגָיוֹס הַדַּרְבִּי

מבוא פאלוס שם לדרך פעמיו לנסוע דרך מוקדן אל ארץ יוניה ועוד דרך מוקדן אל עיר טרואס פסוק א—ו שם החיה את איטיכוס — ז—יב יוסיף לנסוע משם עד מליטה יג—טז קראוהו שם הזקנים והכהנים מן העיר עפסוס לבוא אליה להוכיחם ולדבר על לבם בטרם הפרדו מאתם ולברכם טז—לח. —

(א) שבתה המהומה עניינו שקטה המריבה על כי הסגן שלחם לביתם אחרי דברו להם דברי נחת וחכמה להשקיט חמתם. — את התלמידים אשר למדו מאתו תורת המשיח. — ויברכם כי אחרי הפרדו מאתם ועמדו באמונתם. לשלום שלום ישכון בקרבם לבל יקנאו איש את אחיו כי אם כאחים מבטן ומלידה ישבו יחדיו. — אל מקדוניא היא ארץ מוקדן. —

(ב) בגלילות ההן בשר בשורת מלכות האלהים והזהיר את יושבי הגלילות ההן בהן ישב מקדם. ועתה נסע לראות ולדרוש שלומם ולחקור האם עמדו באמונתם ועשו פרי לצדקה. — אמר רב בדברים רבים וגדולים אשר יחדרו בתוך לבבם ולא ישובו ריקם. — ארץ יון אשר שם מגמת פניו ואליה נכספה וגם כלתה נפשו לבשר בשורת מלכות השמים את יושביה. —

(ג) מארב מקום אשר בו עליו יארוב לגודדו, והמארב היה מאנשים רקים ופוחזים או מאנשי הכיה, בם ללכת אוהה נפשו. — לנסוע באניה על כי הקלה דרכו בלכתו באניה בדרך ישרה מעבור דרך היבשה דרך עקלקלות. — וכאשר נודע לו כי נכון הדבר, אז יעץ עצה כי ישוב דרך מוקדן. —

(ד) ויארח עניינו הלך עמו ללותו עד אסיא. על כה נפקדו מאת שבע הקהלות אלה האנשים כי יהיו עוזר למו בצר לו. — סופטר האיש הזה גם סוסיפטר יכונה (רומים טז, כא) והוא מעיר ברואי ומאסיא ביחוד מעיר עפעסיא. — טיכיקוס מוזכר (אל האפסים ו, כא) —

וּטְמוֹתִיוֹס וּמִן־אַסְיָא טוּכִקוֹס וּטְרֹפִימוֹס׃ ה אֵלֶּה עָבְרוּ לְפָנֵינוּ וְהוֹחִילוּ לָנוּ בִּטְרוֹאָס׃ ו וַאֲנַחְנוּ יָצָאנוּ בָאֳנִיָּה אַחֲרֵי יְמֵי הַמַּצּוֹת מִפִּילִפִּי וַנָּבוֹא אֲלֵיהֶם אֶל־טְרוֹאָס בַּחֲמִשָּׁה יָמִים וְשָׁם יָשַׁבְנוּ שִׁבְעָה יָמִים׃ ז וּבְאֶחָד בַּשַּׁבָּת בְּהִקָּהֵל הַתַּלְמִידִים לִפְרוֹס לֶחֶם פָּאוּל קָרָא לָהֶם תּוֹכֵחָה בְּחָשְׁבוֹ לָצֵאת לְמָחָר וַיַּאֲרֵךְ אֶת־הָאֹמֶר עַד־חֲצוֹת הַלָּיְלָה׃ ח וַיִּהְיוּ נֵרוֹת רַבִּים בָּעֲלִיָּה אֲשֶׁר נִקְהֲלוּ שָׁם׃ ט וַיֵּשֶׁב נַעַר אֶחָד וּשְׁמוֹ אוּטוּכוֹס בַּחַלּוֹן וַיִּטָּבַע בְּשֵׁנָה עֲמֻקָּה וּבְהַרְבּוֹת פָּאוּל לִקְרֹא אֶת־הַתּוֹכֵחָה הִתְגַּבְּרָה עָלָיו הַשֵּׁנָה וַיִּפֹּל מִן־הָעֲלִיָּה הַשְּׁלִישִׁית לְמַטָּה וַיִּנָּשֵׂא מֵת׃

(ה) עברו לפנינו לרגל המקום ולראות את ומאלו שם אוהבים אשר יצאו לקראתנו על הדרך — טרואס שם המדינה ושם העיר ונכון כי המקום הנזכר פה הוא שם העיר. —

(ו) ואנחנו פולוס ולוקס, אחרי (שבעה) ימי חג המצות כי במשך ימי החג, גם בימי חול של מועד לא נסעו על כי לא אץ עליהם הדרך. — ונבוא אליהם אל אלה אשר הלכו לפנינו והוחילו לנו עד עת באנו אליהם. —

(ז) ובאחד בשבת (מתי כח, א) לפרוס לחם מסעודת הידידות אשר הונהגה בימים ההם בו נאספו כל המאמינים מאיש ועד אשה מנער ועד זקן כעשיר וכרש והכינו לאכול ולהתענג יחדיו לאות כי כאחים וכבני משפחה אחת כולם. — תוכחה להוכיחם ולהזכירם כי יאמצו תמיד להיטיב דרכיהם. — בחשבו על כי גמר בלבו להעתיק אהלו ביום מחר. — ויאריך האריך והרבה אמרי תוכחתו באשר לא ידע אם עוד ישוב פה העירה. מספור הזה נדע כי מאז אחרי עלות האדון השמימה חגגו המאמינים את יום הראשון בשבוע עם יום השביעי יחדיו לזכר תקומתו (בראשון אל הקורינתיים טו, א). —

(ח) נרות עניינו מנורות להאיר העליה בחשכת הלילה. —

(ט) ושמו אוטוכוס תרגומו מצליח. — בחלון עניינו ארובה והיא היא הנזכרת בגמרא דמסכת יומא דף לה במעשה דהלל הזקן עלה ונתלה וישב על פי הארובה. — ויטבע בשינה עקרו הנכון כי השינה גברה וחזקה עליו כל כך עד כי לא היה יכול לקום עוד, וכן יאמר בנפול תרדמה על אנשים [illegible]. — ובהרבות עניינו הרבה והאריך אמרותיו בדבר תוכחה. — מן העליה אשר בה היו נאספים לשמוע

י וַיֵּרֶד פָּאוּל וַיִּפֹּל עָלָיו וַיְחַבְּקֵהוּ וַיֹּאמַר אַל־תִּתְבַּהֲלוּ כִּי נַפְשׁוֹ יֶשׁ־בּוֹ׃ יא וַיַּעַל עוֹד וַיִּפְרֹס לֶחֶם וַיִּטְעַם וְכַאֲשֶׁר דִּבֵּר לְמַדַּי עַד־הַשַּׁחַר אָז יָצָא׃ יב וַיָּבִיאוּ אֶת־הַנַּעַר חַי וַיִּנָּחֲמוּ לֹא מְעָט׃ יג וַאֲנַחְנוּ עָבַרְנוּ אֶל־הָאֳנִיָּה וְנָסַעְנוּ אֶל־אַסּוֹס וּמִשָּׁם חָשַׁבְנוּ

דברי תוכחה. — למטה עניינו על הארץ. — וינשא מן האנשים אשר ראו נפילתו ואשר באו לעזרו ולהקימהו אך לא יכלו על כי היה מת. ולכן נשאוהו. —

(י) וירד מן העליה בו ביום בשמעו קול הרעש אשר היה בנפול הילד ארצה. — ויפול עליו עקרו התנפל והשתרע עליו — ויחבקהו שם כף הנער את על כפו ופיו על פיו ועיניו על עיניו כאשר עשה אלישע (מלכים ב ד, לד) ובלי ספק התפלל אל אלהים כי ישיב נפש הנער אל גויתו ורצון יראיו יעשה ה׳ ואת שועתם ישמע ויושיעם. — ויאמר אל העומדים אלי נפשו בו שבה אליו כעת נאה אלהים אשר השיבה אל גויתו כנאמת אתם ועוד עתה נשמה נותרה בו. והנה ראה תקומת המתים הנזכרת בכתבי קודש לא היתה בארץ ישראל כי אם בארץ העמים בעיר צרפתה בימי אליהו. גם תקומה הזאת היתה בעיר טרואס עיר מערי העמים למען ישכילו ולמדו כי יש אלהי ממעל המחיה מתים כפי חפצו ורצונו ועתיד להחיות כולם להביאם במשפט לפניו עת בוא האדון שנית בשופר גדול וכל קדושיו אתו אלה לחיי העולם ואלה לדראון כל בשר. —

(יא) ויעל עוד אחרי החיה את הנער לא אחר להשיב אל עבודתו ועלה חיש מהר אל העליה בו ביום. — ויפרס לחם בימים ההם כאשר נועדו המאמינים יחדיו טעמו ואכלו יחד סעודת אהבים לזכר הסעודה בה סעד עמהם אדונם באחרונה בליל הוסגר אל אויביו. — דבר עניינו כאשר באר שם לדרך פעמיו ללכת לדרכו. — אז יצא עניינו אז

(יב) ויביאו עניינו הביאו הנער אוטוכוס הנזכר בפסוק ט, והנה הוא חי כעת אחרי נפלו לארץ. — וינחמו עניינו בלבבם מלאו כח ואומץ על כי ראו כי אדונם עמהם בכל צרותם כי הוא בקרבם וכי הוא רצון יראיו המיחלים לחסדו יעשה ותפלתם ישמע בעת צרה גם להחיות פגרים מתים. —

(יג) ואנחנו כמו הרבים הוא הכותב לוקס ועוד רעי פולוס, אל האניה עניינו אחת כי ירדנו בתחלה אל האניה — נסענו עניינו ונסע על ידי ובכח הכם

לָקַחַת אֵלֵינוּ אֶת־פָּאוּל כִּי כֵן פָּקַד בְּחַשְׁבוֹ לָלֶכֶת בְּרָגֶל׃ יד וְכַאֲשֶׁר פָּגַשׁ בָּנוּ בְּאַסּוֹס לְקַחְנוּ אֹתוֹ אֵלֵינוּ וַנָּבֹא אֶל־מִיטוּלִינִי׃ טו וּמִשָּׁם נָסַעְנוּ בָּאֳנִיָּה וַנָּבוֹא מִמָּחֳרָת אֶל־מוּל כִּיּוֹס וּלְמָחֳרָתוֹ נָגַעְנוּ בְּסָמוֹס וַנָּלֶן בִּטְרוֹגֻלְיוֹן וּלְמָחֳרָתוֹ בָּאנוּ לְמִילֵטוֹס׃ טז כִּי שָׁפַט פָּאוּל לַעֲבֹר בָּאֳנִיָּה עַל־פְּנֵי אֶפֶסוֹס לְמַעַן לֹא־יִהְיֶה לוֹ לְבַלּוֹת זְמַן בְּאַסְיָא כִּי מִהֵר אִם־יוּכַל לָחֹג אֶת־יוֹם הַשָּׁבֻעוֹת בִּירוּשָׁלָיִם׃ יז וַיִּשְׁלַח מִמִּילֵטוֹס אֶל־אֶפֶסוֹס וַיִּקְרָא אֶל־זִקְנֵי הַקְּהִלָּה׃ יח וְכַאֲשֶׁר בָּאוּ אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אַתֶּם

וחורן. — אסוס עיר במחוז מיזיא ממול לאי לעשבוס. והולכים שם העיר לראשונה אפלאניא וכמו תשעה פרסאות היה המרחק בין טרואס לאסוס. — ומשם מן העיר אסוס הפלגנו לקחת עמנו את פאול על כי הוא עבר ברגלו אורחו למען יבשר בשורת מלכות השמים בכל עיר ובכל מקום מדרך כף רגלו. — כן פקד עלינו, בטרם לכתו פקד עלינו כי אנחנו נעבור באניה אל אסוס ונבוא אליו עד בואנו שם כי הוא ישמור עת נבוא שם. —

(יד) פגש בא לקראתינו. — לקחנו באו בחברתינו אל האניה בה ירדנו — מיטוליני היא עיר הממלכה על האי לעשבוס בים אֶגֶעָא כמו ארבעים מיל מעיר אסוס. —

(טו) נסענו עברנו באניה בדרך ישר מול כיוס אי בים אגעא — שמוס גם היא אחת מאיי ים אגעא ונודעה לשם ולתהלה על כי היא ארץ מולדת החוקר פיתגורס. — טרוגליון עיר במחוז יוניא ושם חוף נכון בו ישוטו יבואו לבטח יורדי אניה. — למליטום עיר על חוף ימים יושבת במחוז יוניא שתים עשרה פרסאות מעיר אפזוס. —

(טז) שפט עינינו עלה על לבו וזמם. — על פני אפסוס עינינו לבל יבוא אל אפסוס למען לא יאחר ויעוכב שמה מן אלה המאמינים. — מהר לבוא לירושלים לחוג שמה את חג השבועות בו כל קהל ישראל יאספו ובקהל רב יוכל לבשר בשורת מלכות האלהים. —

(יז) וישלח כאשר הוא לא אבה ללכת אל אפסוס למען לא יתעכב שמה זמן רב לבל יאחר המועד לבוא ירושלימה — לכן שלח ציר נאמן לקרוא אליו ראשי העם וזקני עדת אפסוס. —

(יח) באו אליו שמעו בקול דברו וסרו אל משמעתו. — אתם ידעתם

יְדַעְתֶּם מִן־הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר בָּאתִי אֶל־אַסְיָא אֵיךְ כָּל־הָעֵת הָיִיתִי עִמָּכֶם׃ יט עֹבֵד אֶת־אֲדֹנָי בְּכָל־עַנְוַת רוּחַ וּבִדְמָעוֹת רַבּוֹת וּבְמַסּוֹת אֲשֶׁר קָרוּ אֹתִי בְּאָרְבוֹת הַיְּהוּדִים׃ כ וְאֵיךְ לֹא מָנַעְתִּי כָּל־מְאוּמָה מִן־הַדְּבָרִים הַמּוֹעִילִים לְבִלְתִּי הַגִּיד לָכֶם וְהוֹרוֹת אֶתְכֶם בְּגָלוּי וּמִבַּיִת אֶל־בָּיִת׃ כא בְּהָעִיד גַּם לַיְּהוּדִים וְגַם

את אשר אנכי אמר לכם, אתם כלכם ידעתם אלה הדברים. — אל אסיא אל חלק והמחוז מאסיא בו העיר אפסוס — כל העת משך שלשה שנים היותי עמכם ישבתי בקרבכם ובמשך ימים רבים האלה הכרתם אותי ותוכלו לדעת צאתי ובואי וכל מעבדי. —

(יט) עובד הייתי כעבד נאמן למשיח אלהי יעקב והוא הוא אדוני אשר אנכי שר למשמעתו לעשות כל אשר יצוה עלי — ענות רוח מדת הענוה היא המדרגה הראשונה בה יעלה דרך לבוא בסוד ה' כאשר נאמר את דכאי רוח ישכון (ישעיה ס) ובדמעות על כי לבו ידע מרת נפשו על דאגת לבו כי המרו את דבר קדשו והכעיסוהו על כן בלב לו ונגרו עיניו דמעות ובקש מאת אדוניו כי ירצה לסלוח להם חטאתיהם אשר חטאו. וכמאמר חז"ל כל השערים ננעלו חוץ משערי דמעות וכן בסליחה ליום כפור: ובשערי דמעות כי לא נשלבות. — ובמסות אשר נסהו אלהים לדעת היעמד בתומו ולא ירף. בארבות היהודים ארבו לדמו להמיתהו על כי גלה עונם והרבה אמרים להשיב אותם אל מלכם ומשיחם. —

(כ) מנעתי עכבתי כלאתי אמרי קדוש מכם אשר יוכלו להועיל ולהיטיב לכם, אמרי צדק אשר יורו אתכם הדרך בה תלכו למען תנחלו האושר המאושר הנכון ליראיו ולמיחלים לחסדו, אמרים כאלה לא כלאתי מפני איש אף לא בעבור בצע כסף, לא הדרתי פני איש כי אם לכולם שמתי פני להוכיחם בשבט פי כגדול כקטן כשוע כנבזה. — והורותי ולמדתי אתכם בגלוי בתוך קהל ובסוד ישרים ועדה. — ומבית לבית גם לא מנעתי מלכת מבית אל בית לבוא חדר בחדר איש להוכיחו על פניו, באשר ירא לבוא בסוד ישרים ועדה פן אוכיחו על דרכו ומעלליו, אז כשוב אחור מלכת אל בית ה' אכן אנכי בואו הלכתי ומשם בקשתיו ומצאתיו להוכיחו ולדבר על לבו להשיבהו אל ה' ומשיחו למען גם נפש אחת לא תאבד מאשר נפקדו לי. —

(כא) בהעיד הבאתי עדות נאמנה מפי נביאי אלהים וכתבי הקדש. — וגם ליהודים אשר שמה בני בריתי בני אברהם אשר אליו היתה הבטחה כי בזרעו יברכו כל גויי הארץ. — גם ליונים אלה הגוים מגויי הארץ אשר לא באו

ליונים את־התשובה אשר לאלהים ואת־האמונה אשר באדנינו ישוע המשיח׃ כב ועתה הנה אני אסור ברוח נסע לירושלם בבלי דעת את הקרות אתי בה׃ כג זולתי כי רוח הקדש בכל־עיר מעיד לאמר כי מוסרות וצרות מיחלות לי׃ כד אך מאומה מאלה אינני חשב גם־לא את־נפשי אני

ערס בה' ונפשו. אל האמונה בסוד ובקהל, לכולם יחד ליהודים וליונים הוריתי כי כולם סרו מן הדרך אשר צוה אלהים והלכו בשרירות לבבם הזונה ולא יוכלו לקום במשפט, כי הכל סר יחדיו נאלחו, אך אם ישובו אל ה' ישוב וירחמם כי אלהינו הוא ה' המרבה לסלוח ומורה חטאים בדרך — ואת האמונה נעלה כח האמונה בצדקה אשר עשה ופעל משיח אלהי יעקב בעבורינו וצדקתו לנו לצדקה נחשב כאלו עשינו, כי לא במצות התורה נצטדק איש לפני עושהו כי כבגד עדים כל צדקותינו, אך אם נאמין כי לא בכחנו נוכל להצטדק לפני ה' כי אם בצדקתו אשר הביא צדק עולמים להתם הפשע ולחתום חטאת. — [illegible]

(כב) ועתה כעת דברי אליכם להזכיר אתכם את אשר מאז דברתי אליכם לא בסתר. — אסור ברוח כאיש אסור אשר לא יוכל ללכת אנה ואנה כן אנכי אסור ברוח לא אוכל לנוס על רוחי לעשות כל אשר אחפוץ כי כח בלוני הוא אסור כעת, אין דרך לפני לנטות אנה ואנה. — נוסע לירושלים רוחי פקד וצוה עלי לנסוע ירושלימה. אני כאשר מעמו נלעסות כל אשר צוה עלי אל המקום אשר הרוח יוליכני ללכת שמה. אלך כי אין בחין רצון — בבלי דעת עניינו אף כי אני אסור ברוח בכל זאת הלא הודע לכון מה תהיינה ותקראנה אלה הקורות והסבות, על כי סוכלי רבו, עד מאד אשר יארבו לנפשי בה בעיר הזאת בירושלים. אלה סמוי לדרך פעמי. — [illegible]

(כג) זולתי אך את זאת הדע על כי הרוח הקדש יופיע ויאיר חשכת עיני ויודיע אותי על פי נביאיו. — מעיד לאמר יתן עדות נאמנה כי לא איש אכזב. — בכל עיר אשר אנכי עובר בקרבה מאמיניה אשר ישבו בה כולם יעידון ויגידון יחדיו כי מוסרות, אויבי וסוכלי יביאו אותי במוסרות וישימו בסד רגלי, וצרות מוסרות מיחלות לי עניתי וכונו לי על כי סוכלי יחלו על בואי והכינו לי אלה המוסרות והמצוקות — [illegible]

(כד) אינני חושב עניינו אלה המצוקות והתלאות אשר מועדות הנה לי לא יפחידו את לבבי ולא יעיקו את נפשי כי אינני דואג להן ולא יקרו בעיני להרך ולמסס את לבבי: — גם את נפשי גם אם אראה בברור כי מות אמות

מחשב יקרה לי למען כלות את־מרוצתי בשמחה ואת־השרות אשר לקחתי מאת האדון ישוע להעיד את־בשורת חסד האלהים׃ כה ועתה הנה אני ידע כי לא־תוסיפו עוד לראות את־פני אתם כלכם אשר בתוככם התהלכתי מבשר את־מלכות האלהים׃ כו לכן אני מעיד בכם ביום הזה כי נקי אנכי מדם הכל׃ כז כי לא נמנעתי מהגיד לכם את כל־עצת

ונפשי אהיה לשלל אויבי, גם הדבר הזה אינכו שוה לי כי חיי ונפשי אינם יקרים בעיני לדאוג בעבורם ונפשי חרפתי למות ברצון ה'. — והטעם אשר הסובבתו כי יקל מאד חייו כאין, וכאוהו יחשב בעיניו, הנה הנה למען יוכל לכלות את אשר החל לשום נפשו בכפו בעבור כבוד אדוניו אשר גם נפשו יפלה נרדם שחה. — מרוצתי כגבור ישמח לרוץ ארח כן שמחה נפשו לבשר את בשורת מלכות האלהים. — בשמחה לבלתי הרך את לבבו ולדאוג אם ימות. — ואת השרות העבודה והשמנות להיות שליח לבשר הבשורה לא מאת אדם קבלה לו. למנה כי אם מאת האדון והוא בכבוד הדר עוזו פקח עיניו והורהו את הדרך אשר יבחר והוא נתן לו לשון למודים (ירמיה א, י) וישימהו לאור כאמן בגוים שלח למען יקדישם ויורם כי גם בעבורם שפך דמו. — חסד האלהים לא כשכר לא בעבור צדקותינו נושענו, כי כבגד עדים כל צדקותינו ואין איש עושה טוב, אשר יבוא בשכרו לרשת חיי עולמים, אך כל הטובות המיועדות לנו הנה כמתנת חנם כחסד ורחמים מאת האדון אשר גבר חסדו על יראיו ועל המיחלים לישועתו. —

(כה) אני יודע כי יגיד לי על פי הרוח הקדש. — לראות פני לשוב אליכם עודני בחיים לשמחכם ולשמח נפשי בקרבכם. — התהלכתי מחיל אל חיל מעיר אל עיר וממדינה אל מדינה. — [illegible]

(כו) אני מעיד כאשר אמר משה העדותי בכם היום. — כי נקי אנכי אם הרשיעו וסרו מדרך הטוב אשר הוריתי אתכם לא יקרני עון ולא אשם אמצא בי, כי כל אשר היה עלי לעשות עשיתי למען החזיקכם ולנהל אתכם בדרך הישר. — מדם הכל אף אנכי, לא על ידי, דמכם ידרש מאת הדורש דמים כי מה היה עלי לעשות ולא עשיתי? — [illegible]

(כז) כחדתי לא מנעתי מכם מאומה כל אשר היה לאל ידי לעשות כרועה נאמן עשיתי, להורות אתכם על פי, בהיותי אתכם ובהפרדי הוריתי אתכם על פי הספר אשר שלחתי אליכם — מהגיד לכם לכולכם כגדול כקטון כעבד

הָאֱלֹהִים׃ כח לָכֵן הִשָּׁמְרוּ לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם וּלְכָל־הָעֵדֶר אֲשֶׁר רוּחַ
הַקֹּדֶשׁ שָׂם אֶתְכֶם עָלָיו לִפְקִידִים לִרְעוֹת אֶת־קְהִלַּת הָאֱלֹהִים
אֲשֶׁר קָנָה בְּדָמוֹ׃ כט כִּי אֲנִי יוֹדֵעַ זֹאת כִּי אַחֲרֵי פְטִירָתִי
יָבוֹאוּ בְתוֹכְכֶם זְאֵבִים עַזִּים אֲשֶׁר אֵינָם חֹמְלִים עַל־הָעֵדָה׃
ל גַּם מֵעַצְמְכֶם יָקוּמוּ אֲנָשִׁים מְדַבְּרִים תַּהְפֻּכוֹת לְהַסִּיעַ אֶת־
הַתַּלְמִידִים אַחֲרֵיהֶם׃ לא עַל־כֵּן שִׁקְדוּ וְזִכְרוּ כִּי שָׁלֹשׁ שָׁנִים

באלוהיו כי כולם כפרו וקדשו בדמו — אשר נתן בעבורם כפר פדיון נפשם. — עצת אלהים היעודה מקדם ומני אז להביא במלאות הימים צדק עולמים להסיר המכשול מלב העקוב. —

(כח) השמרו לנפשותיכם שימו משמר לראות ולפקוד פן רע יקרכם, ולא לבד כי תדאגו ותשמרו עצמיכם כי גם עליכם הוא לראות ולשום עין על אלה עדה לאן קדם אשר עליהם הוקמתם על לרועים נאמנים אשר על פיהם ילכו ויבואו. — קהלת האלהים אלה אשר נקראו מקדם לה׳ — עמו, משיח לקדש פדם בדמו — ברישומו כולם ובו יאמינו, לא בכסף ובמחיר כי הוקיר מחירם מאד לקנותם בדמו אשר שפך בעבורם להקדישם ולטהרם, משקוציהם ומגלוליהם ולכפר עליהם בדמו ככהן הגדול הנאמן אשר חי לעולמים על דברתו מלכי צדק. —

(כט) וכאשר משה לאג ואמר טרם מותו לאמר ידעתי כי השחת תשחיתון וסרתם מהר מן הדרך אשר צויתי אתכם, כן ראה ליה נאמן זה ברוח ביאנן כי אחרי פטירתו אשר יפטר מן העולם הזה. — זאבים עזים, אחרי בו המשלם בפסוק הקודם אל העדה, לכן הוסיף משלו לאמר כי זאבים עזים אשר לא יחוסו מפני איש ולא ינוסו מקול הרועים, יבואו בקרב העדה לטרוף הצאן, וזאת תבוא על כי הרועים לא ידאגו בעבור אנשים לשום משמר אל העדה, כי יקומו וינשכו בשם והכה פשע פתאום פרצו הזאבים וטרפו הצאן ואינם חומלים מבלי חנינה, והוא משל על המורים הרעים והמסיתים אותם מדרך הטוב ללכת בהם לא דרך, אבל ערבה ושוחה, מקום זאבים עזים אשר לא ידעו חמלה וחנינה. —

(ל) ואלה הזאבים לא ממרחק ומארצות נכריות יבואו כי אם מעצמכם מקרבכם מתוך ומקרב עריכם אשר הוריתי אותם את דבר ה׳, ומשוחו יקומו מרבות אנשים חטאים להסיע להדיח אותם אחרי רעות רוחם מדרך הנכון והטוב אל חשך וחלקלקות.

(לא) שקודו עניינו עורו לא תתנו שינה לעיניכם ותנומה לעפעפיכם כי

לַיְלָה וָיוֹם לֹא חָדַלְתִּי מִיַּסֵּר בִּדְמָעוֹת אֶת כָּל־אֶחָד׃ לב וְעַתָּה
אֲנִי מַפְקִיד אֶתְכֶם אַחַי לֵאלֹהִים וְלִדְבַר חַסְדּוֹ הַיָּכוֹל לִבְנוֹת
אֶתְכֶם וְלָתֵת לָכֶם נַחֲלָה בְּקֶרֶב כָּל־הַמְקֻדָּשִׁים׃ לג כֶּסֶף אוֹ
זָהָב אוֹ מַלְבּוּשׁ כָּל־אִישׁ לֹא חָמָדְתִּי׃ לד אַף אַתֶּם יֹדְעִים
אַתֶּם כִּי לְמַחְסוֹרִי וְלָאֵלֶּה אֲשֶׁר אִתִּי שֵׁרְתוּ הַכַּפַּיִם הָאֵלֶּה׃

אם תמיד תעמדו על המשמר לראות פן אלה הזאבים יבואו. — שלשה שנים בעוד הייתי בקרבכם והתהלכתי עמכם. — ויום לילה עניינו תמיד הוכחתי אתכם ליסרכם בעת ראיתי כי איש נכם חטא ילך ואין נגה לו אז יסרתיהו והוכחתיו על פניו. בדמעות לא בשבט ובמקל הוכחתים כי אם בדמעות אשר זלגו מעיני השיבותים אל הדרך הנכון באשר ראו כי מקירות לבבי באו אליהם אלה דברי תוכחה ובדמעותי הרכותי את לבבם הסורר. —

(לב) מפקיד אני נותן את נפשכם כמו פקדון לאלהים למען הוא ישמור ויפקוד עליכם אשר אין ביכולת איש לעשות, כמו בידך אפקיד רוחי (תהלים לא, ו.) ולדבר חסדו היא בשורת מלכות האלהים, כי בשמעם תמיד את דבר הבשורה ידעו ויכירו את הדרך הטוב והנכון ולא ישכחו את ברית משיחם אשר גאלם ובדמו כפר עליהם, כי באין מוסר ותורה יפרע העם באשר כי לא ידעו את הטוב ואת הרע בעיני אלהים — היכול עניינו אשר לו לבדו ואין לזולתו הכח והיכולת לחזק ולגדל אתכם — לבנות לעשות אתכם כמו בנין חזק אשר לא ירופפו עמודיו למען הוא ישכון בקרבכם להקדישכם ולתת לכם נחלה ושארית נצחי אשר עין לא ראתה בקרב כל המקדשים אשר נקדשו בדמו אשר שמו נפשם בכפם ובאו באש ובמים למען הקדים שם אדונם ומשיחם בתוך קהל ועדה ולא חרפו לבבם מני לד בשום עליהם מועקה במתניהם. —

(לג) כסף או זהב כאשר משה אמר להצדיק נפשו נגד כל קהל ישראל לא חמור אחד מהם נשאתי (במדבר טז, טו) וכאשר שמואל הנביא אמר בהקהילו העם בטרם מותו בגלגל (שמואל א יב, ג) הנני ענו בי נגד ה׳ וכו׳ את שור מי לקחתי ואת מי עשקתי, כן העיד הציר הנאמן הזה באמרו לא לבד כי לא לקח מהם דבר כי אם גם לא חמד בלבו לקחת מהם מאומה, לא עלה ברעיונו ולא שם את לבו על כספם וזהבם אשר כאין וכאפס וחוהו היו בעיניו אך טובם ותובתם האמתי לעבוד אלהם ומשיחם היה כל חפצו בעודו התהלך עמהם. —

(לד) למחסורי עניינו להמציא טרף ביתו וטרף האנשים אשר עבדוהו

לה אֶת־הַכֹּל הִגַּדְתִּי לָכֶם כִּי בַּעֲבֹד כָּכָה צָרִיךְ לָכֶם לִתְמֹךְ אֶת־הַחַלָּשִׁים וְגַם לִזְכֹּר אֶת־דִּבְרֵי הָאָדוֹן יֵשׁוּעַ כִּי־הוּא אָמַר מְאֻשָּׁר לָתֵת מִקַּחַת׃ לו וְכַאֲשֶׁר אָמַר אֶת־אֵלֶּה וַיִּכְרַע עַל־בִּרְכָּיו וַיִּתְפַּלֵּל עִם־כֻּלָּם׃ לז וַיְהִי בְּכִי כֻלָּם גָּדוֹל וַיִּפְּלוּ עַל־צַוְּארֵי פָאוּל וַיְנַשְּׁקוּ אֹתוֹ׃ לח מִתְעַצְּבִים בְּיוֹתֵר עַל־הַדָּבָר אֲשֶׁר אָמַר כִּי לֹא־יוֹסִיפוּ עוֹד לִרְאוֹת אֶת־פָּנָיו וַיְלַוּוּ אֹתוֹ אֶל־הָאֳנִיָּה׃

ואשר היו בחברתו. — **שרתו**, עניינו ידי בהם פעלתי מלאכה עבודתי היו בעזרתי, כי משכר מלאכתי החייתי כולם ומלאתי טרף לי ולהם מיגיעי כפי ולא הכבדתי העול על חברת המאמינים. —

(לה) **את הכל** כל הדברים האלה הגדתי לכם לא בסתר ולא בחידות כי אם בדברים ברורים ונכונים, ועיניכם הרואות כי אנכי לא אעמוס עליכם משא אשר אנכי בעצמי לא אאבה לשאת כי אנכי אעמוס עלי הרבה מאשר עליכם. וכמאמר הגמ׳ "דמס׳ בבא בתרא על פסוק התקוששו וקשו: קשוט עצמך ואחרי כך קשוט אחרים. — **בעבוד ככה** אף כי האנשים חרוצים לעבוד עבודתם לאכול לחמם מיגיע כפיהם, בכל זאת לא יוכלו תמיד למצוא טרף ומזון ביתם למען יחדל אביון מקרבם ואל אנשים כאלה אשר יעשו כל אשר ביכלתם להמציא טרף ומזון ביתם ובכל זאת לא ימצא להם די מחסורם אשר יחסר להם, זאת הוא מדרך המוסר לתמוך ידים רפות ובתמוך אותם. — **לזכור** עניינו יזכרו התומכים אותם את אשר צוה ואמר אדונינו — מאשר הוא אשר אל חננו לתת לדקה ולהיות משען ותומך לדלים הוא מאושר ומוללא ביותר מאשר הוא במחסור והוכרח לקחת לדקה מאיש עשיר. — אחת מן האמרות הטהורות הרבות אמר ישוע המשיח ולא נזכרו בשמו בבשורות הקדושות.

(לו) **כרע על ברכיו** מנהג הראשונים היו לכרוע על ברכיהם כאשר נאמר במלך דוד וכאשר תקנו גם מיסדי התפלות כי לך תכרע כל ברך תשבע כל לשון. — **כלם** תפלת הצבור גדלה עד מאוד מתפלת היחיד לכן התפללו כולם יחדיו כי האל הנאמן ישמרהו על דרכו ויצילהו מתוכאיו אשר אמלו תמכו. —

(לז) **בכו כלם** עקרו ויבכו כלם. —

(לח) **מתעצבים** את אשר הרבה עלבות לבבם היתה על הפרדו מאתם. כהפרד מן המת אשר לא יקום לראותו עוד. — **וילוו** לווית אורחים היתה

כא א וַיְהִי כַּאֲשֶׁר נָסַעְנוּ מִשָּׁם אַחֲרֵי הִפָּרְדֵנוּ מֵהֶם רַצְנוּ בְיֹשֶׁר וּבָאנוּ אֶל־קוֹס וּמִמָּחֳרָת אֶל־רוֹדוֹס וּמִשָּׁם אֶל־פָּטָרָה׃ ב וְכַאֲשֶׁר מָצָאנוּ אֳנִיָּה עֹבֶרֶת אֶל־פֵינִיקְיָא יָרַדְנוּ בָהּ וְנָסַעְנוּ מִשָּׁם׃ ג וְכַאֲשֶׁר נִרְאֵינוּ אֶת־פְּנֵי קַפְרוֹס עֲזַבְנוּהָ לִשְׂמֹאל וְעָבַרְנוּ אֶל־אֲרָם וְהִגַּעְנוּ אֶל־צוֹר כִּי־שָׁם הָיָה לָאֳנִיָּה לְהִתְפָּרֵק אֶת־הַמַּשָּׂא׃ ד וְכַאֲשֶׁר מָצָאנוּ אֶת־הַתַּלְמִידִים יָשַׁבְנוּ שָׁם שִׁבְעַת יָמִים אֲשֶׁר אָמְרוּ אֶל־פָּאוּל עַל־פִּי הָרוּחַ לְבִלְתִּי עֲלוֹת

גדולה בימים ההם לא לבד כי נתנו אל עני ואורח די ספוקו צידה לדרך אשר הוא הולך כי גם לוו אותו עד כי בא אל האניה בה ירד לבוא אל מחוז חפצו. —

מבוא פולוס יסע דרך תירוס, פתלמוס אל קסרין פסוק א — ט ואף כי ידע כי בנפשו הוא כי משנאיו ישטמוהו וילודוהו ויסימוהו במשמר בכל זאת לא רפתה רוחו לשום לדרך פעמיו לבוא ירושלימה פסוק ט — טו בירושלים בקר ודרש פני יעקב והזקנים, ובבואו אל מקדש ה׳ הכירוהו היהודים ויתפשוהו אך שר צבא הרומים הצילהו מידם למען הביאהו במשפט להצטדק שמה פסוק טז — מ. —

(א) **נסענו** פולוס ומרעיו נסעו ועברו דרך אחרי דרשו שלום זקני הפסום אשר הפקיד כי יבואו אליו אל מליטיא — **רצנו** הלכנו בדרך ישר כיס אל קוס היא אחת מאיי הים האמצעי והיא מקום הולדת הרופא הגדול הפקרטוס אשר נזכר לרוב בספרי הרפואות — **פטרה** עיר ואם היתה במחוז לוקיא, וגם היא על חוף הים יושבת והיתה אחת מערי הגוים יושבי הארץ הזאת. —

(ב) **עוברת** עניינו כאשר מצאנו בעיר פטרה אניה אשר מיועדת היא לבוא אל פיניקא. —

(ג) **כופרוס** כבר כתבנו למעלה פרק יא פסוק יט כי שם הזה הוא הנזכר לרוב בתלמוד בשם קפריסין ועוד דברים אחרים מתכונת האי הזאת. — **נראינו** עניינו כאשר באנו בקרוב לפני המקום הזה אשר כמעט יכלנו לראותו — **כי שם** בעיר צור והיא היתה עיר רוכלת הגוים. — **להתפרק** עניינו להקל הספינה ממשאה על כי נתנו מרכולתה לאשר לו. —

(ד) **תלמידים** אשר נספחו אל קהלת הנוצרים להאמין במלכם ובמשיחם. — **על פי הרוח** אשר נאצל עליהם אחרי אשר נטבלו בשם האדון להשגת רוח

ירושלמה: ה וכאשר היה כי מלאנו את־הימים יצאנו ונסענו בלוות אתנו כלם עם־נשים ובנים עד־מחוץ לעיר ונכרע על־ברכינו על החוף ונתפלל: ו וכאשר ברכנו לשלום איש את־רעהו עלינו אל־האניה והמה שבו לבתיהם: ז ואנחנו כאשר כלינו את־מסע האניה מצור באנו אל־עכו ונשאל לאחים לשלום ונשב אתם יום אחד: ח וממחרת יצאנו ובאנו אל־קסריא ונבא אל־בית פילפוס המבשר אשר היה מן־השבעה

הקדש. — עלות ירושלימה פן חרון אף מליקיו ומשנאיו יקראהו אשר נוימים כבירים מוקשים ופח שמו לו להלשינהו בסתר ולדבר עליו דברים אשר לא כן. —

(ה) מלאנו את הימים עניינו כאשר עברו הימים בהם הקלו אנשי אניה משאם לחמם לאשר לו — יצאנו את העיר ונסענו משם עד כי באנו אל קיר העיר וחוצה. — בלוות נתנו לו לוויה כל יושביה כאשר היה המנהג בימים ההם ללוות איש יקר כדאמרינן במסכת סוטה פרק עגלה ערופה דף מ"ו: גדול שכר הלויה על שאמרו שאין לו שיעור שנאמר ויראו השומרים איש יוצא מן העיר וכו' ואמרינן שם הרב לתלמיד עד עבורה של עיר, חבר לחבר עד תחום שבת, תלמיד לרב אין לו שיעור. — ונתפלל כי ה' ישמרהו ויחיהו ואל תמות הפלו יובילהו באין חק. —

(ו) ברכנו לשלום עניינו כאשר נפטרנו איש מרעהו בברכת השלום. — והמה עניינו אנשי צור הנ' הזכרים. —

(ז) עכו היא העיר הנזכרת (שופטים א', לא) ובימים ההם נקראת Ptolemaes והיתה עיר גדולה ומפוארה, כי מצפון ומזרח יסובב אותה השרון, ולמערבה הוא הים התיכון ומנגב הוא לשון ים ומתפשט עד שרשי הכרמל ומוזכרת לרוב בתלמוד ר"ת הוא מנסך כיפי דעכו. — לאחים המה המאמינים אשר יאמינו ב"ה ובמשיחו. — יום אחד על כי נחוצים אנחנו לבוא בימי חג השבועות לירושלים בגלל נדרו אשר היה עליו. —

(ח) יצאנו מן עכו — ונבוא אנחנו אשר היינו חברי פולוס. — פילפוס המבשר עניינו איש אשר היה פקוד מאת השליחים לבשר בעירו ובמקומות הסמוכים לה את בשורת מלכות השמים למען את אשר נטעו השליחים המבשר ישקה ויאמן פרי וענף. — מן השבעה אשר נבחרו להיות גבאי צדקה ועיין למעלה פרק ו, ה. ח, ה. כו. מ. ונשב בביתו היה המלון לנו. —

ונשב אצלו: ט ולזה היו ארבע בנות בתולות מתנבאות: י וכאשר ישבנו שם ימים רבים ירד נביא אחד מיהודה ושמו אגבוס: יא ויבוא אלינו וישא את־אזור פאול ויאסר את־ידיו ואת־רגליו ויאמר כה אמר רוח הקדש האיש אשר לו האזור הזה ככה יאסרו אתו היהודים בירושלם ויסגירו בידי גוים: יב וכאשר שמענו את־אלה בקשנו מאתו גם אנחנו גם אנשי המקום לבלתי עלות ירושלמה: יג ויען פאול מה אתם עשים בכה ושבר את־לבבי כי אני נכון אנכי לא לבד להאסר

(ט) ולזה המבשר אשר בביתו לנו — מתנבאות כאשר הועד מפי יואל הנביא (ג, א) ואולי נקראו כן על כי היו מבארות כתבי קדש אל הנשים או אל העניים, כי בקהל הנשים לא יוכלו לבאר (כראשון אל הקורנתים יד, לד). —

(י) ימים רבים, בקסרין, כי העיר הזאת היה מקום האסיפה לחכמי בני ישראל אשר היו דרים שם בעת ההיא לכן ישבו שם למען ידברו עמהם מענין מלכות השמים ולהסיר רבים מעון ולהביאם בסוד משיח אלהי יעקב. — ירד מירושלים. נביא אחד אשר יגיד אותות אשר תבואינה. —

(יא) ובשאתו כאשר הנביאים הראשונים לקחו להם אות וסימן בבגדיהם או על פניהם למען עורר לבות השומעים והרואים על הדברים אשר יצאו מפי הנביא (ישעיה כ, ב. ירמיה יג, א. יחזקאל יב, ה.) כן לקח הנביא הזה את אזור פולוס אשר חוגר ממתניו. תבין אוזרו הנסים אשר היו עמו במלון לאסור ידיו ורגליו את ידי עצמו למען יתמהו הרואים על המעשה הזה ויבקשו מאתו לדעת על מה זה אסר ידיו ורגליו באזור אשר היה לפולוס. — רוח הקדש בהשפעת הנבואה על הנביאים. — האיש עניינו ככה יאסרו היהודים את האיש אשר לו האזור ר"ל את ידי פאול, ובהאסר האזור היה הסימן כי על תהרנה יסגירוהו בידי אויביו ויאסרוהו. —

(יב) את אלה הדברים והצרות אשר הנה מועדות לו לבוא עליו. — גם אנחנו לוקס המבשר הכותב הספר הזה וכלל עצמו ומרעיו יחדיו. — אנשי המקום המאמינים במשיחו. —

(יג) עושים בכה עניינו אתם אשר תבקשו להטיב לי תדעו תבכו להרבע ולהמס את לבבי? הלוא ידעתם כי נפשי ורוחי ביד אלהים ובידו אני, בכל מקום אשר אלך כי בגלי אנכי אסור תחת ממשלתו וכל את אשר יעשה עמי

כי אם גם למות בירושלם על שם האדון ישוע: יד וכאשר לא אבה להפתות החרשנו ואמרנו רצון אדני יהיה: טו ואחרי הימים האלה נשאנו את כלינו ועלינו ירושלמה: טז וילכו עמנו גם מתלמידי קסריא ויביאו אתם איש אחד אשר נלון אצלו את מנסון כפרוסי תלמיד קדמון: יז וכאשר באנו ירושלמה קבלו אתנו האחים ברצון: יח וממחרת הלך פאול עמנו אל יעקב וכל הזקנים נקהלו שם: יט וכאשר שאל

להרע או להיטב אך רצונו, לא חפץ לבבי ולא אוות נפשי יעשה, יעבור עלי מה והנני אני נוסע ירושלימה. — על שם למען הגדיל והקדיש שם אחי מלכי ומשיחי. —

(יד) לא אבה לשמוע את אשר יעצנו כי אם עמד בדעתו לשום לדרך פעמיו, לא הפצרנו בו והחרשנו מפני הכבוד — רצון ה' יהיה ר"ל יעשה לבדו הוא יודע את אשר טוב לנו ורק לו הכח והיכולת לשום העקוב למישור ולהוציא לאור משפט — (שמואל א' ג, יח). —

(טו) ואחרי הימים האלה אשר ישבנו בקסריא שמנו לדרך פעמינו להכין אותנו על הדרך, ואת אשר היה נצרך אל הדרך נשאנו לקחנו אתנו למען עלות ירושלימה אף כי ידענו כי חבלים ויסורים וגם מצוקות נכונות לבוא לנו. —

(טז) מתלמידי קסריא אשר למדו תורת המשיח והאמינו בו כי הוא משיח אלהי יעקב אשר היה מיועד לאבותינו מימי קדם. — איש אחד אשר היה יושב ירושלים ולו בית נכון שם ונסע עמהם לשוב לביתו והתנדב לתת להם ביתו ללון לגור שם בבואם ירושלימה. — כפרוסי: עיר כופרוס היא הנזכרת בכתבי קדש בשם אי כפתור ובמשנה בשם קפריסין (ירמיה מז, ד. עמוס ט, ז. כריתות ו, א.) והוא האי הגדול הנקרא בשם Cyprus. — תלמיד קדמון ענינו תלמיד עתיק אשר היה מן הראשונים המאמינים במלכם ובמשיחם. —

(יז) האחים אלה המאמינים אשר ישבו ושכנו בירושלים. — ברצון בשמחה ובגילה לשמח אותנו. —

(יח) וממחרת אחרי הרגיעה מעמל הדרך. — עמנו אנחנו אשר באנו עמו ואשר היינו בחברתו. — אל יעקב הוא הנקרא הקטן (פרק יב, טז. אל הגלטים א, יט.) לדרוש בשלומו על כי הוא היה נשיא העדה ולכן באו זקני העדה אליו. —

(יט) שאל פולוס שאל ודרש בשלומם. — ספר בפרט אחד לאחד, לא

להם לשלום ספר בפרט את כל אחד מן הדברים אשר עשה האלהים בקרב הגוים על ידי עבדתו: כ והם כשמעם כבדו את האדון ויאמרו אליו ראה אחינו כמה רבבות יהודים יש אשר נהיו מאמינים וכלם מקנאי התורה הם: כא ולמדו על אודותיך כי סרה ממשה אתה מורה את כל היהודים אשר בין הגוים לאמר לבלתי מולם את הבנים ולבלתי התהלך בחקות: כב לכן מה אפוא כליל צריך להאסף ההמון כי ישמעו כי באת: כג לכן עשה זאת את אשר נאמר

בכלל כל אשר נעשה על ידו, כי אם כל הגדולות אשר נעשו על ידו החל לספר בפרט אשר קרהו ביחוד בכל עיר ועיר ובתוך כל קהל ועדה בבשרו את בשורת אלהים. — עבודתו אשר פקד עליה לבשר את הגוים ולקרבם אל אלהים אשר עד הנה סרו מדרכיו. —

(כ) והם יעקב והזקנים. — כבדו את האדון נתנו אך לו הכבוד והגדולה על כי כחו ועוזו ידהו פעל ועשה את כל הדברים האלה להפוך לבבם ולהושיבם מדרכם הרעה. — מאמינים כי ישוע הוא המשיח הנאמן אשר היו מיועד לאבותינו מימי קדם ובכל זאת לא הפילו דבר מאשר למדו מנעוריהם לדבוק בתורת משה. — מקנאי התורה ענינו המה יקנאו קנאת ה' צבאות בעבור שמירת התורה ולא יסורו מתורותיה וממצותיה ימין ושמאל. —

(כא) ולמדו על אודותיך ענינו והשמועה באה אליהם אשר תסופר עליך. — אשר בין הגוים בכל ארצות פזוריהם ובכל מושבותיהם. — לבלתי מולם בניהם אשר יולדו להם לא ימולו — התהלך בחוקות ענינו כי אתה תורה כי לא עליהם ללכת בדרכי התורה כפי אשר פוקדו נשיאי מימי קדם. —

(כב) מה אפוא ענינו מה נוכל לעשות, כי אחרי אשר שמעו עליך רעות כאלה היכירו אם ידעו כי אין אמת בפי המלשינים האלה וכי שקר ענו בך? — כליל ענינו בכל האופנים הוא מן ההכרח להאסף המון היהודים המאמינים אשר ישנו פה יאספו, כי בודאי מבלעדי זאת יודעו להם וכולם יבקשו לראות פניך ולשמוע הדשות וגדולות אשר פעל אל מפיך, ולדרוש האם אמת בפי מלשיניך או רוח שקר בקרבם. —

(כג) עשה זאת להעביר האלות ושם הרע מעליך. — נאמר נועצנו

אליך יש לנו ארבעה אנשים אשר יש להם נדר על־נפשם׃ כד את־אלה קח והקדש אתם ושלם את־ההוצאות בעדם למען יגלחו את־הראש וידעו כלם כי את אשר למדו על־אודותיך אין המה כי אם־אתה מתהלך ישר בשמרך גם־אתה את־התורה׃ כה ועל־אודות הגוים הנהיים מאמינים אנחנו

וטוב לך לעשות. — ארבעה אנשים אשר יש להם, כולם נדרו בנזיר, לא כנזיר שמשון כי אם בנזירות קצבה עד זמן קצוב או נזיר סתם והוא נזיר שלשים יום ואז יביא הקרבן לטהרתו אחרי גלחו את שער ראש נזרו (במדבר ו, ב). — והאנשים האלה קרא וקחם אליך להעמידם עמך לפני אלהים במקדש. —

(כד) בעדם את הכסף מחיר קרבנותיהם אשר אין לאל ידם לשלם, אתה שלם בעבורם, למען יוכלו לטהר בהביאם קרבנותם בהגלחם שער ראש נזרם וידעו כל היהודים המאמינים ואשר אינם מאמינים בראותם ובשמוע כי אתה שלמת כסף קרבנות אלה הנזירים בעבורם. אז יבינו ויכירו כולם כי עודך מחזיק בתומך ולא סרת מתורת משה וכמו מאז כן עוד אתה הנך עתה אל אחיך בדרכי שלומם וטובתם, וכי לבך שלם את ה' ואחיך בשמעם כי גם אתה אף כי תאמין במשיח אלהי יעקב עודך מחזיק בתורת ה', כמאז כן עתה כאיש יהודי ובעל ברית. — ועל ענין הנזירות דע כי בימים ההם פרצה הנזירות בין בני ישראל עד מאוד, ואנשים רבים מתחכמים או מן קלי הדעת נדרו בנזיר להראות קדושתם ונזרם בתוך קהל ועדה, ועל כי לא היה לאל ידם לקחת במחיר הקרבנות הכתובות בתורה טרם גלח שער ראש נזרם, שמו עול על העדה או על גבאי המקדש לשלם ולקנות הקרבנות בעבורם למען יטהרו, כי על כל נזיר היה להביא שלשה קרבנות כבשה לחטאת, כבש לעולה ואיל לשלמים מבלעדי סל המצות ורקיקי המצות ומנחתם ונסכיהם (במדבר ו, יד טו). ועל כי רבים מקלי הדעת נדרו בנזיר לכן גם קלי הדעת כמותם מן הפרושים הפרו נדרם. אחרי כי מצאו פתח לחרטתם, ומבואר במעשה דשמעון בן שטח כי בפעם אחד שלש מאות נזירים עלו בימיו, למאה וחמשים מצא פתח לנדרם, למאה וחמשים לא מצא פתח אתא לגבי ינאי המלך אמר ליה איכא הכא שלש מאות נזירים דצריכין תשע מאות קרבנות הב אתה מדידך פלגא ואנא פלגא, והמלך שלח לו חמשה מאות קרבנות וכו' (ברכות דף מח, א. בראשית רבה לא). —

(כה) אודות הגוים שלומת היהודים והשליחים לא היו עליו רק על כי

כתבנו בשפטנו לבלתי נצרם כזאת זולתי להשמר מזבחי האלילים ומן־הדם ומן־הנחנק ומזנות׃ כו אז לקח פאול אתו את־האנשים וממחרת כאשר נקדש אתם בא פנימה אל־ההיכל והודיע את־מלא ימי הטהרה עד כי־יקרב קרבן בעד כל־אחד מהם׃ כז וכאשר קרבו שבעת הימים לכלות ויראו אותו היהודים אשר־מאסיא בהיכל ויגרו את כל־ההמון

לנו כי לא על הגוים כעל יהודים הוא, אחרי כי האמינו במשיחם לשמור עוד תורת משה ולמול את בניהם, כי על ידי זה פרקו מעליהם עול תורה והיהם היהודים המאמינים יושבי ירושלים עוד שמרו חוקי התורה אף כי האמינו במלכם ובמשיחם בכל לבבם, אכן על הגוים מגויי הארץ אשר האמינו במשיחם חרצו משפטם כי לא עליהם לשמור חוקי התורה על כי אבותיהם לא קבלו עליהן שמירתם כי לא עמדו בהר סיני. — מזבחי האלילים ולא צריך להזכיר האמונה באלילים. — מן הדם ומן הנחנק על כי הוא מוליד טבע רעה נוטה אל אכזריות וחימה. והנחנק אף כי הותרה התורה להמית הבהמה לאכול בשרה, בכל זאת אסרה להמית כל חי אשר יאכל במיתה נראה כאכזריות כי ורחמיו על כל מעשיו כתוב. — ומזנות כי בשר ונפש תכלה. —

(כו) לקח פאול בשמעו כי חרצו עליו באין משפט לשלם בעבורם את כסף הקרבנות, אז הכניע רוחו לבל ימרה את פי הזקנים אשר שם ישבו למשפט כסאות לבית דוד. — לקח אתו הביאם לביתו להאכילם ולהשקותם. — נקדש אתם דברים האלה קשים לבאר עד מאוד על פי משפטי התורה. ואחרי העיון נראה כי מת עליהם נתך פתע פתאום או נגעו בו ונטמאו וביום השביעי כפר עליהם הכהן מאשר חטאו על הנפש וקדש את ראשם ביום ההוא (במדבר ו, יא). — והודיע את מלא ימי הטהרה אחרי כי נטמאו והוחלו עד מלאות שבעה ימים לטהרתם ולגלח ראשם הביאו ביום השמיני קרבנותיהם והכהן כפר עליהם וקדשם ואז החלה נזירות שניה אחרי כי בראשונה נטמאו וחללו נזרם, ואז גלחם הכהן ביום השביעי וביום השמיני קדשם וממחרת כאשר הוא היום אחר הוקדשו, הודיע העת בקהל מתי יכלו ויעברו ימי נזרם. — עד כי יקרב וכו' ואז ישלם כסף קרבנות האנשים אשר אתו, למען בכלות ימי נזרם השנית קרבנו וקרבנותיהם המה יחדיו יעלו לרצון על מזבח ה'. —

(כז) שבעת הימים לכלות עניני כאשר כמעט נשלמו ימי נזרם השנית, כי בעוד שבעת הימים יכלו ימי נזרם. — מאסיא מעיר אפסוס ומשאר ערי אסיא אשר באו לחוג את חג השבועות בירושלים. — בהיכל בעזרת

וישלחו בו את־ידיהם׃ כח ויצעקו אנשי ישראל עזרו זה הוא האיש המורה את־הכל בכל־מקום נגד העם והתורה והמקום הזה ועל כל־זה גם־יונים הביא אל־ההיכל וחלל את־המקום הקדוש הזה׃ כט כי ראו לפנים את־טרופימוס האפסי עמו בעיר אשר דמו כי פאול הביאו אל־ההיכל׃ ל ותנוע כל־העיר ותהי מרוצת העם יחדיו ויאחזו את־פאול וימשכו אתו אל־מחוץ להיכל וברגע נסגרו הדלתות׃ לא וכאשר בקשו להמיתו עלתה שמועה אל־שר־אלף הצבא כי כל־ירושלם רגזה׃ לב אשר־כרגע לקח אתו אנשי צבא ושרי מאות וירץ למטה אליהם והם בראותם את־שר האלף ואת־

ישראל ויגרו הסיתו בו כל המון לחרות אפס בו — ידיהם לתפשו ולהכותו. —

(כח) עזרו לנו לקחת נקמתינו מן האיש הזה. — האיש הנודע על ידי שמעו. — נגד העם אשר ה' בחר לנחלה לו מקדם. — והתורה אשר ה' בעצמו נתנה בסיני. — והמקום הקדוש אשר בו בחר ה' לשכן שמו בקרב ישראל. —

(כט) ראו לפנים בטרם החל הרעש הזה. — האפסי מעיר אפסוס אשר לא נמול בשר ערלתו עינינו בטרם יקרה לחברתו ולמדיה הלכו יחדיו בעיר — דמו על כי היה בחברת פאול חשבו מזמות כי גם הובילהו אל ההיכל אל המקום אשר כפי התורה לא נכון כי ידרוך בו כף רגל מגויי הארץ. —

(ל) מרוצת העם אשר רצו מבלי דעת מה לעשות בהיות אשר הביא נכרי מגויי הארץ אל ההיכל. — מחוץ להיכל יען כי בקשו את נפשו לקחת לכן משכוהו מחוץ להיכל פן יחללו ויטמאו את היכל ה' צבאות בהרגם אותו — נסגרו הדלתות מן שומרי הפתח לבל ישוב עוד הפעם אל ההיכל אם יוכל מידי אויביו. והרגע יתחדש בקבוץ המון עליו. —

(לא) בקשו להמיתו מבלי דין ומשפט ומבלי חקור ודרוש אם אמת ונכון הדבר אשר העלילו עליו. — עלתה השמועה עינינו הוגד הדבר אשר נעשה. — שר אלף הצבא אשר הופקד על להשקיט כל מהומה ושערוריה מדון ומרי. — רגזה על אשר שמעו כי חלל היכל ה' צבאות. —

(לב) רץ למטה ירד חיש מהר מן הר הבית בו היה משכנו עם חיל

אנשי הצבא חדלו מהכות את־פאול׃ לג ויגש שר־האלף ויחזק בו ויצו כי יאסר בשני רתוקות וישאל מי אפוא הוא ומה־זה אשר עשה׃ לד ויצעקו אלה בכה ואלה בכה בהמון וכאשר לא־יכל לדעת את־הנכונה מפני המהומה ויצו כי יובא אל־המצודה׃ לה וכאשר בא על־המעלות היה כי נשא מאת אנשי הצבא מפני חמס ההמון׃ לו כי הלך אחריו המון העם צועק שא אתו׃ לז וכאשר היה פאול להובא פנימה

הצבא. — חדלו מהכות על כי יראו פן יבואו לפניו במשפט על כי שלחו ידם באיש אין עולה בו. —

(לג) ויחזק בו להצילהו מידם לבלתי יוסו לשמוע מפיו ומפי העם מה חטאו ומה פשעו. — ולמען השקיט המהומה והשערוריה אשר נעשתה לכן פקד כי יאסר בשני רתוקות בזיקי ברזל פן ינוס וימלט, ואחרי כי בטח כי לא יוכל להמלט עוד והמהומה כמעט נשבתה אז שאלהו לאמור מי אפוא הוא על הודות ארץ מולדתו מעשהו ופעולתו. — אשר עשה על כי נתחברו בו כל העדה המתבקשים להמיתהו. וכאלו כולם כאחד המתיקו סוד עליו. —

(לד) ויצעקו המון העם נענו כולם כאחד באין מענה רק כאשר יאות מדרך המוסר עת עמדם לפני שר אלף. — אלה בכה בשקרם ובפחזותם לא שכלו להתאחד — לדעת את הנכונה תוכן ואמתת הדבר כי בדברים שרה והעלילו עליו עלילות, דברים אשר אין שחר למו היו, והדבר אשר בו חלק מן המון אותו הרשיעו, כזב חלק השני והרשיעהו על דבר אחר, מפני המהומה על כי כולם צעקו יחדיו ואין איש יוכל להבחין את מי האמת ואת מי השקר. — אל המצודה בו מכון שבתו ובמצודה היה מקום המשמר בו אסירי המלך שם אסורים. — להביא אותם במשפט על כל נעלם. —

(לה) על המעלות בו יעלו על המצודה. — נשא מאת וכו' אנשי הצבא לקחוהו מבין המון העם וישאוהו על ידם. — חמס המון אשר מבלי חמס בכפיו שפכו עליו הרוגם וחמתם. —

(לו) הלכו אחריו לראות מה יעשה לו. — שא אותו עינינו בערתו מקרבינו אשר לך משפט המושל לבער הרע מקרב הארץ. —

(לז) להובא פנימה כאשר קרב אל המקום בו יושם במשמר והמון

אֶל־הַמְּצוּדָה וַיֹּאמֶר אֶל־שַׂר הָאֶלֶף הַאִם־מֻתָּר לִי לְדַבֵּר אֵלֶיךָ וַיֹּאמֶר הֲיָדַעְתָּ יְוָנִית׃ לח הַאִם־לֹא אֵפוֹא אַתָּה הַמִּצְרִי אֲשֶׁר לִפְנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה עוֹרַרְתָּ מְהוּמָה וְהוֹצֵאתָ אֶל־הַמִּדְבָּר אֶת־אַרְבַּעַת אַלְפֵי הַגִּבּוֹרִים הַמְרַצְּחִים׃ לט וַיֹּאמֶר פָּאוּל אָנֹכִי אָמְנָם אִישׁ יְהוּדִי תַּרְשִׁישִׁי אֲנִי אֶזְרַח עִיר לֹא־שְׁפָלָה בְּקִלִיקִיָּא וַאֲנִי שֹׁאֵל מֵאִתְּךָ הַנִּיחָה לִּי לְדַבֵּר אֶל־הָעָם׃ מ וְכַאֲשֶׁר הִנִּיחַ לוֹ פָּאוּל בְּעָמְדוֹ עַל־הַמַּעֲלוֹת רָמַז בְּיָדוֹ אֶל־הָעָם וְכַאֲשֶׁר נִהְיְתָה דוּמִיָּה רַבָּה וַיִּקְרָא אֲלֵיהֶם בִּלְשׁוֹן עִבְרִית לֵאמֹר׃

העם לא יוכלו לבוא שמה. — האם מותר האלוה לי כי אנכי אדבר והודיע לך על מה נהיתה המהומה הזאת. — הידעת יונית עניינו לשון יונית כי בבקשו כי יאות לו לדבר אליו לא דבר אליו בלשון עברית כי אם יונית, לכן שאלהו שר הצבא בשמעו כי ידבר אליו יונית האם יודע לשון יוני? — אכן מדרך המוסר והענוה לא השיבו כי ידע לשון וספר יוני אך על השאלה השניה השיבו כי הוא איש תרשישי. —

(לח) האם לא אפוא שר הצבא לא ידע לנכון ובבירור האם הוא האיש המצרי או הוא איש אחר אשר על ידו נעשתה המהומה היום. — לפי דעת המבארים הוא הוא אשר כבר נזכר למעלה (פרק ה, לו). — והוצאת למען ישתר מנגד עיני מושלי הארץ לכן אסף אליו אנשיו אל המדבר ארבעת אלפים ואחרי כן התלקטו אליו כל מר נפש רקים ופוחזים כמו שלשים אלפים. —

(לט) תרשישי ארץ מולדתי הוא תרשיש לא ארץ מצרים היא, אזרח אשר יקח חלק ונחלה בכל עניני העיר כמו אזרחי הארץ ומשפט וחוקה אחת לנו כמוהם כמוני. — לא שפלה עניינו עיר לא קטנה ולא מצער היא. — הניחה לי הרשני לדבר אל העם להצטדק נפשי ולהודיע להם כי אין עול בכפי. —

(מ) הניח לו השר הצבא הרשהו לדבר אל העם להודיע להם כי אין עולתה בו. — אז רמז פאול בידו אל הקהלים אשר העפילו לעלות עמו רמז להשקות את העם לשמוע מה יאמר להצדיק את נפשו. — דומיה עניינו כאשר חשו ולא ענו עוד. — בלשון עברית אל שר הצבא אשר היה גוי מגויי הארץ אשר לשון יוני יקר מאד היה בעיניו דבר יוונית ואת היהודים כדתם וכלשונם בלשון עברית. —

כב א אֲנָשִׁים אַחַי וַאֲבוֹתַי שִׁמְעוּ אֶת־הִתְנַצְּלוּתִי אֲשֶׁר אֲדַבֵּר עַתָּה אֲלֵיכֶם׃ ב וּכְשָׁמְעָם כִּי בִלְשׁוֹן עִבְרִית הוּא מְדַבֵּר אֲלֵיהֶם עוֹד יוֹתֵר הִפִּיקוּ דוּמִיָּה וַיֹּאמַר׃ ג אָכֵן אֲנִי אִישׁ יְהוּדִי אָנֹכִי נוֹלַד בְּתַרְשִׁישׁ אֲשֶׁר לְקִלִיקִיָּא אַךְ מְגֻדָּל בָּעִיר הַזֹּאת לְרַגְלֵי גַמְלִיאֵל מְלֻמָּד כְּפִי דַקּוּת תּוֹרַת הָאָבוֹת וָהָיִיתִי מְקַנֵּא

מבוא פאול יחל להצטדק נפשו לפני קהל ועדה בעמדו על מעלות המצודה בה הביאהו שר הצבא אשר עזרה בצרה מצריו לו היה ובפתחו את דבריו חשו בראשונה כשמעם כי מדבר עמהם בלשון עמם אכן כשמעם אמרותיו ובטרם כלותם אז החלו להרעים ולהגדיל המהומה כאשר בראשונה א — כב שר הצבא גם הוא נהפך לאויב לו ובקש ליסרהו בשוטים אכן בשמעו כי לו משפט אזרחי הרומים אשר לא יתן להכות איש רומי, אז חש הניח לו ויעמידו לפני הסנהדרין כב — ל. —

(א) אחי ואבותי אף כי נהפכתם לי לאויבים, בכל זאת אכנה אתכם אחי ואבותי על כי אהבת נפש אהבתי אתכם (אל הרומים ט, ג — יא כח) והוא מדרך המוסר והנמוס לכבד גם משנאיו ולכנם בשם כבוד כאשר יאות להם. (שמואל א כד, יב.) התנצלותי עניינו הדברים בהם אצטדק נפשי. —

(ב) הפיקו דומיה עניינו הרבו עוד לחשות מאשר בתחלה בעת רמז בידו אל העם. —

(ג) איש יהודי כמוכם אף כי, אינו תושב העיר הזאת. בכל זאת הנני פה איש נכרי מארץ רחוקה אשר לא נודע, מגדל מאת אבותי שולחני הנה אל מורה לגדל אותי על ברכי התורה. — ולרגלי גמליאל הוא רבן גמליאל בן שמעון בן הלל הבבלי הנזכר לרוב במשנה בתואר הזקן. לרגלי בימי ר' גמליאל לא ישבו התלמידים לפני רבם כי אם עמדו לפניו כעבד לפני אדוניו. ובגמ' דסוטה אמרינן משמת ר"ג הזקן בטל כבוד התורה כי אחרי מותו נחלשו הדורות, והתלאות והמלוקות גברו עד מאד לכן הרשו הדורות האחרונים כי ישבו תלמידיהם בעת שמעם מפיהם תורה על הכסא, או על הארץ. — דקות עניינו הוא להבין דקדוקי הסופרים והפרושים אשר יאמינו כי נבחרו תורת ה' כפי הקבלה על פי המסורה מפי האבות הקדמונים איש מפי איש, עד מרע"ה. — מקנא חברת הקנאים היתה בישראל אשר קנאו לאלהים ולתורתו וחרצו משפט מות על כל איש בראותם כי יעשה דבר אשר הוא לפי דעתם נגד

אֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר אַתֶּם כֻּלְּכֶם יֹשְׁבִים הַיּוֹם׃ ד אֲשֶׁר רָדַפְתִּי אֶת־הַדֶּרֶךְ הַזֶּה עַד־הַמָּוֶת אֹסֵר וּמַסְגִּיר לְבָתֵּי כְלָאִים גַּם אֲנָשִׁים גַּם נָשִׁים׃ ה כַּאֲשֶׁר גַּם־הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵעִיד לִי וְכָל־בֵּית הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר גַּם־לָקַחְתִּי מֵהֶם אִגְּרוֹת אֶל־הָאַחִים וְנָסַעְתִּי אֶל־דַּמֶּשֶׂק לְהָבִיא גַּם אֶת אֲשֶׁר הָיוּ שָׁם אֲסוּרִים יְרוּשָׁלַיְמָה לְמַעַן יֵעָנֵשׁוּ׃ ו וַיְהִי כַּאֲשֶׁר נָסַעְתִּי וְקָרַבְתִּי אֶל־דַּמֶּשֶׂק כַּחֲצוֹת

תורת אלהים וחוקותיו. ובגמ' (דסנהדרין דף פא) הבועל ארמית קנאין פוגעין בו. — מקנא אלהים מקנא על דבר אלהים פן יחולל. — כלכם ישבים אשר כל אחד מבקש את נפשי לשפוכה לקחת נקמתו ממני למען הגדיל כבוד אלהים. —

(ד) את הדרך הזה ענינו אלה המאמינים בישוע המשיח רדפתי ובקשתי להמית אותם לשים דמו בראשו במלאי אותו (למעלה פרק ח, ג אל הגלטים ב, יג.) אוסר אסרתי בזקים אלה המאמינים כפי אשר צוויתי מאת יושבי על מדין. — ומסגיר ואחרי אשר אסרו בזקים הסגרתי אותם אל בתי כלאים שם החבאו עד יום יעמדו במשפט. — ולא לבד כי את אנשים רדפתי והסגרתים כי גם נשים המאמינות רדפתין ובקשתין להסגירן בבתי כלאים. —

(ה) מעיד לי יוכלו לתת לי עדות אל זה הדבר אשר מודע להם כי על ידם ובעצתם בקשתי בכל מקום אחרי אלה המאמינים. — לקחתי מהם אגרת כתב פקדוני באגרותיהם אל האחים אל ראשי הקהלה כי יהיו בעוזרי ובתומכי נפשי בבקשי המאמינים. דמשק היתה עיר גדולה מערי הגוים ואלה אשר מירושלים ומערי סביבותיה מפני חמת המציקים בקשו מפלט למו, אל דמשק ברחו כי קוו למצוא שם מנוח מפני הרודף, אך לשוא קוו למו כי גם שם יד הרודפים בהם לתפשם ולהביאם למשפט. — למען יענשו בדמיהם כמו עובד עבודה זרה או מגדף. —

(ו) נסעתי לרדוף ולבקש אחרי המאמינים. וקרבתי אל דמשק קרבתי אל מחוז חפצי בקוות על מהרה אשיג חפצי ואגיע אל תכלית המבוקשת. — כחצות היום בו רשפי השמש בעוזם ובתקפם וכל הבריאה תקיץ. והודיע זאת להם פן יאמרו כי חלום חלמתי ולא ראיתי הדברים בעצמם וטבעם, לכן אמר כי היה כחצות היום. — ופתאום באין עננה לכסות את השמש ברק סביבותי מן האור הגדול ולא ברקים להבריק את אשר מסביב לי. —

הַיּוֹם וּפִתְאֹם אוֹר גָּדוֹל מִן־הַשָּׁמַיִם בָּרַק סְבִיבוֹתָי׃ ז וָאֶפֹּל אַרְצָה וָאֶשְׁמַע קוֹל אֹמֵר אֵלַי שָׁאוּל שָׁאוּל לָמָּה אַתָּה רֹדֵף אֹתִי׃ ח אַךְ אֲנִי עָנִיתִי מִי אַתָּה אֲדֹנִי וַיֹּאמֶר אֵלַי אָנֹכִי יֵשׁוּעַ הַנָּצְרִי אֲשֶׁר אַתָּה רֹדֵף אֹתוֹ׃ ט וְאֵלֶּה אֲשֶׁר הָיוּ עִמִּי אָמְנָם אֶת־הָאוֹר רָאוּ וְנִבְעָתוּ אַךְ אֶת־קוֹל הַמְדַבֵּר אֵלַי לֹא שָׁמֵעוּ׃ י וָאֹמַר מָה אֶעֱשֶׂה אֲדֹנִי וַיֹּאמֶר הָאָדוֹן אֵלַי קוּם לֵךְ דַּמֶּשֶׂק וְשָׁם יֵאָמֶר לְךָ עַל כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָפְקְדוּ לְךָ לַעֲשׂוֹת׃ יא וְכַאֲשֶׁר לֹא רָאִיתִי מִפְּנֵי כְּבוֹד הָאוֹר הַהוּא הוּבַלְתִּי בְּיַד

(ז) ואפול ארצה מפני הכבוד והיראה (בראשית יז, ג). — קול אומר אלי קול אמירה אינו חזק כקול הקורא והנה אף כי אדוניו הוא רב כח בכל זאת לא בסופה ובסערה יבוא אל אשר יקרב אליו תמיד כי אם בקול דממה דקה. — רודף אותי ברדפך את אלה המאמינים בי ואשר שמי ברוב עם קדישו. —

(ח) עניתי בטרם ישיב לשואלו דבר למה ירדפהו היה עליו לדעת תחילה מי הוא המדבר אליו אשר ירשיעהו בהרדפו אתו? ישוע הנצרי או כפי דעתי הגלעדי הוא אשר הרדוף ברדפך ובבקשך אחרי אלה אשר בשמי יאמינו. —

(ט) היו עמי אשר ארחו עמי לחברה. — את האור מן השמים אשר ברק סביבם ראו ונבעתו מפני היראה והפחד על כי ראו האור הגדול הזה בפתע פתאום — לא שמעו ענינו לא הבינו את קול דממה דקה אשר לשמוע ולהבין אך אלהים אזני כרה, רק קול המולה כקול הרעם שמעו, אך לא הכרת מלות ומתוך הדברים. —

(י) מה אעשה אדוני שאלה מחסדיך וגלה לי רצונך את אשר תעשה כי לעשות רצונך אדוני חפצתי כי בטרם נגלה אליו האדון הלך בשרירות לבו וכל מגמתו היתה למלאות רצון ותאות נפשו, אכן כעת אחרי נראה אליו האדון בהדר גאון עוזו בקש לעשות ולמלאות רצון אדוניו אשר עבדו הנהו — מנו לך לעשות ענינו פוקדו ועליך לעשותם. —

(יא) לא ראיתי גם אכול דבש הרבה לא טוב. גם אור אלהי בבואו פתאום על איש אשר ה' בחר בו תאפיל עיני בשרו באשר לא תכיל אור שפע אלהי משמי קדשו (שמואל ב יב יג יד) הובלתי ביד ענינו נהלני ביד לבוא עם אנשי בריתי אל דמשק העיר. — ואבוא עמהם ובחברתם. —

מאלה אשר היו עמי ואבוא אל־דמשק׃ יב ואיש אחד חנניה ירא אלהים כפי התורה ומועד מאת כל־היהודים הישבים שם׃ יג בא אלי ובהתיצבו אמר אלי שאול אחי ראה עוד ואני בעצם השעה ההיא ראיתי עוד אליו׃ יד ויאמר אלהי־אבותינו יעד אתך מקדם לדעת את־רצונו ולראות את־הצדיק

(יב) חנניה גם שם הזה היה לו לסימן ואות כי עתו עת דודים הגיעה להפקד בדבר ישועה חן ורחמים לחון מאוצר מתנת חנם. — כפי התורה לא כפי עלת הכסילים אשר יעקשו ויסלפו דברי אלהים חיים. — ומועד ענינו כל היהודים יושבי העיר הזאת נתנו תעודה ועדות עליו כי נאמנה את אל רוחו ואין עולתה ותרמית בו ממלאכה, אשרי האיש אשר כל יודעיו יכירוהו באמת ובתמים ויעידו בו כי הוא הולך תמים את אלהים ואנשים. —

(יג) בא אלי אחרי כי נראה לו בחזון מאת האדון כי יפקידני ויבוא אלי. — ובהתיצבו למולי והביטו בי וראה כי אור עיני איננו אתי. — שאול אחי אשר הפכת היום לאיש אחר אשר עד עתה היית לי לאויב ולרודף. — ראה עוד אחרי כי עורת עד הנה בעיני בשר ובעיני רוח, מעתה תשוב ותוסיף לראות. — השעה ההיא עד מהרה נרפאתי מן העורון אשר כסה את אור עיני וראיתי עוד אחרי כי ה' פקח את עיני — אליו אל חנניה המדבר אליו — והשבת ראות אליו היתה לו סימן כי גם עיני רוחו יפקח אלהיו ועין בעין יראה בהדר גאון עזוז אדוניו. —

(יד) ויאמר חנניה השיב אמרים אל שאול לאמור — אלהי אבותינו הודיע לו כי גם הוא דורש את אלהיו כאשר עשו אבותיו וככחם כן כחו. — יעד אותך הפלא אותך בטרם הולדת ומנה אותך — מקדם מעת דבר את אבותינו בחזון בפנים רבים ובמליצות שונות להודיע להם את אשר יקרם באחרית הימים בעת יביא בנו אל הסבל. — לדעת ענינו להבין ולהשכיל סוד המשיח והבשורה. ואת רצונו להצדיק בו כל בני אדם כי לא הדעת היא התכלית כי אם הבין והשכל. רצונו את אשר ישר באמת לפני ה' יתעלה. — את הצדיק בה"א הידיעה הצדיק השלם בכל דרכיו אשר עולה לא נמצאה בשפתיו הוא לבדו היה האדם אשר היה צדיק באין חטא ועון אך מבלעדיו כל הילודים לא יזכו לפני פני אלהים כאשר נאמר באיוב הן בקדושיו לא יאמין ובמלאכיו

ולשמוע קול מפיו׃ טו כי תהיה עד לו אל־כל־בני האדם על־הדברים אשר ראית ושמעת׃ טז ועתה מה תאחר קום הטבל והתרחץ מחטאתיך בקרא בשם יהוה׃ יז ויהי כאשר שבתי אל־ירושלם ובהתפללי בהיכל ואהי בתמהון׃ יח ואראה אתו אמר אלי מהר וצא חיש מירושלם כי לא יקבלו את־עדותך עלי׃ יט ואני אמרתי אדני הם ידעים כי אני הייתי

ישים קללה. — קול הקריאה אשר יקרא אליך מפיו למען תוכל להעיד כי אתה ראית פנים אל פנים ושמעת קולו. —

(טו) תהיה, אתה אשר רדפתו עד הנה, נהפכת לאיש אחר לתת לו הגדולה והכבוד אשר בבלי דעת חמסת ממנו עד הנה, ומעתה תתן עדות ותעודה לו על אשר שמעת וראית. — בני האדם פה העירהו כי לא לבד אל בני ישראל יבשר הבשורה כי אם אל כל בני האדם גם אל הגויים מגויי הארץ ואשר גם המה בני אדם וכי מאדם אחד כולם יצאו. —

(טז) ועתה אחרי אשר הוגד לך מה יעץ עליך אלהים מקדם, מדוע תאחר שבתך עוד פה? קום והטבל כאשר פקד אדונינו את באי בבריתו וכאשר גם הוא נטבל מאת יוחנן. — ותתרחץ הטבילה תהיה לאות ולסימן כי תתרחץ מחטאותיך, ומטמאתך בה תבדלך ממך כאשר אמר המלך דוד: הן בעון חוללתי וגו'; כאשר נאמר ארחץ בנקיון כפי בדרך משל ורמז אל הטבילה כאשר טבילות הכהנים בכיור ובכנו לרחצה כולן היו אותות הטבילה אשר תבוא באחרית הימים. — בקרוא בשם ה' אשר קרוב הוא להם עת קראם אליו באמת ובתמים כאשר נאמר קרוב ה' לכל קוראיו אשר יקראוהו באמת. —

(יז) שבתי אל ירושלים אחרי עזבי את דמשק. — בהתפללי שפכתי שיח במקום המקדש. — תמהון ענינו שיחה עלי שם יד ה' להפשיט מעלי כל רגשי נפש ובשר ורק — לראות ולשמוע הכל במחזה יכלתי. —

(יח) אותו את האדון בכבודו ובהוד הדר עוזו — אומר אלי והנה לא שמע עוד קול כי אם כדבר איש אל רעהו בקול דברים דבר אתו. — מהר וצא מן העיר הזאת לשוא תעמול ולחנם תהיה העבודה כי בקשיות ערפם לא יקבלו לא יאבו שמוע אם אתה תבשר את אשר שמעת וראית, לך והכן לדרך פעמיך אל המקום אשר ארצך ושם תעיד ושם תבשר, ושם תגיד ותבאר את הרשום בכתב אמת מאת נביאי ה' מדור דור. —

(יט) ואני אמרתי השבותי ועניתי. — הם יודעים אנשי העיר הזאת

משליך אל־בתי כלאים ומכה בכל־בתי הכנסיות את המאמינים בך׃ כ וכאשר נשפך דם סטיפנוס עדך גם־אני הייתי מתיצב ונאות להרגתו ושמר את־בגדי מרצחיו׃ כא ויאמר אלי לך כי אני אשלח אותך הרחק אל־גוים׃ כב וישמעו אתו עד־הדבר הזה וישאו את־קולם לאמר שא מן־הארץ את כזה כי לא

ובפרט כל גדולים וכהנים. — הייתי משליך בפקודתם ובמצותם אשר פקדו עלי ואשר בנפש חפצה עשיתי. — בכל בתי כנסיות אשר שמה יועדו יחדיו להתפלל ולקלל את אלה המאמינים בך ואת אלה אשר לא קללו וחרפו שם קדשך השלכתי אל בית הכלא. ומכה והכיתי אותם בשוטים ליסרם במלקות ארבעים חסר אחת. —

(כ) ונודע לכל קהל ועדה כי בעת נשפך דם סטיפנוס אשר הערה למות נפשו והודה בפני כל כי אתה הוא המיועד לאבותינו מימי קדם, ועל הדבר הזה הרגוהו, אנכי הייתי בקושרים עליו להמיתהו. — ונאות ישר בעיני ונפשי חפצה ושמחה ברעתם אשר עשו לו בהרגם אותו באין עולה בו ועתה כי אני הייתי אחד כמוהם ובדרכיהם הלכתי ובעצתם רצתה נפשי לא יאטימו אזן משמוע אלי אם אנכי אודיע להם, כי אחרי שובי נחמתי ובושתי אני מחטאי על כי הכעסתי את משיח אלהי יעקב. הלא ישמעו אל תעודתי עליך וגם המה ישובו מדרכם הרעה בשמעם כי גם אנכי אחרי אשר נכשלתי שבתי עד ה׳ אלהי ומשיחו. —

(כא) אכן האדון אשר נגלו אליו כל מצפוניו לא הניחהו לכלות דבריו ופקד עליו לאמר לך כי אנכי אשלח אותך משם הרחק אל עם אחר אל גוים מגויי הארץ למען תבשר אותם הבשורה אשר עד הנה לא בושרה להם, ואת אשר עוד לא שמעו עד הנה יתבוננו מפיך בשמעם דברי הבשורה הזאת. —

(כב) עד כה לא שלחו רסן מפיהם ואזנו ולא ענוהו בשמעם כי מדבר אליהם בלשון עמם ובלשון אבותיהם, אך בשמעם את הדבר הזה כי אל הגוים מגויי הארץ ילך אז רפתה רוחם ולא יכלו לעצור עוד במלים, וישאו כולם את קולם כולמו לצעקו יחדיו שא ענינו בערו, הוא אשר ירהב ועיז פניו לדבר דברים כאלה יומת, יוסף נוזף המקום את כזה בחנם ובקלפם לא אבו לכנותו בשמו או בכנוי אותו או בשם איש לאמר את איש כזה כי אם את כזה לחיותו כי יחיה עוד אשר חרף וגדף פה במקום קדוש הזה בפני קהל ועדה. —

נכון לחיותו׃ כג וכאשר צעקו והשליכו את־בגדיהם וזרקו עפר השמימה׃ כד צוה שר האלף כי יובא אל־המצודה ויאמר כי ידרש בשוטים למען ידע על־סבת מה ככה צעקו עליו׃ כה וכאשר מתחו אתו ברצועות ויאמר פאול אל־שר המאה העמד שם המתר לכם להכות בשוטים איש רומי ובלתי נרשע׃ כו וכשמע שר־המאה ויגש אל־שר האלף ויגד לו לאמר ראה מה אתה עשה כי האיש הזה רומי הוא׃

(כג) השליכו הסירו בגדיהם מעליהם להמיתו כאשר עשו המרצחים בהמיתם את סטיפנוס וזרקו עפר לאות וסימן אבלות על כי שמעו אמרי גדופים כאלה. —

(כד) אז פקד וצוה שר האלף הוא הגבר אשר הוקם על לראות כי לא אנס ועושק יעשה. — אל המצודה למען הצילהו מידם וישם בכלא עד כי יובא במשפט לראות מה יעשה לו. — ויאמר למען ספקיטם ולמען יראו כי יפיק שאלתם אשר שאלו הבטיחם, כי ידרש יחקר אחריו למען יודע האמת להגיד כל אשר בלבו בשוטים ייסרוהו ויענוהו עד כי הודע הסבה מדוע הרעישו וצעקו לספוף עליו את חמתו בשמעם אמרותיו כי ילך אל הגוים מגויי הארץ. —

(כה) מתחו ענינו אחרי כי הניחוהו והטילוהו על הארץ או על הכסא מתחו את אצילי ידיו ורגליו ברצועות למען לא יוכל לנוע את גופו אנה ואנה למען הכותו כאות נפשם כלי רשעתו. — שר המאה פקודות שר האלף באה אל שר המאה כי יאסר בשוטים ואת גופו ימתח. — העומד שם לראות את פקודת שר האלף תעשה כאשר פקד עליו. — המותר ענינו הנכון הוא כפי משפטי הרומים כי יוכה איש רומי אשר לו משפטי אזרחי יושבי רומי אף כי הוא בן ארץ אחרת ומשפט האזרחות לו מאת מושלי רומי לו ולזרעו כאן ובפרט אם לאיש אשר אלה לו והוא בלתי נרשע במשפט, השופטים אשר ישבו לדין לא חרצו עליו משפט לאמר כי, נרשע הוא. —

(כו) שר המאה אשר היה תחת ממשלת שר האלף, לא חפץ להיות שופט בלבב הזה כי ירא פן יובא למשפט על הכותו ועל יסרו איש רומי כבן בליעל, לכן קרב אל שר האלף לשמוע מה יענה — מה אתה עושה כי בפקודתך ובמצותך אנכי מתחתיהו והכיתיו. — את אשר לא קוה ולא צפה לשמוע, אזניו

כז ויגש שר־האלף ויאמר אליו אמר־לי אם־אתה רומי אתה ויאמר כן׃ כח ויען שר האלף אני במחיר רב קניתי את־האזרחות הזאת ויאמר פאול ואני גם נולדתי בה׃ כט ויחדלו ממנו העתידים לדרש אתו ביסורים וגם שר האלף ירא בהכירו כי־רומי הוא וכי אסר אתו׃ ל וממחרת ברצותו לדעת את־הנכונה על־מה הוא נשטן מאת היהודים התיר אתו מן־המוסרות ויצו כי יבואו ראשי הכהנים וכל־הסנהדרין ויורד את־פאול ויעמידהו לפניהם׃

כעת שמעו כי האיש אשר על פיו הוכה והומתה ברצועות איש רומי הוא ונמלא מלאה נפשו להאמין את אשר דבר אליו שר המאה, לכן קרב הוא עתה לשמוע מפיו ולחקור אם אמת נכון הדבר כי לאיש הבא במקדש אלהים יהודי יהודי לו יהיה משפט אזרחות יושבי רומי? —

(כז) אתה רומי אתה? גדלה הפליאה בעיניו עד כי הכפיל הכנוי לאמר אתה רומי אתה?. כן הוא כאשר אמרת. —

(כח) אני קניתי גם הוא היה מבטן ומלידה מעם לועז ובמחיר רב עניתי בהון גדול אשר פזרתי ושלמתי אל מושלי ונסיכי הרומים קניתי לי את משפטי האזרחות להיות לי משפט ככבדי יושבי עיר רומי ואיש אשר אליו משפט האזרחות איננו בן בליעל ועם דלת העם חלקו. — ואני גם נולדתי בה בהיות האזרחות הזאת לי למורשה מעת הולדי על כי גם לאבותי היה משפט האזרחות ולא אשר אתה קניתו במחיר רב לי היה מבטן ומלידה. —

(כט) הורגע כשמעם כי איש רומי הוא ופן יביאם במשפט על כי הרשיעוהו לענותו וליסרו ולמחות את גופו — חדלו שבתו מענותו עוד — וגם שר האלף אשר על פיו אסרוהו ירא לנפשו פן יוצא במשפט באשר לא נתן הכבוד אשר יאות לאיש רומי אשר לו משפט האזרחות. —

(ל) וממחרת אחרי אשר נחה רוחו בקש לדעת את האיש הנפלא הזה ולעמוד על שרשי הדברים לראות האם בפיהו נכונה, ומה הוא הדבר אשר על ידו נשטן עניתו הרשיעוהו, כי שטמוהו בשנאת מות. — והתיר פתח מוסרותיו לדבר ולהצדיק נפשו כאשר יאות אל איש חפשי לעמוד לפני שופטיו — יבואו פה הנה אל המלוכה באשר עצור שם. — ויורד הוא בעצמו הורידהו אליהם למען רק אליו ישיבוהו ולא יסכוהו לחרס ולגדופים ולא הניחו כי הוא לבדו ילך

כג א ויבט פאול בסנהדרין ויאמר אנשים אחים אני בכל־רעיון טוב התהלכתי לפני האלהים עד היום הזה׃ ב ויצו חנניה הכהן הגדול את־העמדים אצלו להכותו על־פיו׃ ג אז אמר פאול אליו יכה האלהים אתך הקיר הנטוח ואתה היושב

לפני שופטיו להצדיק את נפשו, ולא די לו כי הורידהו כי גם הוא העמידהו לפניהם למען ירבו חקור אחרי האמת כי הוא העמידהו לפניהם ויביאם במשפט אם יסורו מדרך היושר והנמוס. —

מבוא פולוס יצדיק נפשו לפני שופטיו ולפני סנהדרין הגדולה פסוק א — י נוחם ומרגוע יבואו אליו מאת האדון אשר עמד לימינו פסוק יא — אנשי רע ובליעל קשרו עליו קשר להמיתהו, אכן נכזבה תוחלתם פסוק יב — כב. ושר האלף ישלחהו אל הפחה פסוק לג — לה.

(א) ויבט לא חת ולא בוש מפני אויביו ומבקשי נפשו כי אם הביט אליהם ואולי יכירוהו אלה בעלי הסנהדרין אשר היו אז אנשי עצהו ובריתו והזכירם ימים מקדם אשר ארח לחברה עמהם. — **אחים** בני אב אחד כולנו וכאחים נחשבנו — **התהלכתי** לפני ה' מבלי חנף ומרמה. — **עד היום הזה** אשר הנני אנכי עומד לפניכם כנרשע לא הרשיעני איש כל ימי חלדי. —

(ב) **ויצו חנניה** בשמעו כי מולא אמרי פיהו לא בענות לב, בא לאמור כי גדול עונו מנשוא כי אם להפך, לצדק נפשו על התהלכו עד הנה בדרך ישר לפני האלהים. **העומדים** משוטרים אשר סביבו. — **כי יכוהו על פיו** על כי לפי דעתם העיד שקר לפניהם בדברו מן צדקת דרכיו. —

(ג) **אז אמר** כאשר ראה כי אלה אשר ישבו למשפט, באין משפט על פיו הכוהו, אז לבש קנאה לאמר לו בדרך אלהים — **הקיר הנטוח** משל בפי העם היה לקרוא איש אשר מלא מרמה ותוך ויצבים הדר הצדק למען כחם קיר הנטוח, ומקור המשל הזה הוא מאשר שנינו במסכת שקלים באחד באדר מציינין על הקברות מקום והקברים והמצבות אשר נשטפו בימי הגשמים לא ניכרו, שדוהו בסיד למען יודע מקום הקברים אל עולי הרגל וישמרו הכהנים ואנשי ישראל העולים מלטמא טומאת מת ועל פי הקברים האלה הלבינו מחוץ בסיד ובתוכם עצמות ואפר, כן הוא איש לבש באדר הצדק ויושב על מדין ותוכו תוך ומרמה לגודד נפשות נקיים. — **אתה היושב** למשפט לשפטני ולהרשיעני **אתה הוא השופט אתי** ונכון לך לשפטני כפי משפטי ודיני התורה — **ונגד התורה** אתה תסלף

אַתָּה שֹׁפֵט אֹתִי כְּפִי הַתּוֹרָה וְנֶגֶד הַתּוֹרָה אַתָּה מְצַוֶּה כִּי אֻכֶּה׃ ד וְהָעֹמְדִים שָׁם אָמְרוּ הַאִם אֶת־הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל לֵאלֹהִים אַתָּה מְחָרֵף׃ ה וַיֹּאמֶר פָּאוּל לֹא יָדַעְתִּי אַחַי כִּי הוּא כֹּהֵן גָּדוֹל כִּי כָתוּב נָשִׂיא בְעַמְּךָ לֹא תָאֹר׃ ו וּבְהַכִּיר פָּאוּל כִּי הַמַּחְלֹקֶת הָאַחַת הִיא מִצַּדּוּקִים וְהָאַחֶרֶת מִפְּרוּשִׁים וַיִּצְעַק בְּתוֹךְ הַסַּנְהֶדְרִין אֲנָשִׁים אַחִים אֲנִי פָּרוּשׁ אָנֹכִי בֶּן־פָּרוּשׁ עַל־הַתִּקְוָה וּתְקוּמַת הַמֵּתִים אָנֹכִי נִשְׁפָּט׃ ז וְכַאֲשֶׁר אָמַר זֹאת

את דברי התורה לסור ממצותיה ולשפוט עול בצווך כי יכני איש שוטר אשר לא חטאתי ולא הרשעתי לך. —

(ד) והעומדים והשומעים את דברי פאולוס גם המה הרשיעוהו כאמור מושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים — הכהן הגדול לאלהים עניינו גדלו ורוממו הוא מאלהים ואף הוא לבדו ישפטהו אם צדק מעשהו אף ביכולת איש אין לערער כנגד כהן משיח ה'. — האם, כאדוניהם גם המה חנפו, לא חפצו לאמור בברור כי חרף את הכהן הגדול כי אם בדרך שאלה היו המרומזים האלה שם כינוי לאשר כמוהו. קיר נטוח הוא הרוח והגוף אם אין. —

(ה) לא ידעתי לא הכרתי אותו מקדם כי הוא הכהן הגדול וממעשיו ומפקודתו לא יכלתי להבין כי מעשיו המה מעשה כהן הגדול. — ונשיא בעמך לא תאר (שמות כב כח) עניינו לא תקל בכבודו להשפילהו אף כי לא תרר אותו, בכל זאת הוא מן החוק והמוסר לכבד עבדי ה' ולא להקל בכבודם ולכנם רע. ודרשו רז"ל על פסוק הזה ונשיא בעמך לא תאור. בעושה מעשי עמך עניינו בלכתו בדרך צדק ומישרים. —

(ו) ובהכיר אחרי כי שמע וראה את אשר בפיהם והבין אל כל מעשיהם כי אלה מבקשים נפשו לספותה, ואלה יחפצו להצדיקהו, אז הבין כי אלה היושבים לדינו לא ממחלקה או מכת אחת הנה הנהו כי אם ממחלקות שונות ונפרדות ורבה המשטמה והקנאה בלבבם והריב שם בקרבם נשכנו אז החל הרוח התקוה לפעמו — פרוש בן פרוש אשר מנעורי הונכתי ללכת בדרכי הפרושים ובתורתם ראתה נפשי — ואני הנני שעומד היום לדין, על כי הרשיעוני על התקוה עניינה על התחיה אשר תהיה בתחית אלהים פגרים מתים ותקומת המתים בעת יעורר ישני אדמת עפר כאשר נאמר בדניאל ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם וכו'. הנה אלה הצדוקים כחשו התחיה והתקומה והיו לשנים ולנכרים בעיני הפרושים ולכן שלך לבם בעת ושמעו כי על דבר

נִהְיָה מָדוֹן בֵּין הַפְּרוּשִׁים וּבֵין הַצַּדּוּקִים וַיֵּחָלֵק הֶהָמוֹן׃ ח כִּי אָמְנָם הַצַּדּוּקִים אֹמְרִים כִּי אֵין תְּקוּמָה גַּם אֵין מַלְאָךְ גַּם אֵין רוּחַ אַךְ הַפְּרוּשִׁים מוֹדִים אֶת־שְׁנֵיהֶם׃ ט וַתְּהִי צְעָקָה גְדוֹלָה וַיָּקוּמוּ הַסּוֹפְרִים מִמַּחְלֶקֶת הַפְּרוּשִׁים וַיִּנָּצוּ לֵאמֹר אֵין אֲנַחְנוּ מֹצְאִים מְאוּמָה רָע בָּאִישׁ הַזֶּה אַךְ אִם־רוּחַ דִּבֶּר אֵלָיו אוֹ

התקוה הוא נשפט ועומד לדין ואיך יוכלו הצדוקים לשבת בדין לשפוט איש פרוש בדבר אשר יפרד מאתם? —

(ז) נהיה מדון הלזה שמריבים בין השופטים. — וההמון: העם אשר ... ירשיעוהו בדברם עליו דברים אין שחר למו. —

(ח) אומרים יורו במקהלותם אין תקומה, במות איש נשבת זכרו ותוחלתו ואל אדמתו ישוב, גם מלאך ורוח המלאכים מלאכי השרת יכחשו באמרם כי אל הוא השקוף ובעל היכולת והרצון לעשות בעצמו במלאת פיהו כל אשר חפץ בשמים ובארץ ואיננו צריך אל מלאך, ורוח המלאכים היא כפירה בעצמות האל יתעלה, כי אם יבקש מלאך לעשות רצונו אז הוא איננו בתכלית השלמות כי כל אשר בידו לעשות דבר לא יבקש מזולתו כי יעשה בעבורו את הדבר וכאשר יכחישו מציאת המלאכים מטעם הזה יכחישו היות הרוחות ושדים כי אם המה לשבט אפו אז כמלא דבר מבלעדי אלהים, ואיננו שלם בתכלית השלמות כאשר יאתה אל אלוה האמתי. — מודים יורו וינדו בפני כל בתקוות המתים מציאת המלאכים ומציאת השדים ומציאתם איננו העדר. — אל האל יתעלה כי הוא יצרם ועל פיו יצאו ויבואו ופקודתו שמרה רוחן ואל כל אשר עליהם יצוה יעשו, כגבורי כח לשמוע בקול דבריו. —

(ט) וינצו עם אלה ממחלקות הצדוקים — מוצאים לא מצאנו מאומה דבר על ידו ישפט ונרשעהו. — אך אם רבו תלונותיכם עליו ותחפצו להרשיעהו על כי בחוסו לבבו ספר את אשר קרהו בהתהלכו ושם לדרך דמשק פעמיו במראות אלהים אם לו אם רוח מאת אלהים היה שמדבר אליו או מלאך מאת האלהים על הדבר הזה לא נוכל לשפוט על פי התורה להרשיעהו יען כי מספורי התורה נדע כי לפעמים מלאך אלהים נראה אל האנשים כמו אל הגר המצרית ואל שרי אנשים ומנוח לאשתו ... ונריב בדבר אשר איך איש יוכל לעמוד על אמתו. —

מלאך לא נלחמה על־האלהים׃ י וכאשר נהיה מדון רב נדאג שר האלף פן־יטרף פאול על־ידיהם ויצו את־אנשי הצבא לרדת ולחטוף אתו מתוכם ולהביאו אל־המצודה׃ יא ובלילה ההוא נצב עליו האדון ויאמר חזק פאול כי כאשר העידות עלי בירושלם כן צריך הוא כי תעיד גם ברומא׃ יב וכאשר היה יום עשו אחדים מן־היהודים קשר והחרימו את־נפשם לאמר כי לא יאכלו ולא ישתו עד אם־הרגו את־פאול׃ יג והעושים את־האלה הזאת ביניהם היו יותר

(י) מדון רב כאשר יאמר משל הקדמוני ברשעים על לא יכבה המדורה ובלבד ריב נחת והחכמה תבערת המריבה. הצדוקים לא חדלו מלהוסיף בו הרס על כי לפי דעתם את ה' הוא מגדף באמונה מציאת המלאכים והשדים והתקומה אל החיים. לכן גלה השערוריה בשמעם דברי הפרושים כי אין עולתה בו. — פן יטרף ישימוהו למשיסה ויניסוהו. — אנשי הצבא אשר על פיו יצאו ויבואו. — לרדת מן המגדל בו ישבו במעון במקום המשפט. — מתוכם אנשי המריבה הצדוקים והפרושים. ולהביאהו אל המגדל לשמרהו פן ירעו אותו. —

(יא) האדון אשר כלה אלו בלבבו אל דמשק ואשר נראה הלת בפסח [illegible] ה'. — העידות עלי בירושלים לפני אלה [illegible] יסבו כבאו לבית דוד להקדים פני ולהעיד עלי כי אנכי הוא המיועד תימי קדם למשיח ה'. — כן ברומא, ירושלים היתה העיר רבתי עם בארץ ישראל ורומא היתה העיר כלולת יופי תפארת הגוים, ומן העיר הזאת יצא משפט, שלום ומלחמה אל כל יושבי תבל ושוכני הארץ — ואת אשר נעשה בערים הגדולות האלה הוא מהר נשמע בכל התבל. —

(יב) היה יום ענינו האיר היום — אחדים מן אלה אשר לשוא יקנאו קנאת ה' לצבאות וכל קנאתם איננה כי אם זדון ומרוע לבבם. — החרימו את נפשם ענינו החרם ידועים בתלמוד: האומר כל אכילה ושתיה תהיה עלי חרם (כדבר חרם אשר הוא אסור אסור בהנאה) אם אעשה הדבר הזה או אם לא אעשה. — יהרגו את פאול לבערו מקרב הארץ ובטרם מלאו עצתם אז לא יוכלו לאכול או לשתות מאומה עד כי ימלאו את אשר נדרו והחרימו לנו. —

(יג) האלה הזאת ענינו שבועת האלה להאלות את נפשם. — ביניהם ביחדיו בחברה ובעצה אחת — יותר מארבעים אל שרע רבים יתחברו לקח סטוב מעטים המה דורשיו נער יכתבם. —

מארבעים׃ יד אשר נגשו אל־ראשי הכהנים והזקנים ויאמרו החרמנו את־נפשנו בחרם לבלתי טעם מאומה עד אם־הרגנו את־פאול׃ טו ועתה אפוא אתם הראו לפני שר האלף עם־הסנהדרין למען יורידהו אליכם מחר כמו אם־מחשבים אתם לחקר ביתר זהירות על־אדותיו ואנחנו לפני גשתו נכונים אנחנו להרג אתו׃ טז וכאשר שמע בן־אחות פאול את־הארב וילך ויבא פנימה אל־המצודה ויגד לפאול׃ יז ויקרא פאול לאחד משרי המאות ויאמר את־הנער הזה הולך אל־שר האלף כי יש־לו מה להגיד אליו׃ יח לכן זה לקח אתו והביאו אל־שר האלף ויאמר פאול האסיר קרא אתי אליו

(יד) ואת אשר עשו והיו בחשך מעשיהם לא כחדו בהאיר היום ולא בושו להגיד לפני העם ולפני ראשי הכהנים העומדים לדין ומשפט את עניו עמם. —

(טו) הראו התילבו והגישו אתם ראשי הכהנים עם הסנהדרין תתאחדו יחדיו למען הגות את שר האלף בראותו כי אחרי המדון אשר בא ביניכם עוד [illegible] הסביר במגמת פניכם — ביתר זהירות אחרי כי נסקבה המריבה [illegible] באין תשוה פנים הם הוא פרוש בן פרוש, או צדיק ורק הנוגע לדין נחקור על אודותיו. — לפני גשתו ענינו בטרם יקרב ויגיע אליכם נתאר ונכונים אנחנו בחרב ובחנית להמיתו אותו להכרית מארץ זכרו. —

(טז) את הארב ענינו אשר לצדו ושמו ארבם להרוג על נקי לשפוך את דמו באין משפט בחבורת אלה ראשי הכהנים. — פנימה אל המצודה עלה אליו לבוא פנימה כי סוגר שמה חדר בחדר להחבא. — ויגד לפאול הגיד לו הקשר אשר קשרו עליו אלה הארבעים לספות את נפשו ולהרגו בערמה. —

(יז) לאחד משרי המאות העומדים על הצבא ואנשי המלחמה העומדים לפני פתח השער. הולך הוליכו למען באין מעצור ובאין משטין יבוא אל שר האלף כי דבר סתר לו אליו. —

(יח) זה שר המאה, לקח את הנער המגיד והביאו אל שר האלף ויאמר למען הצדיק נפשו ולהסיר תלונה ממנו פן יקצוף עליו שר האלף בהגישו לפניו הנער לכן הצטדק נפשו באומרו כי פאול האסיר בקש כי יובא הנער אליו ולא

ושאל ממני להביא אליך את הנער הזה אשר יש לו מה לדבר אליך: יט ויאחז שר האלף בידו ובהפרד עמו לבדד וידרש מה הוא אשר יש לך להגיד לי: כ ויאמר כי היהודים התקשרו לשאל ממך אשר תוריד את פאול מחר אל הסנהדרין כמו אם מחשבים הם לחקר מאומה ביתר היורת על אודותיו: כא אך אתה אל תפתה להם כי ארבים לו מהם אנשים יותר מארבעים אשר החרימו את נפשם לבלתי אכל ולבלתי שתה עד אם הרגו אתו ועתה נכונים המה ומחכים אל ההבטחה מאתך: כב וישלח שר האלף את הנער ויצוהו לבלתי אמר לאיש כי הגדת לי את אלה: כג ויקרא לשנים משרי המאות ויאמר הכינו אנשי צבא מאתים למען יסעו עד קסריא ופרשים שבעים ונשאי חניתות מאתים משעת

תלבו ומעלתו הרכיב לעשות כוחו לגשת את פניו. — יש לו מה לה ידעהו עליון אם דבר גדול או קטן הוא, אם בשורה טובה או רעה הוא. —

(יט) בהפרד עמו מן העומדים עליהם נפרדו למען ישמע לבדד באין איש ובאין רואה ושומע את אשר בפי הנער אשר סובל אליו. — וידרוש חקר היטב האם כנים הדברים בפי הנער או אם שקר ענה בו. —

(כא) נכונים המה לעשות בו נקמה ושפטים. — ומחכים עיניו בכחשם ובחנפם לך להסגיר את אשר בלבבם כי אתה תפיק רצונם, תמלא את שאלתם אשר ישאלו מאתך. —

(כב) וישלח עניינו נתן לו לויה להשיבהו אל שר המאה. — ויצוהו ענינו פקד עליו. — הגדת לי גלית לי מסתריהם ואת קשרם אשר קשרו על פולוס למען כחש גם לי. —

(כג) הכינו ענינו פוקדו כי יהיו נכונים ללכת לקחת עמהם כלי מלחמתם ולבם לדרך. — למען יסעו יוכלו ללכת קסרין, שם מושב פליקס הפחה. — משעת ענינה שלש שעות, אחרי כי בשעה הששית ימנה היום לערוב והות כמו אחרי שעה התשיעית בערב לפי חשבון השעות בימינו. — והנה שר האלף ירא פן יארבו אליו אנשים רבים לכן פקד עליו חיל גדול מאנשי הצבא כי ישמרוהו, ובטרם יודע אל הקושרים יוליכוהו מן המגדל לשלחהו אל הפחה. —

הלילה השלישית: כד גם בהמה הציגו למען ירכיבו את פאול עליה ופלטוהו אל פלכס הפחה: כה ויכתב אגרת כפי הפרשגן הזה: כו קלודיוס לוסיאס לפחה האדיר פלכס שלום: כז האיש הזה נתפש מאת היהודים והיה עתיד להרג על ידיהם ובהתקוממי עם אנשי הצבא הלצתי אתו בהודע לי כי רומי הוא: כח וכאשר חפצתי לדעת את הסבה אשר בעבורה השטינוהו הורדתי אתו אל הסנהדרין שלהם: כט אשר מצאתי אתו נשטן על שאלות תורתם אך אין לו כל אשמה שוה למות או למוסרות: ל וכאשר הגד לי אודות ארב נגד האיש הזה העתיד להיות מאת היהודים כרגע שלחתי אליך ופקדתי גם אל המשטינים לדבר את הדברים

(כד) בהמה הציגו ענינו הכינו בהמה עם מתחתם להרכיב עליה את פולוס למען פלטהו להביאהו לבטח אל בית הפחה. —

(כה) הפרשגן כפי המאמרים אשר נרשמו פה. —

(כז) נתפש היסודים תפשוהו והחזיקו בו וכפי עצמם היה עתיד הכינו אליו המות. — כי איש רומי הוא ולו משפט התורה אשר לא נכון לו כי יומת באין דין ומשפט בטרם יודע רשעו זולת מקנאתם ובמחרחרים ריב עמו בקשו נפשו לקחת. —

(כט) נשטן ענינו שטמוהו וקלפו עליו על מאד. — שאלות תורתם שאלות וחקירות בעניני אמונתם אם לדקה תורתו אשר הורה או אם שקר בבארו אותה. — שוה למות אשר בדבר נקל כזה ירשיעו איש למות, או לשום אותו במוסרות לשום בסד רגלו. —

(ל) אודות הארב ענינו אודות הקשור אשר קשרו עליו להרוג אותו בסתר למען המיתהו. העתיד להיות היסודים יארבו עליו בעת יראו כי שלחתיו אליהם לשפטו או הרשיעהו להלקו או כלי רשעתו. — גם על המשטינים על אנשי מריבו ושונאיו מבקשי נפשו לקחתם. הדברים נגדו דברי ריבות אשר להם, בהם הרשיעוהו והביאוהו במשפט, הדברים האלה יביאו לפניך לשפוט מישרים. והנה שר האלף הודיע אל הפחה כי לא ישא פני איש רק בצדק ידין העמים אשר תחת ממשלתו, אך כל מגמתו להסיר ולבער הפרצה והעולה מקרב הארץ.

נֶגְדּוֹ לְפָנֶיךָ שָׁלוֹם לָךְ׃ לא אָז לָקְחוּ אַנְשֵׁי הַצָּבָא אֶת־פָּאוּל
כַּאֲשֶׁר צֻוּוּ וַיְבִיאֻהוּ לַיְלָה אֶל־אַנְטִפַּטְרִיס׃ לב וּמִמָּחֳרַת
כַּאֲשֶׁר הִנִּיחוּ אֶת־הַפָּרָשִׁים לָלֶכֶת עִמּוֹ שָׁבוּ אֶל־הַמְּצוּדָה׃
לג אֲשֶׁר׀ בְּבוֹאָם אֶל־קֵסַרְיָא וּבְתִתָּם אֶת־הָאִגֶּרֶת אֶל־הַפֶּחָה
הֶעֱמִידוּ גַּם אֶת־פָּאוּל לְפָנָיו׃ לד וְכַאֲשֶׁר קָרָא הַפֶּחָה אֶת־
הָאִגֶּרֶת וַיִּשְׁאַל מֵאֵי־זוֹ מְדִינָה הוּא וּבַהֲבִינוֹ כִּי מִקִּילִיקְיָא הוּא׃
לה וַיֹּאמַר אֶשְׁמָעֲךָ כַּאֲשֶׁר גַּם מַשְׂטִינֶיךָ יָבֹאוּ הֵנָּה וַיְצַו כִּי
יִשָּׁמֵר בַּחֲצַר הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר לְהוֹרְדוֹס׃
כד א וְאַחֲרֵי׀ חֲמִשָּׁה יָמִים יָרַד חֲנַנְיָה הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עִם
חֲזָקֵנִים וְעִם־מֵלִיץ אֶחָד טֶרְטֻלּוֹס אֲשֶׁר הִתְיַצְּבוּ לִפְנֵי

(לג) שבו אנשי הצבא אל בית מלונם, ואך הפרשים עוד היו עמו להובילו אל הפחה. — בתתם את האגרת אשר כתב שר האלף אל הפחה. — העמידו את פאול לאמור כי הוא זה האיש אשר הסגיר אליהם שר האלף להעמידו לפני הפחה. —

(לד) ובהבינו. אחרי אשר השיב כאשר נכון לשואלו דבר, אז הבין וידע כי מקיליקיא הוא ארץ מולדתו היא העיר המפוארה בארץ קיליקיא. —

(לה) לא שאל ממנו דבר על אודותיו בטרם יבואו מרשיעיו הנה, אך הבטיחו בעת יבואו משטיניו המה מרשיעיו הנה, בעת ישמעו מפי שר האלף אז כונה שולחם להמיתהו בערמתם בשלחהו משם אל הפחה, להביאהו פה במשפט לפני הפחה, אז ישמע ויבחן את מי הצדק והישר, מפיך ומפיהם. — ישמר על ידי שומרים עליו יפקדו. פן יברח מזה:

מבוא עוד לא שקטו ולא נחו היהודים, עוד חמתם בערה בם לקנא קנאתם באיש פאולוס לשודדהו במארבם ולהביאו במשפט לפני הפחה (פסוק א — ט.) אכן הוא לבש עוז אדוניו אשר עמד לימינו להושיעו מתקוממי נפשו והצליח נפשו להראות בפני כל העם כי שקר ענו בו פסוק י — כא. והפחה הכיר צדקו ותומו, אכן בידעו גם הוא את רעתם וקנאתם הניחהו במשמר להחניף את מרשיעיו פסוק כב — כז. —

(א) מליץ אשר יעמוד לימינם להראות בחלקלקות אמריו כי נכונה הרשעה בה הרשיעוהו — כולם התיצבו לפני הפחה להרשיע את פאול אשר שולח אליו

הַפֶּחָה נֶגֶד פָּאוּל׃ ב וְכַאֲשֶׁר נִקְרָא הֵחֵל טֶרְטֻלּוֹס לְהַשְׂטִין
לֵאמֹר׃ ג בַּאֲשֶׁר הִשַּׂגְנוּ שָׁלוֹם רַב עַל־יָדֶךָ וְתַקָּנוֹת רַבּוֹת נִהְיוּ
לָעָם הַזֶּה בְּהַשְׁגָּחָתֶךָ בְּכָל־עֵת וּבְכָל־מָקוֹם מְקַבְּלִים אֲנַחְנוּ
זֹאת פֶּלִכְּס הָאַדִּיר בְּכָל־תּוֹדָה׃ ד אַךְ לְמַעַן לֹא־אַעְצָרְךָ עַל־
יֶתֶר אֲנִי מִתְחַנֵּן לִשְׁמֹעַ אֹתָנוּ בְּקֹצֶר בְּחַסְדֶּךָ׃ ה כִּי מָצָאנוּ
אֶת־הָאִישׁ הַזֶּה מַגֵּפָה וּמְעוֹרֵר מְהוּמָה בֵּין כָּל־הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר

מאת שר האלף. — הנה ראה מה גדול כח הקנאה! רשפיה רשפי אש לא תשקוט ולא תנוח עד כי תמלא טרף ושלל להשקיט רעבון קנאתה. הזקנים עם הכהן הגדול עזבו מקום שבתם ויבאו לקחת נקמתם מאיש אין עולה בו. —

(ב) נקרא מאת משמר חצר המשפט למען יעמוד לדין. — להשטין להרשיעהו להגיד לפני הפחה פשעו וחטאתו. —

(ג) אך בטרם החלו לספר את אשר בלבבם להרשיעהו, אז בחלקלקות אמרים מלאי חנף ותרמה החלו לספר ולהחניף את הפחה באמרים רכים, ולספר את כל הגדולות אשר נעשו ליהודים מעת בוא הפחה הנה השגנו שלום שלום אשר עתה בארץ הוא בא אלינו על ידך, כי אתה תמיד כמוך תרדוף ותבקש את השלום. — תקנות רבות אשר לפי המקום והזמן לנמוסי ולשלום הארץ הנה, תקנת והעמדת להיות לחק עולם ולא יעבורו. —

(ג) בהשגחתך, על כי תשגיח והעור תמיד ולא תנוח עד כי תשים משפט ושלום בארץ בענשך הרע ותרדוף אותו בלי חשך בכל מקום אשר תמצאהו. — מקבלים הטוב הזה אשר מידך היה לנו לקחנו מידך בכל תודה להודות לך בקהל רב על הדבר הזה, ולא נחדלנו התודה הזאת אחת לשונינו. — כל הדברים האלה אשר הרבו היו כדי להחניפהו, ולהרך את לבבו למען יטה חסדו על היהודים. —

(ד) אעצרך על יתר עניננו לא אעכב אותך ואלאה את רוחך בהרבות דברים — כאשר נאמר ברב דברים לא יחדל פשע. — לשמעך אותנו עניננו כי תשמע אותנו ותטה אזניך אלינו להקשיב את אשר נדבר אליך. — בקצר תבלי הרבות מלים.

(ה) מגפה מגזרת נגף, הוא יגוף את העם וירבה חללים בקרבם חללי נפש וחללי אמונה כמו מגפה, כה יגוף ה׳ עוברי רצונו בהשעות ובהדיח את לבבם מדרכי ה׳. — ומעורר על ידו ועל פי דבריו בהם ידיח ויולד את הנפשות

בכל־התבל ומנהיג הראשון לפרישת הנצרים׃ ו אשר גם נסה לחלל את־ההיכל ואתו גם תפשנו וחפצנו לשפט כפי תורתנו׃ ז אך בא לוסיאס שר האלף וברב חזקה נשאו מידינו׃ ח בצוות את־משטיניו לבוא אליך אשר ממנו בחקרך עצמך תוכל להכיר את כל־אלה אשר אנחנו משטינים אתו׃

יעורר ריב ומדון והוא בין אחים ומפריד בין כל היהודים אשר ישמרו המסורה כפי קבלת אבותיהם מדי דור ודור, ובין השומעים בקולו ויסורו אחריו ללכת בדרכיו כפי אשר יורה יגדיל וירבה המשטמה. — בכל התבל היא ממשלת הרומי, וגבולה בימים ההם מקצה הארץ עד קצהו. — ומנהיג ענינו מורה ומנהל אשר יורם וינהלם על פיו יצאו ויבאו. — ראשון ענינו רק המורה הגדול מאחיו ברב חכמה דעת ומדע בהם ידיח אותם בחלקלקות אמרותיו. — פרישת הנוצרים ענינו כת הנצרים אשר נבדלו מאת בני ישראל באמונתם במלכם ובמשיחם הוא ישוע הנוצרי ועל שם עירו נקראים נצרים. על כי אבותיו גדלוהו בעיר הנקראת נצרת. —

(ו) נסה אבה ובקש לחלל את ההיכל זה מקדש ה', השוכן בירושלים ומפלו היה לחלל לארץ נזרו בהדריך זרים בו ונכרים יבואו שעריו. — ואותו ענינו את האיש אשר מעשים אשר לא יעשו עשה עמנו. תפשנו למען נביאו במשפט ולענשהו על מריו וזדון לבו ונקח נקמתנו מהם למען ישמע העם ויראו לעשות בזדון כמוהו — כפי תורתינו לא משנאה ומאיבה כי אם לעשות בו משפט כתוב בתורתינו אשר עלינו הוא לחקור להצדיקו או להרשיעהו. —

(ז) אך בא בדברים האלה בקשו להצטדק על כי לא שפטוהו עד הנה, באמרם את אשר לא שפטוהו לא היה כי לקחו הוטב בעיניהם, כי אם באשר שר האלף לקחו בחזקה בעולם ידהו בכח הממשלה אשר נתן לו מממשלת הרומיים, לכן לא יכלנו לעשות בו משפט כתוב עליו. —

(ח) בצוות בדברים האלה התחכמו להלשין ולהרשיע גם את שר האלף באשר הוא היה בעכרם לקחת אשר המורשע מידם, והוא גם צוה ופקד כי אנחנו משטיניו אשר קנאינו קנאת ה' צבאות להיות לשטן לו לבל יוסיף לחבל ולהדיח נפשות רבות מתורת ה'. לבוא אליך למען אתה תדבר אתו משפטים לחקרהו על לקחו ועל תורתו — אשר ממנו מן האיש אשר הרשענו אליך תוכל להכיר לדעת ולהבחין, אם אתה בעצמך תחקור אותו תוכל בנקל לדעת כי כנים אמרי פינו, לא הוצאנו דבה עליו, נאמנים וברורים כל אלה

ט ויסכימו גם היהודים באמרם כי הדברים האלה כן המה׃ י ויען פאול כאשר רמז אליו הפחה לדבר בדעתי היותך משנים רבות שופט לעם הזה ביתר בטחה אני מצדיק את־נפשי בדברים על־אודותיו׃ יא כי תוכל לדעת כי אין יותר משנים עשר יום מאז עליתי ירושלמה להשתחות׃ יב וגם לא־בהיכל מצאו אתי משוחח אל־איזה איש או מעורר

הדברים אשר דברנו עליו. גם בדברים אנפוהו ובקשו לקחת לבבו בהגדילם דעתו וחכמתו להבין את מי האמת אשר לא היתה ביכולת שר האלף להבחין את מי האמת והשקר. —

(ט) והיהודים אשר היו עמהם ואשר קשרו עליו קשר להרגהו בערמה אשר באו בחברת ראשי הכהנים הסכימו היה בעצה אחת, לאמר נכון עם הכהנים אנשי מריביו — כן המה כאשר מלשיניו הרשעוהו והמה נתנו תעודתם בטרם שאל אותם הכנים דברי משטיניו אם שקר בפיהם. —

(י) רמז נתן לו אות כי יחל לאמר להצדיק נפשו נגד מריביו. — בדעתי על כי אדע אנכי לא מהיום או מתמול שלשום כי אם משנים רבות מימים כבירים. — שופט לעם הזה אתה הוא הגבר הנוקם על להשקיט כל ריב ומדון ביניהם במשפט, בו תעמיד הארץ ואתה תדע ובחנת את דרך העם הזה ותדע לבבו לאחו ובואו, שנאתם אף קנאתם לכן לא אכבד עלי להצדיק נפשי אליך על כי אתה תכיר מן אלה הדברים אשר אני דובר אליך את מי האמת ואת מי השקר ביתר בטחה אבטא ולא אפחד כי הלוא אתה תוכל לברר ולדעת האם תרמית ושקר בפי. — על אודותי בדברים אשר הרשעוני אלה המשטינים מבקשי נפשי לספותה. —

(יא) משנים עשר יום אשר עלותי לירושלים ואיך היה ביכולת איש לעשות מהומה ומדון בין היהודים במשך ימים שנים עשר. ומן המספר הזה תחשב העת בה שמו אותי בבור והובאתי הנה. — להשתחוות לה' צבאות שוכן ירושלים הוא אלי ולו אנכי אעבוד, ותורתו ומצותיו שמרה נפשי. ואיך אשים בנפשי שקר להרום המונת אלהים אשר אנכי מעלמי אותו אעבוד? ודבר הזה לבדו יוכיח ויתן לך תעודה נאמנה כי שקר ענו משטיני בי. אך מבלעדי זאת.

(יב) עוד תוכל לשפוט כי שקר בפיהם באמרם כי נסיתי לחלל את היכל ה' צבאות הלוא לא בהיכל מצאו אותי און איש. ראה או שמע אותי, כי אנכי

מהומת המון גם־לא בבתי הכנסיות וגם לא בכל־העיר׃ יג וגם אינם יכלים להוכיח לפניך את־הדברים אשר הם עתה משטינים אתי׃ יד אך אני מודה זאת לפניך כי כפי־הדרך אשר המה קראים פרישה כן אני עבד את־אלהי אבותי בהאמין בכל־הכתובים בתורה ובנביאים׃ טו בהיות לי תקוה

משוחח מרבה דברים עם אנשים. — מהומת העם השאון ועשה מהומה. — בבתי כנסיות מקום יאספו שמה להתפלל. —

(יג) ולכן על פי משפטי הצדק תוכל לדעת כי אין אמת בפיהם ושקר ענו בי ובלעדי אלה ההוכחות שכליות אדע נאמנה כי כחשו וגם שקרו כי על כל מוצא פיהם לא יוכלו להוכיח להביא תעודה ועדות נאמנה כי יאמנו דבריהם ואם בהיכל ה' לבאות עשיתי רעות כאלה, הלוא רבים יאספו שם ויוכלו להעיד ולהגיד מה חטאתי ומה פשעי את אשר לא במסתרים כי אם נגד קהל ועדה עשיתי. —

(יד) מודה לא אשקר כי מודה ועוזב ירוחם, הדרך הנאום וגדר האמונה אשר הם קוראים ויכנו ובשם פרישה יקראוהו, עניינו דרך נבדל ונפרד מדרכי ומנהגי קהל ישראל איננה פרישה באמת, כי אם הקרבה והתאחדות בעבדי בדרך הזה את אלהי אבותי לא מקרוב ותחלה באה אמונתי, לא שערוה אבותי כי אם ישנה מדור דורים ומימי קדם היא מאבותי אברהם יצחק ויעקב ואנכי לא אשקר באמונתם רשומה היא בכתב דברי אמת בתורה ובנביאים שם זה הוא כולל לכל הספרים מספרי קדש ויכלול אף ספרי הכתובים תהלים משלי איוב ותרי עשר אשר אנחנו קוראים כתובים. —

(טו) בהיות לי תקוה ענין התקוה כבר בארנו למעלה היא האמונה בתחית המתים בעת רצון אלהי יתעלה אשר הפרושים האמינו בה כפי המקובל בבית ישראל מדור דורים, אך אל פולוס היתה רוח אחרת באמונת התחיה, לא מצד הקבלה על כי האמינו בתחיה אבותיו מימי קדם מדור ודור, כי אם מצד הוכחה מכח הקש שכלי על פי הידיעה, בדעתו כי גם משיחנו מושכני אדמת עפר קם ביום השלישי מבין המתים, אשר הוא בעצמו ובכבודו נראה אליו ודבר עמו פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו, לא בחלום הלילה או בנשף בערב יום בנפול תרדמה עלי אנשים כי אם בעת הצהרים, בעת השמש בעוזה בתקפה ובגבורתה האיר ה' עיניו וראה ושמע את אדוניו מדבר עמו, ומעת נראה אליו האדון אז האמין בו וידעו וקראו בכור התחיה,

לאלהים אשר גם הם מקבלים אתה להיות עתידה תקומת המתים גם צדיקים וגם רשעים׃ טז אך בזאת אני עמל להיות לי תמיד רעיון בלי מכשול לפני האלהים והאנשים׃ יז ואחרי שנים רבות באתי לעשות נדבות לעמי וקרבנות׃ יח באלה מצאו אתי נקדש בהיכל לא בהמון גם־לא במהומה

ומן תקומת האדון הנראה אליו נודע לו כי כל ישני עפר יקיצו ויבואו במשפט אחרי כי בכור התחיה נצח מרירת המות והסיר מאתו כחו וחילו, לכן היתה התקוה (תקות התקומה) נשרשת בקרב לבו ושם פניו כחלמיש נגד כל מתקוממיה אשר יכחישו אותה. — אשר גם הם מקבלים אלה אשר ירשיעוני ואשר שביאוני פה לעמוד לפניך להצדיק נפשי גם הם יאמינו בתחיה או בתקומה כמוני כנושא לא נופל אנכי מהם דבר הרלה, אף כי אמונתי על יסוד אחר כוננה. — גם צדיקים כאשר נאמר בדניאל ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי העולם. — וגם רשעים ר"ל כל אשר הינם מאמינים במשיח לצדקה.

(טז) בזאת האמונה בתקומה אליה עוד אחבר ועמה אתאחד בעמלי ללכת תמיד בנתיב יושר, שלם עם אלהים ואנשים נאמן באמר ומעשה, למען כי לא אדאג בלבבי על מעשי ומהלכי, והעודת לבבי על יושר רעיוני ומהלכי היא תעמוד לי בימי רעה אם שוטני מבקשי נפשי ילשינו אותי לדבר עלי דברים אשר לא כן. —

(יז) ואחרי אשר האיר ה' השכה רוחי ושנים רבות חקרתי ודרשתי. — עמלתי בחקרי ודרשי להיטיב דרכי את אשר ייטב בעיני אלהים ואנשים הנה בעיר הקודש בקשתי לעשות נדבות בעבור אחי אשר יחסרו לנו כל דבר, וקרבנות אשר עליהם להעלות אך אין ידם משגת לשאת מחיר הקרבן. —

(יח) באלה עניינו בעשותי אלה הדברים אשר דברתי, לעשות נדבות ולשאת מחיר הקרבנות בעד אחי העניים אשר אין ידם משגת לקנות הקרבנות אשר עליהם להעלות כפי חקי התורה. מצאו אותי ראו מלושני ומשטיני אותי בהיותי מתעסק עמהם בעבודת ובמנחת הקודש בהיותי נקדש בהיכל להעלות קרבן תמיד אשר עלי עם כל המלות בהשרף שערות ראשי תחת המזבח בחברת ובאגודת נזירים אחרים אשר קרבנותיהם אנכי שלמתי ובמחירי קניתים לטהר אותם, ואלה חברת הנזירים לא בהמון היו, גם לא במהומה, אלה הנזירים לא עשו והרבו מהומה בעם וכי מי יאמין כי האיש אשר בא בהיכל ה' להביא

יְהוּדִים אֲחֵרִים מֵאַסְיָא׃ יט אֲשֶׁר צָרִיךְ לָהֶם לִהְיוֹת פֹּה לְפָנֶיךָ וּלְהָבִיא שִׂטְנָה אִם־מְאוּמָה הָיָה לָהֶם נֶגְדִּי׃ כ אוֹ אֵלֶּה עַצְמָם יֹאמְרוּ אִם־מָצְאוּ בִי אֵי־זֶה עָוֶל בְּעָמְדִי לִפְנֵי הַסַּנְהֶדְרִין׃ כא זוּלָתִי עַל־הַקּוֹל הָאֶחָד הַזֶּה אֲשֶׁר צָעַקְתִּי בְּעָמְדִי בְּתוֹכָם כִּי עַל־תְּקוּמַת הַמֵּתִים אָנֹכִי נִשְׁפָּט הַיּוֹם מֵאִתְּכֶם׃ כב וּכְשָׁמֹעַ פֶּלִכְּס אֶת־אֵלֶּה דָּחָה אֹתָם לָעֵת בְּדַעְתּוֹ בְּיֶתֶר דִּקּוּת אוֹדוֹת

קרבנו מאשר חטא על נפשו יגדיל וירבה מהומה בקרב העם בהיכל ה' צבאות? יהודים אחדים מאסיא מתי ומספר מן היהודים יושבי אסיא המה אשר מלאו אותי במקדש נקדש בהיכל. —

(יט) אשר צריך הי' היהודים האלה אשר ראו אותי במקדש נקדש בהיכל [illegible] עליהם היה מן ההכרח כי יבואו הנה ויעמדו לפניך בדין להשטינני ולהרשיעני — מאומה המוגע לדת או לנימוס היה להם נגדי להביא שטנה עלי או לדבר אלי משפטים כנגדך כי אם היה נכון הדבר כפי תרשיעי היתה זאת להעמות בראשונה מן אלה היהודים האחדים אשר עמדו אלי וראוני בהיכל ומדוע לא היו אלה היהודים בתוך הבאים פה להשטינני? — אכן הם לא באו בתוך משטיני על כי ידעו כי אין עול בכפי ואנכי לא עשיתי מאומה לבוא במשפט הנה. —

(כ) או יען כי אלה אשר היו עמדי לא באו להעיד בי, בדעתם כי אין בי חטא — יאמרו אלה אשר באו הנה ואשר יחפצו להביאני במשפט יאמרו הם אם מצאו בי דבר, בו יוכלו להרשיעני, הלוא שמעו את אשר בעת עמדי לפני הסנהדרין בפני קהל ועדה אמרתי, לא כחדתי אמרי קודש האם מצאו בתוכחותי נגדם תומתי ולקחי. אם נפשי דבר אשר לא כדת, יקומו נא ויאמרו ויגידו? —

(כא) בטוח אני כי אין בפיהם דבר בו ירשיעוני לא מלקחם אך על כי לא ידעו ולא ישמעו ממני דבר זולתי הקול הקריאה אשר קראתי בעמדי לפני הסנהדרין כי על האמונה בתקומת המתים אשר גם המה יאמינו (אך מטעם או מסבה אחרת) אנכי נשפט עניו הובאתי הם לפני משפט הסנהדרין מאת משטיני ומריבי מבקשי רעתי מאתכם מן יושבי הסנהדרין יושבי כסאות למשפט, כסאות לבית דוד. —

(כב) דחה אותם לעת הדין אותם באמרים כי יסורו כעת ממנו כי

הַדֶּרֶךְ הַזֶּה לֵאמֹר כַּאֲשֶׁר יֵרֵד לוּסִיאַס שַׂר הָאֶלֶף אֶחְקֹר הֵיטֵב אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר בֵּינֵיכֶם׃ כג וַיְצַו אֶת־שַׂר הַמֵּאָה כִּי יִשְׁמֹר פָּאוּל וְתִהְיֶה לוֹ רְוָחָה גַּם־לֹא לִכְלוֹא אִישׁ מִמְיֻדָּעָיו מִשָּׁרֵת אֹתוֹ אוֹ מַגֶּשֶׁת אֵלָיו׃ כד וְאַחֲרֵי יָמִים אֲחָדִים כַּאֲשֶׁר בָּא פֶלִכְּס עִם־דְּרוּסִלָּה אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר הָיְתָה יְהוּדִית שָׁלַח לִקְרֹא אֶת־פָּאוּל וַיִּשְׁמַע אֹתוֹ עַל אוֹדוֹת הָאֱמוּנָה בַּמָּשִׁיחַ׃ כה וּבְהוֹכִיחוֹ עַל־אוֹדוֹת הַצְּדָקָה וּכְבִישַׁת הַיֵּצֶר וְהַמִּשְׁפָּט הֶעָתִיד לִהְיוֹת

עד הנה גם אחרי שמעו דברי המשטינים ודברי פאולוס בהם הצטדק נפשו מהם, לא ידע עוד שרשי הענינים והוכן הענינים עליהם ירבו אך בהלה נפשו בהם ולא חפץ לשאול לא מהם ולא ממנו עוד דבר לא לזכות ולא לחובה לכן שלחם מאתו עד כי [illegible] חקרי היטב ממנו על אודות דברי המריבה אשר ביניהם. —

(כג) ואחרי כי נודע לו כי כנים אמרי פאולוס ואין בהם נפתל ועקש אז פקד עליו כי ישמור פאול, באשר הושלח אליו ולא יכול לשלחו חפשי מאתו, אך זאת עשה כי פקד כי תהיה לו בעת היותו במשמר רוחה ולא ילחצו לעצרו עוד ולא יוכבד משמרתו ועולו כאשר יעשה לבן בליעל, גם לא לכלוא עיניו לא ימנע ולא יעצר איש לבוא אליו כאשר עשו לו הנה למען בדד ישב באין חברת איש, אך כעת פקד כי כל איש אשר יחפוץ לבוא אליו יניחו לגשת לדבר ולשרת אותו להביא לו את אשר יחפוץ. —

(כד) כאשר בא לדרוש שלומו. — דרוסלה לפי עדות יוסף הכהן (בספר הקדמוניות ליהודים ספר כ פ' ה) היתה אשה יפת תואר והיא היתה בראשונה מאורשה אל מלך ממלכי הגוים אשר חשקה נפשו בה וימל בשר ערלתו בקחתו אותה לאשה, אך אחרי כן הדיח פלכס אותה ממנו ותעזוב אישה הראשון לקחתו. — שלח לעשות רצון אשתו באשר היתה מזרע ישראל. האמונה במשיח אשר אליו קוו, מי הוא, מה מעשהו ומה היא ענין והוכן האמונה בו בבשרו על ידו בשורת מלכות השמים. —

(כה) ובהוכיחו אחרי כי ידע פאולוס את האיש פלכס ואת האשה ואת חימו כי יהור אחרי זנות ושרירות לבו הזונה, אז הוכיחו על פניו על אודות הצדקה אשר לא תבוא מפעלי איש להצדיק נפשו עת יקום למשפט לפני אלהים כי לפניו לא יצדק כל חי ואך על ידי האמונה במשיח אלהי יעקב יצדק איש לבדו, כי כבגד עדים כל צדקותינו. — וכבישת היצר וכי נכניע וכבוש כל תאותינו

ויחרד פלכס ויען עתה זה לך־לך וכאשר אמצא עת כשר אשלח לקרא לך׃ כו ועל־זה גם קוה כי כסף יתן לו מאת פאול למען ישלחהו חפשי בעבור זאת גם הרבה פעמים שלח לקרא אתו וידבר עמו׃ כז וכאשר מלאו שנתים ויקבל פלכס נצב תחתיו את פרקיוס פסטוס וברצות פלכס להפיק חסדים ליהודים עזב את פאול אסור׃

אליהן ככספה וגם כלתה נפש החומריות הן בעניני זנות ותאות נשים ומחמדי הבל והעין והמשפט כאשר נאמר כי על דבר יבוא אלהים במשפט על כל נעלם (קהלת) ואז יגלו מצפוני לב וקרב איש ואז כפועל אדם ישולם לו. — ויחרד פלכס בהבינו כי הוא הרבה להרשיע ולא יקום במשפט עת עמדו בדין וכי גם בעבורו ערוך התפתה והמדורה הגדולה — עתה כעת הזאת אחרי כי שמעתי את אשר בלבבך. — לך לך הכבד ושוב לביתך — עת כושר בעת אנוח מעבודותי אשר סביב שתו עלי בעת הנופש. — אשלח אשוב שלוח אחריך לשמוע דברי מוסר. —

(כו) ועל זה מלבד אשר חפץ לדבר עמו בעת ינוח וימלא נופש עוד השכיל להרע קוה פלכס בעת ישוב לקרוא את פאול בפעמים רבות אשר עודנו במשמר כי פאול ישחדהו בכסף לקרוא לו דרור להיות חפשי ללכת לדרכו בכל אשר יחפוץ, ולמען הקל עול המשמרת אשר עליו לא יכבד עליו כסף הפדיון לתת לו. —

(כז) מלאו שנתים עניינו מקץ שנתים ימים אחרי בא פאולוס במשמר — ויקבל עניינו הושם נצב משנה אחר תחתיו אשר בא בפקודת הרומיים אל ארץ ישראל. — להפיק חסדים להראות כי יתחסד עם היהודים לעשות להם חסדים אשר ייטבו בעיניהם, בגלל זאת עזב את פאול הניח אותו אחריו בבית המשמרת אחרי נסעו ושובו אל ארץ רומי אל משרה אחרת כאשר היה בטרם בא הנצב תחתיו פן יכעיסו היהודים. —

מבוא פסטוס, הוא הנצב החדש הגבר הוקם על תחת פלכס נסע לירושלים עיר המקדש והממלכה, וראשי הכהנים התיצבו לפניו לדרוש שלומו פסוק א — ג גם לפניו הרשיעו היהודים את פולוס ושב אל קסריא פסוק ג — ו ובשובו באו אליו היהודים וירשיעוהו, ויצטדק ויאמר כי מפי הקיסר ישפט ויאות אליו פסטוס בדבר הזה פסוק ו — יג אגריפס המלך ואחותו

כה א וכאשר בא פסטוס אל־המדינה אחרי שלשת ימים עלה מקסריא ירושלמה׃ ב ויתיצבו לפניו הכהן הגדול וראשי היהודים נגד פאול ויבקשו אתו׃ ג וישאלו ממנו חסד נגדו כי יצוה לשלחו ירושלמה והם עשים ארב להמית אתו בדרך׃ ד אז ענה פסטוס כי ישמר פאול בקסריא והוא מחשב ללכת לו מהרה׃ ה לכן אלה מכם אשר יוכלו אמר הוא

המלכה באו אל קסריא ויספר פסטוס אליהם כל הדברים האלה ויחפוץ אגריפס לשמוע מה בפי פולוס פסוק יג כב — ואחרי שמעם את דברי פולוס אז נועצו ונועדו יחדיו לשלחהו אל הקיסר ושם ישפט כאשר חפץ פסוק כג — כז.

(א) אל המדינה היא ארץ יהודה — ירושלמה מושב בית דין וראשי הסנהדרין והמקדש לראות ולהראות. —

(ב) ויתיצבו לפניו בואם לא היה לדרוש שלומו ולכבודו כי אם סבת בואם היתה להרשיע ולהלשין שנית את פאול בראותם כי הפחה פליכס לא גמר דינו ולא נתנהו לגדופים. — ויבקשו אותו בקשו מאת הפחה כי יטה אזן לשועתם ולתחנתם להרשיע את פאולוס להרשיעהו ולבערו מן העולם. —

(ג) וישאלו הכהן הגדול וראשי העם שאלו מאת הפחה כי יגבר חסדו עליהם בעת יפקוד כי פאולוס ישוב הנה ירושלמה למען ישפטו לפניהם בעודנו הפחה שמה — והנה אלה מבקשי חסד מיד הפחה לא עשו זאת בגלל פאולוס כי אם לעשות ולהוציא לאור אשר זממו בלבבם הבליעל לשום לו ארב בעת יובא מקסרין ירושלמה ויפלו עליו המון העם בחרבות וכידונים להמיתהו. —

(ד) כרחוק מזרח ממערב רחק היושב בשמים עצת אנוש עצתו, אך את אשר יעץ ה' תעמוד. הפחה הבין ערמתם וירא כי יעוללו את האסור תחת ממשלתו, לכן השכיל לעשות באמור להם כי פאולוס ישמר בקסריא לא ידאגו בעבורו כי הוא לא יוכל למלט באשר הוא במשמר ובריחי ברזל סוגרים בעדו, והוא הפחה לא יוכל לשבת פה ירושלמה כי יחפוץ לשוב לביתו מהרה, ובשובו יחקור וידרוש מה בפי האסור לעשהו כדי רשעתו ואז יוכלו לבוא אל קסריא לשמוע משפטו ודינו. —

(ה) לכן אלה האנשים המבקשים להשטינו ירדו עמו אל קסרין ובבואם שמה יראו, אם עוד דעתם כנאו, אז יוכלו להביא משפטם בדין נגד פאולוס להשטינו ולהרשיעהו. —

ירדו אתי ואם־יש מאומה באיש הזה ישטינו אתו: ו וכאשר
ישב בתוכם ימים לא־יותר משמונה או עשרה וירד אל־קסריא
וממחרת בשבתו על־כסא המשפט צוה כי־יובא פאול:
ז וכאשר בא נצבו סביבותיו היהודים אשר ירדו מירושלם
ויביאו נגדו אשמות רבות וקשות אשר לא יכלו להוכיח:
ח ופאול מתנצל כי לא נגד תורת היהודים גם־לא נגד ההיכל
גם־לא נגד הקיסר חטאתי מאומה: ט אך פסטוס ברצותו
להפיק חסד ליהודים ענה את־פאול ויאמר התרצה לעלות
ירושלמה ולהשפט שם לפני על הדברים האלה: י ויאמר

(ו) שמונה או עשרה לא כאשר אמר וחשב כי על מהרה ישוב אל קסריא היה, כי עוד נעכב מלשוב אחרי דברו עם הכהן הגדול ימים. שמנה או עשרה בטרם יכול לעזוב את העיר הקדושה. — אכן היה מהר ממחרת בואו ביתו. — בשבתו על כסא המשפט אשר עליו הושם מאת מושלי ונסיכי רומי להביא לפניו כל דבר משפט, או זכר את אשר הבטיח אל ראשי הכהנים יען כי יובא פאולוס לפניו לשמוע מפיו הדבר על ידו שמוהו בבית הסהר. —

(ז) בא פאולוס. — אשר ירדו מירושלים והם כל אלה שבו הפעם בקסריא נלוו סביבו לשטנו ולהלשינו. — אשמות רבות ענינו דברים בהם שם אשם נפשו והרשיע לעשות. — להוכיח ענינו להביא עדות ותעודה נאמנה כי אמת בפיהם באשר הרשיעוהו. —

(ח) מתנצל בהצטדקו כחש בהם לאמור כי לא עולה נמצאה בכפיו נגד תורת היהודים אשר הרשיעוהו על לא חמס בכפו, גם לא נגד ההיכל בהביאו אתו איש נכרי אשר לא מבני ישראל הוא, גם לא מעל נגד הקיסר לדבר נגד כבודו על כי הוא בקש כי יובא אל הקיסר למען ממנו משפטו יצא והוא יחקור היטב אם אמת נכון הדבר בפי מרשיעיו בו ירשיעוהו. —

(ט) ברצותו להפיק חסד ענינו לעשות חסד עם היהודים להחניפם להיותם לו לאוהבים. — להשפט שם לפני אם אתה תחפוץ לשוב ירושלימה ולהביא שם משפטך בדין או אבוא גם אנכי שמה ואנכי אהיה עמך. ולא יוכלו משטיניך להגביר חיל נגדך בעת תשפט לפני על הדברים אשר בהם הרשיעוך כי איך יעזו נגדי להרשיעך ולעכוס אותך אם חף אתה מפשע. —

פאול לפני כסא משפט הקיסר עמד אנכי אשר־שם צריך כי
אשפט ליהודים לא־הרעותי מאומה כאשר גם־אתה יודע
היטב מאד: יא כי אם־אמנם הרעותי ומאומה שוה למות
עשיתי אינני נשאל לבלתי למות אך אם־אין מאומה מאשר
אלה משטינים אתי עליהם אין איש יכול למגן אתי אליהם
אל־הקיסר קורא אני: יב אז נדבר פסטוס עם־אנשי המועצה

(י) עומד אנכי אתה הוא הנגבר הוקם על לשבת על כסא המשפט, במקום הקיסר אתה עומד, הוא שלחך הנה לעשות משפט תחתיו ופיך כפיו וידך כידו. — כי אשפט על כי אליו שמתי משפטי ודיני ולפני הקיסר אחפוץ לריב ריבי ואך מפיו אשמע אם ירשיעני, לכן אין ביכולת איש עוד לדון דיני ולריב ריבי, באשר אל הקיסר קראתי כי רק הוא לאמת יוציא משפט מבלי הכיר פני איש אשר על ידו תגיע אליו רעה, כאשר גם אתה מבלעדי אשר אנכי ידעתי לדקתי ותומתי גם אתה כמוני כמוך הנך יודע כי לא עשיתי מאומה בה ירשיעוני. לכן אין מקום כי אבוא אתם במשפט ולהשפט על ידם ואך את אשר הלשינו עלי על ענין הקיסר הנה אמרתי כי רק לפניו אבוא במשפט ורק לו העוז והיכולת להרשיעני אם ימצא דבר בו הרשעתי וחטאתי בזה. —

(יא) אמנם הרעותי ענינו לו הייתי בנפשי כי הרעותי ועשיתי תועבה אשר לא יעשו בהם משפט מות. — ומאומה שוה למות ענינו הדבר אשר עשיתי הוא דבר בליעל, עליו משפט מות בדין יהרג. — אינני נשאל לא אבקש להחיות את נפשי לבלתי אמות. — אך על כי שקר ענו בי ואין דבר מכל דברי ריבם ומשפט בהם הרשיעוני נכונים. — אין ביכולת איש אשר אמת בקרבו יוכל למגן ענינו להוציאני מבית הכלא בו אנכי אסור ולהביאני אליהם להסגיר אותי אל ידיהם למען המה ישפטוני וירשיעוני. — קורא אני כאשר אמרתי משפטי ודיני קורא אביא אל הקיסר, לפניו אתיצבה אערוך לפניו מילי להשמיעהו ולהודיעהו כי שקר בפי משטיני ומלושני בסתר. —

(יב) נדבר המתיק סוד ויעץ — אנשי המועצה יודעי דת ודין היושבים עמו במשפט להבחין כל דברי משפט. — ויען אחרי המתיקו סוד ועצה כלה מה לעשות עם פאולוס אז נענה פסטוס באשר הוא הראש ויוסף עוד לשאול אותו — האל הקיסר קראת האם עוד בקשה נפשך להעתיק משפטיך מפה ללכת אל הקיסר למען הוא יחרץ משפטיך להצדיק ולהרשיעך אל הקיסר תלך

וַיַּעַן הַאֶל־הַקֵּיסָר קָרָאתָ אֶל־הַקֵּיסָר תֵּלֵךְ׃ יג וְכַאֲשֶׁר עָבְרוּ יָמִים אֲחָדִים יָרְדוּ אַגְרִפַּס הַמֶּלֶךְ וּבֶרְנִיקִי אֶל־קֵסַרְיָא לִשְׁאֹל לִפֶסְטוֹס לְשָׁלוֹם׃ יד וְכַאֲשֶׁר גָּרוּ שָׁם יָמִים רַבִּים וַיְסַפֵּר פֶּסְטוֹס אֶל־הַמֶּלֶךְ אֶת־דִּבְרֵי פָאוּל לֵאמֹר אִישׁ אֶחָד נֶעֱזַב מֵאֵת פֶּלִכְּס אָסוּר׃ טו אֲשֶׁר עַל־אֹדוֹתָיו בִּהְיוֹתִי בִּירוּשָׁלַםִ הִתְיַצְּבוּ לְפָנַי רָאשֵׁי הַכֹּהֲנִים וְזִקְנֵי הַיְּהוּדִים וְשָׁאֲלוּ מִשְׁפָּט נֶגְדּוֹ׃ טז וָאַעַן אֹתָם כִּי אֵין מִנְהָג לְרוֹמִים לְמַגֵּן אִישׁ לְאָבְדָן בְּטֶרֶם הַנִּשְׁטָן יִהְיוּ לוֹ נֹכַח פָּנָיו הַמַּשְׂטִינִים וְיִקַּח מְקוֹם הִתְנַצְּלוּת עַל־

באשר לא ענהו פאולוס ולא ענהו על השאלה אשר שאל אותו. לכן ידע כי רצונו עוד ללכת אל הקיסר, לכן חרץ משפטו עליו כי יובא אל הקיסר, כאשר תחפוץ כן יעשה לך. —

(יג) אגריפס המלך, הוא אגריפס הצעיר בן המלך הורדוס אגריפס והוא היה אשר פקד להרוג ולהסיר ראש מעל יעקב. וארבעה שנים אחרי מות אגריפס אביו, נתן לו את קיסר קלודיוס לממלכתו פלכים ועוד מחוזות אחרות. ונרון קיסר הוסיף עוד לתת לו מחוזות ופלכים בארץ הגליל — וברניקא היא היתה אחות אגריפס הצעיר והיתה אלמנה וישבה בביתו — לשאול לשלום. אחרי כי פסטוס בא אליהם ירושלימה לכן גם אגריפס בא עם אחותו לדרוש בשלומו ולברכהו כי יצלח במעשה ידיו לשום שלום ומשפט בארץ הזאת: כה שלח את יועצי מלכות רומי. —

(יד) את דברי פאול דברי ריב ומשפט אשר הביאו משטיני ומרשיעי פאולוס לפניו ואת אשר הצטדק נגדם. — נעזב פליכס לא חרץ משפטו כי אם פקד להניחהו אחרי הפרדו מזה עצור בבית הכלא עד בוא פחה אחר הנה. —

(טו) בהיותי בירושלים בבואי אל הארץ הזאת וראשית לכתי היתה לירושלים. — ושאלו אחרי כי הרשיעוהו ועמדו לשטן לו בקשו ממני כי אחרוץ עליו משפט מות ויסגר אליהם למען ימיתוהו על פי משפטי ודיני. —

(טז) מנהג לרומים היכנו מחוק ומשפטי הרומים הכתובים בספר. — למגן למסור ולתת איש לאבדן עניינו לחרוץ עליו משפט מות בטרם אם לא ברשותה לפני איש הנשטן אשר הובא למשפט להרשיעהו, נוכח פניו איש ריבו אשר יצא להשטינו יעמד ויוקש נגדו, פנים אל פנים ולדבר נגדו לבעבור יותן לו מקום התנצלות, דרך בו ולהצטדק להסיר השטנה מעליו. —

אֹדוֹת הַשִּׂטְנָה׃ יז לָכֵן בְּבוֹאָם יַחַד הֵנָּה יָשַׁבְתִּי בִּבְלִי עֲשׂוֹת אֵי־זוּ דְחִיָּה בַּיּוֹם הַמָּחֳרָת עַל־כִּסֵּא הַמִּשְׁפָּט וְצִוִּיתִי כִּי יוּבָא הָאִישׁ׃ יח אֲשֶׁר עַל־אֹדוֹתָיו בְּקוּם הַמַּשְׂטִינִים לֹא הֵבִיאוּ אֵי־זוֹ אַשְׁמָה מֵאֵלֶּה אֲשֶׁר דִּמִּיתִי אָנִי׃ יט כִּי אִם־הָיוּ לָהֶם שְׁאֵלוֹת אֲחָדוֹת נֶגְדּוֹ עַל־אֹדוֹת יִרְאַת הָאֱלֹהוּת שֶׁלָּהֶם וְעַל־אֹדוֹת אִישׁ אֶחָד יֵשׁוּעַ מֵת אֲשֶׁר פָּאוּל הֶחֱלִיט לִהְיוֹתוֹ חָי׃ כ וְכַאֲשֶׁר פְּנִיתִי בַּחֲקִירָה עַל־אֹדוֹת זֹאת אָמַרְתִּי אִם־יִרְצֶה לָלֶכֶת יְרוּשָׁלַיְמָה וּלְהִשָּׁפֵט שָׁם עַל־אֵלֶּה׃ כא אַךְ בִּקְרֹא פָאוּל לְהִשָּׁמֵר אֶל־

(יז) יחד הנה, אל קסריא באו אנשי מריביו אשר נשלחו מאת הסנהדרין הנה עם שבתי מירושלים. — בבלי עשות דחיה לא דחיתי אותם ממני כי ואחר זמן חקרי ודרשי על אודות הריב הזה, כי אם ביום המחרת אחרי בואי ישבתי למשפט וצויתי יובא האיש אשר ירשיעוהו לפני למען נוכח אנשי מריביו יצטדק ואשמע את מי נכונים הדברים האם באין דבר הרשיעוהו או אם באמת משפט מות בו: —

(יח) קמו המשטינים נגדו נוכח פניו הרשיעוהו, ולא הביאו לא יכלו להביא עליו עלילה נכונה להאשימהו על עולה אשר נמלאה בו. — מאלה אשר דמיתי אני בטרם שמעתי את אשר יצטדק דמיתי כי שמץ עולה עשה עליה בערה קנאתם וחמתם, אכן בשמעי ובחקרי אחרי דבריהם מצאתי כי אין דבר עולה בפיו, ולא דבר בליעל מאשר חשבתי ילוק בו. —

(יט) אך מאשר שמעתי התבוננתי כי היו להם שאלות אחדות דברי חקירה ודרישה בענין יראת אלהות הנוגע בעניני אמונת דת יהודים. ישוע מת איש ישוע אשר הומת על ידם בחרוץ עליו פלטוס הפחה משפט מות. — ומן ישוע אשר הומת בפני קהל ועדה והוקיעו אותו על העץ, החליט הודיע פאולוס בבירור וקיום כי עודנו חי, כי קם ביום השלישי מבין המתים ושב אל אלהים. —

(כ) פנתי מן עסקי לעיין ולחקור היטב ולבוא אל תכונת הריב הזה ונודע לי כי משפט הזה לא יתכן להשפט מן איש נכרי אשר לא מבני ישראל הוא אז אמרתי אולי יחפוץ ללכת ירושלמה למען ישפט שם על פי עצת שופטי עמו. —

(כא) להשמר כי עוד יהיה במשמר באשר לא חפץ ללכת עם אנשי

חקירת אוגוסטוס צויתי כי ישמר עד אשר אשלח אתו אל הקיסר: כב ויאמר אגרפס אל פסטוס חפצתי גם אני לשמע את האיש ויאמר מחר תשמע אתו: כג וממחרת בבוא אגרפס וברניקי בזיו גדול ובבואם פנימה אל אולם השמיעה עם שרי האלפים והאנשים אשר היו אדירי העיר ויצו פסטוס ויובא פאול: כד ויאמר פסטוס אגרפס המלך וכל האנשים אשר ישכם פה אתנו אתם ראים את זה אשר עליו כל המון היהודים הפגיעו בי גם בירושלם גם פה בצעקם כי אין ראוי לו לחיות עוד: כה אך אני בהביני כי לא עשה דבר שוה למות וכי הוא עצמו קרא אל אוגוסטוס שפטתי לשלוח אתו:

מריביו. — אל חקירת אוגוסטוס עד אשר יחקר דברו מלפני הקיסר והוא יצדיקוהו או ירשיעוהו. — כי ישמר כי יעמוד ויסגר במשמרו עד העת בה אשלחנו מזה למען יצטדק לפני הקיסר. —

(כב) חפצתי גם אני דברים האלה יעוררו גם אותי לשמוע מפיו ענייני ומעשי האיש אשר עוד יחיה כי הומה לפני רבבות העם. —

(כג) בזיו גדול בהוד גדול באשר לבשו בגדי מלכותם בחשבם כי ברוב הדרם וגאונם ירך לבבו ולא יעיז פניו לדבר נגדם באשר המה ידעו דרכי ותורות היהודים. — אולם השמיעה בחדר בו ישבו לדין ולשמוע מה יענו המשטינים נגד האיש הנרשע. — אדירי העיר זקני ונכבדי העיר — ויובא פאולוס להגיד ולספר את אשר בפיו להצטדק נגד מרשיעיו ומשטיניו אשר הקימוהו לדין. —

(כד) אגריפס המלך אשר אתה באת פה לכבדי. — הפגיעו בי עצרו אותי במלין כי אשב למשפט. — לחיות עוד באשר לו משפט מות וכהן הוא לבער הרע מקרבינו על מריו וזדונו. —

(כה) בהביני אחרי חקרי ודרשי היטב הדבר הזה, התבוננתי וידעתי כי אם גם אמת ונכונים הדברים בהם הרשיעוהו בכל זאת לא עשה דבר שוה למות ענינו דבר אשר ראוי וכהן לחרוץ עליו משפט מות להומה, ומלבד כי אנכי לא אוכל לשפטהו על כי ידעתי כי אין עולתה בו, עוד הוסיף גם הוא לקרוא אל אוגוסטוס לשום משפטו לפני אוגוסטוס וכי ממנו משפטו אשר יחרץ עליו ולא שפטתי חרצתי וכהן לי לתלא מפאלתו לשלחהו באשר יחפוץ אל אוגוסטוס.

כו אשר עליו אין לי מאומה נאמנה לכתוב לאדני לכן הבאתי אתו לפניכם וביותר לפניך המלך אגרפס למען כהיות החקירה יהיה לי מה לכתוב: כז כי בלי השכל נראה לי לשלוח אסיר ולא להודיע את האשמות אשר נגדו:

כו א ויאמר אגרפס אל פאול מרשה לך לדבר בעדך אז התנצל פאול כנטותו את ידו: ב על אדות כל אלה אשר

(כו) מאומה נאמנה אין לי דבר נכון וברור אשר אכתוב לאדוני אל אוגוסטוס היושב ברומי, עיר המזה משפט לגוים בכל הארץ יזאת. — לפניכם באשר אתם מזרע ישראל וידעתם משפטי ותורות בני עמכם, לפניך אגריפס אשר מנעוריך לומדם במשפטיהם ותורתם. — כהיות החקירה אחרי כי אחלו לחקור אחרי פרטי הדברים ועניני הריב ואשמעה מה יענכם, אוכל להבין ולדעת מה אכתוב אל הקיסר כי לא כאשר עתה אחקר ועניני יענה אתכם, ולא כחקרי אותו יחקר מתחכם באשר לא יעיז פניו לדבר עליכם דברים אין אחר למו. —

(כז) בלי השכל אסכיל לעשות אם לא האסיר אשלח מפה אשר לפני במשפט ואין ביכלתי להודיע אל הקיסר את האשמות מה חטא או פשע או דבר עולה מצאתי באיש הזה להביאהו ולשלחהו אל הקיסר כי הוא ישפטהו להצדיקו או להרשיעהו. —

מבוא פאולוס לפני אגריפס המלך ידבר מדבר תורת המשיח אשר יורה לפני עם ועם ובתוך קהל ועדה, ומבקש כי גם הוא ישוב אל אל ומשיחו א — כג. אך טרם כלה לדבר או אגריפס המלך עצרהו לבל יוסיף עוד לדבר להרבות אמרים, גם המלך לא בקש שמוע עוד אמרים כאלה — כד — לב.

(א) מרשה עקרו רשות נתן לך לדבר לפנינו כי אחרי אשר המלך אגריפס חפץ מאד להקשיב אמרי פיהו והמלך פסטוס גם הוא בקש מידו כי יהיה בעזרו להושיעו לחקור ולדרוש היטב בדבר ריב פאולוס. — לדבר בעדך למען הצטדק נפשך כי אגריפס לא חפץ הרשיעהו בטרם ישמע מה תענה בפיו (משלי יז, טו) התנצל ענינו הצטדק נפשו. — כנטותו להחשות את השומעים והעומדים סביבותיו ומאת ה' היתה נסיבה כי עתה לפני מלכים יתיצב ולדבר נגדם ולא יבוש, (כי עד עתה רק לפני העם קהל ועדה ידבר) למען הגדיל ולהקדים שם אלהים ומשיחו. —

(ב) מאשר ענינו כגבר מוללה הנני אני ברעיוני, ואשמח על מהוד על

אֲנִי נִשְׁטָן מֵאֵת הַיְּהוּדִים הַמֶּלֶךְ אַגְרִפַּס אֲנִי חֹשֵׁב אֶת־עַצְמִי
מְאֻשָּׁר בַּאֲשֶׁר אֲנִי עָתִיד לְהִתְנַצֵּל לְפָנֶיךָ הַיּוֹם׃ ג וּבְיוֹתֵר יַעַן
אַתָּה יוֹדֵעַ אֶת כָּל־הַמִּנְהָגִים וְהַשְּׁאֵלוֹת אֲשֶׁר בֵּין הַיְּהוּדִים עַל־
כֵּן אֲנִי מִתְחַנֵּן אֵלֶיךָ לִשְׁמֹעַ אֹתִי בְּאֹרֶךְ־רוּחַ׃ ד אָמְנָם אֶת־
דֶּרֶךְ חַיַּי מִנְּעוּרַי אֲשֶׁר הָיָה מֵרֵאשִׁית בְּקֶרֶב עַמִּי בִּירוּשָׁלַיִם
יֹדְעִים כָּל־הַיְּהוּדִים׃ ה אֲשֶׁר מִקֶּדֶם הִכִּירוּ אֹתִי מִתְּחִלָּה אִם
יִרְצוּ לְהָעִיד כִּי לְפִי מַחְלֹקֶת דָּתֵנוּ הַמְדֻיֶּקֶת בְּיוֹתֵר הָיִיתִי

כי מאת ה' היתה נסבה להמציא לי מקום בו אצטדק נגד מרשיעי אשר אני נשטן מאת היהודים בדבר אשר זדו עלי היהודים למצוא עלילה דברים להרשיעני נגדך — המלך אגריפס הוא השם הקריאה. —

(ג) ביותר מקור שמחתי הוכנו נובע על כי מצאתי מקום להצדיק נפשי כי הנה כביר מצאה ידי מקום להודיע בקהל עם כי אין בידי עולה, אך היום הזה הגדול שמחתי מאוד ואקרא מאושר מאז על כי יכול אוכל להצטדק נפשי לפני מלך כמוהו אשר יודע מנהגי היהודים ממושיהם דרכיהם ומצותיהם אף תורותיהם, ומלך כזה יוכל להעיד כי נכוים דברי באשר הוא מוכן כל אלה הענינים יודע. — והשאלות אשר ישאלו למען הקשב מענה איש מאת רעהו — באורך רוח כי תאריך רוחך להגדיל חסדיך עלי ואנכי לא יכבד עליך לשמוע דבר לדקי בו אצדיק עד כי אכלה לדבר ולא תבהיל רוחי בטרם הודע לכל השומעים אותי כי אין בפי עולה וכי אמת יהגה חכי: —

(ד) אמנם אם על ההלוכות דרכי כעת, ישפט על ההלוכתי מנעורי מיום הייתי לאיש הלוא בקרב עמי לא בין נכרים חייתי שמה ידעו לאתי ובואי ובנקל יוכלו לשפוט כי כאשר מהלכי מנעורי היה באין נפתל ועקש כן עודנו הוא עוד, ככחי אז כחי עתה ודבר זה לא אל איש אחד לבד נודע כי אם לכל היהודים כולם יוכלו לתת עדיהם להצדיקני בריבי כעת. —

(ה) מקדם מימי נעורי מעת שבתי ולאתי בקרבם בירושלים. — מתחלה מעת החלה השערוריה ורבתה המשטמה נגד דת המשיחים. — אם ירצו אם יחפצו לתת לי עדות נאמנה על תומי ויושרי. — לפי מחלוקת ענינו בין אלה הכתות אשר היו בימים ההם בין בני ישראל אנכי מכת הפרושים, כת הזאת נוסדה מימי חרבן בית הראשון ואנשיה התחברותם היתה להתקרב אל אלהים ומדקדקים בקבלת הסופרים עד מאוד: ובאמת נמנים

פָרוּשׁ׃ ו וְעַתָּה עַל־תִּקְוַת הַהַבְטָחָה אֲשֶׁר נִהְיְתָה לַאֲבוֹתֵינוּ
מֵאֵת הָאֱלֹהִים אֲנִי עֹמֵד נִשְׁפָּט׃ ז אֲשֶׁר שְׁנֵים־עָשָׂר שְׁבָטֵינוּ
בְּעָבְדָם אֶת יְהוָה בְּאֵין הֲפוּגוֹת לַיְלָה וָיוֹם קִוּוּ לְהַגִּיעַ אֵלֶיהָ
וְעַל־הַתִּקְוָה הַזֹּאת הַמֶּלֶךְ אַגְרִפַּס אֲנִי נִשְׁטָן מֵאֵת הַיְּהוּדִים׃
ח לָמָּה לְלֹא יֵאָמֵן נִשְׁפָּט מֵאִתְּכֶם כִּי הָאֱלֹהִים מֵקִים מֵתִים׃
ט וַאֲנִי אָמְנָם דִּמִּיתִי בְקִרְבִּי כִּי מְחֻיָּב אֲנִי לִפְעֹל נֶגֶד שֵׁם יֵשׁוּעַ

כמו שבעה מיני פרושים באמרם (במס' סוטה דף כב) שבעה פרושים הם, שכמי, נקפי, קיזאי, מדוכיא, מאהבה, ומיראה וכו'. הרי אלו מבלי העולם. —

(ו) עומד כעת כאשר כבר עמדתי. — נשפט ענינו כאיש אשר הוא מיועד להיות נרשע. — על תקות ההבטחה הבטחה היתה מאת אלהים לאבותינו מימי קדם (בראשית כב, יח. כו, ד. מט, י) כי באחרית הימים יושעו יושבי חשך ולמצוא תשועת עולמים על ידי משיח צדקינו להתם פשע, על דבר ההבטחה הזאת אליה קוו אבותינו כי תבוא, והנה כעת בימינו אנכי מאמין כי הנה היא באה, ועל דבר האמונה הזאת העמדתי למשפט. —

(ז) יוסיף לבאר ענין האמונה הזאת בהודיע, כי כל שנים עשר שבטי יה ענינו כל זרע ישראל איש מהם לא נעדר, — בעבדם את יי' באשר כל מגמתם היתה להתקרב אל ה' בעבוד אותו ולעשות כל אשר צוה ביד משה וביד עבדיו הנביאים. — כל אלה קוו כי תמלא הבטחה אשר היתה לאבותיהם, בימיהם וכי עיניהם מלך ביפיו תראינה, אך כעת במלאות הימים עינינו ראו ולא זר כי בא הקץ וזמן גאולה וישועה הנה היא באה, ועל התקוה אשר לה קוו אבותינו כי עתידה היא לבוא, ואני מאמין בה באשר בימינו הנה היא באה, ועינינו ראו את המלך ביפיו, על דבר הזה אני נשטן רבתה המשטמה ביני ובין היהודים, והם הם אשר העמידוני בדין. —

(ח) ללא יאמן ענינו כמו דבר הבל וריק אשר אין שחר לו ולא יאמן כי יסופר היא בעיניכם באשר אנכי מוכן תעודת אמת, כי המשיח קם מבין המתים אחרי כי גם אתם כמוני כמוכם האמינו בתקומת המתים בכלל ומדוע יגרע אמונתינו מן הכלל הזה. —

(ט) דמיתי בקרבי, גם אנכי בטרם אצל עלי אלהים הוד חסדו, והמרתי בלבי כי כל אשר תמצא ידי לעשות נגד הכת ואשר יאמינו בשם ישוע הנוצרי לרשת חיי העולם הבא מקרוב באה לא שערום אבותינו, עלי לעשות להכרית מארץ גזעה לבלי השאיר לה שרש וענף. —

הנצרי התנגדות רבות: י וזאת גם עשיתי בירושלם ורבים מן־הקדושים הסגרתי במשמר בקחתי שלטן מראשי הכהנים ובהרגם נתתי את־אמרתי נגדם: יא ובכל־בתי הכנסיות לפעמים החתותי אתם ואלצתים לגדף ובהשתגעי עליהם על־יתר רדפתי אתם גם עד־הערים החיצונות: יב ובתוך אלה כאשר הלכתי אל־דמשק בשלטן וברשיון מאת ראשי הכהנים: יג בצהרים בדרך ראיתי | המלך אור מן־השמים על זהר השמש

(י) וזאת לרדוף אחרי מאמיניו בלי חשך, ועשיתי גם בירושלים נגד כל עמי. — שלטן מראשי הכהנים ומאת אנשי הסנהדרין היושבים שם למשפט כסאות לבית דוד בקחתי שלטן ממה רשוני להסגיר המאמינים — בפקודתם ובעצתם — ובהרגם אם המשפט כי יהרגו עליהם נחרץ, אז ראתה נפשי בעצתם. —

(יא) ובכל בתי הכנסיות שם נקהלו לשפוך שיחם לפני אלהים גם שם לא נחתי לבקשם ולהכותם מאחת למו — לגדף שם משיחו מורם מעל. — ובהשתגעי כאיש הוכה בשגעון לא ידע קצב ומדה לכל דבר כן אנכי עשיתי יתר יתרה עשיתי מאשר עלי לעשות לא נחתי ולא שלותי ברדפי אותם עדי ערים החיצונות הרחק מירושלים חוץ לארץ הקדושה אשר שם נמלטו מחמת המציקים גם שם ידי היתה בהם לשמות בעבודת אלהים האלה. —

(יב) ובתוך אלה עניני במשך העתות והרדיפות הזאת. — הלכתי אל דמשק עיר מערי הגוים. — בשלטן וברשיון אלה ראשי הכהנים למו בנפשותם כי כח נתן למו ממרומים לרדוף ולענות בכל מקום כל איש אשר לא יעשה ויחשוב כמוהם ובמקום אשר לא יבואו שמה ישלחו איש וירדוף בפקודתם כל אשר ימרה מולא פיהם. —

(יג) בצהרים בדרך כאשר הייתי בדרך בעת הצהרים. — המלך הוא שם הקריאה. אור מן השמים אף כי היתה בעת הצהרים בו מעמוד השמש ברום עמלתם ומפיץ קרניה על כל הארץ ובאורה תחשך אור הכוכבים וכל נגה לא תראה בעלם היום, בכל זאת ראיתי האור מן השמים אשר יגדל אורו מעל אור וזהר השמש, ואור הזה אשר משמים הגיה שלח ברק מנוגותיו נגדי להגיה חשכת רוחי ואת רוח אלה האנשים אשר היו עמי בחברתי להיות לי לעזר בעת ארדוף אלה מאמיני משיחם ובמלכם למען הסגירם בכלא לאסרם במוסרות ולהביאם במשפט ירושלימה. —

מגיה אתי מסביב ואת הנסעים עמי: יד וכאשר נפלנו כלנו ארצה שמעתי קול | מדבר אלי ואמר בלשון עברית שאול שאול למה אתה רדף אתי קשה לך לבעט בדרבנות: טו ואני אמרתי מי אתה אדני ויאמר אנכי ישוע אשר אתה רדף אתו: טז אך קום ועמד על־רגליך כי אל־זאת נראיתי אליך להקים אתך משרת ועד על־הדברים אשר ראית וגם על־אלה אשר אראה בם אליך: יז בהצילי אתך מן־העם והגוים אשר עתה אני שלח אתך אליהם: יח לפקח עיניהם

(יד) נפלנו ארצה מגודל הוד וזהר אור אלהי אשר נגה סביבותינו — כלנו אנכי גם האנשים אשר היו אתי כי גם המה לא יכלו שאת המראה הנוראה הזאת — שמעתי המחזה ראו כולם אך הקריאה והקול אך הוא לבדו שמע. — לבעוט בדרבונות מחז"ל על הדרבן ידוע. כאמרם (במס' חגיגה דף ה) למה נמשלו דברי תורה לדרבן מה דרבן זה מכוון פרה לתלמיה להביא חיים לעולם אף דברי תורה מכוונים את לומדיה מדרכי מיתה לדרכי החיים וכו' ועניננו פה כי יקשה עליך ללכת כאשר תחפוץ נפשך ותבעט בדרבן המבקש להדריכך בדרך חיים אשר עד הנה לא ידע. —

(טו) אמרתי השיבותי אל הקריאה אשר הקשבתי — רודף אותי כאשר כי תרדף את אלה אשר בשמי יאמינו ובי ישימו כסלם תרדף אותי כי אתה תסקר באמונתי ותבקש נפש כי כמוך כמוהם יבגדו בי בגד וישליכוני אחרי גוום כבחשם בי. —

(טז) להקים עניני להפקיד אותך בכבודי ובעצמי בפקודה להיותך משרת, עניני להיותך לעבד לי כמו אחיך חברי קריאת המשיחית. — ועד לאת העולה כאמנה לפני איש וזה אשר ראית בעיניך כמחז"ל אינו דומה שמיעה לראיה. — אשר אראה אליך עוד כי אנכי אעמוד לימין לדקך להציל אותך מיד מבקשי נפשך לספותה. —

(יז) אשר עתה כי עד הנה היתה הבשורה לבד לבני ישראל עם קרובו אכן אחרי חג השבועות בהשפך רוח הקדוש על אלה אשר נקהלו בירושלים היתה הבשורה אל כל יושבי תבל ושוכני ארץ כי גם בעבורם שפוך דמו להיות להם תשועת עולמים. —

(יח) לפקוח עיניהם העורים אשר עד הנה בחשך הלכו — להשיבם

להשיבם מחשך לאור ומשלטן השטן לאלהים למען יקחו סליחת חטאים ונחלה בין המקדשים על־ידי האמונה אשר בי: יט בעבור זאת המלך אגרפס לא נהייתי ממרה את המראה מן־השמים: כ כי אם־הגדתי לאלה אשר בדמשק בראשונה ובירושלם ובכל־ארץ יהודה ולגוים כי יתנחמו ויפנו אל־האלהים בעשות מעשים שוים לתשובה: כא בעבור

להשיב נפשם ודרכיהם. — ומשלטן השטן אשר הוא רודה בהם בפרך ולא יהנום השב רוחם בהיותם תחת עול סובלו ולכל אשר יהיה רוחו יכביד אכפו עליהם ללכת ולעשות את אשר לא יחפצו. — בין המקדשים בחבריהם ובמקהלותם. — על ידי האמונה בי, כי אנכי הוא הוא המיועד מימי קדם לשוף ראש הנחש באחרית הימים ובי יושעו כל יושבי תבל ושוכני ארץ. אשר בשמי יאמינו ואך בי ישימו כסלם לא בעבור צדקותם אשר פעלו כי הכל סר, יחדיו נאלחו כולם תחת החטא וכמעט נאבדו לולא מאוצר נחמת חנם יחננו, ולא כשכר יוכלו לקחת מאומה, כי אם כמתנה וכנדבת לב, ומי יכול לשאול לאמור מדוע נתתה לי הרבה או למה המעטת חלקי והרבית חלק אחר. —

(יט) בעבור זאת כי בעיני ראיתי את אשר אנכי אספר שם לכן לא יכלתי להיות ממרה לשום מחסום למו פי. כי אם את אשר חזיתי אספרה ואגידה בתוך קהל ועדה, ואם אדום ואכלא שפתי, או אעשה אשם נפשי ואהיה ממרה את פי י' ומי יצילנו מזעם אפו עת ישלח בי. —

(כ) אחרי כי נפתחו עיני בשמעי הבשורה בראשונה בדמשק אשר שם חפצי ורצוני היה לעשות נקמה באלה המאמינים, ואחרי כן בירושלים בעיר בה גדלתי ורבים יודעים אותי. — ולגוים מגויי הארץ יושבי אסיה. — כי יתנחמו עיניהם כי יגלה להם דרכם מאז ויבושו מחטאתם בהכירם כי שקר ואין בהם מועיל נחלו מאבותיהם. — ואחר הבושה והחרטה ישובו, ויפנו לאלהים להודות לו ולשוב לפניו בכל לב, שוים לתשובה כאשר יוכר העוף בנוצתו והעץ בפריו כן יוכרו מעשה איש שב מדרכו הרעה להיטב מעשיו, אם באמת ובאמונה שב אז נהפך ויהיה לאיש אחר ומעשיו אינם כבראשונה, ותחת אשר הרע בראשונה יוסיף עתה לעשות הטוב והישר בעיני אלהים ואנשים ומעשיו אינם נבדלים מן התשובה כי אם שוים ודומים זה לזה כי המעשים המה פרי [illegible] אז חרדו ונעו אליו. —

הדברים האלה תפשו אתי היהודים בהיכל ונסו להרגני: כב אך בהשיגי עזר מאת האלהים עד־היום הזה אני עמד מעיד גם לקטן גם לגדול בבלי דבר מאומה מלבד את־אלה אשר גם־הנביאים וגם־משה דברו כי הם עתידים להיות: כג כי מענה יהיה המשיח כי ראשון הוא מתקומת המתים ועתיד להגיד אור לעם ולגוים: כד וכאשר דבר את־אלה בעד נפשו ויאמר פסטוס בקול גדול אתה משתגע פאול רב

(כא) ונסו להרגני בפעם אחרי פעם בקשו עלות למו לראות היללתו בערמתם כהמותיני, גם שמו אורבים עלי אשר יהרגוני במלאם אותי. —

(כב) עומד מעיד את אשר עיני ראו ולא זר כי משיח צדקינו קם מעם המתים ופנים אל פנים דבר עמי. — בבלי דבר מאומה עניינו כל אשר איננו נוגע אל ענייני משיח צדקינו לא עלי לדבר ולא שוה לי מאומה מלבד זאת לא דברתי דבר ועל דברי משיח צדקינו גם הנביאים וגם משה דברו בחזון לאמור כי הם עתידים כי במלאות הימים ימים יולדו ולא עוד אחד בהם ישלח ה' משמי קדשו משיח צדקנו להתם פשע ולחתום חטאות וכל אשר בשמו יקרא ימלט. —

(כג) כי מעונה למען יכפר על כל החטאים יהיה מעונה כאשר נאמר בישעיה (נג) נגוע אלהים ומעונה ויסבול עונים ואלות ומכאובות רבות על מאוד — ראשון מתקומת המתים אשר ישבר בריחי המות כאשר נאמר בחזון לדוד כי לא תעזוב נפשי לשאול לא תתן חסידך לראות שחת. — אור לעם כאשר נאמר נתתיך לאור עם ועינינו בני ישראל אשר נקראו עמי אתם וראשית בואו היתה אליהם, אך באשר המרו את פיו ואת רוח הקדש עצבו אז שלח ופקד גם את בחיריו לבשר עוד הבשורה לגוים מגויי הארץ למען גם המה יקחו חלקם במלכות השמים כאשר היתה ההבטחה מאז ונברכו בזרעך כל גויי הארץ, כל דברי הנביאים מאז נמלאו כעת כאשר ראינו בעינינו. —

(כד) בעד נפשו להצטדק נפשו על אמונתו למען הודיע כי לא בדה מלבו אמונתו, כי אם יסודתה בכתבי קדש באמרי נביאים ומשה מאז ומקדם, ואת אשר מקדם בחזון הוגד היה למען העיר אזן הקוראים והשומעים אל אלה הימים אשר כבודו עליהם בהודו יגלה כאשר ראינו ובהם חיינו. — בקול גדול למען כולם ישמעו וידעו גם יבינו כי לבבו לא כן יחשוב ורוחו לא כן ידמה. — משתגע היותר איש משוגע — רוב הספרים אשר קראת בהם

ספרים הוסף אתך לשגעון: כה ויאמר אינני משתגע פסטוס
האדיר, כי אם דברי אמת ותם שכל אנכי מטיף: כו כי
המלך יודע אדות הדברים האלה אשר אליו גם בבטחה אנכי
מדבר יען אני נוכח כי אין נסתר ממנו מאומה מאלה
כי לא במקצוע נעשתה זאת: כז המאמין אתה המלך אגרפס
בנביאים ידעתי כי אתה מאמין: כח ויאמר אגרפס אל פאול
במעט אתה מפתה אתי להיות למשיחי: כט ויאמר פאול אני
מעתיר אל האלהים כי במעט ובהרבה לא לבד אתה כי אם

והגית בהם יומם ולילה הנה היו בעוכרך לעור את עיניך להאות דברים אשר רחוקים המה משכל אדם ורוח עועים באה בקרבך להכותך בשגעון. —

(כה) אינני משתגע כי אם משוגע לא ידבר דברים סדורים על דרכי הגיון דברי אמת כאשר נאמרו מפי הנביאים ומראה וכזב לא ימצא בשפתם. — תום שכל שכלי עודנו במותנו כאשר נתן לי האלהים ומשתגע אינני. —

(כו) המלך יודע היטב, כאשר ידעת את דרכי ותורות היהודים (פסוק ג) את אשר דברתי מעניני משיח לדעתו כי לא מלבי הוצאתי המלים האלה, ובאשר כל הדברים האלה נודעו לך מאז, לכן בבטחה אנכי מדבר בשמחה ובבטח הבאתי לפניך דבר משפטי להצדיק נפשי נגד מרשיעי ומבקשי נפשי. — אני נוכח בכל לבבי אני יודע כי מבלעדי גם נפשך יודעת זאת, ואין דבר נסתר ממגדך בעניינים האלה. — לא במקצוע לא בפנה במקום אין בו אנשים או בחשכת לילה באין אור כי אם הכל נעשתה לפני כל קהל ועדה לעיני השמש לא כחדתי צדק בקהל רב. —

(כז) המאמין אתה כאשר ידוע אדע כי אין מקום לשאול אם אתה מאמין בדברי הנביאים אשר בחזון נראו להם והגידו האותיות לאחור ואשר לפו בכל דור ודור וכן גם בניהם אשר יקומו מאחריהם על נפלאות הימים למען ידעו וישכילו בי מראש ומקדם הודיע ה' את זאת. —

(כח) להיות למשיחי להאמין כמוך באמונת המשיח כי מבלעדו לא יצדק איש לפני עושהו וכי לפניו יכרע כל ברך וכל לשון לו תשבע. —

(כט) במעט ובהרבה אם יחסר מעט להביא אותך אל האמונה במשיח או אם יחסר הרבה כי עוד רגיס רחוקים אתה ממנה, ובסוד משיח אלהי יעקב עוד לא באו ולהבין אורח וסוד המשיח עוד לא עלתה בך. — מעתיר

גם כל השמעים אתי היום יהיו לאנשים כאלה כאשר גם
אנכי מלבד המוסרות האלה: ל ובאשר אמר את אלה קם
המלך והפחה גם ברניקי ואלה אשר ישבו אתם: לא ויסורו
להם וידברו איש אל רעהו לאמר כי לא עשה האיש הזה
מאומה שוה למות או למוסרות: לב ויאמר אגרפס אל
פסטוס האיש הזה יכל לשלח חפשי אם לא קרא אל
הקיסר:

אתפלל והחזיק בתפלה ולא הניחהו והרפה ממנו עד כי ישמע אלהים שועתי וצעקתי. — לא לבד אתה תבוא בבריתו להיות לו לעבד נאמן עד עולם. — ואנשים כאלה אשר יאמינו במשיח ובו ישימו כסלם ועליו ישענו ויבטחו. — גם אנכי הנני מאמין בו והוא עומד לימיני להוציא לאור משפטי. — מלבד המוסרות נפשי וחפצי היא כי כל האנשים העומדים פה השומעים דברי יסורו מדרכם וישובו ויהיו כמוני אך לא יהיו במוסרות כמוני כי אם יהיו חפשי מאין רחוקות ומוסרות. —

(ל) קם המלך כאשר לא חפץ עוד לשמוע אמרים כאלה אשר ירדו חדרי לבו. — ישבו אתם לשמוע מה חדשות בפי המלמד נגד קטגן ריבו ומשטיניו כי אך חדשות ובקשו למו, לא האמת והצדק. —

(לא) ויסורו ממקום שבתם ללכת לחדר אחר — מאומה דבר מאומה עליו ירשיעוהו שוטניו. — שוה למות עניני הטא עליו משפט מות או דבר משפט להביאהו במסורת עליו יחרץ. —

(לב) יכול לשלוח חפשי בכלאתו היה לפחה מוסרותיו ולפתוח פתחי כלאו, על כי לא מצאנו בו מאומה, גם דבר בליעל לא יצוק בו להביאהו במוסרות, אך באשר קרא אל הקיסר באשר שם מגמתו כי על פי הקיסר ישפט וכספה, וגם כלתה נפשו להשפט מאתו והוא, אך הוא משפטו יצא לאור — לכן לא נוכל לשלחהו מזה חפשי כי אם לשלחהו אל הקיסר.

מבוא פאולוס יסע לדרך: פעמיו לרדת באניה ללכת אל העיר רומא להביא שמה דבר ריבו. ומלפני הקיסר משפטו יצא, מצוקות ותלאות תסובבנהו רוח סועה וסער חוף הים גל אל גל קורא, כי יאבדו פאולוס והאנשים אשר אתו יראו ויחילו. לכן בקשו מחסה למו בחוף הקרוב אליהם ושמה חפצו לשבת ולהחריף כל ימי החורף אכן לחנס א — יב — בקולו לא שמעו. הורס והסער התקשרו

כז א וכאשר נשפט כי־נעבר משם באניה אל־איטליא הסגירו את־פאול ואי־זה׃ אסירים אחרים אל־שר מאה ושמו יוליוס מחבל אוגוסטוס׃ ב וכאשר ירדנו באניה אדרמטית בחשבנו לעבר את־המקומות על־פני אסיא נסענו משם ואתנו היה אריסטרכוס מקדוני מתסלוניקא׃ ג וממחרת הגענו אל־צידון ויוליוס בהתנהגו בחנינה עם־פאול הניח לו ללכת אל־רעיו להפיק את־דאגתם אליו׃ ד ומשם נסענו ונעבר מתחת לכפרוס בעבור היות הרוחות נגדנו׃ ה וכאשר

יחל להכות כל מולאס ולהרסיה כסיר מלולה הסער לעה. ברב כחו ישליך כפחים קרחו להכות הספינה רסיסים ולסברה על חוף הים יג — מז. —

(א) נשפט עקרו אחרי אשר נועץ ונוסד כי נשים באניה דרך ים דרכנו אל איטליא — הסגירו אלה האנשים המפוקדים על המשמר בפקודת הפחה. — אל שר מאה אשר הוא ילך עם אנשי הצבא לשמור אותנו. — מחבל אשר נקרא בשמו אוגוסטוס לכבוד הקיסר נקרא כל החבל מאנשי הצבא על שמו. —

(ב) אדרמיטית היא עיר במיזון מול מיטלנע באיה הקטנה ועניכה אניה אשר היתה או באה מעיר אדרמיטיה. בחשבנו עניכו חכלית רדתנו באניה הזאת היתה על כי חפלנו לעבור את פני אסיא על ידי החוף בארץ אסיה — נסענו משם מארץ הזאת — ואתנו בחברתינו. אריסטרכוס איש נכבד היה אשר הלך אחרי פאול וארח לחברתו ועמל הדרך ותלאות רבות נשא עמו ונזכר למעלה פרק יט, כט. כ, ד. ומה׳ היתה נסבה לאת לו חבר טוב ואיש נאמן למען הקל משאת דרכו. —

(ג) וממחרת מעת נסענו הגענו עניכו באנו אל צידון היא העיר מרכולת העמים קרובה אל צור (ישעיה כג, ב, ד, יב). — בחנינה היה לו כמו רע ואח ומלא משאלות לבבו בכל אשר חפץ — להפיק למען יוכלו להעניק לו על דרכו על אשר דאגו לו לבל יחסר לו מאומה. —

(ד) ומשם ומעיר צידון שמנו פנינו. מתחת לקפריסין והנחנו האי לימין והרוח הוליך אותנו בכשבו נגדינו והביאנו משמאל לאי, כי אם לא נשבה הרוח נגדינו אזי מימין לאי לא יכלנו לסבוב אותו ולכן גם לא יכלנו לעבור בחוף אזיא כאשר מתחלה דמינו. —

עברנו בים קיליקיא ופמפוליא באנו אל־מורא עיר לוקיא׃ ו ושם מצא שר־המאה ספינה אלכסנדרית מהלכת לאיטליא וידרך אתנו בה׃ ז ובלכתנו באניה ימים רבים לאט ובבואנו בכבדות למול קנידוס מבלי הניח לנו הרוח עברנו מתחת לקרטא ממול סלמון׃ ח וכמעט עברנו אתה ונבוא אל־מקום אחד הנקרא מחוזים יפים אשר אליו קרבה היתה עיר לסיה׃ ט אך כבלות זמן רב ולכת באניה היתה עתה מסכנה יען כי גם הצום כבר עבר ויזהר פאול ויאמר אליהם׃ י אנשים ראה אני כי בחרפה ובנזק גדול יהיה המסע הזה

(ה) בים קליקיא כאשר עברנו בים האמצעי לפני קיליקיא ופמפיליא. — מורא אשר בלוקיא והיא יושבת על צור. —

(ו) וידרך עניכו הוליך אותנו מן האניה אשר בה היינו אל האניה האחרת אולי נבוא עמה למחוז חפצינו. —

(ז) וכבואנו בכבדות עניכו בעמל ותלאה גדולה. — הניח לנו הרוח באשר היה לנגדינו ולא יכלנו לבוא דרך ישר כאשר חפצנו אל קנידום. —

(ח) וכמעט מגודל העמל והטורח לא יכלנו למהר דרכנו כי אם לאט, לאט עברנו אותה היא עיר סלמון ומחוזים יפים עניכו חוף יפה, ואל חוף הים היתה העיר לסיא קרובה. —

(ט) כבלות זמן רב באשר הלכנו באניה, ועוד נשבה הרוח נגדינו ועצר אותנו לבוא אל מחוז חפצינו — ומלבד זאת כמעט קרבו ימי החורף והאיש אשר בזדון עוד ילך באניה בעת ההיא ישליך נפשו מנגד על כי ימי החורף יוליאו רוח מאולרותיהם והמה יתגעשו וישימו ים לחרדה וכל אני שיט ישברו. — הצום הוא יום הכפור כבר חלף ועבר וימי הבציר לא עוד ימשכו עוד. — ויזהר עניכו הודיע להם אם לא יטו אוזן לשמוע בקול דבריו מרה תהיה באחריתם ומי ימלט נפשם משחיתותם? —

(י) בחרפה באשר לא נוכל לבוא אל המקום אשר נועדנו לבוא שמה על כי אין ביכולת איש להביא האניה אל חוף הנכון אם הרוח נגדה ילך ויסתער. — ובנזק גדול כי האניה תשבר אשר מחירה הון רב. — המסע עניכו הדרך הזה אשר אנחנו הולכים. — למעמסה עניכו אלה הקניינים

לֹא לְבַד לַמַּעֲמָסָה וְלַסְּפִינָה כִּי אִם־גַּם לְנַפְשׁוֹתֵינוּ׃ יא וְשַׂר
הַמֵּאָה הֶאֱמִין לְרַב־הַחוֹבֵל וּלְבַעַל הָאֳנִיָּה יוֹתֵר מֵאֵל־הַנֶּאֱמָרִים
בְּפִי פָאוּל׃ יב אַךְ בַּאֲשֶׁר הַמָּחוֹז לֹא־הָיָה כָשֵׁר לַחֲרוֹף בּוֹ
הָרֹב מֵהֶם נָתְנוּ עֵצָה לִנְסֹעַ גַּם מִשָּׁם אִם־אֵפוֹא יוּכְלוּ לְהַגִּיעַ
לְפֵנִכְּס לַחֲרוֹף מְחוֹז קְרֵטָא הַפֹּנֶה נֶגְבָּה־יָמָּה וְצָפֹנָה־יָמָּה׃
יג וְכַאֲשֶׁר נָשְׁבָה רוּחַ נֶגֶב בַּלָּט בְּדַמּוֹתָם כִּי הִשִּׂיגוּ אֶת־מְזִמָּתָם
הִסִּיעוּ וְעָבְרוּ עַל־פְּנֵי קְרֵטָא׃ יד אַךְ אַחֲרֵי זְמַן לֹא־רַב
הִתְחוֹלְלָה עָלֶיהָ רוּחַ סְעָרָה הַנִּקְרֵאת אֶוְרָקְלִידוֹן׃ טו וְכַאֲשֶׁר

והמרכולת בהם מלאו את האניה. — כי גם לנפשותינו עם הספינה והקניינים והרכוש יחד נרדה מצולה בהשבר הספינה. —

(יא) ושר המאה אשר היה אתו עם אנשי צבאו, בשמעו את דברי פאול — האמין החזק את לבבו ולא שם רוחו אל אשר פאול הזהירו כי אם האמין בטח בדברי רב-החובל, ולבעל האניה האניה היתה קנין כספו אשר חשבו כי לא תגיע ותקרה להם הרעה, — מאל דברי זהירות אשר היו בפי פאול. —

(יב) המחוז ענינו החוף הזה לא היה נכון לחרוף בו, על כי היה פתוח בכל עבריו והרוחות מארבע פנות יוכלו לנגוע באניה, ולעקרה ולהשליכה אל היבשה. — מהם מאנשי האניה אשר הלכו עמהו. — גם משם באשר בחוף הזה לא יוכלו לשבת שם בטח שאכן אין מחריד באשר ברע הוא. — לחרוף לשבת בחוף עד כי יעברו ימי החורף וימי האביב יבואו. — מחוז קריטא הוא קנדיא החוף הזה לא היה פתוח מכל עבריו כי אם בפניה נגבה ימה היה עקום כמו חצי ירח. —

(יג) רוח נגב הוא הרוח אשר טוב לנו להוביל אותנו אל פנת הנגב באי הזאת. — בלט ענינו רוח לא עז. — בדמותם באשר חשבו כי יבואו אל מחוז [illegible] בשם יביאו אותם הרוח נגבה והשיגו ובהביא אותם הרוח נגבה אז יוכלו להשיג אשר במזמות לבבם חשבו ואת אשר עד הנה לא יכלו להשיג באשר הרוח נשבה בם נגדם. הסיעו ענינו העלו עוגן פרשו נס והתירו החבלים והשרשרות בהם חזקו את האניה עם העוגן אשר השליכו בים לבל תמוט מפני הרוח. —

(יד) עליה על האניה — רוח סערה אשר הסתער עלינו ברב כחו. אורוקלידון ענינו ובארו רוח סעה וסער אשר יסתער מקדם ואשר ישים ים

נֶחְטְפָה הַסְּפִינָה וְלֹא־יָכְלָה לַעֲמֹד נֶגֶד הָרוּחַ הִשְׁמַטְנוּ וְנִשָּׂאנוּ׃
טז וְכַאֲשֶׁר רַצְנוּ אֶל־תַּחַת אִי אֶחָד הַנִּקְרָא קְלָדָא בִּכְבֵדוּת
יָכֹלְנוּ לִהְיוֹת שַׁלִּיטִים בַּדּוּגִית׃ יז אֲשֶׁר נָשְׂאוּ אֹתָהּ וְהִשְׁתַּמְּשׁוּ
בְּדִבְרֵי עֵזֶר בְּאָזְרָם אֶת־הַסְּפִינָה מִתַּחַת וּבְיִרְאָם פֶּן־יִפְּלוּ אֶל־
מְשִׂיכַת הַיָּם רִפּוּ אֶת־הַמִּפְרָשׂ וְכֹה נִשָּׂאוּ׃ יח וְכַאֲשֶׁר סֹעַרְנוּ

כמרקחה (תהלים מח, ח. יחזקאל כז, כו). יש דרך קרוב ויפה לפני איש ואחריתו מרה כלענה. —

(טו) נחטפה הרוח השליך והוליך האניה באשר לא היה כח בידי עושי מלאכה במים האדירים וביד כל תופשי משוט להוליך הספינה אל המקום אשר יחפצו — השמטנו ענינו הנחנו האניה כי תשמט ותלך אל כל אשר הרוח תוליך אותה, כי אנחנו עוד לא עצרנו כח להוליך אותה. — ונשאנו בכח הסער לפניו. —

(טז) ובכח הסער אשר התחולל עלינו רצנו — בכבדות ענינו בעמל וטורח רב יכלנו להסיר אלה. הדוגית היא ספינה קטנה אשר נקשרה על יד האניה הגדולה וברצות איש לשוב אל היבשה אז ירד בדוגית אשר תוסר ממקום עמדתה, אך כעת לא יכלנו לחזק את הדוגית עד אשר תנצל נפשינו על כי הסער נעה ברב כחו ורק בעמל וטורח רב יכלנו להשיגה. —

(יז) נשאו אותה העלו את הדוגית מן הים אל הספינה והשתמשו עמו כל אשר ביכלתם למען הציל את האניה לבל תאבד במים רבים — באזרם עמו אל תחתית האניה אזור במתרים וחבלים אף שרשרות בהתאזור מתחתיה פן תסורנה ותשברנה צלעותיה מכח הסלעים והסער אשר יסתער נגדה. — פן יפלו פן יסתער עליהם הרוח ויוליכם אל מקום בו כפים וסלעים מתחת פני הים הובאו בהם השבר ואבדם — רפו הוילון אשר היה מתוח בחבלים רפו והסירו למען הכבד מהלכה באין וילון מתוח. — נשאו על כנפי הרוח והסער באשר לא היה לאל ידם למלט נפשם ולהוביל האניה אל חוף כאמן לא נשארה להם תקוה כי אם להסגיר הספינה ביד ה' באשר הוא מושל בגאות הים ובשוא גליו ישבחם. —

(יח) עשו הטלה ענינו הטילו כל הקניינים אשר לא היו למחסור נפשם השליכו אל הים להקל מעליהם הספינה לבל תטבע ותצלול מרוב הכובד, ולהקל משאה חשבו כי ימצא עזר למו בצרת נפשם למען מלט את חייהם. —

מְאֹד בִּסְעָרָה בְּיוֹם הַמָּחֳרָת עָשׂוּ הַטְּלָה׃ יט וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי הֵטַלְנוּ בְּיָדֵינוּ אֶת־כְּלֵי הַסְּפִינָה׃ כ וְכַאֲשֶׁר לֹא־נָגְהוּ לֹא־שֶׁמֶשׁ וְגַם לֹא כוֹכָבִים יָמִים רַבִּים וְסַעַר לֹא־מִצְעָר מִתְנַפֵּל עָלֵינוּ אָז נִגְזְרָה מִמֶּנּוּ כָּל־תִּקְוָה לְהִוָּשֵׁעַ׃ כא וּבִהְיוֹת צוֹם רַב אָז עָמַד פָּאוּל בְּתוֹכָם וַיֹּאמַר אָמְנָם צָרִיךְ הָיָה | הַגְּבָרִים לִשְׁמוֹעַ אֵלַי וְלֹא לִנְסוֹעַ מִקְּרֵטָא וְלֹא לְהַשִּׂיג אֶת־הַחֶרְפָּה הַזֹּאת וְאֶת־הַנֵּזֶק׃ כב וְעַתָּה אֲנִי מַזְהִיר אֶתְכֶם לִהְיוֹת בְּלֵב טוֹב כִּי | לֹא יִהְיֶה אָבְדַן נֶפֶשׁ אַחַת מִכֶּם זוּלָתִי הַסְּפִינָה׃ כג כִּי נִצַּב עָלַי

(יט) וביום השלישי אחרי אשר ביום הראשון דמינו להקל משאת האניה בהשליך מאתנו כל דבר והים עוד לא נח מזעפו ועוד יסתער בהלוך ברד הרבה וגשם שוטף — הטלנו אנכי וכל האנשים אשר היו עמי באניה השליכו אל הים בידנו. כל איש השליך את אשר עיניו ראו אל הים גם כלי הספינה — באשר ראו כי לא יוכלו להועיל להם מאומה. —

(כ) לא נגהו מפני חשכת עלטה לא הפיץ השמש אורו וכל הכוכבים וכסילי מעל אספו נגהם ובגודל חשכת העבים נסתר כל אור מנגד עינינו ולא יכלנו לדעת המקום באשר נשא אותנו הרוח — ואל החשכה הזאת עוד יתחבר הסער לשום ים כמרקחה ועד עמודי שמים גליו יתנשאון. — נגזרה אמרנו נגזרנו כל תקוה אבדה מקרבינו בראותינו כי קצרה יד איש מהושיע אותנו במצוקת נפשינו לולי חסדי אלהים הגדולים יעמדו לנו בעת צרה. —

(כא) צום רב עקרו הנכון באשר ימים רבים חלפו לנו בהם לא אכלנו להם כדרכם לא באשר מחסור למו היה, כי אם מפני המצוקות והתלאות הדרך לא נתנו להשב רוחם ונפשם באכל אשר יכינו למו וכמעט גבר ויכבד עליהם הרעב. — בתוכם לדבר על לבם ולנחמם. — צריך וכו' ענינו עתה תוכלו לראות כי נאמנים וישרים היו אמרי פי אשר יעצתי אתכם כי תשבו משך ימי החורף בקריטא ולו אביתם לשמוע בקולי אזי לא באנו במצוקה ובתלאות כאלה והשגנו כעת חרפה ונזק. —

(כב) בלב טוב ענינו לבל יפול לב איש ואל יחת ויתן מורך בלבבו מזהיר ענינו מבקש אנכי מכם אבדן נפש מכל האנשים אשר בספינה לא תאבד נפש. — זולתי הספינה היא תאבד ותשבר. —

בַּלַּיְלָה הַזֶּה מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר לוֹ אָנֹכִי וַאֲשֶׁר אֲנִי עֹבֵד אֹתוֹ׃ כד וְאָמַר אַל־תִּירָא פָּאוּל צָרִיךְ הוּא כִּי תַעֲמֹד לִפְנֵי הַקֵּיסָר וְהִנֵּה נָתַן לְךָ הָאֱלֹהִים בְּחַסְדּוֹ אֵת כָּל־הַנֹּסְעִים אִתְּךָ בַּסְּפִינָה׃ כה לָכֵן הֱיוּ בְלֵב־טוֹב הַגְּבָרִים כִּי אֲנִי מַאֲמִין לֵאלֹהִים כִּי־כֵן יִהְיֶה כְּפִי הַדָּבָר הַנֶּאֱמָר לִי׃ כו אַךְ צָרִיךְ הוּא כִּי נִפּוֹל אֶל־אִי־זֶה אִי׃ כז וְכַאֲשֶׁר הָיָה הַלַּיְלָה הָאַרְבָּעָה עָשָׂר בְּהִנָּשְׂאֵנוּ הֵנָּה וָהֵנָּה בְּיַם אַדְרִיָא כַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה דִּמּוּ הַמַּלָּחִים לִקְרֹב לָהֶם אִי־זוֹ אָרֶץ׃ כח וַיַּטְבִּיעוּ אֶת־הָעֹפֶרֶת וַיִּמְצְאוּ קוֹמוֹת עֶשְׂרִים וְכַאֲשֶׁר הִרְחִיקוּ מְעַט וְהִטְבִּיעוּ עוֹד אֶת־הָעֹפֶרֶת

(כג) מלאך האלהים הוא מלאך הברית והוא המלאך הגואל הנפלא מות קדם והוא אדוני מלכי ומשיחי ולו אנכי אף כי אנכי אסור ברתוקות בכל זאת הוא גואלי וצור ישועתי עובד אותו. לעשות רצונו בכל אשר יחפוץ. —

(כד) כי תעמד מבין הפעל הנוסף אנשים אשר הרשיעו אותך יעמדוך לפני הקיסר להגדיל שמי ותעיד על אשר עיניך ראו ולא זר ואת הגדולות אשר נעשו על ידך, בעבור זאת תדע נאמנה כי חיה תחיה ולא תמות למען תבשר צדק בקהל רב ולפני הקיסר תדבר ולא תבוש ובאשר העמדתיך כי אתה תחיה, לכן נתן לך אלהים בחסדו מלבד החסד והחנינה מאוצר מתנה נוסף — הנוסעים אתך אשר באו ואשר עד הנה. אתן לך נתונים חיו יחיו בגללך ובעבורך יעמדו ולא יגיע להם נזק עוד. —

(כה) כי כן יהיה כאשר אמרתי לא יפול דבר מדברי ארצה כי לא איש אל ויכזב. ובן אדם ויתנחם כל אמרות אלהי צרופה מגן הוא לכל החוסים בו. —

(כו) אך זאת הוא מן ההכרח כי נפול ענינו כי נשוט ונעמול בכל אשר ביכלתנו להסיע האניה אל איי מאיי הים אשר המה לא רחקו מאתנו. —

(כז) בהנשאנו ענינו בטלטל ובהשליך אותנו הרוח מדחי אל דחי מאין מעצור. — דמו המלחים ואנשי המשמר אשר ישקיפו מראש תורן את אשר יקר למו לבל יאבדו במצולה — אי זו ארץ ענינו הנכון המלחים חשבו כי יראו מרחוק יבשה. —

(כח) ויטביעו את העופרת השליכו בים את אבן העופרה אשר נקשרה בחבל גדול למדוד מעמקי המים ולדעת אם קרובה היבשה. — קומות כקומת איש חמשה עשר ידעו כי חסרו המים לא רחוקה היא עוד. —

וימצאו קומות חמשה עשר׃ כט וביראם פן־יפלו אל־מקומות
סלעים הטילו ארבעה עגנים מאחור ויחפצו כי יהיה יום׃
ל וכאשר בקשו המלחים לברח מן־הספינה והורידו את־
הדוגית אל־הים למראה כמו מחשבים הם להשליך עגנים
מן־פני האניה׃ לא ויאמר פאול אל־שר המאה ואל־אנשי
הצבא אם־לא ישבו אלה בספינה אתם לא תוכלו להושע׃
לב אז קצצו אנשי הצבא את־חבלי הדוגית ויניחו לה לנפל
מהם׃ לג אך עד החל להיות יום הזהיר פאול את־כלם
לברות אכל לאמר היום ארבעה עשר היום אשר בהוחיל
ובבלי־אכול כליתם ולא טעמתם מאומה׃ לד על־כן אני
מזהיר אתכם לברות אכל כי זאת היא לתשועתכם כי אף
שערת אחד מכם לא תפל מראשו׃ לה ובאמרו את־אלה
ויקח לחם ויודה לאלהים לפני כלם ויפרס ויחל לאכל׃

(כט) ויראם באשר ידעו כי לא הרחיקו מן היבשה יראו פן תשא הרוח אותם ... את האניה בכפיו וישליכה אל החוף בו סלעים וכפים נחבאים מתחת המים. — הטילו ארבעה עוגנים. הוא עשת ברזל מחדדה וגם שנונה לאחוז בחזקות ברזל באניה ומושלך בכובד משאה אל הים להעמיד על ידה את האניה לבל תנוע הנה והנה. — יהיה יום עקרו כי יאיר היום ויבא קץ לחשכת הליל. —

(ל) הורידו את הדוגית על ידה בקשו להמלט נפשם מן האניה. — למראה להטות את אנשים אשר עמהם בספינה — הנה לא דאגו בעבור נפש האנשים אשר הפקדו למו כי אם למען הציל נפשם. —

(לא) ובאשר פאול ידע תרמית לבבם באשר כחשו ולא להטיל העוגנים בקשו כי אם להוריד העוגית למען מלט נפשם — לא ישבו לא יעמדו אתנו ויקחו חלק ונחלה בכל אשר ימצא לנו. —

(לב) חבלי הדוגית בהם היתה נאחזת. — לנפול מהם נפלה אל הים.

(לג) עד החל ענינו בטרם האיר היום — הזהיר ענינו הכין בקש כי יסעדו לבבם בפת לחם להברות את נפשם. — בהוחיל עלו תאנות ה' ובבלי אכל לשבעה ומבלי יכולת להכין ולבשל המאכל. —

(לה) ויודה לאלהים המוציא לחם מן הארץ והמשביע לכל חי. —

לו ויהיו כלם טובי לב ויטעמו אכל גם הם׃ לז והיינו כל־
נפש בספינה מאתים ושבעים ושש׃ לח וכאשר שבעו אכל
ויקלו את־הספינה בהטיל את־הדגן אל־הים׃ לט וכאשר היה
יום לא הכירו את־הארץ ויראו מפרץ אחד אשר היה לו חוף
ואליו רצו להדוף את־הספינה אם־יוכלו׃ מ וכאשר פרקו
את־העגנים הניחו אל־הים ויתירו את־מסרות המשוטים
ויפרשו את־המפרש אל־הרוח הנשב ויכוננו לנכח החוף׃
מא וכאשר נפלו אל־מקום כפל ימים הדביקו את־הספינה
בקרקע ואמנם ׀ פניה נתקעו ונשארו בלתי נעים אך אחרה
שבר מחמס הגלים׃ מב ועצת אנשי הצבא היתה כי ימיתו
את־האסירים פן־ישחה איש משם וימלט׃ מג אך שר המאה
ברצותו להציל את־פאול הניא אתם ממזמתם ויצו את־
היכולים לשחות להפיל את־עצמם ראשנים ולהתמלט אל־

(לז) והיינו עקרו כל הנפש אשר היו באניה. —

(לח) הדגן אשר היה למו לאכול לחם — באשר הטילו אותו אל הים להקל משאה. —

(לט) הכירו הארץ עקרו לא יוכלו להכיר היבשה — מפרץ מבוא כמו. ועל מפרציו ישכון (דברים לג) ובתוך המפרץ היה חוף ואל החוף הזה נשאו עין להמלט שמה באשר דחו שמה את האניה. —

(מ) פרקו ענינו קצצו אותם באשר לא יכלו להרימם מקרקע הים כי אם בעבודה ובעמל רב לכן קצצו את הרתוקות בהן נאחזו. — הניחו כי יטבעו במצולות ים. — מסורות בהם נקשרו המשוטים — המפרש ענינו הנס אוה וילון — ויכוננו הליגו האניה כי רוח תשא אותה לנכח החוף אשר נכחם ובו קוו למלט נפשם. —

(מא) כפל ימים עקרו מקום חול אשר הים יסובבהו משני עבריו. — נתקעו בתוך החול אך אחורה חלק האחור מן הספינה. מאת הגלים אשר הכו אותה נשברה והכתה רסיסים. —

(מב) פן ישחה מגזרה כאשר יפרש השוחה לשחות. —

(מג) הניא הפר מחשבתם וקלקל עצתם. —

היבשה: מד ואת הנשארים אלה על־קרשים ואלה על־דברים אשר מן־הספינה ובכן היה כי כלם נמלטו אל הארץ:

כח א וכאשר נמלטנו אז ידענו כי האי נקרא מליטא:
ב והלעזים הפיקו לנו חנינה לא מצער כי הבעירו מדורה ואספו אתנו כלנו מפני המטר הקים ומפני הקר: ג וכאשר קושש פאול המון עצים ושם על־המדורה ויצא אפעה מן־החם וידבק בידו: ד ובראות הלעזים את־החיה תלויה מידו

(מד) הנשארים אשר לא לומדו ולא יכלו לשחות. — אלה עניינו נמלטו והצילו נפשם באשר אחזו ולקחו להם קרשים מעל הספינה. — מן דברים עניינו מן כלי הספינה קרשים ומוטות וחבלים. — כולם נמלטו כאשר נראה בחזון אל פאול. אל הארץ אל היבשה ולא נפל דבר מדבריו ארצה. —

מבוא כאן יוסף את פאולוס וינצל בחמלת ה' עליו מבלי הרע לו ואת אבי בעל מלונו ועוד חולים אחרים רפא פסוק א—י יסע לדרך פעמיו לבוא עיר רומא והאחים המאמינים וכבדוהו ויקבלוהו בשמחה (פסוק יא—טו) וידבר עם היהודים יושבי רומא ועמהם יתוכח ויבשר אותם בשורת מלכות השמים בהודיעם אמרי הנביאים אשר נבאו על אחרית הימים. —

(א) ידענו הוגד לנו ושמענו. — האי בה נמלטנו. — נקרא מליטא היא הנקראת היום מלטא והחוף הזה הוא מפורסם מימי קדם, כי סוחרי צור וצידון בעברם לקדם אשר בספרד בקשו מפלט לנו משועה ומסעד בחוף הזה. —
(ב) והלועזים כל אשר איננו מדבר לשון עמו יקרא לועז ותרגום מעם לועז מעם ברברא. חנינה גמלו אותנו טובה לא קטנה. והטובה היתה חנינה מגזרת חן על כי לא היה בידינו להשיב להם גמול. — המדורה עניינו ערכו אש ועצים הרבה למען הגדיל האש. — ואספו עניינו קראו אותנו אשר הקור והגשם עבר עלינו, קראו לבוא לשבת מנגד להם באש אשר בערו. — המטר הקים עניינו אשר לא חדל.
(ג) קושש עקרו לקט והוא מגזרת מקוששת עצים (מלכים ב ז.) למען לא תכבה המדורה עד מהרה, לקט עצים לערוך עצים עוד אליה — מן החום האפעה התחבאה בין בקיעי ורסיסי העצים, אכן בעת החלו לבער אז יצא ממחבואו. — וידבק בידו בידי פאולוס הדבק. —

ויאמרו איש אל־רעהו אכן רצח הוא האיש הזה אשר כהמלטו מן־הים הנקמה איננה מניחה אתו לחיות: ה אך הוא נער ממנו את־החיה אל־האש ולא נשא מאומה רע: ו אך הם הוחילו כי יחל לצבות או לנפול ארצה פתאם מת וכאשר הוחילו הרבה וראו כי לא־נהיה לו מאומה רע ויתהפכו ויאמרו כי אל הוא: ז ובגלילות סביבות המקום ההוא היו חלקות אחזה לראש האי אשר שמו פבליוס אשר קבל וארח אתנו ברוח אהבה שלשת ימים: ח ויהי ויאחז אבי פבליוס בקדחת ובבאב מעים וישכב ויבא אליו פאול

(ד) רוצח הוא על פאולוס הוציאו דבה הזאת בראותם כי האפעה ידבק בו להמיתהו. — הנקמה הרעה אשר עשה לא תתן לו מנוח, היא הרדפהו כאשר נאמר תרדף חטאים רעה באשר יד ה' הויה בו אחרי המלטו ממצולות הים עתה אפעה הרדפהו לקחת נקמתו הרעה ממנו. לחיות באשר כי יצא מרעה אל רעה ממצולות הים נמלט והנה עתה אפעה התגרה בו מדון. —
(ה) אך רגלי חסידיו ישמור ה' מלכד, ולכן גם האפעה לא הרע לו מאומה כי נער עניינו השליך את האפעה מידו אל האש מבלי הרע לו. —
(ו) הוחילו למו מאשר ידעו מאז, כי בדבוק האפעה על האיש אז עכס האפעה יבוא בקרבו להלבות גופו ולהמיתהו וחשבו כי כמותם כמוהו עד מהרה אלא כפשו בלבות גופו. — פתאום בהתחזק עליו את עכס האפעה אז יפול ולא יוסיף עוד קום מן הארץ. — ויתהפכו עניינו הפך לבם מקלה זו אל קלה האחרת בראשונה חשבו כי איש רע ובליעל הוא, ואחרי כי ראו כי בחסד עליון נמלט או אמרו כי לא איש אך אל הוא כן נמלט מגיס רבים ממצולות הים ומן עכס האפעה. —
(ז) המקום ההוא לא הרחק מן החוף בו נמלטנו אל האי. — חלקות אחוזה מן האי הזה לראש האי עניינו קצין ונכבד בין יושבי האי. — אשר קבל לקח אותנו אל ביתו בעת מלטנו נפשינו מן המים. —
(ח) בקדחת היא מחלת הקדחת. ובבאב מעים מעיו לא עצרו כח בכלכס לקחת מאכל או משקה בקרבם. — פנימה בתוך חדר משכבו, כי פאול והאנשים אשר נמלטו אתו היו מלחוץ. —

פנימה וכאשר התפלל שם את־ידיו עליו ורפא אתו: ט וכאשר נהיתה זאת גם הנשארים אשר היו אחוזי תחלואים באו נגשו ונרפאו: י אשר גם בכבוד רב כבדו אתנו ובנסענו משם העניקו לנו את־הדברים אשר לצרך: יא ואחרי | שלשת חדשים נסענו משם בספינה אלכסנדרית אשר חרפה באי ולה אות תאמים: יב וכאשר עברנו אל־סורקוסא ישבנו שם שלשת ימים: יג ומשם סבבנו והגענו אל־רגיון ואחרי | יום אחד בקום רוח נגב ביום השני באנו אל־פוטיאלי: יד אשר שם מצאנו אחים ונשאלנו לשבת אתם שבעת ימים ובכן הלכנו אל־רומא: טו ומשם בשמוע האחים על־אודותינו יצאו לקראתנו עד־אפי־פורום ושלשת מלונים ובראות אתם פאול ויודה לאלהים ויקבל אמץ: טז וכאשר | באנו אל־רומא

(ט) אחוזי תחלואים מחלה ונגע דובקו ביושבי האי. — נגשו אל פאולוס למלאת מזור ותרופה למחלתם על ידו. —

(י) כבדו אחרי הכירו יושבי האי את פאולוס ומרעיו אשר נסעו אתו כבדו אותם. ובעת נסענו ועזבנו המקום הזה העניקו נתנו לנו די צרכינו על הדרך באשר כי לא היה בידינו כל דבר עת יצאנו מן הספינה ומן הים. —

(יא) שלשה חדשים ימי הסתיו כמעט עברו והאביב הנה הוא בא. — חרפה עגינה עמדה שם משך ימי החורף לא הגיע לה לנסוע — אות הוא סימן כי חובל האניה מרחוק ויוכל להבדל מן האניות האחרות תאמים הוא מזל חדש סיון. —

(יד) אחים אשר גם המה האמינו במשיח ובאלהים ישימו כסלם. — לשבת אתם לנוח מעמל הדרך ולהשיב נפשינו בטרם בואנו אל רומא. —

(טו) על אודותינו על הענינים הנוגעים אותנו ואת התלאות והמצוקות אשר קרו אותנו. — יצאו לקראתנו דרך כבוד לכבד ולנחם אותנו על כל הרעה אשר מצאתנו בדרך. ושלשת מלונים שם עיר קטנה לא הרחק מן העיר רומא ובאשר שמה שלושה מלונים בהם לנו אנשים מארחות הגוים איש במלון ארצו ומולדתו נקראת כן. — אמץ אחרי אתו הודאה לאל מושיעו בעת צרה אז שבה רוחו אליו והחזיקה את לבבו. —

וימסר שר־המאה את־האסירים אל־שר־הצבא אך לפאול הרשה לשבת לנפשו עם־איש הצבא השמר אתו: יז ויהי אחרי שלשת ימים ויקרא פאול לראשי היהודים ובהקהלם ויאמר אליהם אנשים אחים אני בבלי עשותי מאומה נגד העם או נגד | מנהגי אבותינו נמסרתי אסיר מירושלם אל־ידי הרומים: יח אשר חקרו אתי ורצו לשלח אתי חפשי מבלי היות בי כל־אשמת מות: יט אך כאשר התנגדו היהודים ורבו נאלצתי לקרא אל־הקיסר לא כמו אם־יש־לי מאומה להשטין את־עמי: כ לכן בעבור הדבר הזה קראתי לכם לראות אתכם ולדבר עמכם כי בגלל תקות ישראל אני אסור

(טז) וימסר באשר האסירים לא היו תחת ידו כי אם עד הביאם אל רומא. ובבואו והביאם פה אז כלתה המשרה אשר היתה לו. שר הצבא הוא הגבר הוקם על. הרשה שר המאה הנ"ל את פאולוס באשר מצא חן בעיניו כי לא עם האסירים עמו יהיה מושבו ועמהם יסגר בכלא, כי אם בדד בבית אשר ישכור לשבת שם ישב עם איש הצבא, אשר ישמרהו לבל ינוס בטרם משפטו מאת הקיסר נחרץ. —

(יז) שלשת ימים אחרי כי הוכן ביתו לשבת ולגור שמה ולהביא אנשים נכבדים ביתו. — ראשי היהודים אשר גרו בעיר רומא מימי קדם, באשר הוא אשר היה אסור לא יכול ללכת אליהם. — בבלי עשותי אף כי אנכי לא עשיתי מאומה. — נגד העם דבר אשר בו חרפתי והקלותי את העם. — נגד מנהגי אבותינו דבר המתנגד למנהגי ונימוסי היהודים, ומכל שכן דבר אשר הוא נגד התורה והמצוה נמסרתי נשלחתי ונסגרתי במוסרות למען הביא אותי אל רומא להוליכני לפני הקיסר והוא יוציא משפטי. —

(יח) חקרו הרומים חקרו על דבר משפטי ורצו הפך לבם היה על כי לא מצאו בי משפט מות. — כי אצא חפשי לפתוח לי כלאי ולהסר המוסרות והעבותים מידי — אשמת מות עונו משפט מות. —

(יט) נאלצתי הביאוני במצוק עד כי לא ראיתי דרך בו אנצל כי אם בקראי אל הקיסר כי הוא יריב ריבי ויוציא משפטי לאור. — להשטין להלשין ולדבר סרה נגד בני עמי, כי אהבת נפש עוד אהבתים. —

(כ) לדבר עמכם למען הודיע דברי אתכם בטרם ישימו אותי משטיני

ברתוק הזה: כא ויאמרו אליו אנחנו גם־לא אגרות קבלנו על־אודתיך מן־יהודה גם־לא אחד מן־האחים הבא הנה ספר או־דבר מאומה רע עליך: כב אך חפצים אנחנו לשמע ממך את אשר אתה משכיל כי אמנם על־אודות הפרישה הזאת נודע לנו כי בכל־מקום מדבר נגדה: כג ויועדו לו יום ויבואו אליו רבים אל־המלון אשר פרש להם את־מלכות האלהים בהעיד ובהוכיח את־דעתם על־אודות ישוע מתורת משה ומן־הנביאים מבקר עד־ערב: כד ואחדים האמינו לדברים הנאמרים ואחדים לא האמינו: כה ובהיותם בלתי מסכימים איש לרעהו נפטרו כאשר אמר פאול דבר אחד כי היטב

ומבקשי נפשי. תקות ישראל התקוה עליה כל בני ישראל ייחלון כי לא יבושו, והתקוה היא תקומת המתים טרם עמדם לדין, ובתקוה הזאת אני מאמין כי לא תכזב. —

(כא) גם לא אגרות נשלחו לנו מן יושבי יהודה וירושלים אשר הודיענה סבה בואך פה ודבר המשפט אשר לך ברדתך רומא לשמוע מפי הקיסר את אשר יחרץ עליך. —

(כב) חפצים אנחנו לא נקל הדבר הזה בעינינו ולכן נחפוץ לשמוע מפיך בהווה דעתך לנו... את אשר בלבבך אודות הדבר הזה — הפרישה עניינו כת אשר הבדיל מן בני ישראל — מדבר נגדה יתקהרו בה ריב וירדפוה להסתיגה לבערה מן העולם. —

(כג) ויועדו יום אשר יבואו אליו לשמוע מה בפיו. — רבים אל המלון אשר היה שם אסור. מלכות האלהים מה עניינה ועל מה כוננה ובמה תבדל ממלכות העולם הזה. — בהעיד לחם עדות נאמנה על אשר ראו עיניו ולא זר בהופיע עליו אדונו אורו בטרם בא דמשק. — ובהוכיח בהתוכחו עמהם להסיב דעתם אל דעתו. — ישוע הוא המשיח המיועד לאבותינו — מתורת משה בראשית ג׳ טו׳ דברים יח — ומן הנביאים ישעיה נג וזולתו ואחרים זולתם. —

(כד) דברים הנאמרים אחרי הוכיחו ובארו אמרי הנביאים. —

(כה) בלתי מסכימים את אשר נראה כדבר אמת אל זה נראה כדבר

דבר רוח הקדש לאבותינו על־פי ישעיהו הנביא: כו לאמר לך ואמרת לעם הזה שמעו שמוע ואל־תבינו וראו ראו ואל־תדעו: כז כי השמין לב־העם הזה ואזניו הכביד משמוע ועיניו השע פן־יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב וארפאהו: כח לכן ידע לכם כי לגוים נשלחה תשועת האלהים והמה ישמעון: כט וכאשר אמר את־אלה וילכו להם היהודים ותהי להם התוכחות רבה ביניהם: ל וישב פאול שנתים ימים בבית שכירתו ויקבל את כל־הבאים אליו: לא ויהי מבשר

אין אשר לנו אל האחרים. — נפטרו הלכו להם, באשר ראו כי לא יתאחדו יחדיו. — דבר אחד אמר דברי פסוקי ישעיה הנביא אשר נבא על קשי העם הזה. היטב דבר עניינו דברים טובים ונאמנים דבר אמת ועתה במלאות הימים כמלאו. —

(כו) שמעו שמוע אני אומר לכם שמעו דברי הנביאים וראו נפלאותי ואינכם רוצים להבין ולדעת. ורד״ק מפרש שמעו שמוע לשון צווי במקום עתיד כלומר אתם שומעים ורואים ובכל זה אינכם מבינים. וכן תרגום יונתן. —

(כז) השמן מלא שומן. — וידבר נגד שלשה החושים השמן לב נגד הדעה והבינה, אזניו הכביד נגד השמיעה בדבר מוסר, ועיניו השע נגד הראיה באשר יראו הטוב לבחור אותו אכן העם הזה לא השכיל בלבבו ולא סר בשמעו חכמה ומוסר ולא סר מדרכו בראותו את הטוב והישר. —

(כח) תשועת האלהים בשלוח משיח לדקינו, כי על ידו יושעו כל בני אדם. והמה ישמעון ויאמינו במלכם ובמשיחם וימצאון תשועת עולמים. —

(כט) וילכו להם הלכו בחרון אף מאתו באשר אמר כי הבשורה מובאת אל הגוים. — ותהי להם אחרי לכתם מאתו התוכחו ביניהם הרבה. —

(ל) שכירתו אשר שכר לו — ויקבל באשר הוא לא יכול ללכת באשר חפץ. — כל הבאים באין הבדל כיהודי כנכרי כעבד כאדון. —

(לא) ומורה כהן תעודה ועדות נאמנה בתוך קהל ועדה בדברו לפני מלכים ולא יבוש כי ישוע המשיח הוא המשיח המיועד לאבותינו מימי קדם בטרם הרים יולדו ותחולל ארץ — בכל בטחה באין יראה ופחד מפני איש

אֶת־מַלְכוּת הָאֱלֹהִים וּמוֹרֶה עַל־אדות הָאָדוֹן יֵשׁוּעַ הַמָּשִׁיחַ בְּכָל־בִּטְחָה וְאֵין מוֹנֵעַ׃

בדעתו כי לא קצרה יד אדוניו מהושיע ולא כבדה אזנו משמוע להציל מצרת נפשו. — ואין מונע לא היה איש אשר ימנעהו לבשר הבשורה בקהל עם. —

ברוך נותן ליעף כח

תקוני הטעות.

V.	41	Cap.	2	וַיִּוָּסְפוּ	für	וְנוֹסְפוּ
-	48	-	7	אֵין הָעֶלְיוֹן שׁוֹכֵן	-	הָעֶלְיוֹן אֵינֶנּוּ שׁוֹכֵן
-	45	-	8	אָכֵן	-	אוֹ
-	31	-	19	בִּהְיוֹתָם לוֹ רֵעִים	-	אֲשֶׁר הָיוּ רֵעִים לוֹ
-	3	-	25	נִשְׁלַח לַהֲבִיאוֹ	-	יְצַוֶּה לְשָׁלְחוֹ
-	4	-	—	לִנְסוֹעַ שָׁמָּה בִּמְהֵרָה	-	לָלֶכֶת לוֹ מְהֵרָה
-	13	-	27	בַּלָּט	-	דַּקָּה